

BİN YILLIK DUA

GUARDIAN
İLK KİTAP ÖDÜLÜ

YIYUN LI

Çeviri: Anıl Ceren Altunkanat

domingo

BİN YILLIK DUA

BİN YILLIK DUA

YIYUN LI

Çeviri: Anıl Ceren Altunkanat

domingo

domingo

BİN YILLIK DUA
YIYUN LI

Özgün ismi: A Thousand Years of Good Prayers

Sertifika No: 12746
Domingo, Bkz Yayıncılık markasıdır.

Çeviri: Anıl Ceren Altunkanat
Sayfa Uygulama: Bahadır Erşık
Kapak İllüstrasyonu: Duygu Topçu

ISBN: 978 605 4729 75 3

Baskı: Ağustos 2016
Elma Basım Yayın ve İletişim Hizm. San. Tic. A.Ş.
Halkalı Caddesi, No: 164 B-4 Blok 34395, Sefaköy
K.Çekmece, İstanbul
Tel: (0212) 697 30 30 Sertifika No: 12058

Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.
Şahkulu Mah. Büyük Hendek Cad.
Brot Apt. No 4/10 Beyoğlu İstanbul
Tel: (212) 245 08 39
e-posta: domingo@domingo.com.tr
www.domingo.com.tr

Dapeng için...

İçindekiler

Fazlalık · 3

Bir Ömrün Ardından · 22

Ölümsüzlük · 43

Nebraska Prensesi · 67

Pazar Yerinde Aşk · 90

Oğul · 108

Uzlaşma · 123

İyi Yapılırsa Kötü Bir Şaka Değildir Ölüm · 141

Hurma · 166

Bin Yıllık Dua · 180

Teşekkür · 199

Yiyun Li ile Söyleşi · 201

BİN YILLIK DUA

Fazlalık

BÜYÜKANNE LIN BİR KASIM GÜNÜ ÖĞLEDEN SONRASI, elinde paslanmaz çelikten bir sefertasıyla sokakta yürümektedir. Sefertasında, çalışma biriminden aldığı resmi sertifika var. Sertifikanın üstünde altın harflerle, "Bu belgeyle Yoldaş Lin Mei'nin Pekin Kızıl Yıldız Tekstil Fabrikası'ndan onurlu biçimde emekli olduğunu tasdik ederiz," yazıyor.

Belge, Kızıl Yıldız Tekstil Fabrikası'nın iflas ettiğini yahut onurlu biçimde emekli olan Büyükanne Lin'in emekli maaşı almayacağını söylemez. Elbette böyle bilgiler vermez zira bunlar tam anlamıyla doğru değil. Bir kamu kurumu söz konusu olduğunda "iflas" yanlış bir kelime. Belgede de nazikçe belirtildiği gibi husus bir "iç düzenleme". Ve tabii Büyükanne Lin'in emekli maaşının yalnızca geçici bir süre ödenmeyeceğini de unutmamak gerek. Geçici sürenin uzunluğuna dair fabrikanın bilgisi yok.

Büyükanne Lin'in durumundan haberdar olan komşusu Wang Teyze, "Dağa vardın mı bir yol mutlaka bulunur," der.

"Ve nerede yol varsa orada Toyota da vardır." Büyükanne farkına varmadan Toyota reklamının ikinci cümlesi dudaklarından dökülür.

"Aynen öyle Büyükanne Lin. İyimser biri olduğunu biliyorum. Böyle olmaya devam et, elbet bir gün kendi Toyota'nı bulacaksın."

Ama giderek azalan birikimlerini nasıl tekrar yerine koyabilir? Büyükanne birkaç gün toplar, çıkarır, böler ve birikiminin bir yıl içinde biteceğini anlar – arada sırada bir öğün atlarsa, güneş batar batmaz yatarsa ve Kuzey Çin'in uzun kışı boyunca battaniyelere sarınıp sarmalanıp açgözlü sobaya fazladan kömür atmak zorunda kalmazsa iki yıl.

"Endişe etme," der Wang Teyze bir sonraki karşılaşmalarında; marketteler, Büyükanne Lin'in akşam yemeği için aldığı ve ellerinin arasında bir Buda kadar tombul duran tek turpa küçümseyerek bakar. "Her zaman evlenecek birilerini bulabilirsin."

"Evlenmek mi?" diye sorar Büyükanne Lin ve kızarır.

"Bu kadar tutucu olma Büyükanne Lin," der Wang Teyze. "Kaç yaşındasın sen?"

"Elli bir."

"Benden bile gençsin! Elli sekiz yaşındayım ama senin kadar eski kafalı değilim. Bak ne diyeceğim? Evlilik artık gençlerin tekelinde değil."

"Benimle dalga geçme," der Büyükanne Lin.

"Ciddiyim. Şehirde bir sürü dul ihtiyar var. Eminim bakıma ihtiyaç duyan zengin ve hasta birileri de vardır."

"İhtiyarlara bakıcılık işi bulabileceğimi mi kastediyorsun?" diye sorar Büyükanne Lin.

Wang Teyze içini çekip Büyükanne Lin'in alnına parmağıyla vurur. "Kafanı kullan. Bakıcı değil, eş. Bu şekilde en azından kocan ölünce sana biraz para kalır."

Büyükanne Lin iç geçirir. Hayatı boyunca hiç kocası olmadı ve ölü bir koca düşüncesi onu korkutuyor. Yine de

Wang Teyze oracıkta, iki balık tezgâhı arasında kararını verir ve ardından kısa sürede uygun bir eş bulur.

"Yetmiş altı yaşında. Yüksek tansiyonu ve şekeri var. Karısı yeni ölmüş. Üç odalı bir dairede tek başına yaşıyor. Aylık iki bin yuan emekli maaşı var. İki oğlu da evli ve hükümetten iyi maaş alıyorlar," der Wang Teyze; Büyükanne Lin'in pek de oralı olmayan hali onu şaşırtır. "Hadisene Büyükanne Lin, böyle iyi kocayı nerede bulacaksın? İhtiyar bugün yarın ölür, oğulları da o kadar zengin ki ihtiyarın birikiminin bir kısmını seninle paylaşmayı dert etmezler. Bak ne diyeceğim, bu bildiğim kadarıyla seçkin ve evliliğe en uygun aile. Çöpçatanlar kapılarını aşındırmış. Ama tüm seçenekler içinde yalnız sen ilgilerini çektin. Neden? Çünkü hiç evlenmedin ve çocuğun yok. Bu arada nasıl oldu da hiç evlenmedin? Bize nedenini hiç anlatmadın."

Büyükanne ağzını açar, ardından kapatır. "Öyle oldu işte," der.

"İstemiyorsan anlatmaya mecbur değilsin. Her neyse, çoluk çocuğu, torunu taklavatı olan birini istemiyorlar. Ben de öyle bir üvey anne istemezdim. Çocukları için ihtiyardan para çalmayacağının güvencesini kim verebilir? Ama sen çok uygunsun. Onlara yeryüzünde dürüst tek insan kaldıysa onun da sen olduğunu söyledim. Neden tereddüt ediyorsun ki?"

Yakında üvey çocuğu olabilecek iki adamı düşünerek, "Neden ona bakacak birini tutmuyorlar?" diye sorar Büyükanne Lin. "Uzun vadede daha ucuza gelmez mi?"

"Bakıcı piyasasındaki o genç kızları bilmiyor değilsin. Tembeller, üstelik para çalıyorlar – genç bir çift tarafından tutulunca koca da çalıyorlar. İhtiyarları tüm gün kendi bokunun içinde oturtuyorlar. Öyle bir kız tutmak mı? Hah. Bu sadece adamın ölümünü hızlandırır."

Büyükanne Lin eş olarak yaşlıca bir kadının seçilmesinin gerçekten de daha akıllıca olduğunu kabul etmek zorundadır. Yanında Wang Teyze ile iki oğul ve onların eşleriyle görüşmeye gider. Bir saat süren sorgulamanın ardından oğullar bakışır ve Büyükanne Lin'e evlilik teklifini düşünmek için zaman isteyip istemediğini sorarlar. Düşünecek fazla şeyi olmayan Büyükanne Lin bir hafta içinde yeni evine taşınır. Kocası, İhtiyar Tang düşündüğünden daha hastadır. "Alzheimer," der gelinlerden biri düğün yemeklerinde.

Büyükanne Lin başını sallar, hastalık hakkında pek bilgisi yok ama beyinle ilgili bir şey olduğunu tahmin eder. İki eliyle kocasına destek olarak onu masaya oturtur ve çenesinden akan salyaları siler.

BÜYÜKANNE LIN BİR EŞ, anne ve büyükanne olur. Artık insanların ona ne zaman Lin Teyze yerine Büyükanne Lin diye hitap etmeye başladığını anımsamaz; insanlar evlenmemiş kadınların daha hızlı yaşlandığına inanır. Bu artık önemli değildir zira adının gayet uygun olduğunu hisseder.

Her hafta adamın oğullarından biri uğrayıp İhtiyar Tang'i kontrol eder, sonraki haftaya yetecek kadar para bırakır. İhtiyar Tang sessiz bir adamdır, pencerenin yanındaki sandalyesinde derin sessizliğine gömülüp oturur. Arada sırada Büyükanne Lin'e karısını sorar, Lin de oğulların tembihlediği gibi, karısının hastanede tedavi gördüğünü ve kısa sürede eve döneceğini söyler. Ama daha Büyükanne Lin yanıt vermeden İhtiyar Tang sorusunu unutmuş görünür ve Büyükanne Lin'i duyduğuna dair tek işaret olmaksızın düşüncelerine geri döner. Büyükanne Lin asla sorulmayan birkaç soru daha bekler ve sonunda vazgeçer. Televizyonun sesini açar, evin içinde dolanır durur; siler, süpürür, toz alır ve yıkar ama ev işleri her gün biraz daha erken biter. O zaman

kanepeye oturur ve gündüz kuşağındaki pembe dizileri izler. Ne zaman kanal değiştirmek istese onu odayı bir uçtan diğerine kat etmek zorunda bırakan eski televizyonunun (ki iki demir çubuktan yapılmış anteniyle hepi topu altı kanalı çeker) aksine, İhtiyar Tang'in seti, her biri küçücük bir kumandaya itaat eden onlarca kanalla dolu bir canavardır. Seçeneklerden başı dönen Büyükanne Lin kısa sürede bu makinenin kendisine iyi gelmediğini anlar. İzlediği program ne olursa olsun, daha ilginç bir şeyi kaçırdığı endişesi yakasını bırakmaz. Yeni yaşamının ilk birkaç gününde, Büyükanne Lin artık televizyon bağımlısı olmadığını keşfederek afallar – son on yıldır öyleydi. Evliliğin köklü bir alışkanlığı bu kadar kısa sürede değiştirebilecek devrimci bir gücü mü var?

Büyükanne Lin içini çeker ve televizyonu kapatır. İhtiyar Tang odayı kaplayan sessizliği fark etmez. Lin suçun televizyonda olmadığını fark eder. Odaklanamamasının sebebi İhtiyar Tang'in varlığıdır. Eline eski bir dergi alıp sayfaların arkasından İhtiyar Tang'e bakar. On dakika olur yirmi dakika; İhtiyar Tang ısrarla bakışlarına karşılık vermez ama o bakmayı sürdürür. İhtiyar Tang'in hasta olmadığına dair tuhaf bir şüpheye kapılır. Adam onun orada olduğunu bilmekte ve gizlice onu gözlemektedir. Elli dört yıllık karısının onu sonsuza dek terk ettiğini ve Büyükanne Lin'in yeni karısı olduğunu bilir ama bunu kabullenmez. Aklını yitirmiş rolü yapar ve Büyükanne Lin'in, sanki parayla tutulmuş bir bakıcı gibi suyuna gitmesini umar. Ama Büyükanne Lin ödün vermemeye karar verir. O kocasıdır, kendisi de onun karısı. Evlilik belgeleri yastığının altında güvende. Eğer İhtiyar Tang sabrını sınıyorsa kanıtlamaya hazır, bu Büyükanne Lin'in kazanmaya kararlı olduğu bir mücadele. Dergiyi bırakıp cesaretle İhtiyar Tang'in yüzüne bakar, bakışlarıyla onu alt etmeye çalışır. Dakikalar geçer, bir saat olur ve Büyükanne

Lin bir anda dehşet içinde kendine gelir; kendisinin de aklını kaçırmak üzere olduğunu fark eder. Bedenini kanepeden çekip koparır ve gerinir; eklemlerinden gelen çıtırtıları duyar. İhtiyar Tang'e bakar, hâlâ put gibidir. Gerçekten de hasta bir adam, diye düşünür ve İhtiyar Tang'den, yeni doğmuş bir bebek gibi savunmasız bu adamdan sebepsiz yere şüphe duymuş olmanın utancını hisseder. Hızla mutfağa gidip bir bardak sütle geri döner. "Süt zamanı," der ve yutmaya başlayana dek İhtiyar Tang'in yanağını okşar.

Büyükanne Lin, İhtiyar Tang'e günde üç kere insülin iğnesi yapar. Ancak o zamanlarda İhtiyar Tang'de bir yaşam belirtisi görür; iğneyi koluna batırırken kasları hafifçe seğirir. Kimi zaman iğneyi çektikten sonra birkaç damla kan akar; kanının bedenine değmesinin verdiği tuhaf duygu hoşuna gider; pamukla değil, parmak ucuyla siler.

BÜYÜKANNE LIN, İhtiyar Tang'i günde birkaç kere yıkar; sabahları ve yatmadan önce, altını ıslattığında ya da kendini kirlettiğinde. Özel banyo Büyükanne Lin'in evliliğinde en çok sevdiği şey. Yaşamı boyunca umumi banyoları kullanmış; paslı duşlardan akan ılık su için başkalarının kaygan bedenleriyle boğuşmuştu. Şimdi tamamen kendine ait bir banyosu var ve onu kullanmak için hiçbir fırsatı kaçırmaya niyeti yok.

İhtiyat Tang, Büyükanne Lin'in tamamen çıplak gördüğü tek erkek. Onu ilk soyduğunda seyrelmiş kılların arasında yatan penise kaçamak bakışlar atmaktan kendini alıkoyamamıştı. Gençlik yıllarında nasıl göründüğünü düşünmüş ama bu ahlaksız düşünceyi hemen kafasından uzaklaştırmıştı. Bu kırılgan çıplaklık kalbini daha önce hiç tatmadığı bir şefkatle doldurmuştu; o zamandan beri bedenine anaç ellerle uzanıyordu.

Şubat sonlarına doğru bir akşam Büyükanne Lin, İhtiyar Tang'i banyonun ortasındaki plastik sandalyeye götürür. Pijamasının düğmelerini çözer, İhtiyar Tang kendini ona bırakarak başını kürek kemiğine yaslar ve kollarını büker. Büyükanne Lin duş başlığını alır ve bir elini, gözlerine su kaçmasın diye alnına koyarak adamın bedenine sıcak su tutar.

Büyükanne Lin yere çömelmiş İhtiyar Tang'in bacaklarına masaj yaparken adam avucunun içiyle omzuna dokunur. Büyükanne Lin başını kaldırır; adam gözlerinin içine bakmakta. Haykırır ve geri çekilir.

"Sen kimsin?" der İhtiyar Tang.

"İhtiyar Tang," der Büyükanne Lin. "Bu sen misin?"

"Sen kimsin? Neden buradasın?"

"Burada yaşıyorum," der Büyükanne Lin. İhtiyar Tang'in gözlerinde tuhaf bir berraklık görür, kalbinin sıkıştığını hisseder. Böylesi aydınlanma anları yalnızca yaklaşan ölümden önce yaşanır. Büyükanne Lin aynı ışığı iki yıl önce, babası ölmeden saatler önce onun gözlerinde görmüştü. Hemen koşup doktor çağırmayı düşünür ama ayakları yere, gözleri gözlerine mıhlanmış kalır.

"Seni tanımıyorum. Kimsin sen?"

Büyükanne Lin başını eğip kendine bakar. Üstünde parlak sarı plastikten bir panço ve çim yeşili plastik çizmeler var; bu onun banyo kıyafeti. "Senin karınım," der.

"Sen benim karım değilsin. Benim karım Sujane. Sujane nerede?"

"Sujane artık bizimle değil. Ben senin yeni karınım."

"Yalan söylüyorsun," der İhtiyar Tang ve ayağa kalkar. "Sujane hastanede."

"Hayır," der Büyükanne Lin. "Sana yalan söylediler."

İhtiyar Tang onu duymaz. Büyükanne Lin'i iter – kolları aniden güçlenmiştir. Büyükanne Lin onu tutar ama Tang

çıldırmış gibidir. Kocasıyla ölü bir kadın yüzünden neden kavga ettiğini bilmeyen Büyükanne Lin ellerini bırakır. Ama Tang havayla boğuşmaya devam eder ve iki adım attıktan sonra sabunlu suda kayıp düşer.

Cenazede kimse Büyükanne Lin'le ilgilenmez. Bir köşeye çekilip İhtiyar Tang'in hayatından bahseden erkek ve kadınları dinler: başarılı bir fizikçi ve harika bir öğretmen; sevgi dolu bir koca, baba ve büyükbaba. Konuşmacılar sözlerini bitirir ve aile üyelerinin ellerini sıkar, sıranın sonundaki Büyükanne Lin'i görmezden gelirler.

Büyükanne Lin oradaki herkese onu ben öldürmedim dediğini hayal eder. Düşmeden önce ölüyordu. Ama gerçeği kimseye söylemez, onun yerine ihmalini kabul eder. Nasıl olsa kimse ona inanmaz, gözlerindeki ışığı yalnızca o gördü – sonsuz geceden önceki son ışık, ölümden önceki son berraklık anı.

BÜYÜKANNE LIN, İhtiyar Tang'in birikiminden tek kuruş almaz. İhtiyar Tang'e yalnızca iki ay bakmıştır ve birçok akrabanın gözünde, dikkatsizliğiyle onu öldürmüştür. İki oğula hak verir. Tek düşündüğü, onların kayıplarının kendininkinden bin kat daha acı olduğudur. İçlerinden biri, bir arkadaşının işlettiği özel bir yatılı okulda iş önerince Büyükanne Lin neredeyse minnet gözyaşlarına boğulur.

Pekin'in batı banliyölerinden birindeki dağ dinlencesinde bulunan Mei-Mei Akademisi, ülkedeki ilk özel okullardan biri olmanın gururunu taşır. Bölgede inşasına izin verilen az sayıdaki dört katlı binadan birindedir. (Vardığı gün aşçı, Büyükanne Lin'e, "Bağlantılar, ah bağlantılar!" der – güçlü mütevelliler olmasa okul izni nasıl alabilirdi ki?) Özel okullar, tüm özel sektör gibi baharın ilk yağmurunu gören bambu sürgünleri misali ülkenin dört bir yanında

filizlenmekte. Komünist Parti önderlerinin akrabaları bir gecede iş sahibine dönüşüyor; ulusal kanalda yeni proletarya girişimcilerin temsilcileri olarak boy gösteriyorlar.

Akademide hizmetçi olan Büyükanne Lin daha iyi bir hayat düşünemez. Her yemek bir ziyafettir. Et ve balık bol. Sebzeler, Büyükanne Lin'in çarşı günlerinden anımsadığından daha yeşil. Her şey başkan, başkan yardımcısı ve ailelerine hizmet eden organik bir tarlada yetişiyor – diye bilgi verir aşçı, Büyükanne Lin'e.

Kimi zaman Büyükanne Lin bu kadar iyi yiyeceğin çöpe gitmesine üzülür. Yemeklere geç gelmeye, öğrencilerin kendi yemeklerini bitirmesini beklemeye başlar. Bütün yemek salonunda, hiç dokunulmamış sebzeler tabaklarda boynu bükük bırakılır, kazazede balıklar yarısı yenmiş halde boylu boyunca yatar. Büyükanne Lin kalanları tabağına alır ve her gün okulla kent arasında gidip gelecek, yenmemiş yiyecekleri eski komşularına götüren bir ekspres servis hayal eder.

Sıkı çalışmadan bu kadar iyi yemekler yemek günahtır. Görevi olan çamaşır ve yatakhane temizliğine ek olarak başka işler de üstlenir Büyükanne Lin. Sabahları erken kalkıp taze dağ havası içeri girsin diye dersliklerin pencerelerini açar. Dökme çimento zemini süpürür, paspaslar. Öğrencilerin sıralarının tozunu alır, üstlerini siler. Hademe derslikleri bir gece önce temizlemiş olsa da her şey son derece özenli olmalıdır. Kimi zaman, uyandırma ziline hâlâ zaman varken okuldan çıkar ve dağlarda yürüyüş yapar. Sabah sisi tenini ve saçlarını nemlendirir, kentte asla görmediği kuşlar koro halinde şarkı söyler. Böyle zamanlarda Büyükanne Lin talihini düşünerek afallar. Fabrikada geçen yıllar şimdi uzak bir düş gibi; sabahları kömür sobalarından dışarı salınan kirli havada yürüdüğü ve çarşıda kimyasal gübrelerle şişirilmiş sebzeler için pazarlık ettiği günleri artık anımsamaz.

Büyükanne Lin yürürken sık sık kucak dolusu kır çiçeği toplar; dağ orkideleri, inci ve yeşim çiçekleri. Çiçekleri altı sınıfa koymak üzere vazolara yerleştirir ama böylesi bir incelik birinci dönemin sonunu dahi göremez. Her yaştan oğlanlar birbirlerini çiçek yağmuruna tutar, dudakları çiçeğe değen oğlana muhallebi çocuğu denir. Üst sınıflardan kızlar çiçeklerin taç yapraklarını koparıp okul bahçesindeki bir tümseğe gömer; parmakları acımasız, gözleri hüzünlü bir ciddiyetle kaplıdır.

OKUL BÜYÜMEKTEDİR. Her ay birkaç yeni öğrenci gelir. Büyükanne Lin ebeveynlerin zenginliği, yirmi bin yuanlık kayıt ücretinin yanı sıra okul harcı, yatak ve yemek ücreti olarak da bir o kadarlık meblağı kolaylıkla ödemeleri karşısında şaşkındır.

Büyükanne Lin'in okuldaki üçüncü ayında okul yüzüncü öğrencisini bir şenlikle kutlar. Şanslı numarayı çeken oğlan, Kang, altı yaşında. Kentten gelen diğer öğrencilerden farklı olarak yakın bir taşradan gelmişti. Okulda geçen ilk günlerinde öğrenciler ve okul çalışanlarının hepsi öyküsünü duymuştu. Kang'ın büyükbabası, eskiden yaşadığı taşradaki büyük bir halk komününün önderlerinden biriydi ve babası Kuzey Çin'in en büyük tarım girişimcilerinden biri olmuştu.

Büyükanne Lin, döşeklerin altında kokmuş çorap ararken yatakhane annelerinden olan Bayan Du'ya, "Çiftçilerin oğullarını evde tutmayı tercih ettiğini sanırdım," der. Bayan Du çok uzun süre giyilmiş, kaskatı çorapları tarif ederken, "Neredeyse kalkıp kendi başlarına yürüyecekler," der.

"Gözden düşen eşin oğluysan öyle olmaz," diye devam eder Bayan Du. "O bir fazlalık."

"Anne babası boşanmış mı?"

"Kim bilir? Ama babanın başka bir karısı ya da metresi var. Ne fark eder ki? Oğlanın annesine artık ailede ihtiyaç duyulmuyor, çocuk da gitmek zorunda."

Küçücük, dünyada neredeyse hiç yer kaplamayan ama yine de birilerinin yoluna çıkan ve baştan atılması gereken çocuğu düşünmek Büyükanne Lin'i hüzünlendirir. Kalabalık içinde çocuğu aramaya başlar. Diğer öğrencilerin giydikleriyle aynı marka olan kıyafetleri onda tuhaf görünür. Çok büyük, çok yeni, çok cafcaflı; ne kıyafetler ona ait ne de kendisi o okula. Yüzü ve elleri her zaman şöyle bir güzel yıkanması gerekiyormuş gibi görünür ama Büyükanne Lin birkaç kez bizzat ilgilendikten sonra bunun çocuğun ya da yatakhane annesinin suçu olmadığını kabul etmek zorunda kalır.

İkinci haftada Kang öğle etkinliği vaktinde çamaşırhaneye gelmeye başlar. "Büyükanne, nedir bu?" der bir gün; Büyükanne Lin çocuğun yanağına bebe kremi sürmektedir.

"Seni kent çocuğu yapacak bir şey," diye yanıtlar Büyükanne Lin.

"Büyükanne, sen nerede yaşıyorsun?"

"Burada yaşıyorum."

"Peki, buraya gelmeden önce? Kocanın evi nerede?"

Büyükanne Lin bir an düşünür. "Kentte," der.

"Kent nasıl bir yer? Annem beni götüreceğini söylemişti."

Büyükanne Lin nefesini tutup kalp atışlarını yavaşlatmaya çalışarak, "Annen nerede?" diye sorar. Oğlan fark etmemiş gibidir.

"Evde."

"Babanın evinde mi?"

"Büyükbabamın evinde. Babamın evinde yeni annem yaşıyor."

"Yeni annen nasıl biri? Güzel mi?"

"Evet."

"Sana karşı iyi mi?"

"Evet."

"Onu seviyor musun?"

"Evet."

"Anneni de seviyorsun değil mi? Yeni annenden daha çok?" diye sorar Büyükanne Lin. Koridordan, çamaşırhanenin önünden geçen var mı diye dönüp arkasına bakar. Kendini hırsız gibi hisseder.

Oğlan da endişeyle arkasını döner. Ardından yaklaşır ve kollarını Büyükanne Lin'in boynuna dolar, ağzı Büyükanne Lin'in kulağının dibindedir, sıcak nefesi kulak memesine çarpar. "Büyükanne, sana bir sır vereceğim. Ama kimseye söyleme."

"Söylemem."

"Annem bir gün gelip beni geri alacağını söyledi."

"Ne zaman?"

"Yakında, dedi."

"Bunu ne zaman söyledi?"

"Yeni annem taşınmadan önce."

"Ne zaman oldu bu?"

"Geçen yıl."

"O zamandan beri anneni gördün mü?"

"Hayır ama babamı ve yeni annemi kızdırmazsam yakında geleceğini söylemişti," der Kang. "Büyükanne, sence annem geldiğinde bekçiler içeri girmesine izin verir mi?"

"Eminim verirler," der Büyükanne Lin. Oğlan bebe kremi, temiz çamaşır ve temiz ter kokar. Bu, Büyükanne Lin'e İhtiyar Tang'in banyodan sonraki halini anımsatır – sevilen bir insan güzel kokar. Bu düşünce Büyükanne Lin'in dudaklarının kurumasına yol açar, oğlanın sıcak ve yapışkan kollarını boynunda hisseder.

. . .

CUMA ÖĞLEDEN SONRALARI okul kapısının önündeki park alanı lüks arabalarla dolar. Şoförler ve dadılar gelir, kimi zaman ebeveynlerin kendileri bile ortaya çıkar. Öğretmenler ve yatakhane anneleri kapının iç tarafında durur, birbirlerine kimin hükümetteki önemli birinin gelini olduğunu, kimin son sükse yapan filmde oynadığını gösterirler.

Kang hafta sonları okulda kalan tek çocuk. Babası hafta sonu bakılması için fazladan para ödemiş ve dönemin sonunda onu almaya geleceğine söz vermişti. Büyükanne Lin zaman zaman babasının gelip gelmeyeceğini ve yazın onu almaya kimse gelmezse Kang'a ne olacağını düşünür. Okulda kendisiyle kalabilecek mi? Sonra kendisinin okulda kalmasına izin verilip verilmeyeceğini düşünür, izin verilmezse eylülde okula dönene dek iki ayı nerede geçireceğine kafa yorar.

Her hafta sonu son öğrenci de alındıktan sonra öğretmenler ve yatakhane sorumluları bir servis otobüsüyle kente gider. İki bekçi dışında okulda kalan tek kişi Büyükanne Lin'dir ve Kang'la ilgilenmeyi memnuniyetle kabul etmiştir.

Yan yana okul kapısında durur, otobüse el sallarlar. Otobüs gidince ikisi de rahatlayarak derin bir nefes alır. Kang ok gibi fırlayıp etkinlik odasına gider, resimli kitapların sayfalarını elinden geldiğince hızlı çevirir, bir sonraki kitabı eline almak için sabırsızlanır. Büyükanne Lin gelip yanına oturur, saçını okşar ve onun kendi kendine gülüşünü izler. Tüm yeni kitapları bitirince birlikte dışarı çıkıp bahçede oynarlar, Büyükanne Lin onu sallar, ta ki salıncak göklere savrulana, Kang heyecan ve korku çığlıkları atana dek.

Hava güzel olduğunda dağlarda uzun yürüyüşler yaparlar. Hafta sonları bölge turistlerle dolup taşar ama bir tek

Büyükanne Lin ve Kang'ın otobüs kaçırma ya da trafiğe takılma endişesi olmaz. El ele yürürler, Kang'ın avucu Büyükanne Lin'in avucuna dokunur, ikisinin de elleri terler. Büyükanne Lin çiçekler ve otlar hakkında eski masallar anlatır. Bildiği hikâyeler bitince yenilerini uydurur.

Akşam yemeğinden sonra Büyükanne Lin, Kang'ı banyoya götürür. Dışarıda elinde bir havlu ve çocuğun pijamalarıyla bekler; Kang duşta Büyükanne Lin'den öğrendiği, kızıl ejderhayla ilgili şarkıyı söyler. İlk iki dakikanın ardından mutlaka Büyükanne Lin'e seslenir ve artık çıkabilir miyim, diye sorar. Büyükanne Lin de duşta beş dakika daha kalabilirse iyi olacağını söyler. Oğlan şarkı söylemeye devam eder, sesi pürüzsüzdür, kusursuzdur.

Sık sık Kang suyu kapatmadan bölmeden fırlayıp Büyükanne Lin'in önüne atılır. Büyükanne korkmuş numarası yapar ve çığlığı basar, Kang kıkırdayıp Büyükanne Lin sular damlayan bedenini havluyla sarmalamaya fırsat bulamadan kaçar.

Gece Kang uykusunda mırıldanır, kolları ve bacakları battaniyenin üstünde dört bir yana savrulur. Büyükanne Lin battaniyesini sıkıca örter ve uzun zaman onu izler, içinde alışık olmadığı bir sıcaklık büyür. İnsanların aşk dediği bu mu, diye düşünür; kimi zaman kendini bile korkutacak derecede güçlü bir arzuyla geri kalan yaşamının her anını o insanla geçirme arzusu.

KAYIP ÇORAPLARI FARK EDEN İLK KİŞİ Büyükanne Lin değil. İki yatakhane annesi, ona kızların en sevdikleri çorapların çamaşırhanede kaybolduğundan şikâyet ettiklerini söyler. Büyükanne çorapların başına ne geldiğini bilir. Birkaç kez Kang'ı bir kızın yıkanmamış çorabını eline almış halde

yakaladı. Büyükanne Lin'in kendisini izlediğini fark edince çorabı sepete atmıştı.

Ertesi hafta sonu, Kang etkinlik odasında bilgisayar oyunu oynarken Büyükanne Lin yatağını araştırır. Çocukların genellikle bir şey sakladığı döşek altında bir şey bulamaz. Battaniyeyi yeniden katlar. Yastığı alır, yastık kılıfını çıkarır ve yeni doğmuş tavşan gibi yuvarlanıp dertop olmuş beş çorap görür.

Büyükanne Lin çorapları açar: çiçek desenli ya da çizgi film kahramanlı genç kız çorapları. Çorapları cebine koymayı düşünür ama Kang'ın, anlamadığı bir sebepten çocuk için değerli olan çorapları bulmak için el yordamıyla yastık kılıfının içini aradığı düşüncesi onu durdurur. Çorapları yeniden dürer ve yastık kılıfının içine koyar.

Pazar günü Büyükanne Lin müdürden yarım gün izin ister ve kayıp olanlarla aynı desende çoraplar aramak için kente gider. Bunlara ek olarak farklı desenlerde birkaç çift kız çorabı daha alır.

Büyükanne Lin artık kirli çamaşırlar konusunda daha dikkatlidir. Kang oraya varmadan tüm çorapların kızların çantalarına konduğundan emin olur. Zaman zaman da fazladan aldığı çorapları etrafa saçar; hepsi yıkanmış, kurutulmuş ve yere sürtülerek eskitilmiştir.

Hâlâ hafta sonları mutlu bir çifttirler ama Büyükanne Lin, Kang için etrafa dağıttığı çoraplan sayınca endişeye kapılır. Onunla konuşmalı mı, bunu neden yaptığını öğrenmeli mi, bilemez. Ne zaman ağzını açsa kararlılığı uçup gider.

Hafta sonları morsalkımın gölgesinde, sevdiği oğlanla el ele otururken Büyükanne Lin bunun gençlik yıllarında yaşayamadığı sevgi olup olmadığını düşünür; oğlandan kendisinin bilmesine izin verilmeyen sırrı anlatmasını istemez.

. . .

HAVALAR ISINIR, yatakhane sorumluları öğrencilerin yataklarının üstüne sivrisinekler için tül asar. İlk gece yatakhane sorumlusu gidince Kang'ın yanındaki yatakta yatan oğlan kalkar. Elinde ufak bir el feneriyle başını Kang'ın tülünden içeri sokar ve feneri Kang'ın gözlerine tutarak alçak sesle çığlık atar. Kang, oğlanın umduğu gibi ağlamaz ama oğlan Kang'ı iki elinde çiçekli çoraplarla kendi yanaklarını okşarken bulduğuna şaşırır ve sevinir.

Yatakhane anneleri çağrılır. Yedi çorap daha bulunur, ertesi günün bitiminde okuldaki herkes kızların çoraplarını çalıp onlarla tuhaf şeyler yapan hasta çocuğu öğrenmiştir.

Büyükanne Lin, çocukların Kang'ı "sayko", "tırlak", "pornocu" diye bağırarak okul bahçesinde kovaladığını izlerken kalbi, çamaşır makinesindeki bez parçası gibi sıkışır. Artık Kang'ın çamaşırhaneye girme izni yoktur. Hafta sonuna gün sayar, bu üç gün geçmeden yıkılacağından korkar.

Cuma öğleden sonra okul bahçesinde dikilirken Büyükanne Lin, Kang'ın elini kaldırıp onun yerine sallamak zorunda kalır. Servis otobüsü gidince Büyükanne Lin önündeki çakıl taşını tekmeleyen Kang'a döner.

"Kang, biraz büyükannenin odasına gelsene," der.

Kang, Büyükanne Lin'in elini bırakarak, "Hayır, istemiyorum," der.

"Ne yapmak istersin? Haydi, yürüyüşe çıkalım."

"Yürümek istemiyorum."

"Kitap okumaya ne dersin? Dün yeni kitaplarla dolu bir kutu geldi."

"Okumak istemiyorum."

"O zaman salıncağa binelim."

"Hiçbir şey yapmak istemiyorum," der Kang, Büyükanne Lin'in elini omzundan itip uzaklaştırır.

Büyükanne Lin'in gözleri yaşlarla dolar. Yukarıdan Kang'ın başına bakar. Birini sevmek, elinden bir şey gelmese de onu mutlu etmek istemektir. "Yapmak istediğin bir şey düşün, birlikte yapalım. İstediğin bir şey varsa büyükannene söyle, halletsin. Büyükannenin seni sevdiğini biliyorsun."

"Eve gitmek istiyorum. Annemi görmek istiyorum," der Kang. "Büyükanne, sence trene yetişip iki günlüğüne eve gidebilir miyiz?"

Büyükanne Lin, Kang'ın yukarı çevrilmiş yüzüne bakar, gözlerinde gitgide büyüyen minik umudu görür. Kang elini tutar. "Yalnızca iki gün büyükanne. Kimsenin haberi olmaz."

Büyükanne Lin içini çeker. "Affet beni Kang. Ama büyükanne senin için bunu yapamaz."

"Ama neden? Her şeyi yaparım demiştin?"

"Burada, okulda, dağlarda yapabileceğimiz her şeyi yaparım. Kang, uslu bir çocuk ol, okuldan ayrılamayız."

Kang bir anda gözyaşlarına boğulur. Büyükanne Lin onu sakinleştirmeye ve kollarının arasına almaya çalışır. Kang onu iter; daha önce İhtiyar Tang'ın gözlerinde gördüğü buz gibi öfkeye bulanmış gözleri onu titretir. Kang okul bahçesinin diğer ucuna kaçar. Büyükanne Lin ardından koşar ama birkaç adım sonra durup soluklanmak zorunda kalır. İhtiyar bedeni, genç kalbini yarı yolda bırakır.

BÜYÜKANNE LIN, KANG'IN YATAĞINDA ağladığını düşünmüştü ama oğlan orada değil. Binanın içinde dolanırken ona seslenir, kapısı kilitli olmayan her odayı kontrol eder – etkinlik odasını, müzik odasını, yemek salonunu. Masaların altına, perdelerin arkasına bakar, umutları boşa çıktıkça yüreği daha da ağırlaşır.

Büyükanne Lin bir saat boyunca, oğlanın binadan hatta okuldan ayrılmış olabileceği aklına gelinceye dek onu arar.

Bu düşünceyle donakalan ve her tür felaketi aklına getiren Büyükanne Lin, o sırada okul kapısının yanındaki küçük odada poker oynayan iki bekçiyi çağırır. İkisi de çocuğun okul kapısından sıvışmış olma olasılığını kabul etmez. Oğlanın binanın içinde bir yerde saklandığında ısrarcıdırlar. Üçü birlikte daha kapsamlı arar. Hiçbir sonuç elde edemeyince her biri farklı kaygılarla paniğe kapılır.

Polis aranır. Okul müdürü aranır. Yatakhane anneleri aranır. Bekçiler akıllarına gelen herkesi arar. Büyükanne Lin, genç adamlardan birinin titreyen ellerle numarayı tuşlamasını izler ve neden bu kadar gergin olduğunu merak eder. Bekçi yalnızca huzurlu bir hafta sonundan oluyor. En fazla bir aylık maaşları kesilir zira her ikisi de mütevellilerin akrabası. Her gün oğlanlar kaybolur – onu bir daha bulamazlarsa bir yıl sonra Kang'ı anımsamayacaklar bile. Büyükanne Lin ağlamaya başlar.

Ama Kang, hengâmenin ortasında zarar görmemiş, aç ve uykulu halde ortaya çıkar. Kendisini ararken Büyükanne Lin'le saklambaç oynamış olmalı. Belki de onu hayal kırıklığına uğrattığı için Büyükanne Lin'i cezalandırmak istedi. Büyükanne Lin bilemez. Tüm bildiği, çocuğun okul müdürüne piyanonun altında uyuyakaldığını söylediği.

Büyükanne Lin piyanonun altına baktığını anımsar ama kimse ihtiyar bir kadının belleğine güvenmez. Ayrıca gerçeği söylese de ne fark edecek ki? Yetersizliği kanıtlanır. Başka hikâyeler de anımsanır – öğrencilerin istihkakından yemesi, çamaşırhanedeki dikkatsizliği...

Çocukların döndüğü günün akşamında Büyükanne Lin'den gitmesi istenir. Eşyası paketlenir ve kapının önüne konur – ihtiyar bir kadın için bile ağır sayılmayacak bir bez çanta.

"Aşkın mutluluğu düşen bir göktaşı gibidir, aşk acısı ise onu izleyen karanlık." Bir genç kız sokakta yürüyen Büyükanne Lin'in yanından geçerken kendi kendine şarkı söyler. Kıza yetişmeye çalışır; kız hızla uzaklaşır – şarkı da. Büyükanne Lin bez çantayı yere koyar ve soluklanır, paslanmaz çelikten sefertası hâlâ elinde. Sokaktaki insanların hepsi bacaklarının onları nereye sürüklediğini bilir gibi. Ne zaman onlardan biri olmaktan çıktığını düşünür.

Arkasından koşarak yaklaşan biri Büyükanne Lin'in sırtına sertçe çarpar. Tökezler, düşmeden önce bir an için bir el görür; siyah tişörtlü bir adam bez çantasını kapıp kalabalığa karışır.

Bir kadın durup sorar:

"İyi misin büyükanne?"

Büyükanne Lin başıyla onaylar, düştüğü yerde toparlanmaya çalışır. Kadın başını sallar ve yanından geçenlere yüksek sesle söylenir:

"Ne biçim bir dünya bu! Az önce ihtiyar bir kadını soydular."

Birkaç kişi yanıt verir, kadın yine başını sallar ve uzaklaşır.

Büyükanne Lin sefertasına sarılarak sokakta oturur. İnsanların ne kadar aç olduğu düşünülünce, kimsenin ihtiyar bir kadının öğle yemeğini çalmayı akıl etmemesi tuhaf. İşte, değerli hiçbir şey kaybetmemesinin sebebi bu. Üç bin yuan tutarındaki tazminat, sefertasında güvende – kısacık sevda öyküsünün yadigârı olan, birkaç paketi açılmamış çiçekli çorapla birlikte.

Bir Ömrün Ardından

BAY VE BAYAN SU KAHVALTILARINI BİTİRMEK üzereyken telefon çalar. Başta kimse kıpırdamaz. Numaralarını bilen pek kimse yoktur, arayan kişi sayısı ise daha da azdır. Üniversitede ikinci sınıfta okuyan oğulları Jian, iyi olduğunu bildirmek için ayda bir arar. Tatillerinin çoğunu, uyduruk bahaneler bile öne sürmeden arkadaşlarının aileleriyle geçirir. Bay ve Bayan Su'nun Jian'dan şikâyet etmeye, onu daha sık görmek istediklerini söylemeye dilleri varmıyor. İki odalı hayli küçük ve sıkışık daireleri, uyumadığı zamanlarda Beibei'nin çığlıklarıyla, çarşaflarını kirlettiğinde ise ekşi bir kokuyla dolar. Jian salonda, bir çocuk karyolasında uyuyarak ve ciddi zekâ geriliği ve beyin felciyle doğmuş olan ablasının varlığını arkadaşlarından saklayarak büyüdü. Bay ve Bayan Su, sonunda üniversite yatakhanesine taşınan oğullarının mutluluğunu hissetti. Bu dileğin akıllarından geçmesinden bile utanarak birbirlerine hiçbir şey söylemeseler de Beibei öldükten sonra –sonuçta ömrü uzun olmayacaktı– yitirdikleri oğullarını geri alacakları yönündeki gizli temenniye tutundular.

Telefonun sesi kısa bir süre için susar ve yeniden çalmaya başlar. Bay Su telefona doğru ilerler, bir elini ahizeye koyar. "Sen bakmak ister misin?" diye sorar karısına.

"Çok erken, Bay Fong olmalı," der Bayan Su.

"Bay Fong nazik bir adamdır. Kahvaltıda insanları rahatsız etmez," der Bay Su. Yine de ahizeyi kaldırır ve yüzünde bir rahatlama belirir. "Ah, evet, Bayan Fong. Karım mı? Burada," der, Bayan Su'ya işaret eder.

Bayan Su telefona hemen gitmez. Henüz uyanma saati gelmemiş olsa da Beibei'nin yatak odasına gidip onu kontrol eder. Beibei'nin alnına düşen açık kahverengi, bebeksi yumuşaklıktaki saçını okşar. Beibei yirmi dokuz yaşına basmak üzere, o kadar büyük ki annesiyle babası onu birlikte döndürüp temizleyebiliyor; uyanıkken saatlerce çığlık atıyor ama Bayan Su için bu bir tutam saç, tüm kusurlarını unutturmaya yeterli.

Salona dönünce kocası bir eliyle ağız kısmını kapatarak ahizeyi uzatıp "Keyifsiz," diye fısıldar.

Bayan Su içini çekip ahizeyi alır. "Evet, Bayan Fong, bugün nasılsınız?"

"Olabildiğince kötü. Bacaklarım beni öldürüyor. Dinleyin, kocam az önce çıktı. Kahvaltı için kocanızla buluşacağını ve sonra da onunla birlikte borsa acentesine gideceklerini söyledi. Yalan söylüyor değil mi?"

Bayan Su, kocasının Beibei'nin odasına gidişini izler. Kocası sık sık Beibei'yle oturur; kendisi de öyle ama asla birlikte oturmazlar. "Kocam ceketini giyiyor, Bay Fong'la buluşmak için çıkıyor olmalı," der Bayan Su. "Sormamı ister misiniz?"

"Sorun," der Bayan Fong.

Bayan Su, Beibei'nin odasına yürür ve kapıda durur. Kocası yatağın yanındaki sandalyede oturuyor, gözleri hafif bir şekerleme için kapalı. Saat sekiz, hâlâ erken ama yaşlanan bir adam için geri kalan her şey gibi sabahlar da eskiden olduğundan az anlam taşır. Bayan Su telefona geri döner

ve, "Bayan Fong? Evet, kocam kahvaltı için kocanızla buluşuyor," der.

"Emin misiniz? Bana bir iyilik yapın. Onu takip edip yalan mı söylüyor anlayın. Erkeklere asla güven olmaz."

Bayan Su duraksar, "Ama işim var," der.

"Ne işiniz var? Dinleyin, bacaklarım beni mahvediyor. Yoksa kendim peşine düşerdim."

"Takip edilmenin kocaların hoşuna gideceğini sanmıyorum," der Bayan Su.

"Kocanız sabah evden çıkıp akşam başka bir kadının kokusuyla eve geliyorsa hoşlanmış, hoşlanmamış, umurunuzda olur mu?"

Gönül macerası yaşayan benim kocam değil, diye yanıtlar Bayan Su içinden ama bu mantıksızlığa parmak basmak istemez. Kocası gerçekten de sık sık Bay Fong'un ilişkisini saklamak için paravan olarak kullanılmaktadır. Bayan Su, Bayan Fong'a karşı suçluluk hisseder. "Bayan Fong, başka bir gün olsa yardım ederdim ama bugün olmaz."

"Siz bilirsiniz."

"Üzgünüm," der Bayan Su.

Bayan Fong biraz daha kocaların ve arkadaşların güvenilmezliğinden dert yanar ve telefonu kapatır. Bayan Su, Beibei'nin kapısını çalar, kocası irkilerek uyanır, çarçabuk ağzının kenarını siler. "Bayan Fong, Bay Fong'la buluşup buluşmayacağını öğrenmek istedi," der.

"Evet de."

"Dedim."

Bay Su başını sallar ve battaniyeyi Beibei'nin yumuşak, şekilsiz çenesinin altına sıkıştırır. Kocasının herhangi bir sebeple Beibei'ye dokunması Bayan Su'yu rahatsız eder ama böyle düşünmenin saçma olduğunu da bilir. Hiçbir şey anlamayan bir kız çocuğunu ve buna rağmen kızını seven

bir babayı kıskanmak! Eğer akıl sağlığıma dikkat etmezsem Bayan Fong'dan daha deli bir kadın olacağım diye düşünür ama yine de kocasının Beibei'nin saçını ya da yanaklarını okşadığını görmek Bayan Su'yu rahatsız eder. Mutfağa geri döner ve kocası gitmeye hazır olana dek bulaşıkları yıkar. Kocası hoşça kal deyince ona dönmeksizin kibarca yanıt verir.

BAY SU, YARIM SAATLİK YÜRÜYÜŞ MESAFESİNDEKİ borsa acentesine gitmek üzere saat sekiz buçukta yani tam vaktinde evden ayrılır. Çoğu zaman yalnızca piyasa araştırması için gider, kimi zaman işlemleri büyük bir ihtiyatla –zira hesabındaki para kendisine ait değil– uygulayarak alım satım yapar. Bay Fong ona on bin yuan borç vermeyi önermiş ve geri ödeme için acelesi olmadığını tekrar tekrar belirtmişti. Bu, askeri bir fabrikadan emekli kıdemli subay olan Bay Fong için büyük bir meblağ değil ama Bay Su *kişinin ödünç aldığı her şeyi misliyle ödeyeceğine* inanır. Piyasa ve ekonomi Bay Fong'ın cömert yardımını geri ödemek konusunda ona pek yardım etmedi. Buna karşın Bay Su cesaretini yitirmiş değil. Altmış beş yaşında emekli bir matematik öğretmeni olarak insanın bedenini ve aklını çalıştırması –ki borsa acentesine yaptığı günlük gitgeller ikisini de çalıştırmasını sağlıyor– ve sabırlı olması gerektiğine inanır.

Bay Su, Bay Fong ile bir yıl önce borsa acentesinde tanıştı. Bay Su'dan bir yaş büyük olan Bay Fong yanına oturdu ve aralarında sohbet başladı. Bay Fong yalnızca meraktan orada olduğunu söyledi ve Bay Su'ya, borsa sistemi gerçekten ülkenin faydasına olursa, bu durumda Marksist siyasi ekonominin bu yeni ve bariz kapitalist koşullara nasıl uyarlanabileceğini sordu. Bay Fong'un olabildiğince modası geçmiş ve naif sorusu Bay Su'yu duygulandırdı. Ülkedeki

hemen herkes aklını parayla bozmuş haldeyken, geçmiş hakkında bu kadar nostaljik ama yeniyi öğrenmek konusunda da bu kadar samimi çaba gösteren biriyle insan sık karşılaşmıyordu. "Soruyu yanlış katta soruyorsunuz," diye yanıtladı Bay Su. "Bir şeyleri değiştirebilecek olanlar üst katta, VIP salonunda."

Borsa acentesi, Pekin'deki birçok komisyon şirketi gibi, iflas etmiş devlet teşebbüsü fabrikalardan yer kiralamıştı. Bay Su'nun ziyaret ettiği, bir zamanlar renkli televizyon üreten, tekelci bir şirket karşısında fiyat savaşını kaybetmeden önce kâr eden bir fabrikaydı. Borsanın alt katına uğrayanlar arasında işten çıkarılmış işçiler vardı; sınırlı imkânlarıyla hesap açıyor ve şanslarının dönmesini umut ediyorlardı. Kattaki diğer insanlar, Bay Su'nun yaşında, birikimlerinin çok düşük faiz oranları sunan bankalarda eriyip gitmesi yerine büyümesini hayal eden emekli kadın ve erkeklerdi.

"Ekonomi için önemli değillerse bu insanlar burada ne yapıyor?" diye sordu Bay Fong.

"Damlaya damlaya göl olur," dedi Bay Su. "Yatırımları bir araya gelince bir sürü fabrikanın işlemesini sağlıyor."

"Ya onlar, borsadan para kazanacaklar mı?"

Bay Su başını salladı. Sesini alçalttı ve, "Çoğu kazanmayacak," dedi. "İlk sıradaki fileli saçlı kadına bakın. Gazete ve televizyonun söylediklerine göre alım satım yapar. Bu yolla asla para kazanamayacak. Ve şuradaki ihtiyar adam – seksen iki yaşında, çok eğlenceli ve sağlıklı bir ihtiyar ama akıllı bir yatırımcı değil."

Bay Fong, Bay Su'nun işaret ettiği insanlara baktı, her biri kötü yatırımın örneğiydi. "Ya siz, siz para kazanıyor musunuz?" diye sordu Bay Fong.

"Ben içlerinde en kötüsüyüm," dedi Bay Su gülümseyerek. "Başlamak için bile param yok." Bay Su bir süredir

piyasayı gözlemliyordu. Hayali bir sermayeyle alım satım denemeleri yapmış, işlemleri özenle bir deftere kaydetmiş; alım satım üstüne ikinci el kitaplar almış ve kendi kuramlarını geliştirmişti. Bir yıl süren alıştırmaların ardından, piyasadan para kazanma beklentisi çok da zayıf değildi. Ancak emekli maaşı azdı. Üniversiteye giden bir oğlan, tamamen onun eline bakan bir eş ve kızla kendi hobisi için tek kuruşu bile riske atmaya cesareti yoktu.

Bay Fong ve Bay Su kısa sürede yakın arkadaş oldular. Çaycılarda ya da restoranlarda oturup tarih öncesi zamanlardan günümüze, dünyaya ilişkin görüşleri hakkında konuşuyorlardı. Birbirlerinin görüşlerini desteklemeye hevesliydiler, fikir ayrılığının ilk işaretleri ortaya çıkınca konuyu hemen değiştirirlerdi. Kendi yaşında bir arkadaş edinmek Bay Su'yu şaşırtmıştı. Yaşamı boyunca sessiz ve yalnız bir adamdı, yetişkinliğinde hayatında olan insanların çoğu yalnızca tanıdıklardı. Ama belki yaşlılığı ikinci çocukluk yapan da buydu – tanışıklığın daha az çıkar ve toplumsal yargı içererek kolayca arkadaşlığa dönüşmesi.

Yaklaşık bir ay sonra, akşam yemeğinde Bay Fong, Bay Su'ya halinin içler acısı olduğunu itiraf etti. Bay Su, Bay Fong'a bir fincan pirinç şarabı koydu, devam etmesini bekledi.

"Bir sokak dans partisinde tanıştığım bir kadına âşık oldum," dedi Bay Fong.

Bay Su başıyla onayladı. Bay Fong ona bir keresinde salon dansları öğrenmek için kursa gittiğinden söz etmiş ve bunun avantajlarından bahsetmişti: iyi bir egzersiz, halinden memnun insanlarla tanışma şansı ve estetik bir deneyim. Bay Su, Batı'nın etkilerine teslim oldu diye ona takılmayı düşünmüş ama Bay Fong'un samimiyetini görünce bu düşünceden vazgeçmişti.

"Sorun, benden genç olması," dedi Bay Fong.

"Ne kadar genç?" diye sordu Bay Su.

"Kırklarının başında."

"Yaş mutluluğa engel olmamalı," dedi Bay Su.

"Ama bu pek mümkün değil."

"Neden, evli mi?"

"Dul," dedi Bay Fong. "Ama düşünsenize. Kızımla yaşıt."

Bay Su, Bay Fong'a baktı ve başını eğdi. Tüm yaşamını asker olarak geçirmiş Bay Fong gayet formundaydı, kelleşen kafası sayılmazsa yaşını göstermiyordu. "Bir peruk takarsanız insanlar elli yaşında olduğunuzu düşünür," dedi Bay Su. "Damat olmak için uygun bir yaş, değil mi?"

"İhtiyar Su, benimle dalga geçmeyin," dedi gülümsemesini saklayamayan Bay Fong. Gülümsemesi hemen kayboldu. "Bu nafile bir aşk, biliyorum."

"Başkan Mao, 'Düşlemeye cesaret edebildiğin sürece her şeyi başarabilirsin,' demişti."

Bay Fong başını salladı ve suratını asıp şarabını yudumladı. Bay Su aşk acısı çeken arkadaşına baktı. Bir fincan şarabı başına dikti ve kendini gençlik yıllarına, en iyi arkadaşına kızlarla ilgili akıl danıştığı, kendisine akıl danışıldığı zamanlara dönmüş hissetti. "Biliyor musunuz?" dedi. "Karım ve ben birinci dereceden kuzeniz. Herkes evliliğimize karşı çıktı ama biz yine de evlendik. Yapın gitsin."

"Bu çok cesurca bir hareket," dedi Bay Fong. "Sizin her zaman sıra dışı biri olduğunuzu boşuna düşünmedim. Beni eşinizle tanıştırmalısınız. Neden yarın sizi evinizde ziyaret etmiyorum? Ona saygılarımı sunmak isterim."

Bay Su içinde yükselen paniği hissetti. Evine birini davet etmeyeli on yıllar olmuştu. En sonunda, "Siz kendinizi sıkıntıya sokmayın lütfen," dedi. "Ömür boyu süren bir evliliğin ardından her eş, bildiğiniz tipik ihtiyar kadınlardan

birine dönümez mi zaten?" Bu kötü bir şakaydı, ağzından çıkar çıkmaz pişman oldu.

Bay Fong iç geçirdi. "Doğru söylüyorsunuz İhtiyar Su. Ama işin doğrusu, bir eş nihayetinde eştir ve bir ömrün ardından onu eski bir gömlek gibi bir kenara atamazsınız."

Bu, Bay Fong'un bir eşten ilk söz edişiydi. Bay Fong yalnızca çocukları ve onların ailelerinden söz ettiği için Bay Su, onun dul olduğunu düşünmüştü. "Yani eşinizin sağ ve..." – Bay Su dikkatlice düşünerek konuştu – "hâlâ sizinle olduğunu mu söylüyorsunuz?"

"Hapishanede," dedi Bay Fong ve içini çekti. Eşinin öyküsünü anlatmaya başladı. Tarım Bakanlığı'nın bir ithalat-ihracat kolunun parti sekreteriydi ve haliyle, bölgelerden ve şirketlerden para geliyor, kâğıt üzerinde onun onayı gerekiyordu. Alışıldık, imza karşılığı nakit işlemleri, diye açıkladı Bay Fong ama biri onu ihbar etmişti. *Parti içi* disiplin kınaması almış ve emekli edilmişti. "Makul değil mi? Hayatında karıncayı bile incitmedi," dedi Bay Fong. Ama ne yazık ki tam emekli olduğu sırada başkan, yüz yetmiş bin yuandan fazla para alan memurların hükümet tarafından ağır cezalara çarptırılması emrini vermişti. "Yüz yetmiş bin yuan başkanın aldıkları yanında devede kulak kalır!" Bay Fong yumruğunu masaya indirdi. Daha alçak bir sesle, "İnanın bana İhtiyar Su, hükümetin zevahiri düzeltme operasyonunun bedelini yalnızca küçük balıklar öder. Büyük balıklar hep daha fazla semirir."

Bay Su başıyla onayladı. Yüz yetmiş bin yuan hayal gücünü aşan bir meblağdı ama bunun korkunç bir suç olmadığını söyleyen Bay Fong haklı olmalıydı. "O halde bu miktarda para almıştı?"

"Sınırın hemen üstünde bir miktar ve yedi yıl hapse mahkûm edildi."

"Yedi yıl!" dedi Bay Su. "Bu korkunç, hiç adil değil!"

Bay Fong başını salladı. "Söylesenize İhtiyar Su, onu şimdi nasıl terk edebilirim?"

"Hayır," dedi Bay Su. "Bu doğru olmaz."

Bir an sessiz kalıp sanki bu çıkmazı düşünür gibi ikisi de şarabını içti. Biraz sonra Bay Fong, "Düşünüyordum da, karım eve dönmeden biz –sevdiğim kadın ve ben– belki biz geçici bir aile kurabiliriz. Sözleşme yok, yükümlülük yok. Ne denir bilirsiniz, tek gecelik şey?"

"Tek gecelik ilişki?" diye ağzından kaçırdı Bay Su, ardından böylesi uygunsuz, modern bir ifadeyi bilmekten utanç duydu. Bu deyişi kadınların borsaya getirdiği gazetelerden öğrenmişti, hatta bunu asla itiraf etmeyecek olsa da o hikâyeleri okumuştu.

"Evet. Bizimkinin bundan daha iyisi olabileceğini düşündüm. *Gün doğumundan önce yere düşen çiy tanesi gibi bir evlilik*."

"Karınız geri geldiğinde ne olacak?" diye sordu Bay Su.

"Yedi yıl uzun bir zaman," dedi Bay Fong. "Yedi yılda bana ne olacağını kim bilebilir? Belki o zaman cennette Marx ve Engels'le birlikte dinleniyor olacağım."

"Böyle söylemeyin Bay Fong," dedi Bay Su, kaçınamayacakları nihai ayrılığın düşüncesi onu üzmüştü.

"Siz iyi bir arkadaşsınız İhtiyar Su. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim. Eskiden arkadaşımız olanların hepsi, sanki kötü şansımız onlara da bulaşacakmış gibi, karım mahkûm edilince bizi bıraktı. Kimisi eskiden kapımıza gelip bizi misafir etmek için yalvarırdı!" dedi Bay Fong ve ardından, aniden Bay Su'ya yatırım için bir miktar borç vermeyi önerdi.

"Kesinlikle olmaz!" dedi Bay Su. "Sizinle paranız için arkadaş olmadım."

"Ah, nasıl böyle düşünebilirsiniz?" dedi Bay Fong. "Şöyle bakın meseleye: bu benim gibi ihtiyar bir Marksist için iyi bir deney. Eğer kâr ederseniz bu harika, etmezseniz de inancım açısından iyi, değil mi?"

Bay Su, Bay Fong'un sarhoş olduğunu düşündü ama Bay Fong borç konusunu birkaç gün sonra yine açtı; Bay Su için bu öneriyi reddetmek zordu.

BAYAN FONG İKİ SAAT SONRA yeniden arar. "Harika bir fikrim var," der Bayan Su telefonu açar açmaz. "Kocamın kiminle görüştüğünü öğrenmek için özel dedektif tutacağım."

"Özel dedektif mi?"

"Neden? O kadını bulamayacağımı mı düşünüyorsunuz? İzin verin dürüst olayım – kocanıza hiç mi hiç güvenmiyorum. Bana sorarsanız kocamın nerede olduğuyla ilgili size yalan söylüyor."

Bayan Su paniğe kapılır. Ortalıkta özel dedektif gibi bir şeçenek olduğunu bilmiyordu. Bu kulağına yabancı ve tehlikeli gelir. Bu ilişkide Bay Fong'un suç ortağı olan kocasına zarar verip veremeyeceklerini merak eder. "Güvenilebilir birini bulabileceğinizden emin misiniz?" der.

"İnsanlar para için her şeyi yapar. Elime sağlam kanıt geçene dek bekleyin," der Bayan Fong. "Sizi şu nedenle arıyorum: eğer dediğiniz gibi kocanız günlerini evden uzakta geçiriyorsa şüphelenmez misiniz? Her ikisinin de ilişkisi olduğu, birbirlerine paravan oldukları aklınıza gelmez mi?"

"Hayır, bu olanaksız."

"Nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz? İsterseniz her ikimiz için bir dedektif tutayım."

"Ah, hayır, lütfen hayır," der Bayan Su.

"Para vermek zorunda değilsiniz."

"Kocama güveniyorum," der Bayan Su, ani korku yüzünden dizleri tutmaz olur. Dünyadaki onca insan arasında Beibei'yi keşfedecek kişi elbette bir özel dedektif olacaktı.

"Peki," der Bayan Fong. "Madem böyle istiyorsunuz gerçeklerle canınızı sıkmam."

Bayan Su, bir yıl mahkûmiyetin ardından sağlık sorunları nedeniyle salıverilen Bayan Fong'la hiç tanışmadı. Şartlı tahliyesinin ilk günlerinde Bayan Fong, Su'ların numarasını çevirdi –bu Bay Fong'un irtibat listesinde bulunan, tanımadığı tek numaraydı– ve Bayan Su'yu Bay Fong'la olan ilişkisi hakkında sorguya çekti. Bayan Su, Bayan Fong'u kocasıyla hiçbir ilişkisi olmadığına, evlerinde de onunla ilişki yaşayacak kimse bulunmadığına ikna etmek için elinden geleni yaptı – Bayan Su, sadece bir oğlan çocukları olduğu yalanını söyledi. O günden sonra Bayan Fong günde birkaç kere aradığı Bayan Su'yu dert ortağı yaptı. Yaşam artık sabıkalı olan Bayan Fong için zor olmalı; tüm eski dostları ona sırtını dönüyor, kocası daha genç bir kadına âşık. Bayan Su, mahkûmiyeti öğrendiği zaman Bayan Fong'a karşı pek iyi hisler beslememişti –yüz yetmiş bin yuan onun için astronomik bir meblağdı– ama şimdi Bayan Fong'un arkadaşlığını reddetmeye içi elvermez. Sonunda Bayan Fong telefonda Bayan Su'ya itiraf eder: kocasının kesinlikle gizli bir ilişkisi vardır. Kimi korkutucu ve rahatsız edici huylar geliştirmiştir – her yemekten sonra dişlerini diş ipiyle temizlemek, gece mekik çekmek, gömleklerini daha dikkatli katlamak, kafasına saç çıkartıcı yağ sürmek. "Sanki kırk yıl daha yaşayacakmış gibi," der Bayan Fong. Her gün çıkıp Bay Su'yla buluşur, peki, iki adamın birbirlerini bu kadar sık görmesinin iyi bir gerekçesi var mı?

Borsa, diye açıklar Bayan Su pek de ikna edici olmayan bir şekilde. Bayan Fong'un aramaları Bayan Su'yu yorar

ama kimi zaman, sessiz bir sabahın ardından telefonun çalmasını istediğini fark eder.

Bayan Su evlilik yaşamının büyük çoğunluğunu dört duvar arasında, çocuklarına bakarak ve o ya da bu şekilde gitmelerini bekleyerek geçirmişti. Alışveriş için dışarı çıktığında komşularıyla gündelik hoşbeş dışında pek konuşmaz. Bay ve Bayan Su ilk taşındığında, komşular ona daireden gelen tüm o seslerin kaynağına ilişkin sorular sorarak bilgi koparmaya çalıştı. Bayan Su meraklarını dindirmeyi reddetti, bunun üzerine Su ailesinin sırrını bilme hakları yadsındığı için öfkeyle doldular. Bir keresinde, Jian dört ya da beş yaşındayken birkaç kadın onu apartmanın girişinde sıkıştırıp sorguya çekti; Bayan Su onu merdivenlerde, gözyaşlarına boğulmuş, dudakları sımsıkı kenetlenmiş halde buldu.

Bayan Su, Bayan Fong kızı duymasın diye sıkıca kapatılmış olan Beibei'nin yatak odasının kapısına yürür. Odaya girmeden önce bir an durup Beibei'nin çığlıklarını dinler. Beibei bugün çok tedirgin davranıyor, çıkardığı sesler daha tiz ve sabırsız. Bayan Su yatağın yanına oturur ve Beibei'nin kaşlarını okşar; bu onu yatıştırıp alışıldık sızlanmalarına dönmesini sağlamaz. Bayan Su ona birkaç kaşık yulaf lapası yedirmeye çalışır ama Beibei hepsini Bayan Su'nun yüzüne püskürtür.

Bayan Su ikisini de temizlemek için bir havlu almak üzere ayağa kalkar. Özel dedektif düşüncesi onu korkutur. Bay Fong'un peşini bırakmayan ve günlük etkinliklerini kaydeden hayaletimsi bir adam gözünün önüne gelir. Bayan Fong, meraktan ya da can sıkıntısından başka insanların sırlarını da öğrenmek için biraz daha fazla para verse dedektif kendi kocasını da araştıracak mı? Bayan Su ürperir. Gözlerini yatak odasında dolaştırır ve gece gündüz kapalı tutulan pencere ve perdelere rağmen bir özel dedektif

duvardaki bir çatlaktan Beibei'yi görebilir mi, merak eder. Bayan Su, Beibei'yi inceler ve bir yabancının gözlerine nasıl görüneceğini hayal eder: porselen gibi beyaz, asla güneş ışığı görmemiş bir et yığını. Beibei'nin bedeninde ve yüzünde yılların bıraktığı hiçbir iz yok; onu sarmalayan kocaman pembe bornozun içinde hâlâ yeni doğmuş bir bebek gibi yumuşak ve narin.

Beibei acı acı feryat eder, yanaklarının üstündeki et titrer. Bayan Su, Beibei'nin tombul elini elleri arasına alır ve fısıltıyı andıran bir sesle şarkı söyler: "Küçük fare tırmandı tezgâha. Küçük fare yedi bütün peyniri. Küçük fare kıpırdayamıyor, karnı çok şişti. Miyav miyav, geliyor kedi, şimdi yakalayacak fareyi."

Bu Beibei'nin en sevdiği şarkı, Bayan Su bunun bir nedeni olduğuna inanır. Beibei kuzenler arasındaki evliliği en baştan beri onaylamayan tüm akrabaların uyarılarına karşın doğdu. Beibei'nin doğumunda doktorlar büyük olasılıkla on yaşına gelmeden öleceğini söyledi; yirmisine dek yaşaması bir mucize olurdu. Çifte, bebeği tıp fakültesine numune olarak vermelerini önerdiler. Başka hiçbir şeye yaramazdı. Bay ve Bayan Su bebeklerinin formaldehit dolu bir kavanozun içine batırılmış görüntüsünü düşününce ürperdi; anne ve bebek hastaneden çıktıktan sonra Beibei'yi asla hastaneye götürmediler. Bu felaket, âşık çifti yıldırmadı. Ailelerinden ve eski komşularından uzak, başka bir bölgeye taşındılar, Bay Su işini değiştirdi, Bayan Su ise Beibei'ye bakmak için çalışmaktan tamamen vazgeçti. Evlerine misafir çağırmadılar; bir süre sonra arkadaş edinmeyi bıraktılar. Beibei rahatlama ve refakatçı ihtiyacı duyduğunu anlatmak için ses çıkarmaya başladığında onu alkışladılar; aynı bebeğin büyüyüp daha büyük bir versiyonuna dönüşümünü izlediler. Zor bir yaşamdı ama birbirlerine ve kızlarına duydukları

aşk bunu, Bayan Su'nun on iki yaşından, kendisinden bir yaş büyük ve o zaman bile sırık gibi bir genç adam olan kuzeni ona bir şiir kitabı hediye ettiğinden bu yana düşlediği kusursuz yaşam kılıyordu.

Genç kuzen omuzları çökmüş bir kocaya dönüşmüştü. Kusursuz yaşamın o kadar da kusursuz olmadığı ortaya çıkmıştı. Beibei'nin on yaşına bastığı yıl –ki bu kuşkusuz kutlanması gereken bir mucizeydi– kocası ikinci bebek düşüncesini dillendirdi. Neden, diye sordu; kocası daha sağlıklı bir evlilikten, daha tam bir aileden söz etti. Onun yürüttüğü mantığı anlamıyordu; Jian karnında büyürken bile sağlıklı bir bebeğe sahip olacaklarını ve bunun yıkılmış olan şeyi kurtarmaya yaramayacağını biliyordu. Beibei çevresinde dönen bir dünya kurmuşlardı ama kocası diğer insanlarınkine daha çok benzeyen bir aile arayışına girip bu dünyadan yüz çevirmişti. Bayan Su için bunu anlamak zordu ama erkeklerin her zaman değişim, kadınlarınsa mevcudu koruma peşinde olduğunu söyleyen eski bir deyiş yok muydu? Bir kadın yaşamın verdiğini kabul eder ve onu en iyi haline getirirdi, bir erkekse daha fazlası ama aynı zamanda daha kusurlusu için pazarlık ederdi.

Bayan Su içini çeker ve Beibei'nin biçimsiz yüz hatlarına bakar. Bayan Su'nun Beibei'yi bir zamanlar onu bu oda içinde, kollarında taşıdığı boyuta döndürmeyi dilemesi; kimsenin dikkatini çekmeden onu öte dünyaya gizlice sokabilmeyi dilemesi diğer insanlar için çok rahatsız edici olmalı. Beibei sesini daha da yükselterek çığlık atar, ağzının kenarından beyaz bir köpük süzülür. Bayan Su onu bir havluyla temizler ve bir an için, eli Beibei'nin ağzının üstünde durup çığlığını boğduğunda, Bayan Su elini orada tutma arzusu duyar. Üç dakika daha ve Beibei ölümün her canlı için hazırda tuttuğu tüm mücadele ve aşağılanmalardan

kurtulabilir, diye düşünür Bayan Su ama Beibei'nin solgun yüzünde kızarmanın ilk belirtileri görülünce havluyu çeker. Beibei hızlı hızlı nefes alır. Beibei'nin yaşamının, onu ortaya çıkaran aşktan daha uzun yaşayacak kadar dirençli olması Bayan Su'yu şaşırtır ve kederlendirir.

BAY SU BİR İŞLEM KABİNİNDE tek parmakla –Beibei ve Jian'ın doğum günlerinin bir kombinasyonu olan– şifresini yazar. Bilgisayarda işlem yaparken hâlâ beceriksiz ama kattaki çoğu yaşlı ve yavaş olan insanlar birbirlerine karşı sabırlı. Yazılım görev bilinciyle grafik ve sayılar üretir ama Bay Su bugün yoğunlaşmakta zorlanır. Bir süre sonra kabine girmek için bekleyen bir kadına yer açmak için işini bırakır. Oturma alanına geri döner ve dinlenebileceği bir sandalye bakınır. Ekonominin küçülme gösterdiği son yıllarında borsa acentesi hayli bakımsız hale gelmişti, sandalyelerin çoğu oradan buradan toplanmış plastik, turuncu koltuklar. Bay Su sonunda ev yapımı pamuklu minderlerin arasında iyi bir yer bulur ve yaşlı ev kadınlarından oluşan bir grubun yanına oturur. Ellilerinin sonunda ya da altmışlarının başında olan kadınlar kattaki en mutlu ve konuşkan grup. Çoğunun parası hisse senetlerine kilitlenmiş durumda, şimdilik –belki de sonsuza dek– paralarını orada tutmaktan başka seçenekleri yok; her gün gelmelerinin tek nedeni arkadaşlık etmek. Çocukları ve torunları, tahammül edilmez gelinleri, bir gece önceki pembe diziler, gazetede okudukları uzun uzadıya tartışılması ve analiz edilmesi gereken hikâyeler hakkında konuşurlar.

Bay Su büyük ekranda akan sayıları izler. Ses yayını ekonomi yayını yapan bir radyo istasyonuna ayarlıdır ama sunucunun analizleri kadınların öyküleri arasında boğulur. Bay Su onları çoğu zaman rahatsız edici derecede gürültücü

bulur ama bugün kadınlara karşı şefkat, neredeyse sevgi duyar. Kendi sessiz ve dalgın karısı asla bu geveze kadınlardan biri olmayacak ama bir an için içlerinden birinin –en alelade konularla neşelenmiş, pervasızca gülenlerden birinin– karısı olmasını diler.

Kendisini ilgilendiren sayıları not ettikten sonra Bay Su iç çeker. Yaptığı onca araştırmaya karşın yatırımı yaşlı kadınlarınkinden daha olumlu bir sinyal vermiyor. Tutmayan hesap ya da yolunda gitmeyen hayat farklı değiller. Karı ve koca birbirlerine ömür boyu sürecek bir aşkın sözünü verir ama aşk yaşama kısa gelir; insanlar iyi hesaplamalar yapıp hisse senedi alır ama yaşamın, tüm olasılık kurallarına rağmen, olasılık dışı olanı seçebileceğini göz önüne almazlar. Bay Su karısına on üç yaşında âşık oldu, karısı da onu sevdi. İlk sevgililerin sonunda bir aile kurma olasılığı neydi? Ailelerin muhalefetine rağmen evlendiler, uyarılara kulak asmayıp bebek sahibi olmaya karar verdiler. O zamanlar daha genç ve kibirli olan Bay Su hesap yaptı ve sorunlu bir bebek olasılığının çok düşük olduğu sonucuna vardı – o kadar düşüktü ki nerdeyse talih onlardan yanaydı. Neredeyse, tamamen değil; ve zalim bir şaka olarak, Beibei beyninde ve omuriliğinde ciddi sorunlarla doğdu. Bu bir tür kötü talih olarak kalabilirdi ama karısı kendini ve bebeği dünyadan saklamaya başladı; Beibei karısına her gün evliliklerinin meşru olmadığını anımsatıyor olmalıydı. Bay Su ona, utanılacak bir şey yok, demeyi düşündü ama buna cesareti yoktu. Başka bir bebek yapmayı öneren kendisiydi. Onlara ikinci bir şans vermek, karısını birlikte yaşamakta ısrar ettiği gereksiz utanç ve acıdan kurtarmak için. Aynı zamanda gizliden gizliye kadere bir kez daha meydan okumak istemişti. Başka bir felaket yaşama olasılığı düşüktü, çok düşüktü. Karısını ikna etmeye çalıştı; ah, normal bir

bebeğe, normal bir aileye bir sahip olsalar! Yeni bebeğin doğumu hesaplarının doğru olduğunu kanıtladı –Jian sağlıklı doğdu, büyüyünce çok yakışıklı ve parlak bir delikanlı oldu, sanki ebeveynleri ilk seferinde onlardan alınanın karşılığında iki kat ödüllendirilmişti– ama böyle bir başarının evliliklerini daha mutlu kılmak yerine, karısını ondan uzaklaştıracağını kim düşünebilirdi? Aynı hatayı ikinci kez yapacak, yaşamı kurnazlıkla alt edeceğini sanacak kadar kibirliydi. Beibei'nin doğumunda hayatta kalan şey, Jian'ın doğumundan sağ çıkamadı, sanki karısı, onunla talihsizliği paylaşabiliyor ama mutluluğu paylaşamıyordu. Yirmi yıl boyunca tartışmalardan özenle kaçındılar, sevgi dolu ebeveynler, sorumluluk sahibi eşler oldular ama genç kuzenlerken onları birbirlerine âşık eden şey, yerine paylaşma olanağı olmayan bir acı bırakarak onları terk etti.

Bay Su'nun omzuna bir parmak dokunur. Gözlerini açar ve uyuyakaldığını fark eder. "Özür dilerim," der kadına.

"Horluyordunuz," der kadın ayıplayan bir gülümsemeyle.

Bay Su bir kez daha özür diler. Kadın başını sallar ve ahbaplarıyla sohbete geri döner. Bay Su ekrandaki saate bakar, hâlâ öğle yemeği için çok erken ama yine de çantasından hazır erişte paketi ve bir fincan çıkarır; eriştenin üstüne su sebilinden kaynar su döker. Erişte yumuşar ve şişer. Bay Su suyundan bir kaşık alır ve kafasını sallar. Eve gitmeyi ve karısıyla konuşmayı, asla cesaretini toplayıp soramadığı bazı soruları sormayı düşünür ama sonra bazı şeylerin konuşulmamasının daha iyi olduğuna karar verir. Yaşam borsadan pek farklı değil – bir hisseye yatırım yapar ve ona yapışırsın; tüm diğer hata olasılıklarına karşın seçimine saplanıp kalırsın.

Öğlen borsa acentesince görevlendirilen restoran, VIP salonlarına öğle yemeği paketleri dağıtır, zemin kattaki

tüccarlar ise mikrodalga fırında yemeklerini ısıtır ya da hazır erişte yapar. Diğer yemek masalarında bırakılan yemeklerin karman çorman kokusuyla her zaman yüzü gülen Bay Su, umutlu bir ruh hali içinde bir işlem kabinine girer. Kimi günler, karısı Beibei'nin bakımından kurtulunca borsada kendisine eşlik etmesini teklif etmeyi düşünür. Başka insanların anlamsız ama şen saçmalıklarla dolu yaşamlarını görmesini ister.

Bay Su borsadan tam beşte çıkar. Binanın dışında kaldırıma oturmuş, hüzünlü, terk edilmiş bir çocuk gibi kendisine bakan Bay Fong'u görür.

"Bay Fong," der Bay Su. "İyi misiniz? Neden içeri girip yanıma gelmediniz?"

Bay Fong bir şeyler içmeye gitmeyi önerir, ardından elini uzatır ve Bay Su'nun onu ayağa kaldırmasına izin verir. Yol üstünde küçük bir lokanta bulurlar, Bay Fong birkaç meze ve bir şişe sert patates şarabı ısmarlar. "Siz de kimi zaman bir evliliğin ömrümüz boyunca sürmemesini dilemiyor musunuz?" der Bay Fong içkisini içip.

"Yolunda gitmeyen bir şey mi var?" diye sorar Bay Su.

"Salıverildiğinden bu yana karımla ilgili yolunda giden hiçbir şey yok," der Bay Fong.

"Ondan boşanacak mısınız?"

Bay Fong bir fincan şarabı kafasına diker. "Keşke yapabilseydim," der ve ağlamaya başlar. "Keşke onu bu kadar sevmeseydim de çantamı toplayıp gidebilseydim."

ÖĞLEDEN SONRA GEÇ SAATLERDE Bayan Su, Beibei'nin bir sorunu olduğuna ikna oldu. Genellikle berrak ve boş olan gözleri, sanki acısının bilincindeymiş gibi tuhaf bir ışıkla parlıyor. Bayan Su boş yere onu sakinleştirmeye çalışır, bütün denemelerinde başarısız olunca bir şişe uyku ilacı

çıkarır. İki hapı küçük porselen bir havana koyar ve sonra, bir duraksama anının ardından iki tane daha ekler. Yıllar içinde aile geceleri deliksiz uyuyabilsin diye, şurubu hap tozuyla doldurur olmuştu.

Şurupla sakinleşen Beibei kısa bir süre çığlık atmayı bırakır ve ardından yeniden başlar. Bayan Su, Beibei'nin alnını okşar ve ilacın, sınırlı bilincini ele geçirmesini bekler. Telefon çaldığında Bayan Su kıpırdamaz. Daha sonra, telefon beşinci kez çalınca Beibei'nin baygınlıkla yarı yarıya kapanmış gözlerini kontrol eder ve telefonu açmadan önce yatak odasının kapısını kapatır.

"Neden telefona cevap vermiyorsunuz? Siz de mi benden bıktınız?" der Bayan Fong.

Bayan Su bahaneler bulmaya çalışır ama hiçbiriyle ilgilenmeyen Bayan Fong sözünü keser. "Artık kadının kim olduğunu biliyorum."

"Bunu öğrenmek ne kadara mal oldu?"

"Sıfır. Dinleyin, kocam olacak o utanmaz ihtiyar kendi itiraf etti."

Bayan Su bir rahatlama hisseder. "O halde en kötüsü bitti Bayan Fong."

"Bitti mi? Hiç de değil. Bu öğleden sonra bana ne söyledi dersiniz? Bana üçümüzün bir arada huzur içinde yaşayıp yaşayamayacağımızı sordu. Bunu, sanki beni düşünüyormuş gibi söyledi. 'Bir sürü odamız var. Ona bir oda ve yatak vermenin zararı olmaz. İyi bir kadın, ikimize de iyi bakar.' Tabii onun *şeyine* iyi bakar."

Bayan Su kızardı. "Kadın sizinle yaşamak istiyor mu?"

"Tahmin edin? İşten çıkarılmış. Ha ha, sürpriz olmadı, değil mi? Eminim taşınmak istiyordur. Bedava yemek. Bedava yatak. Bedava erkek. Bundan iyisi can sağlığı. Belki mirasımıza bile göz dikmiştir. Kocam ne önerdi, tahmin edin?

Onu bir kız evlat olarak görmemi. Babasını beş yaşında kaybettiğini ve onunla tanışana dek kendisine iyi davranan bir adam olmadığını söyledi. Ben de, koca mı arıyor üvey baba mı dedim. Onu tatlı dille kandırıyor, anlıyor musunuz? Kör adam! Onun acıları için üzülmemi bile istedi, yalvardı. Neden kadından benim için üzülmesini istemiyor?"

Kapıya ağır bir yumrukla bir şey çarpar, ardından açılır. Bayan Su dönmesiyle kocasının koltukladığı ihtiyar bir adam görür. "Bay Fong sarhoş," diye fısıldar kocası.

"Orada mısınız?" der Bayan Fong.

"Ah, evet, Bayan Fong, işim çıktı, kapatmam gerek."

"Henüz değil. Öyküyü bitirmedim daha."

Bayan Su iki adamın tökezleye tökezleye banyoya gidişini izler. Bir an sonra kusma ve akan suyun sesini; kocasının kısık sesle söylediği yatıştırıcı sözcükleri duyar. Ve Bay Fong'un ağlayışını.

"Ben de dedim ki cesedimi çiğnemen gerek, o da ağladı ve yalvardı, açık fikirli olmak gerektiğiyle ilgili bir sürü saçmalık sıraladı. Birçok evde artık iki kadın ve bir erkek huzur içinde yaşıyor, dedi. Bu evlilik devrimi, dedi. Devrim mi, dedim. İyi bir Marksist olduğunu sanıyorsun dedim ama sana iki eşliliği Marx öğretmedi. Başkan Mao sana metres tut demedi."

Bay Su, Bay Fong'un kanepeye yatmasına yardım eder, adam gözlerini kapatır. Bayan Su adamın gözyaşı izleriyle kaplı yüzünün acıyla seğirmesini izler. Kısa süre sonra Bayan Fong'un acı sözleri Bay Fong'un horlamasına karışır.

Bay Fong'un hızla uykuya dalması üzerine Bay Su ayağa kalkar ve Beibei'nin odasına gider. Hemen sonra odadan çıkar ve Bayan Su'ya, kadının kalbini titreten hüzünlü ve sakin bir ifadeyle bakar. Bayan Fong hâlâ dırdır ederken ahizeyi bırakır ve Beibei'nin odasına gider. Beibei'yi

bıraktığı gibi yatar halde bulur, porselen gibi beyaz, hafif bir maviliğin çalındığı yüzünden acının izleri silinmiştir. Bayan Su yatağın yanına diz çöker ve Beibei'nin hâlâ tombul ve yumuşak ellerini avuçlarına alır. Kocası gelir, artık grileşen ve seyrelen saçlarını okşar ama dokunuşu bir ömür önceki dokunuştur – büyükannelerinin bahçesinde, arıları çekip mutlu eden çan şeklindeki ateş rengi narçiçeklerinin açtığı o bahçede oynayan küçük çocuğun dokunuşu.

Ölümsüzlük

ONUN HİKÂYESİ DE, HEPİMİZİNKİ GİBİ BİZ DOĞMADAN çok önce başladı. Hanedanlar boyunca imparatorluk ailelerine en sadık hizmetkârlar kasabamızdan çıktı. Onlara haremağası denir, gerçi biz nezaketimizden Büyük Pederler diyoruz. Hiçbirimiz doğrudan bir Büyük Peder'in akrabası değiliz ama kanımızdan oluşan nehirde geriye doğru gidersek adımız tarihte silinip gitmesin diye erkekliğinden vazgeçmiş amcalara, erkek kardeşlere ve kuzenlere rastlarız. Kuşaklar boyunca yedi ya da sekiz yaşında oğlanlar seçilmiş, kısırlaştırılmış –buna *temizlenme* denir– imparator ve ailesi için ev işlerini öğrenmek amacıyla saraya gönderilmiştir. On üç ya da on dört yaşında harçlıklarını –biriktirip eve, ebeveynlerine gönderdikleri gümüş paralar– kazanmaya başlarlardı. Bu paralar bir sandıkta, bitkilerle muhafaza edilen kesilmiş erkekliklerinin kökünü saklayan ipek bir keseyle birlikte tutulur. Büyük Pederlerin erkek kardeşleri evlenme çağına geldiğinde ebeveynleri sandığı açar ve gümüş paraları çıkarırdı. Para, eşleriyle evlenmeleri için erkek kardeşlere verilirdi; eşler oğlan doğurur, oğlanlar büyüyüp ya yeni oğlanlar yaparak ya da saraya gidip temizlikçi oğlan olarak ailenin adını yaşatırdı. Yıllar böyle

geçti gitti. Büyük Pederler titrek dizleri üstünde imparator efendilerine hizmet edemez hale gelince saraydan azledilir ve yeğenleri tarafından alınırdı. Endişe edecekleri bir şey kalmaz, tüm gün güneşin altında oturur ve saraydan getirdikleri kendileri gibi şişman ve yavaş kedileri okşarlar; erkek köpeklerin vadi boyunca dişileri kovalayışını izlerlerdi. Zamanı gelince ölüm kapılarını çalardı. Cenazeleri kasabamızın en görkemli olaylarındandı: altın ve kırmızı cübbeler içinde altmış dört Budist keşiş ruhlarına cennet yolunda kılavuzluk etmek için kırk dokuz gün boyunca dualar okur; mavi ve gri cübbeler içinde altmış dört Tao ustası bedenlerine yaklaşmaya cesaret eden şeytanları kovmak için kırk dokuz gün boyunca dans ederdi. İlahi an, kırk dokuz günün sonunda, kurumuş erkekliklerini saklayan ipek keseler tabuta konduğunda gelirdi. Artık eksik parça bedene katıldığına göre ruh pişmanlık duymaksızın ayrılıp kasabamızdan daha iyi bir yere gidebilirdi.

Bu, bütün Büyük Pederlerimizin öyküsüydü. Hanedanlar boyunca imparatorluk ailesinin en güvenilir üyeleriydiler. Erkeklerin aşağılık ve kirli arzularıyla asil kanı lekelemeden prenses ve cariyelerin en kişisel görevleriyle ilgilendiler; imparator ve prenslere büyük bir hassasiyetle hizmet ettiler ancak ucuz güzellikleriyle imparator ve oğullarını baştan çıkarmayı düşleyen o genç hizmetçilerin aksine Büyük Pederler imparatorluk kadınlarına karşı bir tehdit değillerdi. Gerçi cariye alacak yaşa erişene dek prenslerin oyuncağı olarak hizmet ettikleri yönünde rezil dedikodular, en ufak hataları yüzünden boğulan, yakılan, sopayla dövülen ya da kafası kesilen Büyük Pederlere ilişkin talihsiz öyküler vardı ama hepimizin bildiği üzere, bunlar kasabamızın şanlı adını lekelemek için uydurulmuştu. Biz gözümüzün gördüğüne inanırız – mezarlığımızdaki zarif oymalı mezar taşlarına ve

aile kayıt defterlerimize incelikle işlenmiş portrelere. Büyük Pederler kalbimizi gurur ve minnetle doldurdu. Onlar olmasa bu küçük, adsız sansız kasabada doğan bizler kimdik ki?

Kasabamızın görkemi geçen yüzyılda söndü gitti. Ama Büyük Pederlerin tarihteki düşüşüne gelmeden, izin verirseniz size bir oğlanın öyküsünü anlatayım. Gelenek olarak, saraya gönderilecek oğlanların, en kutsal görevi daha çok oğlan doğmasını sağlamak olan tek erkek evlat olmaması gerekirdi. Ama Büyük Pederlerin en büyüğü, ailesinin tek erkek evladıydı. Kendisi de tek erkek evlat olan babası karısının karnına daha fazla tohum ekme şansı bulamadan, erkenden ölmüştü. Onlara saraydan para gönderecek bir amca ya da erkek kardeş olmadığından, oğlan ve dul annesi fakirlik içinde yaşıyordu. On yaşındayken, imparatorun elinden altın külçeler alan erkek kardeşleriyle böbürlenen komşu çocuklarıyla kavga ettikten sonra oğlan ahıra gitti, bir ip ve orakla kendini temizledi. Efsaneye göre oğlan elinde kanlar damlayan erkeklik organıyla kasabada dolaştı ve onu acıyan gözlerle izleyen insanlara haykırdı: "Majestelerinin en iyi hizmetçisi olacağım! Bekleyin de görün!" Bu utanca, oğulsuz ve torunsuz bir çatının altında yaşamanın umutsuzluğuna dayanamayan annesi kendini bir kuyuya attı. Yirmi yıl sonra, oğlan saraydaki baş haremağası oldu, sorumluluğu altında iki bin sekiz yüz haremağası ve üç bin iki yüz hizmetçi kız vardı. Para yollayacak erkek kardeşi olmadığından her kuruşu biriktirdi ve bölgenin en zengin adamı olarak emekli oldu. Zavallı annesinin mezarını kazması için birini tuttu ve ona ikinci bir cenaze töreni düzenledi –kasabamızda görülen en ölçüsüz ve abartılı törendi. Bu 1904'ün dokuzuncu ayındaydı, o gün bugündür yaşlılar cenaze töreninin her ayrıntısından söz etmekten hiç vazgeçmedi. Sandal ağacından oyulmuş devasa tabut,

öteki yaşamında kullanması için külçe altın yığınları, sandık sandık ipek giysi ve yeşim taşından kâseler. Daha da etkileyici olan, dağda yaşayan fakir köylülerden satın alınmış, hepsi de tam yirmi dört yaşında olan dört genç kızdı. Üstlerine, rüyalarında bile giyemeyecekleri saten elbiseler giydirilmiş, her birine bir fincan cıva içirilmişti. Cıva onları anında öldürmüştü, böylece tabutun önünde dört tahtırevanla geçirildikleri sırada tenlerinin şeftalimsi rengi korunmuştu. Kıvrılmış parmaklarına yerleştirilmiş dört tütsüyle bu dört kız sadık hizmetçileri olarak anneye öte dünyada eşlik ediyordu.

Bu Büyük Peder'in öyküsü, tıpkı karanlık çökmeden önce gökyüzünü yol yol boyayan en görkemli havai fişek gibi tarihimizin en aydınlık sayfasıydı. Kısa süre sonra son hanedan cumhuriyetçiler tarafından devrildi. İmparator ve tabii en sadık hizmetkârları, Büyük Pederlerin son kuşağı Yasak Kent'ten sürüldü. 1930'lara gelindiğinde çoğu Yasak Kent civarındaki tapınaklarda, fakirlik içinde yaşıyordu. Yalnızca en kurnazları bedenlerini Batılı gazeteci ve turistlere göstererek iyi para kazanmış, kimisi sorulara yanıt vererek, kimisi fotoğraflarını çektirerek kazançlarını daha da artırmıştı.

ARDINDAN KISA SÜREN on yıllık cumhuriyet, diktatörler, iki dünya savaşı –ki her ikisinde de savaşı kazanan taraftaydık ama aslında hiçbir şey kazanamadık– iç savaş ve en sonunda komünizmin şafağını görürüz. Diktatörün ülkemizde komünizmin zaferini ilan ettiği gün, kasabamızda yaşayan genç bir marangoz evine, yeni evlendiği karısının yanına gelir.

Tavanlarındaki hoparlörü işaret ederek, "Bundan böyle yeni bir hayat yaşayacağımızı söylüyor," der genç karısı kocasına.

"Yeni ya da eski, hayat hayattır," diye yanıtlar kocası. Karısını yatağa götürür ve onunla sevişir; hoparlörden kadın ve erkeklerden oluşan bir koronun aynı sözleri tekrarladığı yeni bir şarkı duyulurken gözleri hazla yarı kapalıdır.

İşte, oğlan ana rahmine böyle düşer, *Komünizm çok şanlı, çok şanlı, çok şanlı* korosuyla. Şarkı her gün tekrar tekrar yayınlanır, genç anne büyüyen karnını okşayarak koroyla birlikte mırıldanır, gazetelerden özenle diktatörün resimlerini keser. Elbette ona asla diktatör demeyiz. Ona Babamız, Kurtarıcımız, Ömrümüzün Kuzey Yıldızı, Çağımızın Batmayan Güneşi deriz. Anne bizim kuşaktan çoğu kadın gibi okuma yazma bilmez. Yine de diğerlerinden farklı olarak gazetelere bakmayı sever, diktatörün resimlerini kalın bir defterde toplar. Kasabamızın en bilge kadını o olmalı. Başka hiçbir kadın, erkek evlat beklerken diktatörün yüzünü izlemeyi aklından dahi geçirmez. Elbette hamile bir kadın bir yüze ne kadar çok bakarsa bebeğinin o yüzü taşıma olasılığının da o kadar artacağına ilişkin o eski deyiş hep vardı. Yıllar önce şehirlerdeki çiçeği burnunda anneler ithal bir tür oyuncak bebeğe bakmaktan hoşlanırdı, bu bebeklerin tek bir yabancı ismi vardı: Shirley Temple. On yıllar sonra hamileler arasında en fazla izlenen yüz, film yıldızlarınınki olacak. Ama şu zamanda diktatör tek büyük yıldız. Bu yüzden anne, bebeğin doğumundan önce, on ay boyunca diktatörün yüzüne bakıp durdu.

Oğlan diktatörün yüzüyle doğar – başta fark etmediğimiz bir mucize. Sonraki on yıl boyunca yüzünde ölü babasını göreceğimiz korkusuyla ona bakmaktan kaçınacağız. Baba çalışkan, komşularına karşı kibar, karısına karşı iyi bir adamdı. Yeni doğmuş komünist ulusumuzun bir düşmanı olabileceği aklımızdan bile geçmezdi. Ancak tanıklar var, bir kişi de değil, akşamcılarla dolu barın tamamı.

Öldürülmesine neden olan, kahramanlar ve domuzlar hakkındaki yorumu. Bu aralar üstümüzdeki komünist güce, ağabeyimiz olarak saygı duyarız. Ağabeyimiz olan ülkede, Sovyetler Birliği'nde kadınların komünist dava için bebek üretmeye cesaretlendirilmesi gerektiği ve belli bir sayıdan fazla bebek doğurana ***kahraman ana*** unvanı verileceği söylenir. Biz de aynı cennete uzanan aynı yolda olduğumuza göre diktatör de aynı politikayı uygular.

Genç marangoz içki arkadaşlarıyla yüksek sesle şakalaştığı sırada biraz sarhoştu. "Kahraman ana mı? Domuzum tek batında on yavru doğurdu. O da bu unvanı hak ediyor, değil mi?"

İşte bu, diktatörün nüfus politikasına kötü niyetli bir saldırı. Marangoz bir halk duruşmasının ardından idam edilir. Duruşmalara karısından başka herkes katılır, her birimiz yumruklarımızı yukarı kaldırıp halkın zaferini haykırırız, bir ağızdan çıkan sesimiz karısının yataktan yükselen iniltilerini bastırır. Mermi genç adamın kafasına girerken sloganlar atarız. Cesedi sokakta dolaştırılırken devrim şarkıları söyleriz. Sonunda, bitkinlikten sesimiz kısılınca oğlanın cırlak ve acı dolu ilk ağlayışını duyarız ve bir an için birbirimizin gözlerine bakmak zorlaşır. Bir anneye ve bebeğe ne yaptık biz? Bu ölü adam, kardeşlerimizden biri değil miydi?

O sırada bilmediğimiz şey, başkentteki bir bilim adamının nüfus patlaması olacağını öngörerek diktatöre politikasını değiştirme çağrısı yaptığı için hapse atıldığı ve işkence gördüğü. Diktatörün Moskova'da, ağabeyimiz olan ülkenin önderiyle bir görüşmesinde yeni bir dünya savaşından ya da nükleer silahlardan korkumuzun olmadığını söylediğinden de haberimiz yok. ***Bırakın Amerikalılar başımıza atom bombaları yağdırsın. Ulusumuzda beş yüz milyon kişi var. Yarımız***

bile ölse hâlâ iki yüz elli milyon kalır ve bu iki yüz elli milyon, zaman kaybetmeden iki yüz elli milyon daha üretir.

Daha sonra sözlerini gazeteden okuduğumuzda kanımız kaynar. Bunu izleyen yıllar boyunca gözlerimiz göğe dönük, üstümüze yağacak Amerikan bombalarını, diktatöre cesaretimizi ve sadakatimizi kanıtlamayı bekleyeceğiz.

OĞLAN BİR BAMBU FİLİZİ GİBİ hızlı büyür. Anne daha da hızlı yaşlanır. Marangozun ölümünden sonra, karısının isteği üzerine Devrim Komitesi, ona kasabamızda, sokak temizlikçimiz olarak iş verir. Her şafakta yatağımızda yatar ve bambu süpürgesinin hışırtısını dinleriz. On sekiz yaşında dul kaldı. On sekiz yaşında bir dulun olabileceği kadar güzel, doğal olarak bekârlarımızın bazıları tek kişilik yataklarında onu düşlemeden duramaz. Yine de delikanlılarımızdan hiçbiri ona evlenme teklif etmez. Kim bir karşı devrimcinin duluyla evlenip hayatının geri kalanını yanlış kişiyi sevdiği endişesiyle geçirmek ister ki? Dahası, diktatörün, kadın ve erkeğin bizim ulusumuzda eşit olduğunu söylemesine karşın, hâlâ yeniden evlenmek isteyen dul bir kadının fahişe olduğuna inanırız. Bu inancımız, diktatörün, ulusun düşmanı haline gelmiş yakın destekçilerinden biri hakkındaki yorumunu gazetede okuduğumuzda onaylanır: ***Nasıl dul bir kadın düzülme arzusunu saklayamazsa bir adam da gerici yapısını sonsuza dek saklayamaz.***

Böylece genç kadın gözlerimizin önünde solar. Günden güne beti benzi atar, gözleri kurur. Oğlan on yaşına geldiğinde anne altmış yaşında göstermektedir. Artık hiçbir bekâr erkeğimiz gözlerini onun yüzüne dikme zahmetine girmez.

Oğlanın on yaşına bastığı yıl kıtlık başlar. Kıtlıktan önceki üç yıl boyunca komünist cennetimiz için şarkılar

söylemek ve tüm dünyada işçi sınıfını özgürleştirme yeminleri etmekten başka hiçbir şey yapmamıştık. Çiftçiler ve işçiler didinmeyi bırakmıştı, günlerini bir şiir daha ortaya çıkarmanın haz ve acılarıyla, en üretken proleter şair olmak için uğraşarak geçiriyorlardı. Her gün kasaba merkezine gider, diktatörün önderliğinde dünyayı nasıl fethedeceğimizi tartışırız. Kıtlık bizi hazırlıksız yakaladığında diktatörün hoparlörden yükselen cesaret verici sözlerini dinleriz. Komünist geleceğimiz için bizi kemerlerimizi sıkmaya çağırır, biz de mutluluk içinde sıktıkça sıkarız. Kıtlığın ikinci yılında, diktatör hoparlörden konuşur: *Serçe ve sıçanlardan kurtulun, onlar yemeğimizi çalıp bizi açlığa mahkûm eden hırsızlardır.*

Serçe öldürmek kıtlığın üç uzun yılı boyunca en şenlikli olay olur. Aylarca seyreltilmiş yulaf lapası yiyip bitki kökleri kemirdikten sonra serçe öldürme gününün sabahında her birimizin eline, belediyenin verdiği akşam yemeğinden kalma iki parça buharda pişmiş but geçer. Kahvaltıdan sonra evlerin çatısına tırmanır, Devrim Komitesi'nin işaretiyle gongları ve davulları çalmaya başlarız. Damdan dama yükselen aritmik müziğimiz serçeleri göğe iter. Tüm sabah ve tüm öğleden sonra nöbet değiştirerek çalar, ne zaman bir serçe bir ağaç tepesine konup dinlenmek istese uzun bambu sopalara takılı renkli bayraklarımızla onu kışkışlarız. Akşam olunca serçeler dehşet ve bitkinlik içinde ölerek gökten üstümüze bomba gibi yağmaya başlar. Küçük korkuluklar gibi giydirilmiş ufaklıklar etrafta koşar, akşam yemeğimiz için serçeleri toplar.

Oğlan bir serçeyi kol yenine saklayıp sıvışmaya çalışırken daha büyük bir oğlan elini yakalar. "Halkın malını çalmaya çalışıyor," diye bağırır kasabaya.

"Annem hasta. Bir şeyler yemesi gerek," der oğlan.

"Oğlum senin annenin ihtiyaç duyduğu kuş başka," der bir adam, kahkahalarla güleriz. Midemizdeki butlar ve sepetlerdeki serçeler bizi neşelendirdi.

Oğlan adama bir an için bakar ve kafa atar.

"Orospu çocuğu," der adam, eğilir ve kasıklarını tutar.

"Benzetin şu küçük karşı devrimciyi!" der biri, yumruk ve tekmelerimizle çocuğun üstüne çullanırız. Kıtlık bizi her geçen gün biraz daha öfkeli yaptı, adsız hıncımızı çıkaracağımız birini bulmaksa rahatlatır.

Anne kalabalığa koşar ve bizi iterek uzaklaştırmaya çalışır. Onun varlığı oğlana daha sert vurmamıza neden olur. Kimilerimiz oğlanı yere sermeye hazır, eline tuğla ve kaya parçaları alır. Kimimiz oğlanı yemeye hazır, dişlerini gösterir.

"Hepiniz yüzüne bakın. Ona bir kez daha dokunmaya cüret edeni en büyük önderimize saygısızlık suçuyla mahkemeye veririm!" diye haykırır anne, deli bir kadın gibi bizi suçlar.

Bedenlerimiz donar. Oğlanın yüzüne bakarız. Şişmiş yüzüne ve kara gözlerine rağmen diktatörün genç ve asi yüzüne –tıpkı kahramanlıklarla dolu çocukluğunu anlatan kitaplardaki çizimler gibi– sahip olduğunu söylemek mümkün. Oğlan ayağa kalkar ve ağır aksak annesine yaklaşır. Huşu içinde yüzüne bakarız, ayaklarımıza kanlı balgamını fırlatırken kıpırdamaya cesaretimiz yok.

"Bu yüzü unutmayın," der oğlan. "Bir gün bunu ödeyeceksiniz." Bir çift serçe alır ve annesiyle uzaklaşır. Karı-koca gibi birbirlerine destek oluşlarını izleriz.

YILLAR BOYU diktatörün yüzüne sahip bir oğlanın aramızda yaşaması bir lütuf mu yoksa lanet mi bilmeyiz. Oğlana ve annesine, sahip olduğumuz en kıymetli ve kırılgan hazine

gibi davranırız, onlar hakkında yabancılara asla tek kelime etmeyiz.

"Bu iyi bir şey olmayabilir," diye uyarır bizi ihtiyarlar ve bize imparatorla aynı lakaba sahip olan ve bir kuyuya atılıp boğdurulan Büyük Pederlerimizden birinin öyküsünü anlatırlar. "Kimi şeylerin bir eşi daha olmamalıdır," der ihtiyarlar.

Yine de hiçbirimiz oğlanın yüzü hakkında saygısızca bir şey söylemeye cüret etmeyiz. Büyüdükçe diktatöre daha da benzer. Kimi zaman sokakta yanından geçeriz, sanki diktatör bizimleymiş gibi göğsümüzde bir sıcaklık dalgası kabarır. Bu, ulusumuz için diktatörün tüm evrenden daha büyük olduğu bir zaman. Okuma yazma bilmeyen ve duvarları eski gazetelerle kaplayan ev kadınları diktatörün adının geçtiği manşetleri yanlışlıkla ters yapıştırdığında idam edilirler. Diktatörün adını yanlış heceleyen birinci sınıf öğrencilerinin ebeveynleri çalışma kamplarına gönderilir. Oğlan bizimle, derin deniz üstündeki ince bir buz tabakasında yürüyoruz her an. Yüze yeterince saygı göstermemekten endişeliyiz, diktatöre duyulan gizli nefretin bir belirtisi olarak görülebilir. Yüze çok fazla saygı göstermekten de endişeliyiz, sahte puta taparak yanlışı doğrudan ayırma yeteneğinden yoksun olduğumuz şeklinde yorumlanabilir. Okulda öğretmenlerimiz ona karşı tek bir sert söz söylemez. Öğrenciler ne oynarsa oynasın, onun içinde olmadığı taraf kazanmak istemez. Liseyi bitirince Devrim Komitesi toplanıp, böyle bir yüzü olan genç adama uygun işin ne olduğu hakkında haftalarca tartışır. Kasabamızdaki işlerin hiçbiri onun için yeterince güvenli değil. Nihayet soruna en iyi çözümü bulduğumuzu düşünürüz; onu Devrim Komitesi'nin danışma kurulunun yöneticisi olarak seçeriz.

Genç adam zenginleşir. Yapacak hiçbir şeyi yok ve zamanını yaşlı kurul üyeleriyle fincan fincan çay içerek öldürmek istemez, bu yüzden her gün kasabada dolanır, onun selamıyla gururları okşanan insanlarla konuşur ve bakışları altında kızaran alışveriş merkezindeki satış danışmanı kızları izler. Tek sıkıntı, hiçbir kızın genç adamla flört etmeyecek olması. Onunla evlenmenin ya en büyük talih ya da en büyük felaket olacağı konusunda kızlarımızı uyardık. Kumar oynamanın hiç mi hiç onaylanmadığı bir kasabada doğmuş insanlar olarak, hiçbirimiz kızını böyle bir adamla evlendirmek istemez.

DİKTATÖRÜN ÖLDÜĞÜ GÜN kasaba meydanında toplanıp öksüz kalmış çocuklar gibi ağlarız. Kasabamızın sahip olduğu tek televizyonda tüm ulusun bizimle birlikte feryat edişini izleriz. Üç ay boyunca çalışırken ve uyurken yasımızı gösteren siyah kol bantları takarız. Altı ay boyunca bütün eğlenceler yasaklanır. Ölümünden bir-iki yıl sonra bile, karınları büyüyen kadınlara, yaslarında içten olmadıklarını bilerek yan gözle bakarız. Bu çocukların babaları bir daha bizden saygı görmez.

Genç adam için zor bir zaman bu. Yüzünü görünce kimilerimiz zapt edilemez bir şekilde gözyaşlarına boğulur, o da bizimle birlikte saatlerce ağlamak zorunda kalır. Bu onu yormuş olmalı. Bir yıl boyunca kendi odasında kalır, onu bir sonraki görüşümüzde elinde küçük bir evrak çantasıyla kasaba merkezine yürümektedir ve yirmi sekiz yaşından çok daha yaşlı görünür.

"Bir sorun mu var?" diye selamlarız onu endişe içinde. "Yasın seni bitirip tüketmesine izin verme."

"Teşekkürler, iyiyim ben," diye yanıtlar genç adam.

"Bir yere mi gidiyorsun?"

"Evet, gidiyorum."

"Nereye?" Paniğe kapılırız. Şu anda onu kaybetmek, bir yıl önce diktatörü kaybetmek kadar dayanılmaz görünür.

"Politik bir görev," der genç adam gizemli bir gülümsemeyle. "Gizli."

Camları perdelerle örtülmüş lüks arabayla (bu çoğumuzun hayatında gördüğü tek araba) uzaklaştıktan sonra, diktatörü canlandırmak için yetenek sınavına girmek üzere başkente gittiği haberini alırız. "Yetenek sınavı" ve "canlandırma"nın ne anlama geldiğini çözmek için günlerce tartışırız. Sonunda bir konuda hemfikir oluruz; o büyük bir adam olacak.

Artık gözümüzün önünde olmadığından, annesi onunla ilgili öykülerin tek kaynağı haline gelir. Gururlu bir anne olarak, ne zaman oğlunun nerede olduğuna ilişkin sorular sorsak, bize, oğlu içinde büyürken nasıl her gün ve gece diktatörün resmine baktığına ilişkin öyküyü yineler, "Biliyorsunuz ya, sanki büyük önderimizin evladıymış gibi," der.

"Evet, hepimiz büyük önderimizin evlatlarıyız," deriz başımızı sallayarak. "Ama kuşkusuz o en iyi evladı."

Anne büyük bir tatminle derin nefes alır. Oğlunun doğumundan sonraki ilk yıllarda kendi yaşındaki kadınların art arda bebek doğurup kahraman ana sertifikalarını duvarlarına asışlarını ve onun yanından gözleri göğe çevrili geçişlerini anımsar. İşte, zaman kimin gerçek kahraman olduğunu gösterdi, diye düşünür ve kendi kendine gülümser.

Ardından bize oğlundan söz eder, her bilgi kırıntısı dünyaya yeni bir kapı açar. Kendisinin ve diğer adayların lüks bir otele yerleştirildiği başkente trenle, birinci mevkide gitti, yarışmaya hazırlanmak için her gün diktatörün adını taşıyan müzeye götürüldü.

"Başka adaylar da mı var?" Soluğumuz kesilir, onun, hamileliği sırasında diktatörün resmine bakan tek kadın olmayabileceği bizi afallatır.

"İstediklerinin o olduğuna eminim," der anne. "Önderin yüzüne bakınca, kendisinin seçileceğinden kesinlikle emin olduğunu söylüyor."

Sonraki yıllarda içimizden bazıları başkente gitme ve diktatörün yüzüne bir kez bakmak için saatlerce sırada bekleme şansı bulacak. Ölümünün ardından başkentimizin göbeğinde bir anıt müze inşa edilmişti, diktatörün cesedi orada, kristal bir tabutta tutulur. Müzenin girişine tasarımcı şu sözleri kazımıştı: ***Büyük önderimiz on binlerce yıl, yüzlerce kuşak boyunca kalplerde yaşayacak.*** Girişte, kristal tabutun ayağına, beyaz çiçekler denizine bırakılacak beyaz bir kâğıt çiçek için yüklü bir ücret ödeyeceğiz. Kısa bir an, içimizden bazıları çiçeklerin yerden toplanıp ertesi gün yeniden satılıp satılmayacağını merak edecek ama dünyanın en kutsal mekânında böyle adi düşüncelere kapıldığımız için hemen kendimizden utanacağız. Elimizde çiçeklerle, suskun bir tek sıra halinde anıtın ortasına yürüyecek ve şeffaf tabutta yatan, altın yıldızlarla süslenmiş dev bir kırmızı bayrağa sarılı, gözleri uyur gibi kapalı, dudaklarına bir gülümseme yerleşmiş diktatörü göreceğiz. Bu muhteşem adamın cesedi bizi o denli etkileyecek ki yanaklarındaki doğal olmayan kırmızı rengi ve kafası kadar kalın şiş boynu görmezden geleceğiz.

Bizim genç adam da aynı yolda ilerlemiş ve diktatörün yüzüne aynı hürmetle bakmış olmalı. Acaba bizim hissetmediğimiz neler geçmiştir kalbinden, diye merak edeceğiz.

Büyük adama hepimizden daha yakın hissetmiş olmalı. Diktatörü canlandırmak için onlarca aday arasından seçilen biri olarak böyle hissetmeye hakkı var. Rakiplerini nasıl yendiğini annesi ayrıntılı şekilde asla anlatmaz,

yalnızca oğlunun bu rol için doğduğunu söyler. Çok sonraları hikâyeyi duyarız: genç adamımız ve diğer adaylar günlerce eğitilir ve diktatörün endamına kıyasla çok kısa ya da çok zayıf yapılı olanlar elenir. Onları, diktatörün aksanını öğrenemeyenler izler. Geriye, toprak ağalarının çocukları gibi, temiz bir kişisel tarihten başka her özelliğe sahip olanlar kalır. Bizim genç adam, idam edilmiş bir karşı devrimcinin oğlu olduğunu gizleyen kasabamızın Devrim Komitesi sayesinde, diğer üç kişiyle son tura kalır. Final günü, doğaçlama bir performans sergilemeleri istendiğinde, diğer üç adayın hepsi diktatörün, komünist ulusumuzun doğuşunu anons ettiği konuşmayı (ki anımsayacağınız üzere, bu konuşma aynı zamanda bizim genç adamın yolculuğunun da başlangıcıdır) alıntılamayı seçer, o ise kim bilir neden, "*Nasıl dul bir kadın düzülme arzusunu saklayamazsa bir adam da gerici yapısını sonsuza dek saklayamaz*," der.

Bir an için kırdığı pot yüzünden dehşete kapılır ve bir zamanlar ölü bir serçe, parmaklarının arasında buz kestiğinde hissettiği utanç ve öfkeyi hisseder. Kendisi seçilince şaşırır, seçilmesinin sebebi diktatörün ruhunun özünü yakalamış olması, diğerlerininse yalnızca kaba bir benzerlikte sınırlı kalmasıdır. Üçü, diğer adaylarla birlikte estetik ameliyata gönderilir zira bizim ihtiyarların dediği gibi, kimi şeylerin bir eşi daha olmamalıdır.

GENÇ ADAMIMIZ ulusta diktatörü temsil eden yegâne yüz haline gelir ve böylece yaşamının en görkemli yılları başlar. Başrolünde genç adamımızın oynadığı, diktatörü anlatan filmler hükümet tarafından yönetilen film yapımevlerinde çekilir. Bizler ise kasabanın tek sinemasına tıkışır, anne ve karılarımızı böyle muhteşem bir yüz doğurmadığı için gizliden gizliye suçlayarak filmleri izleriz.

Genç adamın evliliği en büyük endişemiz haline gelir. Artık otuzunu geçti, bu bizim genç kızlarımız için genellikle uygunsuz kabul edilen bir yaş. Ama görkemli bir adamın yaşı kimin için dert olacak ki? Aramızdaki eski kafalılar kızlarımız için çöpçatanlar tutar ve onları pahalı hediyelerle annesine yollar. Daha modern ve girişken olan diğerleri, yanakları kıpkırmızı kesilmiş kızları arkalarında, annenin kapısını çalar. Seçeneklerden başı dönen anne her gün kasaba meydanına gider ve oğluna telefon edip yeni uygun adayları bildirir. Ama o artık kasabamızın adamı değil. Kutlamalar ve filmler için tüm ülkeyi bir uçtan diğerine uçtu, bizim kasabamızın sunabileceklerinden çok daha çekici kadınlar gördü. Özürler dileyen annesi aracılığıyla tüm tekliflerimizi reddeder. Çoğu, kasabamızın gerçek bir ejderha için çok sığ bir havza olduğunu kabul edip vazgeçer ve kızlarını kasabanın genç erkekleriyle evlendirir. Yine de içimizden bazıları olmayan bir umuda sarılıp genç adamın kızlarımızın eşsiz güzelliğini ve erdemini keşfedeceği günü bekler. Birkaç yıl boyunca kasabamızda çok sayıda genç kız, aileleri tarafından el değmeden saklanır. Yıllarca yolları gözlemekten boyunları günden güne uzar. Sokaklarımızda, iki yanına aldığı anne babasıyla, zürafayı andıran vinç boyunlu bir kız görmek alışılmadık bir şey değildir.

Genç adam yeni rolüyle o kadar meşgul ki böyle öykülere ayıracak zamanı yok. Tüm tatillerde, ulusal kutlamalarda boy gösterir. En sadık izleyicileri olan bizler tüm gece televizyonun önünde oturur ve onun görünmesini bekleriz. Ekranda erkek ve kadınlar, yüzlerinde iyi eğitilmiş anaokulu öğrencileri gibi içten gülümsemelerle şarkı söyler ve dans eder. Dört beş yaşındaki çocuklar birbirleriyle flört eder, neşeli papağanlar gibi aşk şarkıları söyler. Böylesi anlarda içimizden bazıları, diğerlerinden biraz daha fazla düşünen

bazıları, insanlarımızın büyümek yerine küçüldüğü yönünde tuhaf bir korkuya kapılıp huzursuz hissetmeye başlar. Ama bu endişe diktatörü canlandıran genç adamımız ortaya çıkınca yatışır. Ekrandaki insanlar coşkulu alkışlarla ayağa kalkar ve sıkılması için ellerini uzatır. Kollarında çiçek demetleri olan güzel yüzlü genç kadınlar ona koşar. Çocuklar etrafına doluşur ve onu diktatörün adıyla çağırır. Bütün gözlerde özlem dolu yaşlar belirir. Bir an için zamanın durduğuna inanırız. Diktatör hâlâ hayatta, aramızda ve bizler, onun evlatları olarak mutluluk içinde yaşıyoruz.

AMA BİZ GENÇ ADAMIN yüzüyle büyülenmişken zaman sinsice akıp gitti. Artık Sony ve Panasonic var; şimdi Procter&Gamble, Johnson&Johnson var. Kadın ve erkeklerin sokakta özgürce el ele tutuştuğu, hatta yüzlerinde korkudan eser olmadan öpüştükleri filmler ithal ettik. Anladık ki bize öğretildiği kadar mutlu bir yaşamımız yok. O kapitalist ülkelerdeki insanlar kurtarıcıları olmamızı beklemiyor. Bizim onlara olan sevgimizden hiç haberleri yok.

Bu bizim genç adam için de zor bir dönem olmalı. Diktatör hakkındaki yaşam öyküleri ve anılar bir anda bahar çiçekleri gibi ortaya çıkar. Hükümetin görevlendirdiği yazar gruplarınca yazılanlardan farklı olarak bu kitaplar, ortaya çıktıkları anda felakete yol açar. Kısa sürede yasadışı yayın ilan edilmelerine karar verilir, toplatılıp yığınlar halinde yakılırlar. Yine de diktatör hakkında kimi sözler, kimi kötü sözler yayılır. Egemenliği altında elli milyon insanın nasıl kıtlıktan ve politik zulümden öldüğü hakkındaki dedikodular kulaktan kulağa yayılır. Ama dikkat ederseniz, bu sayının diktatörün bir zamanlar Amerikan nükleer bombalarına feda etmeye istekli olduğu insan sayısından çok daha az olduğunu görürsünüz. E, o zaman bu yaygara ne şimdi?

Tüm bu yıllar boyunca inanmaya itildiğimiz şeyi düşünmeye başlarız. Kuşku bir kez yüreğe düştü mü bir orman yangını gibi yayılır. Genç adamımızın yüzü televizyon ekranında düzenli olarak görünüyor ama büyüsünü kaybetti. Şimdiye dek onun evlilik teklifini bekleyenlerimiz, kızlarını ilk uygun teklife yamamaya hevesli. Genç adamın, şimdi geveze bir ihtiyar kadın olan annesi sokakta yürür ve oğlunun hikâyelerini yakaladığı herkese anlatır ama artık bu öykülerin hiçbiri bizi etkilemez. Annesinden, oğlunun şimdiki önderimizle birlikte tüm ülkeyi turladığını, bunun ulusumuzun komünizme inancını canlandırmak için düzenlendiğini öğreniriz. E, yani, diye sorar ve anne açıklama fırsatı bulamadan uzaklaşırız.

Başkentte bir protesto patlak verince tur erken biter. Binlerce insan başkentin ortasında, gitgide daha az kişinin ziyaret ettiği diktatörün müzesinin olduğu yerde demokrasi için toplanır. Mevcut önderimiz kendini tehdit altında görür, kızgındır; orduya, protestoculara makineli tüfeklerle ateş açılması emrini verir. Olay kadar şaşırtıcı olan, ölüler devlete ait krematoryumlarda yakılır yakılmaz bunun hafızamızdan silinmesidir. Önderin, yirmi yıllık komünist istikrar için iki yüz bin kişiyi öldürmeyi göze aldığına dair bir şeyler söylediğini okuruz daha sonra gazetelerde. Böylesi sayılarla donakalmış olsak da, önderimizin sözlerini yineleyecek ve bilgeliğini alkışlayacağız, olayda ölenleri herkesin duyacağı şekilde lanetlememiz gerektiği anlarda.

Kısa süre içinde üstümüzdeki ağabey ülkenin varlığı sona erer. Ardından silah arkadaşımız olan yoldaşlarımız sırayla, bir bir tarih sahnesinden çekilir. Kafası karmakarışık olan bizler, onlar hakkında ne düşüneceğimizi bilemeyiz; onları kıskanmalı mı, küçümsemeli mi yoksa onlara acımalı mıyız?

. . .

BU SIRADA YAŞAM, genç adamımızın önüne büyük bir sorun getirir. Alışkanlıktan ona hâlâ genç adam desek de artık genç değil, kırklarında. Daha da kötüsü, kırklarında ve hiçbir kadınla birlikte olmamış bir erkek. Buna inanabiliyor musun, diye soracağız birbirimize tüm olacaklardan sonra. İnanılmaz bulup başımızı sallayacağız. Ama bu doğru: genç adamımız yirmili yaşlarının çoğunu bir kadın isteyerek geçirdi ama biz kızlarımızı ona vermeye gönülsüzdük; biz hazır olduğumuzda o, kızlarımız için fazla görkemli bir adam olmuştu. Zaman acımasızca geçer. Artık kızlarımızın hiçbiri uygun değilken, uzun zaman önce sahip olması gereken kadını hayal etmeye başlar.

Arzu bir kez uyandı mı artık huzur içinde yaşayamaz olur. Sokakta yürüyen kadınları izler, çıplak kolları, yazlık kıyafetler içindeki bacakları çok çekicidir; kendi kadınına sahip olmanın nasıl bir his olduğunu merak eder. Ama hangi kadın onun görkemine layık? Kimi zaman kanı o kadar asi akar ki yanından geçen herhangi birini tutup kendi kadını yapma isteği duyar. Ama başarılı bir mastürbasyonun ardından arzu bir kez yatıştı mı gözü dönmüş ihtiras da yakasını bırakır. Böyle zamanlarda hayatını hiç olmadığı kadar açık görür ve hiçbir kadının kendisine eş olacak denli muhteşem olmadığını anlar.

Oğlu onunla konuşmak için aradığında, "Ama sana oğul verecek bir kadına ihtiyacın var," der annesi, torun sahibi olmak için sabırsızdır. "Unutma, bir erkeğin ilk ve en önde gelen görevi bir oğula sahip olup aile adını devam ettirmektir."

Anlaşılmaz sözcükler mırıldanır ve telefonu kapatır. Hiçbir kadın rahminin kendisininki kadar görkemli bir yüz büyütemeyeceğini bilir.

. . .

ARTIK DİKTATÖRÜN HAYATI keşfedilmiş ve baştan sona filme çekilmişken, genç adamımızın kendine ait daha fazla zamanı vardır. Katılacak kutlama olmayınca üstünde kalın bir manto, yüzü yüksek yakalar ve dev güneş gözlükleriyle saklanmış halde sokaklarda dolanır. Kimi zaman yüzünü dünyaya karşı tamamen korunmasız bırakıp yürüme isteği baştan çıkarıcı gelir ama etrafını kuşatıp fotoğraf isteyen yüzlerce insanı hatırlamak onu risk almaktan alıkoyar.

Bir gün adını koyamadığı ama sahip olmak istediği bir şey arayarak başkentte yürür. Dar bir sokağa girdiğinde biri, gazete ve dergi yüklü bir arabanın arkasından ona seslenir.

"Kitap ister misin arkadaş?"

Durur ve koyu renkli gözlüklerinin ardından satıcıya bakar. "Ne tarz kitaplar?"

"Ne tarz istersin?"

"Elinde ne tarz var?"

Satıcı dergilerin bir kısmını çeker ve dergilerin altındaki plastik örtüyü kaldırır. "Sarılar, kırmızılar, ne istersen. Bir kitap elli yuan."

Eğilip gözlüklerinin üstünden bakar. Plastik örtünün altında renkli kapaklı kitaplar var. Birini seçip kapakta tuhaf bir pozisyonda çiftleşen çıplak kadın ve erkeğe bakar. Kalbi göğüs kafesinin içinde hızlı ve ısrarcı bir şekilde atmaya başlar.

"O iyi bir sarı kitap," der satıcı, "istediğin kadar sarı."

Kitabı parmaklarının arasında sıkı sıkı tutar. "Başka ne var elinde?"

"Şu kırmızıya ne dersin?" Satıcı ona kapağında diktatörün resmi olan başka bir kitap uzatır. "Herkes bu kitaba bayılıyor."

Kitabı duymuştu, diktatörün otuz yıllık hekimi tarafından yazılmış, yurtdışında basıldığında yasaklanmış, ülkeye Hong Kong ve Amerika üzerinden sokulmuştu.

İki kitabın parasını öder ve odasına geri döner. Diktatörün portresini inceler ve onu aynada, hâlâ her açıdan kusursuz olan kendi yüzüyle karşılaştırır. İç çeker ve sarı kitaba dalar, kitabı açlıktan ölmek üzere olan bir adam gibi yalayıp yutar. Ereksiyonu çok acı verici hale geldiğinde kendini kitabı elinden bırakıp kırmızıyı almaya zorlar.

Biri dayanılmaz hale geldiğinde diğerine geçerek kitaplar arasında mekik dokurken daha önce hiç hissetmediği bir boşluk hisseder. Bir adamın, hepsi de kendisini memnun etmeye hevesli, bitmez tükenmez kadın kaynağına sahip olduğu sarı kitapta tüm hayatı boyunca özlemini çektiği bir dünyayı görür. Ama bildiği kadarıyla istediği kadar kadına sahip olabilen tek erkek diktatördür. Bir kez daha kırmızı kitabın sayfalarını çevirir, genç ve çekici *hemşirelerin* eşlik ettiği diktatörün resimlerine bakar ve tüm bu yıllar boyunca rolünü yanlış anlamış olduğunu fark eder. Büyük bir adam olmak, istediğin her şeye sahip olmak demektir. Bu geç kalmış kavrayışı için kendini suçlayarak ayağa kalkar ve geceye karışır.

Loş ışıklandırılmış karaoke-dans barında bir fahişenin yerini saptaması zor olmaz. Pazarlık boyunca önlem olarak gözlüklerini ve paltosunu çıkarmaz. Ardından genç kadınla yakındaki bir otele gider, kadın danışma görevlisiyle işini hallederken tuttuğu odaya yan kapıdan gizlice girer.

Bundan sonra olanlar bizim için kafa karıştırıcı. Dedikodulardan tüm çıkartabildiğimiz, soyunması söylendiğinde gözlüklerini ve paltosunu çıkarmayı reddettiği. Görkemli bir adam olmak, bir kadına hangi şekilde isterse öyle sahip olmak demektir, diye düşünüyor olmalı genç adamımız. Ama onun gibi bir adam, kiraladığı kadın gibi bir profesyonelin becerikli parmaklarına nasıl dayanabilir? Kafasının karıştığı

bir anda kadın kadar çıplak kalır; yüzü kolayca tanınabilecek şekilde ortadadır. O bunu fark etmeden, kadının polis üniforması giymiş pezevengi koşarak içeri girer, elinde bir çift kelepçe ve bir kamera vardır. Flaşlar patlar, fotoğraflar çekilir, elleri kelepçelenmiş, kıyafetlerine el konulmuştur. Ancak o zaman yüzünü tanırlar; böylesi bir keşfin onları nasıl da neşeye boğduğunu tahmin edebilirsiniz. Her zamanki meblağ yerine başkalarının ödediğinin on katını isterler çünkü genç adamımız bir ünlüdür ve resimler için bir ünlüye yakışır para ödemelidir.

Şu gün oldu, genç adamımızın o anda nasıl tepki vermesi gerektiği konusunda hâlâ görüş birliğine varamayız. Kimimiz para onun için sorun olmadığından istenen parayı ödeyip gitmesi gerektiğini düşünür. Diğerleri işbirliğini reddederek yanlış yapmadığını ama böyle şeylerin fark edilmeden geçeceğini düşünmek yerine polise gidip çifti ihbar etmesi gerektiğini düşünür. O geceden sonra dedikodular, genç adamın yasadışı genelevlere yaptığı düzenli ziyaretlere ilişkin inandırıcı öyküler tüm başkente yayılır. Yok etmeyi başaramadığı resimler, başkentteki herkes onları görene dek farklı çevrelerde elden ele gezer. Kasabamızdan kimse o resimleri görmüş değildir. Yine de çıplak ve çaresiz bedenini hayal ettiğimizde kalbimiz kırılır ve bu resimlerdeki tanıdık yüzü aklımıza getirmemek için elimizden geleni yaparız.

Diktatörü canlandırma görevine devam etmek için uygunsuz olduğuna karar verilir zira Kültürel Düzenlemeler Merkez Komitesi'nden kendine yollanan mektupta dendiği gibi, temsil ettiği adı kirletmiştir. Daha önce asla kendisi gibi bir adamın kovulabileceğini düşünmemişti. Dünyada onunki gibi bir yüz yok, ulusun en yeri doldurulamaz adamının yerini kim doldurabilir ki? Ofis ofis dolaşır, kendine

bir şans daha verilmesi için yalvarır, bir daha asla bir kadına dokunmayacağına yemin eder. Anlamadığı şey, artık rolüne ihtiyaç duyulmadığı. İktidar, yeni bir önderin eline geçti ve bu önder, kendini yeni milenyumda komünist davanın en büyük rehberi ilan etti. Yetenek avcıları tüm ulusta onunkinden farklı, yeni bir kusursuz yüz arayışında.

Böylece artık genç olmayan adamımız kasvetli bir kış günü eve gelir. Utançtan perişan olan annesi bir gecede yatağa düştü ve oğlu eve dönmeden aramızdan ayrıldı. Vardığı gün kimimiz –onu elinde serçe olan oğlan olarak hatırlayanlar, içten içe onun kendi damadı olmasını dilemiş olanlar, annesinin sadık izleyicileri olarak yıllarca yolunu gözlemiş olanlar ve düşüşünü görmenin acısına karşın yüzünü görmenin neşesi için yaşamış olanlar– evet, sıradan yaşamlarından onu severek sıyrılmış olan bazılarımız, otobüs durağında toplanır ve elini sıkmak için ellerimizi uzatırız. Otobüsten iner ve içten gülümsemelerimizi görmezden gelir; güneş gözlükleri ve yüksek yakası yüzünü örtmektedir. Arkasında aksayan uzun gölgesiyle annesinin mezarına yürüyüşünü izlerken bu kabalığını affetmeye karar veririz. Onun gibi bir evladı suçlamaya kimin yüreği elverir ki? Başına ne gelmiş olursa olsun, o hâlâ tarihimizdeki en büyük adam, bizim oğlumuz, bizim kahramanımız.

BİZE İNANIN, annesinin mezarı başında kendini temizlemesi yüreklerimizi dağlar. Böylesi bir düşüncenin nereden aklına düştüğünü asla anlamayacağız, hele de hâlâ bazı şeyleri dört gözle bekleyen bir bakir olduğu düşünülürse. Olayın olduğu gece uykumuzda uzun bir uluma duyarız. Soğuk gecede dışarı koşar ve onu mezarlığımızda buluruz. Büyük Pederlerin efsanelerini dinleyerek büyümüş olsak da manzara

bizi altüst eder. Böyle bir davranışın anlamını merak ederiz. Kasabamızda hiç kimse –bırakın biz küçük insanları, Büyük Pederlerimiz bile– onun çıktığı zirveye erişemedi. En büyük Büyük Pederimiz dahi yalnızca imparatorun en iyi hizmetçisiydi. Diktatörün yüzüne sahip olan o ise bir zamanlar imparatorun kendisiydi. Onun, yüzü gözyaşı ve kanla kaplı halde yerde yuvarlanışını izlerken erkekliği elinde, yüzü sakin ve gururlu on yaşındaki o oğlanın hikâyesini anımsarız. Bizim için hüzünlü bir an bu; biz, Büyük Pederlerin çocukları, asla onların şanına yakışır bir hayat süremeyeceğiz.

Ama hayıflanmak bir yana, hâlâ ilgilenmemiz gereken yeni temizlenmiş bir adam var. Bazılarımız acil müdahale için onu hastaneye götürmekte ısrarlı, diğerleri bunu gereksiz görüyor zira olan oldu, yapacak bir şey yok. Kafamız öylesine karışmış ki, hiçbirimiz olay yerinden en önemli şeyi almayı düşünemez. Daha sonra hatamızı fark edince mezarlığın her karışını günlerce ararız. Ancak bedeninin eksik parçası çoktan kaybolmuş, kimin ağzında yitip gittiğini düşünmek dahi istemeyiz.

Hayatta kalması bizi şaşırtmadı. Tüm Büyük Pederlerimiz hayatta kalmış ve kahramanlık hikâyelerini sonuna dek yaşamamış mıydı? Şimdi aramızda; önünde uzun ve çorak bir yaşam var. Yüzü güneş gözlükleri ve yüksek yakası ardına saklanmış, güneşte oturup köpeklerin birbirini kovalamasını izler. Günbatımında mezarlığa gider ve gecenin karanlığı çökene dek annesiyle konuşur.

Bize gelince, onu acı içinde doğarken gördük ve zamanı gelince, acı içinde ölürken göreceğiz. Endişe ettiğimiz tek şey sonraki yaşamı. Erkekliği sonsuza dek kaybolmuşken, onunla gömmek için ipek keseye ne konacak? Böylesi bir noksanlıkla bir ruhu öte dünyaya nasıl gönderebileceğiz?

Kendi huzurumuz için, her gün sağlığına dua ederiz. Tıpkı diktatör için ettiğimiz gibi, sonsuza dek yaşaması için dua ederiz. O, hikâyesinin bitmesini istemediğimiz adam ve görebildiğimiz kadarıyla hikâyesinin bir sonu olmayacak.

Nebraska Prensesi

SASHA BEKLEME SIRASINDA GÖZLERİNİ PENCEREYE çevirmeden önce, bir an için Boshen'e baktı. Keşke Boshen'i bu geziden sonra bir daha asla görmek zorunda kalmasaydı. McDonald's'a girer girmez tuvalete koşması gerekmiş, her ikisi için de sipariş vermeyi ona bırakmıştı. Boshen'in Çin mahallesinde güzel bir yemek yeme önerisini reddetmişti. Ertesi sabah Aile Planlaması Derneği'ndeki kliniğe gitmeden önce Chicago'nun merkezini görmek istemişti. Tüm günü Nebraska'dan kalkan Greyhound otobüsünde geçirmesinin tek nedeni buydu. Kansas City daha akıllıca bir seçim olabilirdi, daha yakın ve ucuzdu ama görülecek hiçbir şey yoktu – bu bir turistik gezi değildi ama Sasha bundan en azından bir şey elde etmeyi umuyordu. Tüm parasını yalnızca hiçliğin ortasında, iç karartıcı bir otelde uyuşturucu etkisinde uyuduğunu anımsamak için harcamak istemiyordu. İç Moğolistan'da, küçük bir kasabada büyümüştü, geniş ve boş manzaralar onu bunaltıyordu.

"Yorgun olmalısın," dedi Boshen, yemek tepsisini pencerenin yanındaki masaya geçen Sasha'nın önüne itti. Büyük tişörtünün içinde minicik gözüküyordu. Yüzü hafifçe şişmişti, dükkândaki müşterilere bakışı, gözlerinin üstlerinde

uzunca kalışı Boshen'i duygulandırmıştı. Yirmi bir yaşındaydı, hâlâ bir çocuktu.

"Senin için balıklı sandviç aldım," dedi Boshen, Sasha'dan yanıt alamayınca.

"Geldiğimizden beri tek mutlu yüz görmedim," dedi Sasha. "Diğeri neli?"

"Tavuk."

Sasha balıklı sandviçi masanın diğer ucuna fırlatıp Boshen'in tepsisindeki tavuklu sandviçi kaptı. "Balıktan nefret ederim," dedi.

"Şu an senin için çok yararlı," dedi Boshen.

"Şu an kısa süre içinde bitecek," dedi Sasha. Yoluna devam etmeye hazır olacağı anı dört gözle bekliyordu. "Yola devam etmek" yeni öğrendiği bir ifadeydi, ona cuk diye oturan bir Amerikan deyişi. O kadar harika bir deyişti ki Sasha kendini Çinli yaşamını zımbalarken görebiliyordu, sayfaları açılması ve okunması imkânsız tek bir blok haline gelene kadar birbirine zımbalıyordu. İşte ancak o zaman Amerikan yaşamı için temiz bir sayfa açabilecekti. Şimdiden dört ay geç kalmıştı.

Bosben tek kelime etmeden balıklı sandviçin paketini açtı. Aylar boyu Siçuan'lı şefin yardımcısı olarak çalıştığı Çin lokantasının mutfağında yedikten sonra, bu –masaya oturup sipariş vermek– bir değişiklikti. Boshen Amerika'ya beş ay önce, Batılı bir muhabirle merkezi bir bölgedeki potansiyel AIDS salgını hakkında konuştuğu için evde göz hapsinde tutulduğu zaman, bir arkadaşla sahte evlilik yaparak gelmişti. Özgürlüğünü kazanmak için kabahatini yazılı olarak itiraf edip yayımlaması gerekmişti. Amerikan vatandaşlığına yakın zamanda kabul edilen bir lezbiyen arkadaşı Çin'den çıkabilmesi için onunla evlenmeyi önermişti. Bundan önce Pekin'de açık bir gey hayatı yaşıyordu ve on sekiz yaşında bir delikanlı olan Yang'a çılgınca âşıktı. Boshen

Amerika'ya vardığından bu yana Yang'la bağlantı kurmak için çeşitli yollar denemiş ama delikanlı hiç yanıt vermemişti. Boshen'in yolladığı çekler de tahsil edilmemişti.

Konuşmadan yiyorlardı. Sasha yemeğini hızlıca silip süpürdü ve Boshen'in bitirmesini beklemeye başladı. Pencerenin dışında gitgide daha çok insan ortaya çıkıyor, hepsi kent merkezine gidiyordu; babalarının omuzlarında oturan çocukların başlarında geyik boynuzları vardı. Boshen, Sasha'nın gözlerindeki soruyu gördü ve ona bu gece bir geçit töreni olduğunu, Michigan Bulvarı'ndaki tüm ağaçların yaklaşan Şükran Günü ve Noel tatilleri için ışıklandırıldığını söyledi. "Kalıp izlemek ister misin?" diye sordu gönülsüzce, kızın bunun yerine, uzun otobüs yolculuğunun ardından dinlenmek isteyeceğini umuyordu.

"Neden olmasın?" dedi Sasha, paltosunu giydi.

Boshen sandviç kâğıdını yeni ütülenmiş bir mendil gibi katladı. "Burada birkaç dakika konuşabilir miyiz?" dedi.

Sasha içini çekti. Boshen'den hiçbir zaman hoşlanmamıştı, onu yalnızca bir kez görmüş ve ihtiyar bir kadın kadar müşkülpesent tipte adamlardan biri olduğunu düşünmüştü. Yine de bir tanıdık aracılığıyla numarasını bulduğunda onu aramakta tereddüt etmemişti. Nebraska eyaletinde kürtaj olmak için fazla ilerlemiş olan hamileliğinden kuru, gerçekçi bir sesle söz etmişti. Bebeğin babası Yang'dı, bunu Boshen'e telefonu açar açmaz söylemişti. Onu incitmemek için gerçeği saklamak gibi bir niyeti yoktu, bir şekilde talihsizliğinden Boshen'in de sorumlu olduğunu düşünüyordu.

"Sen... şey, operasyonla ilgili kararını verdin mi?"

"Neden buradayım sanıyorsun?" diye sordu Sasha. Geçen hafta boyunca Boshen onu iki kere aramış ve konuyu bebeği doğurma olasılığına getirmişti. Her iki seferinde de

Sasha hemen telefonu kapatmıştı. Boshen'in bebeğe duyduğu ilginin aptalca ve bencilce olduğuna karar vermişti.

Boshen, Sasha'ya, hayatta en kolay çözüm en iyi çözüm olmayabilir demeyi düşündü ama yaşamıyla ilgili seçimlerinin tümü ödün vermek üstüne kurulu birinin seçeneklerden söz etmeye hakkı var mıydı? Otuz sekizine gelmişken, Boshen başarılarının başarısızlıklarından az olduğunu hissetti. Yaşadığı küçük Çin kentinde ilk canlı eşcinsel danışma hattını kurduğu için kibarca hastaneden ayrılması istenmeden önce vasat bir doktordu. Pekin'e yerleşti ve eşcinsel hakları için eylemci olarak çalışırken özel bir klinikte yarı zamanlı işe girdi. Ancak gizli polisin bir iki ziyaretinin ardından, Tiananmen sonrası dönemde herhangi bir şekilde insan haklarından söz etmenin tehlikeli olduğunu anladı. Daha ılıman ve pratik bir alana, AIDS farkındalığını arttırma çalışmalarına girmeye karar verdi ama bundan bile, gizli polisin ve ailesinin baskıları yüzünden vazgeçmek zorunda kaldı. Kendinden yirmi yaş genç bir delikanlıya âşıktı ve çocuğun yaşamında bir değişiklik yaratabileceğini düşünmüştü. Sonunda bir kadınla evlenip gitmek zorunda kalan o olmuştu. Boshen bebeği evlat edinmeyi düşünmüştü –ne de olsa kanının yarısı Yang'dan geliyordu– ama Sasha'nın keskin ve sert bakışları kanını donduruyordu. Zayıfça gülümsedi ve, "Yalnızca emin olmak istemiştim," dedi.

Sasha başına bir eşarp dolayıp ayağa kalktı. Boshen kıpırdamadı, kız gidip gitmeyeceklerini sorunca, "Arkadaşlarımdan Yang'ın yine fahişelik yaptığını duydum," dedi.

Büyük bir sürpriz değil, diye düşündü Sasha ama masadaki kalbi kırık âşık rolü için çok yaşlı ve çok ciddi olan adam acınası haldeydi. Daha nazik bir ses tonuyla, "O halde bununla yaşamak zorundayız, değil mi?" dedi.

. . .

BOSHEN, YANG'A âşık olan ilk erkek değildi ama uzun bir süre boyunca, delikanlının ruhunu gören ve bu ruha dokunan tek kişi olduğuna inanmıştı. Yang yedi yaşından beri bir *Nan Dan* –Pekin Operası'nda sahnede kadın rolleri oynayan erkek oyuncu– olarak yetiştirilmiş ve yaşamını opera okulunda geçirmişti. On yedi yaşındayken bir erkek sevgilisi olduğu öğrenilince kovulmuştu. Boshen olayla ilgili birkaç makale yazmıştı ama Yang'la *ortalık malı* olana dek tanışmamıştı. Yang istekli bir adamı kolayca ayartıp iyi bir parayla kendine baktırabilirdi ama dedikodulara bakılırsa ilk âşığı onu terk ettikten sonra yalnızca kendini satmak ilgisini çeker olmuştu.

Boshen, Yang'ın fahişeliğe başladığını duyduğu gün erkeklerin böyle hizmetler için para ödediği parka gitti. Parka vardığında gün batmak üzereydi, her yaştan erkek sessiz balıklar gibi parka süzülmüştü. Birazdan karanlık çökecek, sokak lambalarının altında fısıltılar halinde pazarlıklar başlayacaktı, bunlar Boshen için bildik senaryolardı ama bir ağacın gölgesinde –bir araştırmacı değil, müşteri olarak– dikilmek onu ürpertiyordu. Yang'ı ay beyazı ipek gömleği ve parkta her gün giydiği rivayet edilen pantolonuyla fark etmek zor değildi. Boshen delikanlıya baktı, çevresini saran çamurun dokunmadığı beyaz bir lotus çiçeği gibiydi, bu mezbelelik için fazla güzeldi.

Boshen delikanlıyı birkaç gün izledikten sonra nihayet Yang'a istediği ücreti ödemeyi teklif etti. Yang'ın kendisiyle eve geldiği gece Boshen kendi sözcükleriyle sarhoş oldu. Uzun bir süre işinden, adaletsizliği sona erdirme ve daha hoşgörülü bir dünya inşa etme düşünden söz etti; Yang kanepede dertop olmuş dinliyordu. Boshen susmayı düşündü ama daha da fazla konuştu, konuştukça, Yang'ın güzel

ve etkileyici yüzünden umudunu kesiyordu – delikanlının gözünde kendini beğenmiş diğer erkeklerden farksız olmalıydı. Sonunda Boshen, "Bir gün sahnelere geri dönmeni sağlayacağım," dedi.

"*Bir erkeğin boş vaatleri bir kadının kalbini doldurur*," dedi Yang alçak sesle.

"Ama bu," dedi Boshen, masasının üstündeki kâğıt yığınını işaret ederek. "Bu, kimliğinden dolayı seni sahnelerden uzaklaştırmalarını yasadışı hale getirecek çalışma."

Yang'ın yüzü yumuşadı. Boshen delikanlının gözlerindeki aşikâr umudu seyretti. Yıllar boyu sahnede kadın maskesi takmış ve başkalarının trajedisini canlandırmış olmasına karşın, Yang acısını saklayamayacak kadar gençti. Boshen onun acısını dindirmek istiyordu. Birkaç hafta peşinden koştuktan sonra, Yang'ı yeni bir hayat denemeye ikna etti. Dairesini, Pekin Operası'nın kostümlerini resmeden el boyaması pahalı perdeler ve üstünde Pekin Operası'nın maskeleri olan kâğıt fenerlerle yeniden dekore etti. Yer açmak için kimi mobilyaları sattı ve bir arkadaşından Yang'ın üstünde egzersiz yapabileceği bir kilim ödünç aldı. Yang sakin yaşama, sahnede canlandırdığı en erdemli kadın gibi uyum sağladı. Her sabah erken kalkıyor, inanılmaz pozisyonlarda esneme hareketleri yapıyor, en karışık koreografilerde dans ediyordu. Komşular duymasın diye sesini duşta eğitiyordu. Boshen her zaman dışarıda durur ve Yang'ın sesinin gümüş bir bıçak gibi suyun düşüşünü, duş perdesini, kapıyı ve sıkıcı dünyanın geri kalanını yarıp geçmesini dinlerdi. Böylesi anlarda Boshen şükran duygusunun altında ezilirdi – delikanlının güzelliğinden etkilenmiş olan tek kişi değildi ama onu koruyan ve büyüten kişiydi. Yalnızca bu bile onu sıradan, hayal kırıklığına bulanmış yaşamından yukarılara çekiyordu.

Boshen işteyken Yang resim ve kaligrafi çalışıyordu. Kimi zaman partilere gittikleri de oluyordu ama çoğu akşam evde kalıyorlardı. Yang asla Boshen için dans etmedi, o da istemeye cesaret edemedi. Yang cennetten düşen bir melekti ve Boshen her gün, delikanlıyı ait olduğu yere geri götüremeyeceğini düşünerek dehşete kapılıyordu.

Ve bu korkunun yersiz olmadığı ortaya çıktı. İlişkinin ikinci ayında Yang huzursuzluk belirtileri göstermeye başladı. Gün boyunca daha çok dışarı çıkıyordu, resmi ve kaligrafiyi tamamen bırakmıştı. Boshen, delikanlının durgun hayatlarından sıkılıp sıkılmadığını merak ediyordu.

Boshen Pekin'den kovulmadan ve doğduğu kasabada ev hapsine konulmadan kısa bir süre önce, Yang ona işinin nasıl gittiğini sordu. İyi, dedi Boshen, huzursuz hissetmişti. Yang ona işiyle ilgili hiçbir zaman soru sormamıştı; bu Boshen'in Yang'ı korumak istediği çirkin dünyanın bir parçasıydı.

"Ne üstünde çalışıyorsun?" diye sordu Yang.

"İşte, her zamanki şeyler," dedi Boshen.

"AIDS'le ilgili çalıştığını duydum," dedi Yang. "Bununla ne ilgin var?"

Afallayan Boshen bir açıklama bulmaya çalıştı. En sonunda, "Sen anlamazsın Yang," dedi.

"Ben çocuk değilim," dedi Yang. "Neden o pis hastalıkla ilgileniyorsun? Sen o konuda çalıştıkça insanlar onu eşcinsellerle daha da ilişkilendiriyor. Bunun bana ne faydası var?"

"Daha fazla insana yardım etmeye çalışıyorum," dedi Boshen.

"Ama bana, sahneye dönmeme yardım edeceğine söz vermiştin," diye yanıtladı Yang. "Eğer alakasız bir şey üstünde çalışmakta ısrar edersen asla sözünü tutamayacaksın."

Boshen, Yang'a yanıt veremedi. Ardından Yang daha sık dışarı çıkar oldu ve birkaç gün sonra, ilişkileri süresince ilk

defa eve dönmedi. Boshen dişlerini ve pençelerini Yang'a geçirmek için hazırda bekleyen tüm o avcıları düşünüp o gece uyuyamadı.

Boshen onunla yüzleşince, "Endişeleneceğin bir şey yok," dedi yüzünde tuhaf bir gülümsemeyle. "Sandığın kadar kötü bir durumda değilsin."

"En azından bana nerede olduğunu haber vermeliydin," dedi Boshen.

"Bir kızlaydım," dedi Yang, Boshen'e hafiften tanıdık gelen Sasha'nın adını söyledi. Yang, onunla bir partide tanıştıklarını anımsattı ama Boshen kim olduğunu hatırlamıyor, Yang'ın neden onunla çıktığını da anlamıyordu.

"Neden mi? Bu ne saçma soru," dedi Yang. "Sen canının istediği şeyleri yapıyorsun değil mi?"

SASHA BİR PARTİDE Yang'la tanıştığında kendi yüzünü değil, asla olamayacağı birininkini yansıtan bir aynaya baktığını hissetti. Masanın etrafında oturan diğerlerinin sohbetini dalgınca dinlerken Yang'ın uzun parmaklarının masadaki dansını izledi. Tırnaklarındaki masum yarım aylara baktı, kendi parmakları tombul ve küttü. Krem rengi yüzü, zarif burnu ve ağzı, ona enfes bir Çin bebeğini anımsatıyordu. Daha sonra, yakın oturduklarında gözlerindeki melankoliyi gördü ve onun, acı çeken kadın ve çocukların dualarına yanıt veren Tanrıça, kadın bedenindeki erkek Buda Kuan Yin'in heykeline daha çok benzediğine karar verdi. Onun yanında otururken Sasha kendini fabrikada, seri üretimden çıkmış plastik bir bebek gibi hissetti.

Bu tedirginlik yalnızca bir an sürdü. Sasha onun hakkındaki öyküleri duymuştu, sonunda onunla tanıştığı için mutluydu. Ona doğru eğilip, sanki yarıda kalmış sohbetlerine

devam edermiş gibi, "O halde kızlar hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordu.

Yang ona baktı, kız gözlerinde tuhaf bir ışık gördü. Gözleri, zamanında soğuk bir Moğol kışı boyunca baktığı yaralı serçeyi hatırlattı. Annesi serçelerin dik başlı bir tür olduğunu, kafese konunca yemeden içmeden kesileceklerini söylemişti. Sasha buna inanmamıştı. Kuşu günlerce hapis tuttu, kuş kel kalana dek kafasını kafese vurmaya devam etti. Sasha yine de onu salmaya yanaşmadı, vahşi ama çaresizce kırılgan gözleri onu büyülemişti. Bir kâse ıslatılmış darıyı serçenin yanına itti ama kuş konukseverliğine karşı kördü. Bir komşu, ucuz kuşlar dedi, yalnızca ucuz kuşlar bu kadar inatçı olur. Bir kanarya al, dedi komşu, çoktan her sabah sana şarkı söylemeye başlamıştı bile.

Delikanlı, Sasha'nın inceleyen bakışları karşısında başını eğdi. Sasha o gözleri izlemek, o tuhaf ışığın avcısı olmak için bir istek duydu. "Birkaç kız tanıyorsundur herhalde?" diye sordu. "Opera okulunda kızlar var mıydı?"

"Evet," dedi delikanlı, sesi saten gibiydi.

"Eeee?"

"Konuşmazdık. Onlar hizmetçi ve dadı rollerini, önemsiz rolleri oynardı."

"Sen de prensestin ha?" Sasha güldü, delikanlının sanki öfkeyle kızardığını gördü ama bu onu daha meraklı ve Yang'ı köşeye sıkıştırmaya istekli hale getirdi. "Adın ne?" diye sordu.

"Hangi adım?"

"Kaç adın var ki?"

"İki. Biri anne babamın bana verdiği. Diğeri opera okulunun."

"Ne bu adlar?"

Bir parmağını portakal suyunun içine soktu ve masanın koyu renk mermerine yazdı. Sasha parmaklarının oluşturduğu ıslak izi takip ediyordu. Yang yazdı; güneşi, doğanın eril ilkesini, Yin'in karşıtını anlatan yaygın bir erkek adı.

"Eh, fena değil. Opera adın ne?"

"Sumeng," dedi. Dingin ve saf bir hayalperest anlamına geliyordu.

"Daha da kötü. Romantik bir kitaptaki sulu gözün adı gibi," dedi Sasha. "Daha iyi bir ada ihtiyacın var. Senin için bir tane düşüneceğim."

Sonunda ne iki isimden birini kullandı ne de yeni bir isim buldu. Ona "benim küçük *Nan Dan*'ım" diyordu, Sasha için buydu; bir kadının rolünü oynamaya yazgılı delikanlı. Onu sık sık arıyor, sinemaya ya da parkta yürüyüşe davet ediyordu. Her ikisi için kararlar alıyor, Yang da buna izin veriyordu. Sorularla onun gizemlerini keşfetmeye çalışıyordu –o söz konusu olduğunda çok meraklıydı– Yang da yavaş yavaş âşık olduğu erkek ve ona âşık olan erkekler hakkında konuşmaya başladı. Asla opera okulu ya da sahne yaşamı hakkında konuşmuyordu, Sasha onu zorlamamayı öğrendi. O kadar kendini beğenmişti ki saçını düzeltmek için uzun zaman harcadığında ya da bir yabancının birazcık ilgisini hissedip yüzüne bir soğukluk ifadesi yerleştirdiğinde Sasha onunla dalga geçiyor, ardından Yang kendini savunmayınca merhametle doluyor ve suçlu hissediyordu. Yang'ın yaşamındaki diğer insanlarla da dalga geçiyordu; işe yaramaz bir hayalperest olduğuna inandığı âşığı Boshen'le, küstahça numarasını isteyen erkeklerle. Onun hayatındaki insanlar içinde ona hayran olmayan tek kişi olduğuna inanıyordu, Yang da bu yüzden peşinde dolanıyor olmalıydı. Bu, Sasha'nın hoşuna gidiyordu.

Delikanlıyla çıkıyor muydu? Sasha'nın sınıf arkadaşları onu Yang'la birden fazla kere yan yana görünce sordular. Elbette hayır, dedi. Bir ay içinde yüksek lisans eğitimi için Amerika'ya gidecekti, şimdi bir ilişkiye başlamanın anlamı yoktu. Ayrıca kendinden başka birini sevmeyen bir delikanlıyla çıkmak da akıllıca değildi.

MICHIGAN BULVARI'NIN iki yanına sıralanmış sıcak bedenlerin arasından rüzgâr bile geçemiyordu. Sasha kalabalığı yararak ilerledi. Bu Amerikalılar çok genç ve tasasız görünüyordu, kır gezisindeki öğrenciler gibiydiler. Sasha patlamış mısır tezgâhının önünde mısır almak için kuyruğa girmiş bu insanları, birbirine yaslanmış âşıkları ve ebeveynlerine asılan çocukları kıskandı. Naif ve naifliklerinden hoşnut doğmuşlardı.

"İçlerinden herhangi biriyle yer değiştirirdim," dedi Boshen'e ama Boshen sesini yükseltip tekrarlamasını istediğinde başını salladı. Keşke Amerika'da onu bebeğinin ait olduğu yere bağlayacak bir yasa olsaydı, işte, ancak o zaman bebeğin yaşamak için bir nedeni olurdu.

Bizzat Sasha da bir zamanlar yasa tarafından annesini kırsalda kapana kıstırmak için kullanılmıştı. İş eğitimi için Pekin'den İç Moğolistan'a gönderilen binlerce lise öğrencisinden biri olan annesi, Parti'ye katılmak için Moğol bir celeple evlendi; bu, tüm kırsal bölgede duyurulan örnek bir ırklar arası evlilikti. Beş yıl sonra, Kültür Devrimi tamamlandığında tüm öğrencilerin Pekin'e dönmesine izin verildi. Ancak Sasha'nın annesi, Moğol kocasından boşandıktan sonra bile orada kalmaya zorlandı. Kırsalda doğan iki kızının Pekin'de oturma izni yoktu, anne de çocukların ait olduğu yerde kalmak zorundaydı.

Sasha bütün mağaza vitrinlerine bakarak ilerlemeye çalıştı. İpekli eşarplar usul bir itaatle mankenlerin boynuna dolanmıştı. Koyu kadifenin üstünde elmaslar parlıyordu. Sokağın köşesinde çocuklar toplanmış, Marshall Field'ın vitrinindeki animasyonu izliyordu. Keşke bebeği onun bu zenginliğe kabul edilmesini sağlayacak bir vize olsaydı, diye düşündü Sasha; Nebraska ve İç Moğolistan anılarıyla hüzünlendi, her iki yerin de gece göğü yalnız, ölgün yıldızlarla kapkaraydı.

"Şurada bir açıklık var," dedi Boshen. "Orada durmak ister misin?"

Sasha başını salladı, Boshen onu izledi. Pekin'deki partide kısa bir karşılaşma ve birkaç telefon konuşması dışında Boshen onu tanımıyordu. Hamileliği hakkında kendisini aradıktan sonra onu sık sık düşünmüştü. Nasıl bir kız Yang'ı baba yaptı, diye merak etmişti. Olgun ve anlayışlı bir kız hayal etmişti. Ve güzel. Yang ve kendi iç huzuru için kafasında kusursuz bir kadın yaratmıştı ama Sasha onu hayal kırıklığına uğratmıştı. Kaldırımda dururken, "Peki öyleyse operasyondan sonraki planın ne?" diye sordu.

Sasha bir çocuk gibi parmak uçlarında durmuş, geçit töreninin başlayacağı noktaya bakıyordu. Boshen böyle düşmanca konuştuğu için hemen pişmanlık duydu. Hiçbir şey göremeyen Sasha ona döndü ve, "*Senin* Amerika'daki planın ne? Hem yeni karın nerede?" diye sordu.

Boshen kaşlarını çattı. Yang'a bu evliliğin bir paravan olduğunu, gidişinin yalnızca geçici olduğunu söylemişti. Yang'a göndereceği para ve ülke dışındaki Çinli topluluklardan Yang'ın yeniden sahneye dönmesi için isteyeceği yardım hakkında sözler de vermişti. Amerika'ya vardığından bu yana vaatlerini bir gün dahi unutmamıştı ama Sasha'nın sözleri canını yaktı. Sasha'nın ve aynı şekilde Yang'ın

gözünde evliliği affedilemez bir ihanet olmalıydı. "Kendimi savunamam," dedi Boshen en sonunda.

"Elbette savunamazsın. Onu sokaklara geri yollayan sendin," dedi Sasha.

"Zor bir zamandı," dedi Boshen, sözcükler ağzından güçlükle çıkıyordu. "Hepimiz için zordu. Ama muhakkak ona yardım etmeye çalışmalıyız."

Sasha dönüp eğleniyormuş gibi gülümseyerek Boshen'e baktı. "Kötü bir politikacı gibi konuşuyorsun," dedi. "Bana çözümden bahset."

"Düşünüyorum." Boshen duraksadı, "Düşünüyordum da... belki ona Amerika'da sahneye çıkabileceğini söyleyebilirsek Pekin'den ayrılmak ister?"

"Ve sonra?"

"Burada deneriz. New York'ta bir *Nan Dan* ustası var. Belki onunla bağlantı kurup yardımını isteyebiliriz. Ama ilk yapmamız gereken, Yang'ı ülkeden çıkarmak."

"Bu 'biz' beni de kapsıyor mu?"

"Eğer Yang'la evlenebilirsen hemen buraya gelir. Onu tanıyorum. Sahneye dönmesi için yüzde bir şans olsa bile dener."

"Çok güzel bir plan Boshen," dedi Sasha. "Ama neden bu teklifi kabul edeyim ki? Bana ne faydası olacak?"

Boshen bakışlarını Sasha'dan uzaklaştırdı ve sokağın diğer tarafında öpüşen çifti izledi. Uzun bir duraklamanın ardından Sasha'ya döndü ve gözlerine bakmaya çalıştı. "Onu en az bir kez sevmiş olmalısın Sasha," dedi, sesi titriyordu.

SASHA AŞK, hatta bir ilişki planlamamıştı. Arkadaşlık geçici bir hevesten, üniversiteden mezun olmadan hemen önceki boş günlerin uygunluğundan doğmuştu. Temmuzda bir gece izledikleri film de planlanmamıştı. Sasha biletleri

aldığında saat ondu, son dakikada yetişmişlerdi. Yang bilet gişesindeki saate baktı ve yüksek sesle çok geç olup olmadığını sordu; Sasha güldü, çocuk musun sen, yoksa âşığın sokağa çıkma yasağı mı koydu, diye sordu.

Film okunması neredeyse olanaksız Çince altyazıları olan *Özel Bir Kadın*'dı. Gece yarısı sokağa çıktıklarında Sasha, "Julia Roberts'a bayılmadın mı?" dedi.

"Bayılacak nesi var?" diye sordu Yang.

Sasha, Yang'a baktı. Film boyunca sessizdi – İngilizce anlamıyordu ama Sasha en azından güzel oyuncudan keyif alabileceğini düşünmüştü. "Çok güzel, çok eğlenceli... çok Amerikalı," dedi Sasha. "Amerika iyi bir yer. Orada her şey olabilir. Bir fahişe bir gecede prensese dönüşebilir, bir inek bir anda kuğuya dönüşebilir."

"Bir fahişe asla prensese dönüşmez," dedi Yang.

"Nereden biliyorsun?" dedi Sasha. "Keşke benimle Amerika'ya gelip kendin görebilsen."

Bir süre sonra Yang, "Her yer iyidir. İyi olmayan, zaman," dedi.

Sasha tek kelime etmedi. Tüm geceyi felsefe parçalayarak geçirmek istemiyordu. Küçük bir otelin yanından geçerken Yang'a kendisiyle içeri gelmek isteyip istemediğini sordu. Yalnızca bir gece dışarıda kalıp eğlenmek için, dedi; âşığına haber vermesine gerek olmadığını ekledi. Yang duraksadı, Sasha elini yakalayıp onu hole çekti. Danışmadaki orta yaşlı kadın pencereyi açıp, "Ne istiyorsunuz?" diye sordu.

"Yoldaş, iki kişi için tek kişilik odanız var mı?" dedi Sasha.

Kadın kayıt için bir bloknot uzattı ve pencereyi kapattı. Sasha formu doldurdu. Kadın bloknota göz attı. "Kimlik?" diye sordu.

Sasha kimliğini kadına uzattı. Kadın uzunca kimliğe baktı ve çenesiyle Yang'ı işaret etti. "Onun kimliği?"

"O İç Moğolistan'dan gelen kuzenim," dedi Sasha neşeli bir sesle. "Kimliğini yanında getirmeyi unutmuş."

"O halde bu gece oda yok." Kadın, Sasha'nın kimliğini fırlattı ve pencereyi kapattı.

"Yoldaş." Sasha camı tıklattı.

Kadın pencereyi açtı. "Gidin buradan," dedi. "Kuzeniymiş! Bak ne diyeceğim, ya evlilik cüzdanıyla gelirsiniz, size oda veririm ya da gidip o hayâsızlığı sokakta yaparsınız, polisler de sizi tutuklar. Senin gibi kızları tanımam mı sanıyorsun?"

Sasha dudakları titreyen Yang'ı dışarı sürükledi. "Bizim için bir oda ayarlayamayacağıma inanmıyorum," dedi Sasha.

Yang gözlerinde şaşkınlıkla Sasha'ya baktı. "Neden bunu yapmak zorundayız?" diye sordu.

"Ha, şimdi de korkuyorsun. Gelmek istemiyorsan git," dedi Sasha ve yürümeye başladı. Yang, Sasha'yı dar bir yolun sonundaki daha da küçük bir otele dek izledi. İhtiyar bir adam masada oturmuş, kendi kendine poker oynuyordu. "Dede," dedi Sasha, ihtiyar adama kimliğini uzattı. "Erkek kardeşimle benim için tek kişilik odan var mı?"

İhtiyar önce Sasha'ya, ardından Yang'a baktı. "Henüz on beşine basmadığı için kimliği yok," dedi Sasha, Yang utangaçça ihtiyar adama gülümsedi, beyaz dişleri karanlıkta parlıyordu.

İhtiyar başını salladı ve kayıt defterini Sasha'ya uzattı. Beş dakika sonra anahtar ellerindeydi. İkinci katta, tek kişilik iki yatağı, üstünde iki lavabo olan paslı bir tezgâhı ve perdesiz bir penceresi olan küçük bir odaydı. Sasha ışığı açınca

hamamböcekleri saklanacak yer bulmak için hızla kaçıştı. İçeri girip dikildiler, Sasha aniden pis bir otelde birlikte bir gece geçirmenin heyecanlı bir yanı olmadığını düşündü. Yanında duran Yang, "Neden eve gitmiyoruz ki?" dedi.

"Ev dediğin yer neresi?" diye patladı Sasha. Işığı kapattı ve kıyafetlerini çıkarmadan yatağa uzandı. "Burası senin gibi bir prensese uygun değilse seni tutan adama geri dön," dedi.

Yang uzun bir süre ayakta durdu, sonra diğer yatağa geçti. Sasha onun konuşmasını bekledi, Yang suskunluğunu koruyunca ona –ve kendine– öfkelendi.

Ertesi sabah, kent yaşama gözlerini açtığında ikisi de kendi yatağında uyandı. Evlerine dönen güvercinler gökte süzülüyor, kuyruklarına bağlanmış küçük pirinç düdükler alçak ve uyumlu bir tonda mırıldanıyordu. Uzak olmayan bir yerde, bir teypten erken kalkanları tai chi egzersizine çağıran Tao müziği çalıyordu. Pekin Operası hayranı ihtiyar adamlar yüksek tonlarda, sesleri çatlaya çatlaya operanın en sevdikleri kısımlarını söylüyordu. Ardından dar sokaktaki kapılar açıldı; okula giden çocuklar çığlık çığlığa dışarı fırladılar, yetişkinler bisikletlerinin zillerini çalarak işe gidiyordu.

Daha sonra biri bir pikap çalıştırdı ve sokak müzikle doldu. Sasha oturup pencereden baktı. Genç bir adam sokağın sonuna gazete tezgâhı kuruyor, bir rock yıldızının haykırdığı şarkıyla birlikte abartılı hareketler yapıyordu: "Oh, Cengiz Han, Cengiz Han, güçlü bir ihtiyar adam. O çok güçlü, o çok zengin, ah onunla evlenmeyi nasıl da isterim!"

Sasha şarkının nakaratını dinledi ve, "Anlamıyorum, insanlar Cengiz Han'la ilgili abuk subuk laf etme hakkını kendilerinde nasıl buluyorlar?" dedi.

"Kulakları gerçek müziğe kapalı," dedi Yang.

"Küçük bir çocukken babam bana Cengiz Han'la ilgili bir şarkı öğretmişti. Hatırlayabildiğim tek Moğol şarkısı," dedi Sasha ve şarkıyı söylemek için ağzını açtı. Melodi zihnindeydi ama sözcükler dilinin ucuna gelmiyordu. Anne babası boşandıktan sonra bildiği tüm Moğolca kelimeleri unutmuştu, babasını on beş yıldır görmüyordu. "Eh, artık hatırlamıyorum."

"Kırık sütunlar, şu göçmüş çatı, gördüler bir zamanlar ziyafet günlerini; ölen ağaçlar, solan şakayıklar, dans ettiler bir zamanlar cennetten gelen müzikle. Düşledi genç kızlar Hun savaşlarına katılan sevdalılarını. Bilmiyorlardı sevdalılarının ay ışığında parlayan beyaz kemikler haline geldiğini." Yang tavana çarpan alçak sesiyle şarkıyı söylüyordu. "Üstatlarımız gerçek sanatın asla ölmediğini söyler. Gerçek sanat hatırlamaktır."

"Şarkıyı hatırlamanın ne anlamı var ki? Ben babamın nasıl göründüğünü bile hatırlamıyorum." Sasha, Cengiz Han'ın soyundan gelen babasını düşündü. Cengiz Han pop şarkısında bir palyaçoya döndürülmüştü. Bir zamanlar dünyanın en büyük imparatorluğu olan Moğolistan şimdi Çin ve Rusya arasında sandviç olmuş bir parça etti.

"Yanlış bir zamanda yaşıyoruz," dedi Yang.

Sasha, Yang'a bakmak için döndü. Başını ellerinin üstüne koymuş, tavana bakıyordu; yüzünde ihtiyar bir adamın kaderine boyun eğen bakışları vardı. Bu canını yaktı ve hatta korkuttu – boş güzelliğinin altında bir dünya görmüştü. "Yanlış yerde doğduk, bizim sorunumuz bu," dedi onu ve kendini neşelendirmeye çalışarak. "Neden benimle Amerika'ya gelmiyorsun Yang?"

Yang gülümsedi. "Kim oluyorum da peşinden geliyorum?"

"Koca, âşık, erkek kardeş, umurumda değil. Neden Pekin'den çıkıp Amerika'da yeni bir yaşam kurmuyorsun?"

Sözler bir kez ağızdan çıkınca odada yoğun bir sis gibi asılı kalmıştı. Sasha, Yang'ın da soluk almakta zorlanıp zorlanmadığını merak etti. Dışarıda bir satıcı biley taşıyla ufak bir baltayı biliyordu; tuhaf ses nahoş şekilde ağızlarını sulandırıyordu. Ardından satıcı bitkin bir sesle leziz domuz kafaları hakkında bir şarkı söylemeye başladı.

"Sasha," dedi Yang en sonunda. "Sasha Moğol adı mı?"

"Hayır, aslında değil. Rus adı, annemin bir Sovyet savaş romanındaki en sevdiği kahramanın adı."

"Demek bu yüzden Çince tınısı yok. Moğol adı olmasını tercih ederdim," dedi Yang. "Moğolistan Prensesi Sasha."

Sasha çıplak ayakla Yang'ın yatağına gitti ve yanına diz çöktü. Yang kıpırdamadı ve Sasha'nın, yüzünü elleri arasına almasına izin verdi. "Benimle Amerika'ya gel," dedi. "Nebraska prens ve prensesi olalım."

"Bir prensi canlandırmak için eğitilmedim," dedi Yang.

"Senaryo değişti," dedi Sasha. "Bugünden itibaren değişti."

Yang, Sasha'ya bakmak için döndü. Kız onu öpmeye çalıştı ama Yang nazikçe itti. "*Güzel bir beden yalnızca kemik torbasıdır,*" diye şarkı söyledi alçak sesle.

Sasha, Yang'ı sahnede hiç görmemişti ve onu orada hayal edemiyordu; Yang prensesleri ve fahişeleri oynamıştı ama boyalı maskesi ve ipek kostümüyle yaşamak zorunda değildi. "Pekin Operası öldü," dedi. "Neden vazgeçmiyorsun?"

"Sen kim oluyorsun da Pekin Operası hakkında konuşuyorsun?" dedi Yang, yüzü bir anda sertleşmişti.

Sasha, Yang'ın gözlerindeki soğukluğu gördü ve konuyu kapattı. Daha sonra ne o ne diğeri otelde kalışlarıyla ilgili konuştular. Bir hafta sonra Boshen Pekin'den uzaklaştırılınca Sasha rahatlama ve korkuyu aynı anda hissetti. Birden birlikte geçirecekleri zamanları olmuştu. Yang yakın

oldukları, neredeyse aşka düşecek kadar yakın oldukları anı unutmuş gözüküyordu, bu Sasha'yı hem rahatlattı hem hayal kırıklığına uğrattı.

GEÇİT TÖRENİ müzik ve kahkahalarla başladı, üstünde mutlu insanların mutlu izleyicilere el salladığı rengârenk platformlar sırayla geçiyordu. Boshen, Sasha'nın merakla aydınlanan yüzüne baktı ve içini çekti. Kızın isteksizliğine ve düşmanca tavırlarına karşın, bebeği –Yang'ın bebeğini– düşünmek Boshen'i onu affetmeye sevk ediyordu. "Hâlâ Yang'a bebekten söz etmek istemiyor musun?" diye sordu.

"Yüz kere sordun," dedi Sasha. "Neden isteyeyim?"

"Bebeği öğrenirse Amerika'ya gelmek isteyebilir," dedi Boshen.

"Yarından sonra bebek olmayacak," dedi Sasha. Hamile olduğunu öğrenince Yang'ı aramış, çağrı cihazını da denemişti. Çağrı cihazına mesaj bırakmasının üstüne geçen zamanı önce saatler ve günlerle ölçüyordu, sonra haftalara döndü. Yeni bir telefon numarası olan başka bir dairede yaşıyor olabilirdi. Çağrı cihazı artık ona ait olmayabilirdi. Mesajını almamasının birçok nedeni olabileceğini biliyor ama sessizliğini affedemiyordu. Bu sırada bedeni değişti. İçinde bir şeyin büyüdüğünü hissediyor ve bu midesini bulandırıyordu. Kimi zaman kızgınlığının gücüne boyu eğerek bir şekilde yok olmasını umarak sabahtan akşama dek ondan nefret ediyordu. Diğer zamanlarda, yok sayarsa yok olacağı düşüncesiyle zihnini elinden geldiğince ondan uzak tutuyordu. Yine de sonuçta eyleme geçmek zorundaydı. Nihayetinde yalnızca bir et ve kan yığınıydı.

"Peki, en başta neden bebek oldu?" diye sordu Boshen. Sasha'dan haber aldığından bu yana bunun neden ve nasıl olduğu sorusu yakasını bırakmamıştı. Sasha'ya,

delikanlının kusursuz, esnek, mükemmel vücudunun onun da mı başını döndürdüğünü sormak istiyordu. Ona, Yang'ı kendisi kadar sevip sevmediğini sormak istiyordu ama öyle olsaydı ondan kendisine kalanı başından atmaya nasıl yüreği elverirdi?

Sasha, Boshen'e döndü. İlk kez adamı merakla inceledi. Ne yakışıklıydı ne de çirkin; samimi bir yüzü vardı, Sasha ona âşık olamayacağını ama yine de güvenebileceğini düşündü. Boshen gibi bir adamın sıradan, sıkıcı ve rahat bir yaşamı olurdu ama Yang'a olan delilik derecesindeki tutkusu onu hak ettiğinden daha ilginç kılıyordu. Ama bu Yang'dan kaynaklanıyor olmalıydı – insanları kendine âşık ediyor, aşk da onları diğer türlü gayet sıkıcı olan yollarından bile isteye sapmaya itiyordu. Tekrar birlikte bir gece geçirme önerisini getiren Yang olmuştu, Sasha da uçuşundan birkaç gün önce bir arkadaşına kiralık dairesini kullanıp kullanamayacaklarını sormuştu. Yazın en nemli akşamlarından biriydi. Güzel, kısa ve sessiz sedasız sevişmelerinin ardından yerde, Sasha'nın malum niyetle getirdiği battaniyenin üstünde kaldılar; aralarında bir kol mesafesi vardı, birbirlerine dokunamayacakları kadar sıcaktılar. Ev sahibesinin ailesi avluda bir televizyon programı izliyor, sesleri sivrisinekleri öldürürken çarptıkları ellerinin sesine karışıyordu. Sasha dönüp sırtı dönük yatan Yang'a baktı. Yanında getirdiği prezervatif paketi açılmamış halde battaniyenin altına sıkıştırılmıştı. Kullanmayı önermiş ama Yang reddetmişti. Prezervatifin birbirini sevmeden dokunan insanlar için olduğunu söylemişti Yang, sözcükleri Sasha'yı yeniden umutlandırmıştı. Parmağını sırtında gezdirerek, "Şimdi benimle Amerika'ya gelmek istiyor musun?" diye sordu.

"Amerika'da ne yapacağım? Yanında götürdüğün kanarya mı olacağım?" dedi Yang ve parmağından uzaklaştı.

"İngilizce öğrenmeye biraz zaman ayırıp Amerika'da işe yarar bir diploma alabilirsin."

"İşe yarar mı? Benim işe yaramaz olduğumu hâlâ anlamadın mı? Ayrıca hiçbir şey bir erkeği kadınına parazit gibi yapışarak yaşamak kadar küçük düşürmez," dedi Yang ve yanında getirdiği ipek sabahlığa uzandı. Sasha onu durdurmaya fırsat bulamadan kapıdan çıktı. Sasha ayağa fırlayıp onu perdenin gerisinden izledi; Yang hesaplı bir tembellikle yürüyor, başlarını televizyondan çevirip onu izleyen insanlara bakmıyordu. Avlunun ortasındaki tuğla lavaboya ulaşınca kenarına oturdu ve çıplak bacaklarını musluğa uzattı. Ev sahibesi şoku üstünden atıp "Hey, su parasını ben ödüyorum!" diye bağırmadan önce su uzun zaman aktı.

Yang gülümsedi. "O kadar sıcak ki," dedi cana yakın bir sesle.

"Gerçekten öyle," diye onayladı ev sahibesi.

Yang musluğu kapattı, narin bedeni ay beyazı sabahlığa sarılı halde, avludaki herkesin kendisini izlediğini bilerek, aynı zarafet ve tembellikle odaya geri döndü. Sasha pencerenin yanında dikiliyordu, hayal kırıklığıyla buz kesmişti. Onun izleyicisi haline gelmişti, belki en zor ele geçirilenlerden biri ama Yang sonunda başarmıştı.

Sasha ve Boshen'in durduğu köşeye bir Disney platformu yaklaştı. "Bak," dedi Sasha ve platformun önünde ilerleyen dev Mickey Mouse eldivenini işaret etti. "Sadece dört parmak var."

"Bunu bilmiyordum," dedi Boshen.

"Şu eldivenin bizim takdirimize ne kadar ihtiyacı varsa, Yang'ın bize ihtiyacı da en fazla o kadar," dedi Sasha.

"Ama onu koruyup kurtaracak olan bizim sevgimiz."

Sasha dönüp Boshen'in gözlerinin içine baktı. "Onu mahveden bizim gibi insanlar değil mi? Neden en başta

Pekin Operası'nda *Nan Dan* vardı ki? *Erkekler onu kadın rolü oynadığı için seviyor, kadınlarsa oynayan bir erkek olduğu için,*" dedi.

"Kesinlikle doğru değil."

"Öyleyse onu sahneye geri döndürmeyi neden bu kadar istiyorsun? Onun düşüşünü görmekten mutlu olduğumu sanma. İnan bana, ona yardım etmeyi senin kadar istedim. Bir kadını canlandıran bir erkek olmak zorunda değildi, bunu anlamasını sağlayacağımı düşündüm. Peki, şimdi ne haldeyim? Karnında bebek taşıyan sen değilsin, bir kürtaj geçirecek olan da o değil," dedi Sasha ve ağlamaya başladı.

Boshen elini uzattı ve tereddütle Sasha'nın omzuna dokundu. Keşke delikanlıyı bir kez daha sevebilseydi. Birinden biriyle yaşamayı seçebilirdi, onları sevmemeyi seçebilirdi ama aşkları onu güvende ve hasardan uzak tutardı; bebeği birlikte –üçü birlikte– büyütebilirlerdi. Yang prenses olarak kalabilirdi; evet, kovulmuş ama gerçek bir prenses, yabancı topraklarda güzel bir prenses. Keşke Sasha'nın Yang'ı yeniden sevmesini sağlamanın bir yolunu bilsem, diye düşündü Boshen.

Boshen kolunu omzuna doladığında Sasha uzaklaşmadı. Dışarıdan bakılınca sıradan bir çift gibi görünüyor olmalılar, gergin koca bir tartışmanın ardından huysuz karısını sakinleştiriyor. Birbirinden soğumuş bir çift de olabilirler, adam yalnızca kadının karnındaki bebeği önemsiyor, kadınsa doğmamış çocuğu dahil, hiçbir şeye karşı duygu beslemiyor.

Bebek kıpırdadı, sanki yanıt verir gibi. Hafif bir tekme, sonra bir tane daha, nazik ve kararsız – Sasha'nın duymamayı dilediği ama bir kez duyuldu mu bir sonrakini beklememesi imkânsız olan ilk merhaba. Bir süre sonra sokaktaki insanlar bağırdı, çocuklar heyecanla çığlık attı. Sasha başını kaldırdı, ağaçlardaki ışıklar yakılmış, binlerce yıldız

bir takımyıldız oluşturmuştu. Artık annesinin bir başına yaşadığı küçük Moğol kasabasını düşündü; yürürken annesinin uzun gölgesi loş ve dar sokakta onu izliyordu. Annesi yanlış bir zamanda doğmuş, yetişkin yaşamının tümünü yanlış bir yerde geçirmişti ama yine de hiçbir zaman iki kızını doğurduğu için pişman olmamıştı. Sasha nefesini tuttu ve bebeğin yeni bir mesaj göndermesini bekledi. Amerika iyi bir ülke, diye düşündü bebek. Yanlış bir zamanda gelmiş olsa da doğmak için doğru yerdi. Amerika'da her şey mümkün, diye düşündü ve bebeğin babasının güzelliğini aldığını hayal etti – ama daha mutlu ve daha şanslı olarak. Sasha gülümsedi ama bebek yeniden kımıldadığında gözyaşlarına boğuldu. Anne olmak, bir kez başladığında asla sonlanmayacak bir sevdaya düşmek gibi, dünyadaki en hüzünlü ama en umut dolu şey olmalıydı.

Pazar Yerinde Aşk

SANSAN, ÖĞRENCİLERİ ARASINDA BAYAN KAZABLANKA olarak bilinir. Eğer bu ad söylendiğinde yüzlerde beliren zalim, neredeyse kötücül gülümsemelere dikkat etmezseniz –ki Sansan dikkat etmemeyi yeğler– güzel bir lakap. Otuz iki yaşındaki Sansan'ın bir kocası, sevgilisi ya yakın arkadaşı yok. Üniversiteden mezun olduğundan bu yana, büyüdüğü küçük kasabadaki öğretmen okulunda İngilizce öğretiyor, bu geçici başlayıp kalıcı hale gelmiş bir iş. On yıldır, bir dönemde beş ya da altı kez her sınıftan öğrenciye *Kazablanka*'yı izletiyor. Tepkiler alışılmış, dolayısıyla onun için katlanılamayacak bir durum yok. Başta huşu içinde izlerler, neticede bu Çince dublaj ya da altyazı olmadan izledikleri ilk gerçek Amerikan filmi. Sansan diyalogları anlamak için çabaladıklarını görür ama yapabildikleri en fazla ara sıra bir iki kelimeyi yakalamaktır. Yine de filmi anlamakta zorlanmıyor görünürler, kimi kızlar sınıftan kızarmış, yaşlı gözlerle çıkar. Ama kısa süre sonra ilgilerini yitirirler. Filmdeki kadınlar ağladığında gülerler, ekranda bir adam bir kadını öpünce ıslık çalarlar. Sonunda Sansan sohbet eden çocukların sesi de filme eklenmiş olarak filmi tek başına izler.

İşte, kapı çalındığında Sansan'ın sabah dersinde yaptığı da bu. Ancak kapı ısrarla vurulunca filmi durdurur.

Sansan kapıyı açınca, "Anneniz dışarıda sizi bekliyor. Sizi görmek istiyor," der bir hademe.

"Ne için?"

"Söylemedi."

"Öğrencilerimle meşgul olduğumu görmüyor musun?"

"Anneniz dışarıda bekliyor," der hademe, bir ayağını kararlı şekilde kapının iç tarafına yerleştirmiş.

Sansan hademeye bakar. Hemen sonra içini çeker. "Tamam, ona geldiğimi söyle," der. Tüm öğrenciler eğlenerek izlerler. Onlara filmi izlemeye devam etmelerini söyler, etmeyeceklerini bilir.

Sansan annesini okul kapısının dışında, her gün pazar yerine götürdüğü ahşap el arabasına yaslanmış halde bulur. Arabaya bir kömür sobası, büyük bir alüminyum tencere, yumurta paketleri, baharat şişeleri ve küçük bir ahşap tabure istiflenmiş. Sansan'ın annesi kırk yıldır tren istasyonunun yanındaki pazar yerinde, yolculara haşlanmış lop yumurta satıyor. Yetişkin yaşamı boyunca taburenin üstünde oturmak onu minik, kambur bir kadın haline getirmiş. Sansan annesini bir yıldır, babasının cenazesinden beri görmedi. Annesinin saçları seyrelmiş, daha da grileşmiş ama Sansan'ınkiler de birkaç yıl içinde öyle olacak, Sansan ne ona ne kendine acır.

"Anne, beni aradığını duydum," der Sansan.

"Hayatta olup olmadığını, başka türlü nasıl öğreneceğim?"

"Neden? İnsanların seninle sürekli benim hakkımda konuştuğunu sanıyordum."

"Bana yalan söyleyebilirler."

"Elbette." Sansan sırıtır.

"Peki, insanların senin hakkında konuşmasına sebep oluyorsan bu kimin sorunu?"

"Onların."

"Utanç nedir asla bilmedin."

"Bana kendimden utanmam gerektiğini söylemek için mi geldin? Bunu çok iyi biliyorum artık."

"Senin gibi bir kızı hak etmek için hangi Tanrı'yı gücendirdim?" Annesi sesini yükseltir. Yoldan geçenlerin birkaçı yavaşlar ve memnun gülümsemelerle onlara bakar.

"Anne, söyleyeceğin bir şey var mı? Meşgulüm."

"Yetim kalmana çok zaman yok Sansan. Hakkında duyduğum şeyler bir gün beni öldürecek."

"Kimsenin sözü kimseyi öldürmez."

"O zaman babanı öldüren neydi?"

"Babam için tek hayal kırıklığı ben değildim," der Sansan. Ne kadar çabalasa da boğazını sıkan ani bir keder hisseder. Babası ölümünden önce sayaç okuyucu olarak çalışıyor, insanların kapılarını her zaman akşam yemeği vaktinde çalıyor, gaz ve su sayaçlarını kontrol ediyor, sürekli artan bedeller ve insanların öfkesi için kendini sorumlu hissediyordu. Bir gün işten sonra ortadan kayboldu. Daha sonra birkaç çocuk tarafından kasabanın dışındaki bir gölette bulundu, bedeni baş aşağı gömülmüştü. Gölet sığdı, en fazla bel hizasına geliyordu; belki atlamanın şiddetiyle kendini çamura gömmüştü ama kimse bunu nasıl ve neden yaptığından emin olamazdı. Sansan'ın annesi, onu öldürenin Sansan'ın evlenmemesi olduğuna inanıyordu.

"Üniversiteye gittiğin zamanı düşün. Baban ve ben dünyadaki en başarılı ebeveyn olduğumuzu düşünüyorduk," der annesi, anıları anlatmaya dalıp ağlamaya hazır.

"Anne, bunları defalarca konuştuk. Artık bundan söz etmeyelim."

"Neden? Bana bağırman için mi bunca yıl didinip seni yetiştirdim ha?"

"Affedersin ama gitmek zorundayım," der Sansan.

"Hemen gitme. Biraz daha benimle kal," der annesi neredeyse yalvararak.

Sansan sesini yumuşatmaya çalışır. "Anne, dersin ortasındayım."

"O zaman bu gece eve gel. Sana söyleyeceğim önemli bir şey var."

"Neden şimdi söylemiyorsun? Beş dakika ayırabilirim."

"Beş dakika yetmez. Tu hakkında." Sansan'ın annesi yaklaşır ve fısıldar: "Tu boşandı."

Sansan uzun uzun annesine bakar. Annesi başını sallar. "Artık boşta."

"Neden söz ettiğini anlamıyorum," der Sansan.

"Anne babası ona geri dönmeni istiyor."

"Anne, anlamıyorum."

"İşte, bu yüzden gelip benimle konuşmak zorundasın. Şimdi git de dersine dön," der Sansan'ın annesi, o yanıt vermeden el arabasını iter.

SANSAN *KAZABLANKA* FİLMİNİ, Tu'nun Amerika'dan kendisiyle evlenmeme kararını açıklayan kısa özür mektubunu yazdığı yıl keşfetti. Mektubun varışından önce öğrencilerine *Neşeli Günler* izletir, her şarkıyla birlikte mırıldanırdı; her an öğrencilerini terk edip Amerika'ya gitmeye hazırdı. Mektuptan sonra bir daha asla şarkı söylemedi. *Kazablanka*, öğrencilerine hayat hakkında öğretmek istediği her şeyi anlatır.

Sansan sınıfa döner ve bacaklarını Amerikalı öğretmenlerinin üniversitede yaptığı gibi sallayabileceği biçimde pencere kenarına oturur. Paris sahnesinin sonunda Rick

peronda sırılsıklam olup trene binince, bir oğlan, "Ne komik. Şimdi paltosu deve postu kadar kuru," der.

Sansan bu ayrıntıyı başından beri gözden kaçırmış olmasına şaşırır. Çocuğu bu keskin dikkati için övmeyi düşünür ama fikrini değiştirir. "Hayatın gizemlerinden biri de açıklanamaz olmasıdır," der sesini yükselterek.

Öğrenciler kahkahalara boğulur. Kuşkusuz bu cümle de lakabıyla birlikte alt sınıfa aktarılacak ama Sansan aldırmaz. Ortaokuldan yeni mezun olmuş öğrenciler öğretmen okulunda iki yıl eğitim aldıktan sonra ilkokul öğretmeni olacak. Çoğu köylerden geliyor ve okumak, ağır tarla işlerinden kurtulmak için tek şansları. İngilizce yalnızca eğitim bakanlığının tüzüğüne uymak için öğretilir, ne demek istediğini asla anlamayacaklar, bu çocuklar küçük arzularının içinde yaşayıp gidiyor.

İki dersin ardından Sansan meslektaşlarına baş ağrısından yakınarak gitmeye karar verir. Kimsenin özrüne inanmadığını bilir ama kimse onu yalancı da çıkarmayacaktır. İnsanlar, normalde sıkıcı olan yaşamlarına tuhaflıklarıyla renk katan ılımlı ve zararsız delilere gösterdikleri gibi bir hoşgörü gösteriyorlar ona. Kasabadaki az sayıda üniversite mezunu arasında en iyi eğitimli olanları Sansan. Kasabadan Pekin'deki en saygın üniversiteye gidebilen iki çocuktan biri – ki yalnızca bir tanesi geri döndü. Diğeri, yaşamının farklı dönemlerinde Sansan'ın çocukluk arkadaşı, sınıf arkadaşı, sevgilisi ve nişanlısı olmuş Tu, Amerika'da, Sansan'dan daha güzel bir kadınla evli.

Ve şimdi boşanmış bir adam, on yıl kadar geç. Kiralık odasına dönen Sansan yatağına oturur ve ay çekirdeği çitler. Kabuklar çarşafın üstüne ve yere yağar, tepecikler oluşturmalarına izin verir. Zihninde yankılanan çıt çıt sesine ve ağzındaki özel lezzete çıldırıyor. Yaşamını katlanılabilir

kılan, Gong'un Kurutulmuş Gıda Dükkânı'nın, kavururken kullandıkları adsız baharatın verdiği tatlı, tuzlu ve acımtırak lezzette ay çekirdekleri ve üniversiteden getirdiği –bir raf dolusu, her biri yaşam boyu üstünde çalışılacak değerde– İngilizce romanlar. Ama ay çekirdeğinin tadı bugün farklı, Tu'nun boşanma haberi, boğazına saplanan bir kılçık gibi dikkatini dağıtır.

Onun ay çekirdeği kabukları arasında oturup başarısız evliliğini düşündüğünü Tu'nun aklının ucundan bile geçmez ama Sansan her gün onu hayal eder. Nişan törenlerinde Tu'ya ettiği yeminden sonra bu büyük bir sürpriz değil. "Seni dünyadaki tüm denizler kuruyana dek düşüneceğim," demişti. Tu da benzer şeyler söylemiş olmalı. Sonra Min, törenin tek tanığı ve kâğıt üstünde Tu'nun yasal eşi her ikisine de sarılmıştı. Geçmişe bakıp düşününce, Min'in bir yemin etmemesi tuhaftı. Ne de olsa Sansan ve Tu arasındaki nişan, tıpkı Min ve Tu arasındaki evlilik gibi her üçünü de bağlıyordu.

Min, Sansan'ın üniversitede tanıştığı en güzel kızdı ve şimdi on yıl sonra, hâlâ belleğinde kayıtlı en güzel insan. Üniversitede diğer dört kızla birlikte aynı yatakhanede kalıyorlardı ama ilk yıllarında, uzun bir zaman boyunca yakın olmadılar. Min bir şehir kızıydı; çekici, dışa dönük, gözünü diktiği her şeyi elde eden –ve elbette gözlerini en iyiye diken– kızlardan. Küçük bir kasabadan gelen Sansan ağır aksanı ve sıradan yüzüyle Min için ne sırdaş ne arkadaş olarak en iyisiydi.

İlk yıllarının sonuna doğru Tiananmen Meydanı gösterileri eğitimlerini aksattı. Min, meydanda etkin bir protestocu haline geldi. Delikanlılar onu Tiananmen güzeli seçti, Özgürlük Heykeli gibi giyinip batılı gazetecilere zafer işareti yaptı. Büyük düşüşün ardından zor zamanlar geçirdi;

yeniden ve yeniden kontrol edilip hapse gitmesi gerekmeyen ama mezuniyetin ardından herhangi bir yasal işte çalışma hakkı olmayanlar kategorisine girdi. Hâlâ güzel ama hüzünlü ve yenik Min okula dönünce Sansan, yatakhanede ona yakınlık ve arkadaşlık göstermeye cesaret eden ilk ve tek kişiydi. Sansan protestolara katılmayan çok az kişiden biriydi. Arkadaşları bir greve gittiğinde sadece o ve Tu sınıfta boy gösterirlerdi; daha sonra öğretmenler derslere girmeyi bırakınca yakınlaştılar, ebeveynlerinin ve tüm kasabanın umduğu şekilde birbirlerine âşık oldular.

Sansan, Min'e yakınlık göstermenin asil ya da cesurca bir şey olduğunu hiç düşünmedi; bu yalnızca yaşamdan daha iyi muamele görmeyi hak eden birine iyi davranma isteğiydi. Min bu iyi niyete karşılık verip en iyi arkadaşı olunca Sansan neşe ve minnetle kendinden geçti. Sansan biraz rahatsız da hissediyordu, sanki Min'in kötü talihinden yararlanmıştı; normal koşullar altında asla arkadaş olmazlardı ama eğer yaşam bunu sunmuşsa, istisnai olanın tadını çıkarmanın neresi yanlıştı?

İkinci yıllarının sonunda eğitim bakanlığı yalnızca Amerika'da akrabası olan öğrencilerin yurtdışı eğitimi için pasaport almasına izin veren bir düzenleme yaptı – bu aslında anlamsızdı ama o zamanlar yaşamları böyleydi, gönülsüz bir çocuk gibi yaşamlarını değiştiren saçma kurallarla yaşıyorlardı. Min'in geleceğe ilişkin tek umudu –mezun olduktan sonra Amerika'ya gitmek– sabun köpüğü gibi söndü; Min'in insanın yüreğini parçalayan güzel yüzüne dayanamayan Sansan düşünmeye başladı ve bir çözüm buldu.

Ona planını anlatınca, "Sen delirdin mi?" dedi Tu – plan Tu'nun Amerika'da okumak için başvurması ve sahte bir evlilik aracılığıyla Min'e yardım etmesiydi. "Benim Amerika'da hiç akrabam yok."

"Büyükbabanın erkek kardeşi İç Savaş'tan sonra Tayvan'a gitmemiş miydi? Neden daha sonra Amerika'ya gitmiş olmasın? Dinle, kimse Amerika'ya gidip aile tarihini kontrol etmeyecek. Amerika'da olduğunu bildiren bir belgemiz olduğu sürece..."

"Ama belgeyi kim verecek?"

"Bununla ben ilgileneceğim. Sen başvuruyu düşün," dedi Sansan. Tu'nun gözlerinde bir tereddüt gördü ama aynı zamanda o gözlerdeki umut kıvılcımını da sönmeden yakaladı. "Sen de Amerika'ya gitmek istemiyor musun? Mezuniyetten sonra kentte oturma iznimiz olmadığı için eve dönüp sıkıcı işlerde çalışmak zorunda değiliz. Amerika'ya vardığında kimse küçük bir kasabadan gelmene aldırış etmez."

"Ama Min'le evlenmek?"

"Neden olmasın?" dedi Sansan. "Biz birbirimize sahibiz ama onun kimsesi yok. Kent delikanlıları... Bir kez başları derde girdi mi kaplumbağa gibi kabuklarına çekilir hepsi."

Tu denemeye ikna oldu. Sansan'ın onu sevmesinin nedenlerinden biri de buydu; kendi kuşkularına rağmen Sansan'a güveniyor, onun kararlarını uyguluyordu. Planı çok sorgulasa da Min'i ikna etmek kolay görünüyordu. Sansan tek başına, üçünün ortak Amerikan rüyası için Tu ve Min'i dürtükledi ve doğduğu kasabaya dönüp rüşvet ve yalvarmalarla Tu'nun Amerikalı büyük amcası hakkında sahte bir belge aldı. Plan suya düşebilirdi ama her şey yolunda gitti. Tu Pensilvanya'da bir okula kabul edilmişti; Min evlilik belgesiyle Tu'ya tabi olarak ülkeden ayrılmak için gereken evrakları halletti. Yalnızca üçünün bildiği plan, yabancılara açıklanamayacak kadar karmaşıktı ama hiçbirinin içinde şüphe yoktu. Sadece bir yıl, ardından plan tamamlanacak, Min kendini geçindirmenin bir yolunu bulunca bir

evlilik ve boşanma tecrübesi geçirmiş olan Tu eve dönüp Sansan'la evlenecekti. Sansan, Tu gitmeden önce onunla sevişmeyi akıl edemedi. İşin aslı, Tu bunu istedi ama o reddetti. Üniversitede *Âşık Kadınlar*'ı okuduğunu anımsıyordu, bir ayrıntı o zamandan bu yana kafasına kazınmıştı. Kız kardeşlerden biri, sevgilisi savaşa gitmeden önce, yalnızca ölümün kol gezdiği bir zamanda kadınları arzulamasına neden olacağından korkarak onunla sevişmeyi reddetmişti. Tu savaşa gitmiyordu ama başka bir kadınla evlilik yaşantısı sürecekti. Bir erkek, aralarında yalnızca ince bir kapı olan, aynı dairede yaşayan, yemek yiyen, uyuyan, işeyen ve regl olan güzel bir kadına âşık olma arzusuna nasıl direnebilirdi?

Sansan, evli kalma niyetlerini açıkladıkları kısa mektubun ardından Tu ve Min'i sevişirken hayal etmeye başladı. Onları soydu, yatağa yerleştirdi ve bu sanki ona bir yanıt sunacakmış gibi sevişmelerini inceledi. Tu'nun sap gibi bedenine sürtünen Min'in uzun ipeksi saçları onu kışkırtıyor, çağırıyordu; Tu, süt emmeye çalışan aç, çirkin bir domuz yavrusu gibi, iri bir karnabaharı andıran kafasını Min'in dolgun göğüslerine dayıyordu. Hayal ettikçe daha saçma hale geliyorlardı. Tu'yu böyle karikatürize etmenin haksızlık olduğunu biliyordu ama Min'in bir elması andıran güzelliği nüfuz edilemezdi. Sansan bir an bile onların birbirlerine âşık olma ihtimalinden endişe etmemişti. Min, kocaman kafası, zayıf bir bedeni ve gösterişsiz bir gülümsemesi olan Tu için fazla göz alıcı bir kızdı. Tu ve kendisi arasındaki aşka tüm yüreğiyle güvenmişti, bir dostu kurtarmak için yaptıkları fedakârlığa inanmıştı. Ama Min ve Tu yaşamın kendisi kadar açıklanamaz bir şekilde âşık oldu ve Sansan'ın zihninde uyumsuz halde seviştiler. Kimi zaman kendini Min yerine koyuyor ve mastürbasyon yapıyordu. Tu ve o daha uyumlu görünüyordu. Sansan'ın annesinin ocağının dibinde oturan

bir ufaklık ve Tu'nun meyve satılan yan tezgâhtaki küçük oğlan olduğu günlerden bu yana oyun arkadaşıydılar; sevişme yürek parçalayıcı derecede güzel oluyor, Sansan ardından gözyaşlarına boğuluyordu.

Sansan artık hayal gücüne dayanamaz hale gelince çekirdek yeme alışkanlığı edindi. Her gece çekirdek çitleyerek saatlerce oturur, uyanır uyanmaz, daha yataktan çıkmadan elini ilk attığı şey çekirdek paketidir. Çekirdeklerin çıtlama sesi beyninde yankılanırken sakinleşir ve Tu ile Min'i giyinik hayal edebilir. Her ikisinin de ona verdiği sözü bozmuş olduğu gerçeği, bu her zaman acı veren ve verecek olan gerçek artık önemli değildir. Anlamını koruyan, Tu ve Min'in birbirlerine ettikleri evlilik yeminidir. Onları karıkoca yapan kendisiydi ve birbirlerine itiraf edemeyecek kadar utansalar da her zaman evlilik yataklarının üstünde, bağışlayıcılığıyla onları kutsayan ve lanetleyen bir koruyucu melek gibi asılı kalacaktı.

O halde, şimdi, on yıl geçmişken onları evliliklerini bitirmeye iten neydi? Bir kez ona verdikleri sözü tutmamışlardı ikincisinde de birbirlerine. Bu boşanmanın ardından, artık ikisi de Sansan'ın asaleti üstüne düşünmek zorunda olmayınca ona ne olacaktı?

ÇEKİRDEK PAKETİ boşalınca Sansan gidip annesini bulmaya ve Tu'nun boşanması hakkında bilgi almaya karar verir. Kasabanın tek pazar yeri tren istasyonunun yanında. Pekin ve güney kentleri arasında gidip gelen trenler günde birkaç defa, on dakikalık molalar için istasyonda durur, birçok seyyar satıcı işleri için bu trenlere güvenir.

Sansan vardığında 13.15 treni yeni gelmişti. Kollarını, bacaklarını esneten birkaç yolcu çıkagelir, kısa süre içinde daha fazlası da pazar yerine varır. Birkaç adım ötede durur ve annesinin tencerenin kenarına çelik kepçeyle vurarak,

"Gelin, Çin harikası yumurtalara gelin! Böyle lezzetlisini yemediniz!" diye bağırışını izler.

Bir kadın gelir ve kapağı kaldırır, çocuğu tenceredeki en büyük yumurtayı işaret eder. Çay yapraklarının, baharatların ve soya sosunun güzel kokusu daha da çok insanı çeker. Kimi para ödemek için cüzdanını çıkarır, kimi yumurta satan diğer satıcıları görüp dünyanın en güzel haşlanmış yumurtasını kaçırdığından habersiz, uzaklaşır. Sansan gençken annesinin yumurtalarını seçmeyen insanlar onu kızdırırdı; diğer satıcılar tencerelerine asla annesi kadar çok baharat ve çay yaprağı koymazdı, hepsi leş gibi kokardı. Ama Sansan büyüyünce annesinin inatçılığına öfkelenir oldu. Onun yumurtalarından alan tüm bu insanlar –yumurtaların tadını anımsasalar bile burayı ya da annesinin yüzünü hatırlamayacak olan, gelip geçen o yabancılar– annesinin en iyi baharatları ve çay yapraklarını almak için kazandığından daha çok para harcadığını asla bilmeyecekti.

Tren gidince Sansan bir tuğla bulur ve annesinin taburesinin yanına koyar. Oturur ve annesinin tencereye daha fazla yumurta ile baharat ekleyişini izler. "Bu pahalı baharatlardan bu kadar çok koymak israf değil mi?" der Sansan.

"Bana nasıl yumurta haşlayacağımı öğretme. Bunu kırk yıldır yapıyorum, seni kendi usulümle yumurta haşlayarak büyüttüm."

"Ama insanlar farkı tadabilse bile asla yumurtaların için geri gelmeyecekler ki."

"O zaman bırakalım da dünyanın en güzel yumurtasını yeme şansı yakalasınlar," der annesi sesini yükselterek. Birkaç seyyar satıcı birbirlerine göz kırparak onlara bakar. Pazar yeri kulak kesilir. Akşama dek tüm kasaba Sansan'ın ortaya çıkıp zavallı anacığına saldırdığını öğrenecek;

kasabanın çocukları yemek masalarında Sansan'a, evlatlık görevini yerine getirmeyen, annesi ona bir oda ayırmışken parasını kiraya harcayan bir kız çocuğuna benzememek konusunda uyarılacak.

"Anne, neden emekli olmayı düşünmüyorsun?" der Sansan daha alçak sesle.

"O zaman beni, bu zavallı ihtiyar dulu kim besleyecek?"

"Ben."

"Sen kendine nasıl bakacağını bile bilmiyorsun," der annesi. "İhtiyacın olan, Tu gibi bir adam."

Sansan yere, kendi gölgesine ve deri sandaletlerinin etrafındaki yumurta kabuklarına bakar. Yumurta kabukları yan tezgâhtaki çocukla, meyve satıcısının oğlu Tu'yla arkadaş olmadan önce tek oyuncağıydı. Tu'nun anne babası emekli olmuş, oğullarının onlar için aldığı iki odalı dairede yaşıyordu. Şimdi yan tezgâhta sigara, çakmak ve ateşe yaklaşınca kıyafetleri ortadan kaybolan el büyüklüğünde sarışın kadın resimleri satılıyor. Biraz sonra Sansan sorar:

"Tu'ya ne oldu?"

"Anne babası dün geldi, onu geri isteyip istemediğini sordular."

"Neden?"

"Bir kadına ihtiyacı var. Senin de bir kocaya."

"Neyim ben, yedek oyuncu mu?"

"İnatçılık etme. Artık genç bir kız değilsin."

"Neden boşandı?"

"İnsanların fikri değişir. Sansan, bana sorarsan fazla eşelemeden Tu'ya geri dön."

"Bunu Tu mu istiyor? Yoksa ailesinin fikri mi?"

"Ne fark eder? Ona geri dönmek istiyorsan seninle evlenecek, ailesinin söylediği bu."

"O halde bu anlaşmalı bir evlilik."

"Saçmalık. Siz birlikte büyüdünüz," der Sansan'ın annesi. "Anlaşmalı evliliklerde bile insanlar âşık olur."

Sansan kalbinde bir sızı hisseder. "Elbette insanlar anlaşmalı evliliklerde de âşık olur ama benim istediğim aşk bu değil."

"Peki, o halde sen ne istiyorsun Bayan Romantik?"

Sansan yanıt vermez. Romantizm bir erkekle yaşanan aşk hikâyesinden fazlasıdır. Söz sözdür, yemin yemin olarak kalır; *Kazablanka*'nın görkemi budur, yaşamının her gününü anlamlı kılan gerçek romantizm budur.

İkisi de ağzını açmaz. Sansan, annesinin taze yumurtaları bir kepçeyle tutup baharatlar yumurtanın içine iyice işlesin diye dikkatle kabuklarını çatlatışını izler. Annesi bitirince bir yumurtayı çıkarır ve tek kelime etmeden Sansan'ın ellerine bırakır. Yumurta sıcak ama Sansan düşürmez. Kabuktaki çatlağa bakar, kabuk kırık kaplumbağa kabuğu gibi, baharatlar ve soya sosuyla karamış. Gençken bir yumurta için annesine uzun uzun yalvarması gerekirdi ama Tu etraftayken annesi hiç duraksamadan ikisine de birer tane verirdi. Sansan annesinin de böyle şeyleri, o ve Tu sevgili olmadan önce ilişkilerini beslediğini anımsayıp anımsamadığını merak eder.

BİRKAÇ DAKİKA GEÇER, ardından sokağın karşısında cırlak sesler çıkaran iki cip durur. Sansan başını kaldırır, birkaç polisin çıkıp Gong'un Kurutulmuş Gıda Dükkânı'nı sardığını görür. Kısa süre içinde müşteriler dışarı çıkarılır. "Neler oluyor?" diye sorar bir seyyar satıcı diğerine. Sansan'ın annesi ayağa kalkar, bir süre sokağın karşısına bakıp kepçeyi Sansan'ın eline tutuşturur. "Ocağa göz kulak ol," der annesi ve diğer birkaç meraklı satıcıyla birlikte yolun karşısına yürür.

Sansan annesinin, polislerin kırmızı şerit çektiği dükkânın önüne ilerleyişini izler. Pazar yerinde geçen kırk

yılın ardından annesinin neden hâlâ başkalarının işine burnunu soktuğunu merak eder.

On dakika sonra annesi döner ve seyyar satıcılara, "Buna inanmayacaksınız! Gong'un mallarında afyon bulmuşlar," der.

"Ne?"

"Neden hep çok iyi iş yaptığı anlaşıldı. Çerezlerine, çekirdeklerine afyon ekliyorlar, böylece insanlar sürekli almak istiyor," der Sansan'ın annesi. "Ne kötü kalpli insanlar!"

"Polis nasıl anlamış?" diye sorar yolun karşısındaki satıcı.

"Dükkânda çalışan biri onlara söylemiş olmalı."

Diğer satıcılar da döner. Sansan onların Gong'un afyon işi hakkında konuşmasını dinler, avuç içleri nemli ve yapış yapıştır. Gün bitmeden Gong'a gidip biraz daha çekirdek almayı planlıyordu; çekirdeğin düşüncesi bile onda eve gidip kendini çekirdek kabukları yığınının altına saklanma, dilindeki tadın onu güvenli bir yere, dinginlikle Tu ve Min'i gözleyeceği yere götürmesine izin verme arzusu yaratır. Yaşamını sürdürmesini sağlayan bu mu – zehirli bir gıda, afyonlanmış bir düş?

Sansan'ın annesi ona döner. "Ama şimdi başkasının dertlerinden söz etmeyelim. Teklif hakkında ne düşünüyorsun Sansan?"

"Tu'yla evlenmek mi? Hayır, onunla evlenmek istemiyorum."

"Bunca yıl onu bekledin. Aptallık etme."

"Hiçbir zaman onu beklemedim."

"Yalan söyleme. Onu beklediğini herkes biliyor."

"Herkes mi?"

"Bu yüzden evlenmedin, başka neden olacak? Herkes sana bu korkunç şeyi yaptığını biliyor ama erkekler hata yapar. Anne babası bile dün özür diledi. Bağışlamayı düşünmenin zamanı geldi."

"Neyi bağışlamayı?"

"Sana sahip oldu, sonra seni başka bir kadın için terk etti. Dinle, eğer ona geri dönersen bu artık o kadar da kötü bir şey olmayacak. Eskiler ne der bilirsin, *sana ait olan, en sonunda sana ait olacaktır.*"

"Dur bir dakika anne. Sana sahip oldu derken ne demek istiyorsun?"

Sansan'ın annesi kızarır. "Ne demek istediğimi biliyorsun."

"Hayır, bilmiyorum. Seksten söz ediyorsan hayır, bana asla sahip olmadı."

"Bunda utanılacak bir şey yok. Gayet anlaşılır bir şeydi, kimsenin hatası yoktu."

Sansan ilk kez kasabanın kendisine gösterdiği müsamahayı anlar. Sevgilisi tarafından kullanılmış ve sonra terk edilmiş acınası bir kadın; bekâretini evlilik yatağının beyaz çarşaflarında asla kanıtlayamayacağı için evlenemeyecek bir kadın. "Anne, Tu'yla hiçbir ilgim yok. Hiç sevişmedik."

Gözlerinde umut dolu bir inanmazlıkla, "Emin misin?" diye sorar Sansan'ın annesi.

"Çıldıracağım, ben bir kız kurusuyum. Bana inanmıyorsan neden kasabadan bekâretimi oylamasını istemiyorsun?"

Sansan'ın annesi ona uzun uzun bakar ve ellerini çırpar. "O zaman daha da iyi. Onu bu kadar çok sevdiğini bilmiyordum. Bu gece gidip ailesiyle konuşacağım, yıllar boyu onun için *saflığını* koruduğunu anlatacağım."

"Onun için hiçbir şey yapmadım."

"Peki sana sahip olmadıysa neden evlenmedin?"

Sansan yanıt vermez. Yitik bekâreti hakkında dönen dedikoduların ne kadarının babasını ölümünden önce gömdüğünü düşünür. Annesinin tüm bu yıllar boyunca neden kendisiyle yüzleşmediğini düşünür. Lakin ailesinde asla

seks hakkında konuşulmamışken, geleneklere bağlı gururlu ve sıradan bir kadın, kızına böyle bir şeyi nasıl sorabilir?

"Soruya cevap veremiyorsan karar vermenin zamanı geldi demektir," der Sansan'ın annesi.

"Ben kararımı en başında verdim. Tu'yla evlenmeyeceğim."

"Aklını mı kaçırdın sen?"

"Anne, neden dünyanın en iyi yumurta satıcısı olmak istiyorsun?"

Sansan'ın annesi başını sallar. "Neden söz ettiğini anlamıyorum."

"Anne, neden daha çok baharat koyuyorsun?"

"İnsanlara dünyadaki en iyi yumurtayı sattığımı söylüyorsam sözümü tutmak zorundayım."

"Ama kimse buna aldırmıyor. Yalnızca senin için önemli olan bir sözü tutuyorsun."

"Benimle böyle konuşma. Ben cahilim. Kaldı ki bunun senin evlenmenle ne ilgisi var?"

"Benim de tutmam gereken bir söz var."

"Neden bu kadar inatçısın? Evlenmezsen sonunda ikimiz de çıldıracağız, bunu bilmiyor musun?" der Sansan'ın annesi ve ağlamaya başlar.

İSTASYONA UZUN ıslıklarla başka bir tren yanaşır. Sansan annesinin titreyen bir sesle bağırışını dinler ve akan bir damla gözyaşını siler. Annesini, dünyada kendisini, kendisi olmasına karşın seven tek kişiyi böyle incittiğine göre gerçekten deliriyor. Ama başka seçeneği yok. Bu dünyadaki insanlar vaatlerini kullanılmış mendil gibi fırlatıp kenara atabilir ama Sansan onlardan biri olmak istemiyor.

Pazar yerine, kirli bir gömlek ve kot pantolonlu, şekilsiz bir çanta taşıyan bir adam girer. Çantasını bedenine bitişik

tutarak sanki bir kadınmış gibi sarılır. Sansan adamın annesinin ocağının karşısındaki dar aralığa, iki tezgâh arasına oturuşunu izler. Adam çantasından düzleştirilmiş bir karton kutu ve meyvecilerin karpuz kesmekte kullandıklarına benzer, uzun ve keskin bir bıçak çıkarır. Ardından gömleğini çıkarır, bıçağı sol koluna dayar ve dikkatli bir hamleyle etini dirsekten omza kadar keser. Hareketleri o denli sakin ve ölçülüdür ki Sansan ve onu fark eden başka birkaç kişi adamı büyük bir şaşkınlıkla izler. Adam işaret parmağını kana batırır, bir kaligraf gibi parmağını inceler ve karton kutunun üstüne yazar: *On yuana istediğiniz yerimi kesebilirsiniz; eğer bir kesikle beni öldürürseniz bana borcunuz olmaz.*

Daha fazla insan toplanması için sözlerini iki kez bağırarak yinelemek zorunda kalır.

"Ne çılgın bir adam!" der ihtiyar bir kadın.

"Gerçi yaratıcı bir dilenme şekli," der başka bir kadın.

"Neden sadece dilenmiyor ki?"

"Ona kim para verir? Güçlü bir adam. İş bulabilir."

"Şimdilerde gençler çalışmayı sevmiyor. Kolay parayı seviyorlar," der ihtiyar bir adam.

"Kendini yaralamanın neresi kolay?"

"Hey, senin hikâyen ne?" diye sorar genç bir adam. "Dilenmek için güzel trajediler uyduramıyor musun?"

İnsanlar güler. Adam çemberin içinde sessizce oturur, dirseğinden akan kan pantolonuna damlar ama fark etmez görünür. Bir süre sonra sözlerini yineler.

Sansan'ın annesi içini çeker. Para kutusunu yoklayıp adama doğru yürür. "İşte on yuan. Bunu al ve gidip bir iş bul genç adam. Hayatını bu saçmalıkla ziyan etme."

"Ama iş yok."

"O zaman parayı al."

Adam bıçağı avucunda tutar ve sapını Sansan'ın annesine uzatır. "Buyur teyze."

"Neden? Seni kesmek istemiyorum."

"Ama yapmalısın. Beni kesmezsen parayı alamam. Burada yazılı," der adam.

"Haydi, al şu parayı."

"Ben dilenci değilim."

"Peki, nesin o halde?" diye sorar kalabalıktan biri.

"Salağın teki," der başka biri, insanlar bir kez daha kahkahalara boğulur. Bıçağı hâlâ Sansan'ın annesine uzatmakta olan adam kıpırdamaz. Sansan'ın annesi başını sallar ve parayı kartonun üzerine bırakır. Adam parayı Sansan'ın annesinin ayağına iterek geri verir ve yerine dönüp oturur.

Sansan parayı alır ve adama doğru ilerler. Adam başını kaldırıp ona bakar, Sansan da adamın gözlerinin içine bakar. Tek söz etmeden bıçağı Sansan'ın ellerine bırakır. Sansan adamın vücudunu, pürüzsüz, esmerleşmiş tenini ve hızla kanayan yarayı inceler. Tek parmağıyla kolunun üst kısmına dokunur, yoklar ve hesap eder; ardından parmağını omzuna götürür. Adam Sansan'ın parmağı teninde dolaşırken hafifçe ürperir.

"Sansan, delirdin mi?" der annesi.

Adamın kasları sevecen parmağının altında gevşer; tüm geçen yılların ardından Sansan sonunda verilmiş bir sözün ne olduğunu anlayan biriyle tanışmıştır. Dünyaya ne kadar çılgın görünürlerse görünsünler, yalnız değiller ve birbirlerini her zaman bulacaklar. İşte, yaşamın vaadi budur, görkemi budur. "Endişelenme anne," der Sansan ve annesine dönüp gülümser; ardından bıçağı adamın omzuna dayar, etini aşk ve şefkatle keserek yarar.

Oğul

OTUZ ÜÇ YAŞINDA, BEKÂR, AMERİKAN VATANDAŞLIĞINA yeni kabul edilmiş bir yazılım mühendisi olan Han, cebinde yepyeni bir Amerikan pasaportu, bünyede eski Çin endişeleriyle Pekin Uluslararası Havaalanı'na iner. Annesinden evde kalmasını istemişti; kalmayacağını bilerek. San Francisco'dan Pekin'e, tüm uçuş boyunca, annesinin elinde –Han'ın aklını çelip gönlünü kazanmak için yarışan kızların plastik muhafazalardan gülümsediği– bir fotoğraf albümüyle terminalde kendisini bekleyeceği düşüncesiyle boğuşmuştu. Han Amerikan doları kazanan ve Amerikan vatandaşlığı olan bir *zuanshi-wanglaowu*, bir gözde bekâr. Ama daha düşük seviyelerdeyken yani bu kadar gözde değilken dahi annesi onun için çöpçatanlık yapmaktan asla yorulmazdı. Han başlarda mezun olmadan önce evlenmeyi düşünmediğini söyledi. Ardından iş geldi, daha sonra da yeşil kart. Ama şimdi Han Amerikan vatandaşlığına kabul edilmişken, bahaneleri tükeniyor. Annesinin topladığı tüm o kızları, kendisini bir balık gibi avlamak için sağlam ağlar örerken hayal eder. Han eşcinsel. Ne içlerinden biriyle evlenmeye ne de bu kararını annesine açıklamaya niyeti var. Annesini sever ama kendini daha çok sever. Annesine

gereksiz acılar çektirmek istemez, evlatlık vazifesi yüzünden kendini feda etmek de istemez.

Ama annesi Han'ı şaşırtarak ona fotoğraf albümü değil, altın zincire asılı altın bir haç verir. Haçın üstüne minik bir İsa yerleştirilmiş. "Senin için özel sipariş ettim," der. "Dokunsana."

Han parmağını haça gerilmiş figürden uzak tutarak haça dokunur. Haç elde sert ve ağır. "Yirmi dört ayar altın," der annesi. "İnancımız kadar saf."

"Bu Komünist Gençler Birliği'ne girdiğimizde ettiğimiz yemine benziyor. *Komünizme olan inancımız altın kadar saf ve sağlam*," der Han.

"Han, uygunsuz şakalar yapma."

"Şaka yapmıyorum. Söylediğim, birçok şeyin dönüp dolaşıp yeniden kullanıldığı. Dil bunlardan biri. İnanç da bir diğeri. Cüzdanımızdaki paralar gibiler. Onlarla her şeyi alabilirsin ama kendi başlarına hiçbir anlamları yok," der Han. Annesi gülümsemeye çalışır ama Han gizleyemediği hayal kırıklığını görür. "Affedersin anne. Elbette cüzdanımızdaki paralar olmadan yaşayamayız."

"Artık çok konuşuyorsun," der annesi.

"Susayım o halde."

"Hayır, eskisinden çok konuşman iyi. Her zaman sessiz bir çocuk oldun. *Baba* açıldığını duysa sevinirdi."

"Amerika'da sessiz olmak zor. Seni içinde olanla değil, ağzından çıkanla değerlendiriyorlar," der Han.

"Evet, tabii," diye hemen hak verir Han'ın annesi. "Ama *Baba* ağzını açmadan önce dinlemeyi öğrenmen gerektiğini söylerdi. *Baba*, söz gümüşse sükût altındır, derdi."

"Anne, *Baba* öldü," der Han. Annesinin gözlerini kırpıştırıp aralarında oluşan boşluğu doldurmak için söyleyecek bir şeyler aramasını izler, debelenmesine izin verir. Han'ın

anımsadığı kadarıyla, annesi her zaman babasının papağanı olmuştu. Han'ın tatil için son gelişinde, babasının ölümünden birkaç ay sonra, annesinin birkaç komşusuna söyledikleri onu dehşete düşürmüştü. Han'ın, annesi, arkadaşları ve komşuları için aldığı kırmızı ve portakal rengi tişörtleri, "Han, ihtiyarların renkli kıyafetler giymesinin sorun olmadığını söylüyor," diye izah etmişti annesi. "Han, başkalarının düşüncelerinin değil, kendi rahatımızın önemli olduğunu söylüyor." Annesinin hayatı boyunca kocasının sözlerini, ardından da oğlunun sözlerini yinelemesi o zamanlar Han'ı üzmüştü. Ama tıklım tıkış uçakta on yedi saat geçirince anlayışlılığı tükenmiş olmalı. "Anne, haydi çıkalım buradan. Geç oluyor," der Han. Çantalarını alır ve dönen cam kapıya doğru yürümeye başlar.

Annesi ona yetişir ve en büyük çantayı Han'ın elinden almak için atılır. "Anne, kendim halledebilirim," der Han.

"Ama yanında elim boş yürüyemem. Ben senin annenim."

Han çantayı almasına izin verir. Sessizce yürürler. Takım elbiseli erkekler ve kadınlar onlara yaklaşır, en iyi otel fiyatlarını verdiklerini söylerler, Han elini sallayarak onları uzaklaştırır. Annesi yarım adım geriden, eve gittikleri açıklamasını yaparak atmacalardan özür diler. Hayır, çok uzak değil, gecelemek için bir yere ihtiyacımız yok, der atmacalar vazgeçmeyince ve daha da çok özür diler.

Annesinin yok yere tevazu göstermesi Han'ı sinirlendirir. Taksi durağındaki sıranın sonuna ulaştıklarında, "Anne, bu insanlardan özür dilemek zorunda değilsin," der.

"Ama bize yardım etmeye çalışıyorlar."

"Tek dertleri cebindeki para."

"Han." Annesi ağzını açar, sonra iç çeker.

"Biliyorum insanlar hakkında böyle düşünmemeliyim ve para her şey değil; ama her şey," der Han. Daha önce cebine

attığı altın haçı çıkarır. "Baksana, kilisen bile seni yirmi dört ayar altın haç almaya itiyor. Neden? Ne kadar para harcarsan inancın o kadar saf olur."

Han'ın annesi başını sallar. "Han, yarın benimle birlikte kiliseye gelip papazı dinle. Kültür Devrimi'nde yaşadıklarını anlatmasını iste, ne büyük bir adam olduğunu anlayacaksın."

"Bana bilmediğim ne anlatabilir?" der Han.

"Bu kadar kibirli olma," der annesi neredeyse yalvararak.

Han abartılı şekilde omuz silker. Sırayla birlikte ağır ağır ilerlerler. Bir sessizlik anından sonra Han, "Anne, hâlâ Komünist Parti üyesi misin?" diye sorar.

"Hayır. Vaftiz olmadan önce üye kartımı geri yolladım."

"Bunu yapmana izin verdiler ha! Komünist inancından vazgeçtiğin için dönüp seni dava etmelerinden korkmuyor musun? Hatırlasana, eski Tanrı'n Marx, din afyondur der."

Han'ın annesi yanıt vermez. Rüzgâr gri saçlarını gözlerinin önüne uçurur, ümitsiz görünüyordur. Sarı bir taksi yaklaşır, Han annesinin arka koltuğa oturmasına yardım eder. Taksi şoförü iyi bir oğlu olduğunu söyleyerek iltifat eder, annesi de evet der, gerçekten çok iyi bir oğul.

JETLAG YÜZÜNDEN UYUYAMAYAN HAN O gece geç saatlerde evden çıkar ve yandaki internet kafeye gider. Amerika'dayken farklı kimlikler ve kişiliklere bürünüp başka başka erkeklerle flört ederek gecelerini geçirdiği birkaç sohbet odasına bağlanmaya çalışır ama internet polisinin Çin'de bu siteleri engellediğini fark eder. Zaten Amerika'da vakit gündüz ve herkes işiyle meşgul. Han orada biraz oturur, ulaşılabilen siteleri rasgele açar. Daha önce annesini üzdüğü için kötü hissetmektedir. Gerçi annesi tatsız bir şey yaşanmamış gibi davranmış, eve dönüşü şerefine masayı donatmıştır. Ertesi

günkü ayinden söz etmez, Han da unutulmak üzere bavuluna attığı altın haçtan söz açmaz.

Annesinin böyle dindar biri haline gelmesine şaşırmaz. Babasının ölümünden sonra Han'a yazdığı mektuplarda çoğunlukla yeni keşfettiği dininden söz eder. Han'ın canını sıkan, babası hâlâ hayatta olsaydı annesinin asla kiliseye gitmeyi aklından geçirmeyeceği. Babası onun ilgisini başka yöne çekecek hiç kimseye –ister insan ister Tanrı– müsaade etmezdi. Annesinin de babası sürekli verebileceğinden fazlasını istediği için başkasına ayıracak zamanı olmazdı. Babasının ölümü annesi için bir rahatlama olmalı. Kendini bir prangadan diğerine fırlatmak yerine yaşamın tadını çıkarmaya başlamalıydı. Ayrıca tüm olay burada, bu ülkede gün ışığında gerçekleşiyorsa annesi nasıl bir kiliseye gidiyor, hangi Tanrı'ya inanıyordur? Han zamanında *New York Times*'ta Çin'deki yeraltı kiliseleri hakkında bir makale okuduğunu anımsar. Makaleyi bulup annesi için çevirmeye karar verir. Eğer Hıristiyan olmak istiyorsa doğru Tanrı'ya inanması gerekir. İnançları için özgürlüklerini riske atıp kulübe ve mağaralarda yaşamaya giden bu insanları bilmesi gerek. Han rapordaki fotoğrafları anımsar; muhabirin objektifine gözlerini kısarak, serinkanlı ve korkusuzca bakan inançlılar. Han yeraltı yaşamı süren herkese saygı duyar, bir eşcinsel olarak kendi de onlardan biri.

Pek tabii ki *New York Times*'ın internet sitesi engellenmiş, Han bunu bir dakika sonra öğrenir. Makalede sözü geçen seminerleri ve kuruluşları arar; devletten izinli tüm kiliselerin resmi önderi olan Çin Hıristiyan Vatanseverler Derneği hakkında bir haber bulunca neredeyse sesli güler. Dernek Hıristiyan öğretisinin yeni binyıldaki son komünist kuramlara etkisine odaklanan ulusal bir konferans için

birkaç seminer organize etmektedir. Tanrı Marksizm'i canlandırmak için görev başında, diye düşünür Han.

İKİ SAATLİK UYKUNUN ardından uyanır, makalenin çıktısının cebinde olmasından hoşnuttur, beyaz kâğıt üzerinde siyah harfler. Babasının çalışma odasına gider. Masada oturan annesi çift odaklı gözlüklerinin arkasından bakar. "İyi uyudun mu?" diye sorar.

"Evet."

"Kahvaltı hazırladım," der annesi ve okuduğu broşürü masaya bırakır. Han broşürü alır, birkaç sayfa okur ve annesinin tarafına doğru iteler. Geçen yüzyılda Çin topraklarında yaşamış farklı kuşaklardan inananların yazdığı şiirlerden oluşan bir derlemedir.

"Boş zamanında, yani Amerika'da çok meşgul olduğunu biliyorum ama boş zamanın olursa okuman için güzel kitaplarım var."

Han tek kelime etmeden mutfağa gider. Son on yılda sokaklardaki insanlardan bildiri, broşür ve birçok küçük boy İncil kabul etmişti. Mormon Kilisesi'nden gelen genç adamların mutfağına girmesine izin verir ve bir iki saat boyunca onları dinler. Alışveriş merkezlerinin park yerlerinde durur ve Koreli kadınların bozuk İngilizceleriyle ona vaaz vermesine müsaade eder. Davet edildiği zaman yerel Çin kilisesinin pikniklerine gider, kiliseden arayan insanlar onu din değiştirmeye ikna etmek için uzun zaman harcadığında telefonu yüzlerine kapatmaz. Bu insanların verdiği rahatsızlık asla canını sıkmaz. Bir keresinde Cincinnati'de bir restoranın önünde, ellerini tutup ruhu için dua etmekte ısrar eden orta yaşlı bir kadın tarafından durdurulmuştu. Dinledi ve süresi dolan park sayacı yüzünden bir trafik

polisinin ceza yazışını izledi ama o zaman bile itiraz etmedi. Han için bu insanlara sırtını dönmek zor, onun ruhu için duydukları endişeler o kadar içten ve ivedidir ki içine dokunur. Başka zamanlarda, bu insanları ellerinde üzerleri elle yazılı dövizler, diğer günahkârlarla birlikte eşcinselleri de mahkûm ederken görünce dayanamayıp yüzlerine güler. Yalnızca kendi işlerine gelen nedenlerle onu seven ya da ondan nefret eden bu insanlar Han'ı eğlendirir çünkü önemsiz insanlardır ve tutkuları Han'a hiçbir şekilde zarar vermez. Annesini onlardan biri olarak düşünür, yalnızca bu düşünce bile onu rahatsız eder.

Annesi peşinden mutfağa gelir. "Her zaman İncil okuyarak başlayabilirsin," der ve önüne dumanı tüten bir kâse lapa koyar. "Mor pirinç lapası, en sevdiğin."

"Teşekkürler anne."

"Sana iyi gelir," der Han'ın annesi. Han yemekten mi yoksa dinden mi söz ediyor anlamaz. Masanın diğer tarafına oturur ve onun yiyişini izler. "Birçok insanla konuştum," der. "Kimileri önce bana inanmadı ama daha sonra benimle kiliseye geldiler, İncil okudular, yaşamları değişti."

"Benim yaşamım yeterince iyi. Değişikliğe ihtiyacım yok," diye mırıldanır Han.

"Hakikate erişmek için hiçbir zaman çok geç değildir. Konfüçyüs der ki: Sabah hakikate eren kişi o akşam pişmanlık duymadan ölebilir."

"Konfüçyüs der ki: İnsan elli yaşına vardı mı artık dünya onu aldatmaz. Anne, çoktan altmış oldun ve hâlâ seni aldatmalarına izin veriyorsun. Komünist inancın yeterince örnek olmadı mı sana?" der Han. "Baksana anne, senin için şu güzel metnin çıkışını aldım. Kendi başına oku. Gittiğin kilise, söz ettiğin Tanrı; hepsi senin gibi insanları kandırmak için uydurulmuş şeyler. Tüm devlet izinli kiliselerin komünist

partiyi tek önderleri kabul ettiğini bilmiyor musun? Belki bir gün eski fikrine geri döner ve Tanrı ile Marx'ın aynı olduğunu bile söylersin."

Han'ın annesi kâğıdı alır. Şaşkın ya da hayal kırıklığına uğramış görünmez. Okuduktan sonra çıkışı dikkatlice masanın yanındaki çöpe atar ve, "Güneş balçıkla sıvanmaz," der.

"Anne eve vaaz vermeni dinlemek için gelmedim. On yıldır Amerika'dayım, yeterince insan beni dine döndürmeye çalıştı ama burada on yıl öncekiyle aynı insan olarak oturuyorum. Bu sana ne anlatıyor?"

"Ama sen benim oğlumsun. Onlar başaramadıysa bile ben sana yardım etmek zorundayım."

"Bana daha önce yardım edebilirdin. Hatırlasana, İncil'imi yakmıştın," der Han ve annesinin donakalan bedenini izler. Annesinin olayı unutmuş olduğunu bilir ama o unutmak istememişti. İncil on üç yaşındayken en iyi arkadaşından bir hediyeydi. Farkında olmaksızın birbirlerine âşıktılar; o zamanlar masum oğlanlardı, elleri birbirine asla değmemişti. Han oğlanı İncil'i bulup kendisine doğum günü hediyesi olarak vermeye itenin ne olduğunu bilmiyordu – kitapçıda ya da Han'ın bildiği herhangi bir yerde rastlanamayacak, sıkıca denetlenen bir basımdı. Oğlanın İncil'i elde etmek için ne sıkıntılarla boğuştuğunu bilmiyordu ama o sırada bunun hayatı boyunca aldığı en kıymetli hediye olduğundan emindi. Öyle de kalırdı, ilk aşkın anısı olarak özenle muhafaza edilir ve gittiği her kente götürülürdü; tabii annesi İncil'i yakıp küllerini klozete atmasaydı. Annesi, sınıf arkadaşları Komünist Gençlik Birliği'ne katılmak için yarışırken onun en yakın arkadaşıyla okuldan sonra oturup İncil okuyarak ve sayfalarında cenneti bularak geçirdiği saatleri bilmiyordu. Öyküleri sevmişlerdi onlar ve kitabın

kendi endişelerini ufak ve gelip geçici kılan büyüklüğünü. Sınıf arkadaşları onları siyasi etkinliklere karşı kayıtsız olmakla eleştirirken, İncil'in onlara farklı, daha büyük bir dünya sunduğunu bilerekgizlice gülüyorlardı.

İncil, Han'ın babası tarafından keşfedilmiş ve annesi tarafından yakılmıştı. Daha sonra Han arkadaşıyla yüzleşemez oldu. Arkadaşından uzak durmak için bahaneler üretti, onda kusurlar bulup önemsiz nedenlerle kavga çıkardı. Arkadaşlıkları –aşkları– çok uzun sürmedi. Her durumda bitmeye yazgılıydı, hiçbir yere ulaşmayacak bir ilk aşktı ama bitiş şekli kendinden başkasını suçlamasına izin veriyordu.

"Unuttun mu, İncil'i yakan sendin," der Han.

"Evet," der annesi, konuşmakta zorlanarak. "Ama baban onu bulundurmanın uygun olmadığını söyledi. Farklı bir zamandı."

"Evet, farklı bir zamandı çünkü o zaman emirleri veren babamdı ve ikinizin de taptığı komünist Tanrı'ydı. Şimdi babam öldü, sen de kendini memnun edecek yeni bir Tanrı buldun," der Han. "Anne neden düşünmek için kendi beynini kullanamıyorsun?"

"Öğreniyorum Han. Bu kendi başıma aldığım ilk karar."

Yanlış bir karardır ama Han yalnızca acıma ve hoşgörüyle gülümser.

DAHA SONRA, annesi ihtiyatlı bir tonla kiliseyi ziyaret etmesini önerince, Han ona otobüs yolculuğunda eşlik edeceğini söyler. İçeri girip dinlemenin bir zararı olmaz, der annesi ama Han belli belirsiz başını sallamakla yetinir.

Han'ın yıllar önce liseye giderken bisikletiyle yanından geçtiği kilise, West Hall, paslı demir çitler içinde aynı gri şekilsiz bina olarak durmakta. Etrafındaki sokaklar yıkılmış ve bir zamanlar bölgenin öne çıkan binalarından biri olan

kilise şimdi etrafını saran alışveriş merkezlerinin yanında cüceleşmiş. Han birbirlerine kibarca kafa sallayan her yaştan insanın kiliseye girişini izler. Bu insanlardan kaçının inançlarını yanlış ellere bıraktığının farkında olduğunu, kaçının bunu umursadığını merak eder.

Girişe birkaç adım kalmışken Han'ın annesi durur, "Benimle içeri geliyor musun?" diye sorar.

"Hayır, Starbucks'ta oturup seni bekleyeceğim."

"Starbucks mı?"

"Şuradaki kahve dükkânı."

Annesi başını uzatıp dükkâna bakar, hiç kuşkusuz dükkânı ilk kez fark etti. Kıpırdamadan başını sallar. "Anne hadi içeri gir," der Han.

"Ah evet, bir dakika," der annesi ve beklentiyle etrafına bakınır. Kısa süre içinde biri kız biri oğlan iki küçük dilenci caddenin karşısından ona doğru koşar. Kardeşe benziyorlar, her ikisi de paçavralar içinde, elleri ve yüzleri pislik ve isle kaplı. Yedi sekiz yaşlarında olan oğlan, Han'ı görünce elini uzatır. "Amca bir kuruş ver. Babamız büyük bir borçla öldü. Annemiz çok hasta. Ne olur bir kuruş ver. Annemizi hastaneye götürmek için para lazım."

Birkaç yaş daha küçük olan kız, takım elbiselileri izleyerek aynı sözleri yineler. Han oğlana bakar. Oğlanın gözlerinde Han'ı rahatsız eden sinsi bir ifade vardır. Han onların ebeveynleri tarafından değilse de akrabaları ya da komşuları tarafından dilencilik yaptırılan çocuklar olduğunu bilir. Daha yaşlı ve insanları trajedileriyle etkilemekte daha başarısız olan yetişkinler, çocukları uzak olmayan bir yerden gözlüyor olmalı. Han başını sallar. Böyle çocuklara verecek tek kuruşu yok; hatta bundan önceki tatilinde paralarını alana kadar bacaklarına sımsıkı sarılan ve onu bırakmamakla tehdit eden çocuklarla kavga etmişti. Han pinti biri

değil. Amerika'da sokak müzisyenlerine banknot uzatır, tüm gün aynı yerde oturan evsizlere bozukluklar verir. Han'ın standartlarına göre onlar dürüst işçilerdir ve ondan hak ettiklerini alırlar. Ama çocuk işçiler kabul edilemez, çocukları kullanan insanlar hiçbir şeyi hak etmez. Han çocuğun elini iter ve, "Git başımdan," der.

"Amcayı rahatsız etmeyin," der Han'ın annesi çocuklara, çocuklar hemen dilenmeyi keser. Han'ın annesi cüzdanından iki banknot çıkarır ve çocuklara verir. "Şimdi büyükannenizle gelin bakalım," der. Çocuklar parayı özenle ceplerine yerleştirip kilisenin girişine doğru Han'ın annesini izlerler.

"Dur bir dakika anne," der Han. "Her hafta seninle gelmeleri için onlara para mı veriyorsun?"

"Onlara bir zararı olmaz," der Han'ın annesi.

"Ama bu doğru değil."

"Bunun kimseye bir zararı yok. Diğer türlü sokaklarda dilenecekler."

"Ama benim ilkelerime zararı var," der Han.

Cüzdanından birkaç banknot çıkarır ve oğlana dönüp, "Dinle beni. Eğer parayı ona geri verip bugün kiliseye gitmezseniz size iki katını öderim," der.

"Han!"

"Sus anne. Tek kelime etme," der Han. Çömelir ve parayı çocukların gözlerinin önünde sallar. Kız oğlana bakar, oğlan bir an için Han'ın annesine bakar, ardından gözlerini tekrar paraya çevirir. Oğlanın gözlerindeki sinsilik ve hesap Han'ı çileden çıkarır; annesinin küçücük çocuklar tarafından bile aldatıldığını düşünür. Hâlâ gülümseyerek, "Haydi," der oğlana. Birkaç saniye sonra oğlan Han'ın parasını kabul eder, kız kardeşinin elindeki parayı da alır ve

iki banknotu Han'ın annesine geri verir. "Aferin," der Han. "Şimdi gidebilirsiniz."

Çocuklar kaldırımdaki insanları durdurup dilenmeye devam ederek uzaklaşır. Han yüzünde bir gülümsemeyle annesine döner, "Bundan ne anlıyoruz anne? Onların önemsediği tek şey para."

"Bunu neden yaptın?" der annesi.

"Seni korumam gerek."

"Beni korumana ihtiyacım yok," der Han'ın annesi.

"Böyle söyleyebilirsin anne," der Han. "Ama hakikat şu ki seni koruyorum ve bu benim görevim."

"Senin hakikatten söz etmeye ne hakkın var?" der ve kiliseye gitmek için arkasını döner.

HAN KENDİNİ annesinin sözlerine üzülmediğine ikna etmeye çalışır. Yine de canı yanar, o annesinin oğludur. Kendisinden para alan oğlan da bir oğuldur ama bir gün koca, baba olacak, belki çocuklarını sokağa dilenmeye gönderecek, belki onlara daha iyi bir yaşam sunacak. Han asla baba olmayacak – dünyanın onu yalnızca birinin oğlu olarak bileceğini düşünür. Çoğu erkek yaşanıları boyunca yalnızca oğul olarak kalmaz ama İsa öyle kalanlardan biridir. Sorumlulukları olan bir oğul olmak kolay değil, diye düşünür Han ve kendi kendine burukça gülümser. Ne hakkı var? Hakkı olan, ilkeleriyle yaşamak. İşe gidip çalışır. İşten atıldığı da oldu, birkaç ay sıkıntı çekti ama yine iş buldu. Kirasını öder. Komşularıyla iyi geçinir. Spor salonuna gider. Haber kanallarını izler ama magazin programlarına bakmaz. Çin'in kırsal bölgesinde yaşayan bir genç kızın eğitim masraflarını karşılar, ona okul ve gündelik masrafları için düzenli olarak çek gönderir. Mastürbasyon yapar ama çok sık değil. Uzun

süreli ilişkilere inanmaz ama arada sırada barlarda erkeklerle tanışır, onlarla fiziksel hazzın tadını çıkarır ve prezervatif kullanır. İnternette kendi gibi yüzü olmayan başka erkeklerle flört eder ama sadece kendisi gibi sanattan konuşmayı sevenlerle. Annesini sever. Annesinin defalarca paraya ihtiyacı olmadığını söylemesine karşın ona her yıl iki bin dolar yollar. Parayı yine de yollar çünkü onun oğludur ve nasıl ki annesi onu gençken koruyup kolladıysa, annesini koruyup kollamak da onun görevidir. Tatillerini biriktirip annesiyle zaman geçirmek için eve gider ama ikisi bir aradayken ne olur? Tatilin ilk günü ve şimdiden birbirlerini incitiyorlar.

Han Starbucks'a gitmek için yolun karşısına geçer. Yorgun ve üzgün hisseder ama onları mutsuz eden kendi hatası değil annesinin hatasıdır, onu bağışlamaya karar verir. Kahve dükkânına birkaç adım kalmışken asfalt yolda gürültülü bir fren sesi duyulur. Han dönüp bakar. Erkekler, kadınlar şimdiden kalabalığın başına toplandığı bir arabaya doğru koşuyor. Kaza oldu, diye bağırıyor insanlar, bir çocuk ezildi. Kaza yerine doğru daha fazla insan akın eder. Kimi cep telefonlarından acili arar, kimi arkadaş ve ailelerine telefon ederek heyecan dolu hareketlerle tanık oldukları trafik kazasını bildirir. Kıyafetleri dökülen bir adam kalabalığa doğru koşar. "Yavrum!" diye haykırır.

Han donakalır, ardından yeniden yürümeye başlayarak olay yerinden uzaklaşır. Büyük olasılıkla bir iki blok ötede sigarasını tüttürmekte olan, şimdiyse matemli bir ebeveyn gibi ağlayan adamı görmek istemez. Ezilenin tekdüze sesli küçük kız mı yoksa gözlerinde sinsi bir gülümseme olan erkek kardeş mi olduğunu bilmek istemez. Bu kentte her gün trafik kazası olur. İnsanlar yerlerine direksiyon sınavına girmesi için başkalarına para öder ya da ehliyetlerini doğrudan karaborsadan alırlar. Arabalar yayalara yol vermez, yayalar

hareket halindeki araçlardan korkmaz. Eğer bakmazsa bu herhangi bir çocuk, herhangi bir oğul, herhangi bir kız, önemsiz ve unutulabilir biri olabilir.

Ama her nasılsa Han bunun o oğlan olduğunu bilir. Aldatılmak isteyen herkesi aldatmaya hazır o oğlan olmalı. O oğlan bir oğul olarak kalacak, asla baba olmayacak. Kanı yerden temizlenir temizlenmez kalabalık tarafından unutulacak; kız kardeşi onu düşünecek ama kısa süre sonra o da unutacak. Yalnızca Han'ın anısında yaşayacak – kendi samimiyetsizliği için değil, başka birinin inançsızlığı için cezalandırılan bir çocuk.

Han, Starbucks'ta pencerenin yanına oturur ve annesini bekler. Annesi nihayet kiliseden çıktığında sokak tertemizdir, kazadan hiçbir iz yoktur. Elleri titreyen Han, annesini karşılamak için dışarı çıkar. Annesi sokağın karşısından gözleri umut ve sevgi dolu ona gülümser, iki saat önce yaşadıkları tatsızlığı çoktan unutmuş olduğunu fark eder Han. Annesi onu her zaman affedecek çünkü o, onun oğlu. Ruhunu kurtarmak için çabalamaktan vazgeçmeyecek çünkü o, onun oğlu. Ama Han affedilmek ya da kurtarılmak istemez, annesinin sağ salim karşıya geçmesini bekler ve ona bakmaksızın, "Anne bilmeni istediğim bir şey var. Ben asla evlenmeyeceğim. Ben sadece erkeklerden hoşlanıyorum," der.

Han'ın annesi konuşmaz. Han gülümser, "Büyük şok değil mi? *Baba* bunu bilse ne derdi? Tiksinirdi değil mi?" der.

Bir süre sonra Han'ın annesi, "Tahmin etmiştim. Bu yüzden bu kez senin için çöpçatanlık yapmayı denemedim," der.

"O halde anlıyorsun, ben cehennemliğim," der Han. "Ben onlardan biriyim; eskiden karşı devrimciler için dediğimiz gibi, şu adam olmaz, iflah olmazlardan biri."

"Bence öyle değil," der Han'ın annesi.

"Kabul et anne. Ben cehennemliğim. Tanrın kim olursa olsun, benim gibilere pek düşkün değildir."

"Yanılıyorsun," der Han'ın annesi. Parmak uçlarında yükselir ve Han çocukken, kötü bir şey yaptıktan sonra onu hâlâ iyi bir çocuk olduğuna ikna etmek için yaptığı gibi kafasına dokunur. "Tanrı seni sana bakarak sever, başkalarının gözüyle sana bakarak değil," der. "Tanrı her şeyi görür, her şeyi anlar."

Han bir şaka yapmak ister. Annesinin Tanrı'sı tıpkı Çinli bir ebeveyn gibidir, bir oğlu sevmek için bahaneleri asla tükenmez. Ama annesine baktığında susar; annesinin gözleri o kadar hevesli ve umutludur ki Han kendininkileri başka tarafa çevirmek zorunda kalır.

Uzlaşma

BABASI İŞ GEZİLERİNE ÇIKTIĞINDA BING AMCA, Ruolan ve annesini ziyarete gelirdi. Ruolan'ın babası bir çay fabrikasında satıcıydı, o yüzden her yıl bahar sonunda yeni mahsul çay numuneleriyle Ruolan'ın büyüyünce gitmeyi hayal ettiği büyük kentlere, Şangay'a, Nanjing'e, Pekin'e giderdi. Eskiden yaz başlamadan dönmüş olurdu ama her yıl seyahatleri daha da uzun sürmeye başladı; Ruolan on yaşına geldiğinde aralık sonuna dek eve dönmüyor, yalnızca yılsonu temizliği ve tatil için evde oluyordu. Pek sık olmasa da kartpostal yollardı. Ruolan'a kentten oyuncaklar da getirirdi: kıvırcık sarı saçlı, çukur mavi gözleri olan bir oyuncak bebek, tavşan şekilli, kokulu minik silgiler, kasaba için fazla süslü kaçan dantelli ve simli elbiseler. Annesi elbiseleri bir sandığa koyar ve Ruolan'ın dokunmasına asla izin vermezdi. Bir süre sonra Ruolan sormamayı öğrendi. Okula giderken annesinden kalma eski elbiseleri giyerdi – soluk ve çok büyük gri bluzlar ve mavi pantolonlar. Okuldaki oğlanlar ona *Gri Fare* lakabını takmıştı ama bu bile canını sıkmaz olmuştu.

Bing Amca yakındaki dağlarda yaşardı, oradaki köy okulunun tek öğretmeniydi. Evli değildi. Akraba bile değillerdi

ama Ruolan kendini bildi bileli, onun Bing Amca'sıydı. Her bahar, babası seyahate çıkmadan önce Ruolan için bir zarf bırakırdı; içinde Bing Amca'nın adresi ve gidiş dönüş yolculuğu için yeterli para olurdu. Ruolan'ın babası ona, "Acil durumda gidip Bing Amca'nı bul," derdi. Ruolan bu yolculuğa bir kez bile çıkmamıştı; Bing Amca, babası uzaktayken Ruolan ve annesini her hafta sonu ziyaret ettiği için buna hiç gerek olmamıştı. Ruolan, banknotları yatağının altına sakladığı eski bir defterin sayfaları arasına koymuştu.

Cumartesi akşamları Bing Amca, öğrencilerinin ya da ebeveynlerin hediyesi olan defne meyveleriyle, kayısılarla ya da yenebilir taze otlarla dolu bir sepetle gelirdi. Bunların Bing Amca'ya maliyeti yoktu ama Ruolan'ın annesi her zaman, sanki bunları elde etmek için büyük sıkıntılar çekmiş gibi ona teşekkür ederdi. "Çok naziksiniz Bing Amca. Size olan borcumuzu nasıl ödeyeceğiz bilmiyorum," dedi.

Ruolan kaşlarını çattı. Annesinde, en güzel ve anlamlı sözcüklere bile küçümseme ve alaycılık yükleme yetisi vardı. Ancak Bing Amca rahatsız olmamıştı. Odun kesmek için bahçeye gitti, sıcaklayınca gömleğini çıkarıp çamaşır ipine astı. Ruolan yemek pişirdiği mutfaktan adamın atletindeki irili ufaklı deliklere baktı. Küçükken parmaklarını bu deliklere sokup balık ağı derdi. Artık bunu yapmıyordu, on üç yaşındaydı, Bing Amca'nın yanında daha rahat ve mutlu olduğu çocukluğu şimdiden ellerinden kaymaya başlamıştı.

Bing Amca, yakın zamanda fırtına yüzünden kısmen yıkılan asma çiti onarmaya gitti. Ruolan çalışmasını izledi ve annesi yatak odasından, "Bıçak çok mu ağır?" diye seslenene dek gönülsüzce sebzeleri kesti.

Ruolan yanıt vermedi, kerevizi öfkeli bir hızla doğradı.

Akşam yemeğinde Ruolan'ın annesi, Bing Amca'ya sert patates şarabından koydu. Havalardan, yağmurun çok

yahut az yağmasından, bunun köylülerin yaşamını nasıl etkileyeceğinden konuştular; oysa ne birinin ne diğerinin hasat mevsimi için endişelenmesi gerekiyordu. Ruolan anlamsız sohbetlerini dinliyor, yemek çubuklarını parmaklarının arasında çeviriyordu. Bing Amca etraftayken annesi sert bir sesle bu kaba oyunu kesmesini söylemezdi.

Havadan sudan sohbetleri tıkanınca Bing Amca, Ruolan'ın annesine şarap koydu, fincanların kenarlarını hafifçe birbirine değdirdiler. Annesi, yüzünün kızarmasına ve öksürmeye başlamasına neden olan birkaç yudum alıp Ruolan'a Bing Amca'nın içkisiyle ilgilenmesini söyledi ve özür dileyerek odasına gitti.

Annesi gidince Bing Amca, "Annenin sağlığı nasıl?" diye sordu Ruolan'a.

Ruolan omzunu silkti, yanıt vermedi. Ruolan kendini bildi bileli annesi hastaydı ya da hasta olduğunu zannediyordu. Her sabah onu sarsarak uyandırır, ilaç çanağındaki posadan kurtulmasını söylerdi – bir hastanın iyileşmesi için posanın sokaklara saçılması, insanlar tarafından ezilmesi gerektiğine inanılırdı. Ruolan annesinin bunu yalnızca dünyaya iyi olmadığını anımsatmak için yaptığına inanırdı; beş yaşından bu yana, arta kalan ilaçların acı kokusundan, annesinin bitmeyen sahte hastalığından ve insanların kendisine yönelttiği bakışlardan midesi bulanmış halde kasabaya ilaç çanağı taşıyordu.

Bing Amca sessizce birkaç fincan şarap içti. Ruolan kavrulmuş yerfıstığı tabağını önüne itti. "Bing Amca, yavaş iç," dedi.

Adam bir fincanı daha başına dikti. "Bir öykü dinlemek ister misin Ruolan? Bir zamanlar ejderhaları çok seven bir adam varmış; o kadar çok seviyormuş ki konağının her yerinde ejderha resimleri varmış."

"Ve gerçek ejderha adamı ziyarete gelince korkudan ödü kopmuş," dedi Ruolan. "Daha önce defalarca anlattın."

"Bir zamanlar bir inci almak için servet harcamış bir adam varmış..."

"Ve kutuya âşık olmuş, yalnızca kutunun o paraya değdiğini düşünmüş, o yüzden inciyi satıcıya geri vermiş," dedi Ruolan. "Neden hikâyelerin hep aptallarla ilgili?"

Bing Amca yüzüne hüzünlü ve sarhoş bir gülümseme kondurdu. "Bir aptal başka nasıl hikâyeler anlatacak?"

Ruolan bir anda sabırsızlığından pişman oldu. İkisi yalnız kalınca Bing Amca'nın hikâyeler anlatması, halk şarkıları söylemesi aralarında süregiden bir oyun olmuştu. Ama şimdi bu hikâyelerin ve şarkıların gerçek nedeninden şüphelenecek kadar çok şey biliyordu. Komşu nineler ve teyzeler ona babasının uzun yokluğu ve Bing Amca'nın sık ziyaretleri hakkında yorumlar yapmıştı. Gülümsemeleri kötücül bir merakla yüklü, "Seni erkenden yatağa gönderiyorlar mı?" diye sormuştu kimileri. "Amcan geldiğinde de annen hasta oluyor mu?"

Ruolan bu, dişi ördekler gibi geveze ve utanmaz kadınları görmezden gelmeye çalıştı ama içine zehirli bir şey bırakmışlardı. Aynada kendine bakıp babasının ya da Bing Amca'nın yüzüyle arasında benzerlik bulmaya çalışmıştı. İkisine de benzemiyordu.

"İşte bir hikâye daha," dedi Bing Amca ve kendine bir fincan daha doldurdu. "Bir zamanlar, bir adam sihirli yaprakların hikâyesini duymuş. Gözlerinin önüne sihirli bir yaprak koyarsan kimse seni göremiyormuş. Adam hikâyeye inanmış, her gün gidip çuval çuval yaprak toplamış. Her bir yaprağı gözlerinin önüne koyup, karısına, 'Şimdi beni görebiliyor musun?' diye sormuş. En sonunda karısı daha fazla dayanamayıp evet demiş. 'Oh, Tanrı aşkına, neredesin

kocacığım? Seni göremiyorum.' Adam mutlu olmuş. 'Sonunda, büyülü yaprak!' demiş ve yaprağı gözünün önünde tutarak pazar yerine gitmiş. Ama hırsızlık yapmaya kalkınca insanlar onu yakalayıp bir güzel dövmüş."

Ruolan, Bing Amca'nın hatırı için güldü. Bing Amca da güldü. Daha sonra Ruolan, "Zavallı kadın. Böyle aptal bir adamla nasıl evlenebilmiş!" dedi.

"Belki babası çöpçatana yeterince para ödememiştir," dedi Bing Amca.

"Belki de kadın çok çirkindi, ancak bir aptalla evlenebildi."

"Ya da tembel bir kadındı, onunla evlenmek isteyen başka kimse çıkmadı."

"Yahut genç kızken *erkek aşırdı* ve yalnızca aptal bir boynuzlu olmayı dert etmedi," dedi Ruolan zalim bir neşeyle.

"Anlamını bilmediğin kelimeler kullanma," dedi Bing Amca.

"Artık çocuk değilim," dedi. "İyi bir kadın, kocasının başka yerde yaşamasına izin vermez, başka bir adamın kendisini her hafta ziyaret etmesine izin vermez."

"Ruolan," dedi Bing Amca, Ruolan o başını çevirene dek gözlerini ona dikti. "Artık koca kızsın, Bing Amca ise yaşlı," dedi ve sarhoşlukla ayağa kalktı.

Ruolan odanın diğer ucuna koştu ve Bing Amca durdurmaya fırsat bulamadan ona kendi karyolasında yatak yaptı. Bing Amca gece kalmaya geldiğinde salonun köşesindeki Ruolan'ın karyolasında yatardı, Ruolan da annesinin büyük yatağında uyurdu. "Bing Amca," dedi, hüznüne duyduğu ani acıma küstahlığını törpülemişti, "iyi geceler."

Daha sonra yatağın köşesine, kesik ve hızlı solukları Ruolan'a ölmekte olan bir balığı anımsatan annesinden mümkün olduğunca uzağa kıvrıldı. Ruolan battaniyeyi

başına çekti ama annesinin yatağından yükselen ot kokularının acılığıyla karışan kendi bedeninin tanıdık ve ılık kokusu midesini bulandırdı. Asla annesinin yanında uyumak zorunda kalmamayı diledi ama Bing Amca'nın otobüsü geç kaldığında üç dakikada bir onu görmek için kapıdan bakan da kendisiydi, ta ki annesi kendini tüm dünyadaki erkeklere sergileyen utanmaz bir kız gibi kapıya yaslanmamasını hatırlatana dek.

Bing Amca'nın her gidişinde Ruolan başını yastığına gömer ve Bing Amca'nın saçlarının yabancı kokusunu içine çekerdi. Sınıfındaki leş kokulu oğlanların ya da kendi evinin aksine, tuhaf biçimde rahatlatıcı kokuyordu.

HER AYIN İLK GÜNÜ Ruolan, annesine hastalık izni almak için kasabanın üç mil uzağındaki çimento fabrikasına yürürdü. Ruolan'ın annesi çalışmayı iki yıl önce tamamen bırakmıştı. Şimdi kırk bir yaşındaydı, erken emekli olup maaş almak için dört yılı daha vardı.

Ruolan kâğıdı imzaladı ve ihtiyar muhasebeciden yumuşak ve yıpranmış birkaç banknot aldı. "Annen nasıl?" diye sordu muhasebeci.

"İyi."

İhtiyar adam Ruolan'a gözlüklerinin üstünden baktı ve başını salladı. "*En güzel kadınlar her zaman en hüzünlü kadere mahkûm olurlar*," dedi. "Annen ilk geldiğinde, sen o zamanlar bebektin, o kadar genç gözüküyordu ki on altı yaşında zannederdin. Bu kadar erken hasta düşeceğini kim bilebilirdi?"

Ruolan ihtiyar adamı kendi duygusallığıyla baş başa bırakıp gitti. Annesinin herhangi bir güzelliğe sahip olduğunu hayal edemiyordu. Tüm gün yattığı için teni hastalıklı

derecede solgun, neredeyse saydamdı. Özensizce kestiği saçları çoğu zaman bir kuş yuvası gibiydi. Umumi tuvalete gitmek için yan sokağa yürümesi gerektiğinde bile pijamalarını giyiyordu. Ama cumartesi akşamları, Bing Amca'nın varışından önce temizleniyor ve en iyi kıyafetlerini üstüne geçiriyordu. Yüzüne allık da sürüyordu; bu içine göçmüş yanaklarına doğal olmayan bir pembelik veriyor, onu veremden ölmek üzere olan bir hasta gibi gösteriyordu.

O yaz, Ruolan ilk kez regl oldu. Şaşırmamıştı, umumi tuvalette koyu lekeli mendiller görmüş, diğer kızların bundan söz ettiğini duymuştu. Bir sandıkta eski bir pamuklu gömlek buldu ve onu parçalara ayırdı. "Neden bu kadar gürültü çıkarıyorsun? Başım ağrıyor," diye seslendi annesi yatağından.

Ruolan duraksadı ve yanıt verdi, "*Kötü şansım* başladı."

Annesi yüksek sesle iç çekti ve salona geldi. "*Kötü şans* mı? Kötü olan ne?"

"Sen buna ne diyorsun anne?" dedi Ruolan. Annesi ona bundan hiç bahsetmemişti, dahası bu kadar dağınık bir kadın olmasına karşın Ruolan asla lekeli iç çamaşırı ya da annesinin *kötü şansın* aylık ziyaretlerine maruz kaldığına dair bir işaret görmemişti.

"Bu, ad takman gereken bir şey değil," diye çıkıştı annesi. "Gidip herkese bunu anlatmak zorunda değilsin."

"Her neyse," dedi Ruolan fısıltıyla.

Annesi, Ruolan'a küçümsemeyle baktı. "Neden hasta biri senin gibi şımarık bir çocukla konuşarak nefesini tüketiyor ki?" dedi, ufak, ipek cüzdanından birkaç banknot ve bozukluk çıkarıp saydı. "Git, neye ihtiyacın varsa al."

Ruolan parayı aldı. Neye ihtiyacı olduğunu bilmiyordu ama annesine sormaktansa sokaktan geçen bir yabancıya sormayı tercih ederdi.

"Eski eczaneye de uğra," dedi annesi, bir parça karbon kâğıdı ve iki banknot daha çıkardı. "Kendin için bir haftalık doz iste."

Ruolan annesinin el yazısına baktı. Annesinin her ay alması için gönderdiği reçetenin aynısıydı; annesinin her sabah ilk iş kaynattığı ot kökleri, ağaç gövdeleri ve kuru çiçeklerden oluşan bir karışım. "Hasta değilim," dedi Ruolan.

"Bu kadar uzun süren bir hastalık, hastayı doktor eder," dedi annesi. "Neye ihtiyacın olduğunu biliyorum."

"Tüm ilaçların zehir olduğunu duymuştum," dedi Ruolan.

"Annenin seni zehirlemek istediğini mi söylüyorsun?"

"Yalnızca her gün ilaç almanın belki de senin için, hatta hiç kimse için iyi olmadığını söylüyorum."

"Hastayım," dedi annesi. Parayı ve kâğıdı Ruolan'ın karyolasına bıraktı. "Artık bir kadınsın, o yüzden beni dinlersen iyi edersin," dedi annesi. "Kadın olmak kendi başına bir hastalıktır."

Ruolan yanıt vermeden annesi yatak odasına döndü. Ruolan annesinin yırtık pırtık gök mavisi terliklerin içindeki cılız, kül rengi ayaklarına baktı. Annesinin bedenine duyduğu tiksinti ve acıma soluğunu kesti. Son iki ayda kendi bedeni değişmişti, memeleri tuhaf, acı verici bir kaşıntıyla büyüyordu. Büyüyüp annesi gibi bir kadına dönüştüğünü hayal etti; bu hayatta en son istediği şeydi. Kâğıdı sıkıp top haline getirdi ve açık kapıdan avluya attı. Fazla parayı düzeltti ve defterinin arasına koydu.

Ruolan'ın babası çok erken bir şekilde, sonraki hafta geldi. İlk kez onu görmek Ruolan'ı neşeye boğdu. Hiçbir zaman yakın olmamışlardı. Onun yokluğuna alışmıştı ve şimdi bunun nedenini anlıyordu. Sevemeyecekleri ama

terk de edemeyecekleri bir kadınla yaşamın içine sıkışmış iki yoldaştılar.

O gece akşam yemeğinin sonunda Ruolan'ın babası boşanma konusunu ortaya attı. Kendisinin ve Ruolan'ın annesinin çalışma birimlerine bir başvuru yolladığını söyledi. Birkaç gün içinde her iki fabrikanın sosyal hizmet memurları gelip onları vazgeçirmeye çalışacaktı ama eğer boşanmada anlaşabilirlerse memurlar başvuruyu imzalardı, böylelikle bölge mahkemesine gidip evlilik belgesini boşanma belgesiyle değiştirebilirlerdi.

Ruolan'ın annesi yanıt vermedi. Çubuklarını çorbaya batırdı ve masaya çemberler çizdi. Babasının gözleri çubukların hamlelerini izliyordu. Ruolan'ın anımsadığından daha yaşlı gözüküyordu; kırk beş yaşında, saçında siyahtan çok gri vardı.

En sonunda, "Ya kabul etmezsem?" dedi annesi.

"Mahkemeye gitmek zorunda kalırız," dedi avuçlarına bakan babası. "Ama neden ikimiz için de bunu zorlaştıralım ki?"

"Senin için, demek istiyorsun. Neden seni mahkemeye gitme rezaletinden kurtarayım?" dedi Ruolan'ın annesi. "Metresi olan sensin."

Babası, Ruolan'a baktı ve, "Dışarı çıkıp oyna Ruolan," dedi.

"Bırak kalsın. O artık bir kadın. Bir erkeği nasıl elinde tutacağını benden ders alıp öğrenmeli."

Bu bir erkeği elinde tutmakla ilgili değildi; bu, çirkin bir kadına dönüşmemekle ilgiliydi. Ruolan, babasının annesini terk ettiğini görmekten intikamı andırır bir keyif aldı. O da annesini terk etmeye hazırdı.

Ruolan'ın babası ağzını açtı ama bir şey söyleyemeden annesi onu susturdu. "Hiçbir şey söyleme. İmzalamayacağım,"

dedi ve ayağa kalktı. Yatak odasının kapısını çarpıp kapatmadan önce, "Bu kadar kolay yakayı sıyırmana izin vermeyeceğim," dedi. Sözlerindeki düşmanlık Ruolan'ı ürpertti. Yorgun ve yılgın görünen babasına baktı, dudakları titriyordu. "Baba," dedi alçak sesle, "boşanmadan sonra beni alacak mısın?"

"Üzgünüm ama annenin sana benden çok ihtiyacı var," dedi Ruolan'ın babası, gözleri hâlâ avuçlarındaydı. "O hasta."

"Ben onun ilacı değilim," dedi Ruolan, babasının yarattığı hayal kırıklığı onu boğacak gibiydi.

Babası ona baktı ama gözleri bomboştu, aklı şimdiden başka yerlere kaymıştı. "Senin kızın mıyım baba?" diye sordu Ruolan.

Babası ona uzunca baktı ve "Hayır," dedi.

"Bing Amca'nın kızı mıyım?"

"Hayır," dedi babası ve boşaltmadığı valizini aldı. "Sen annenin kızısın," dedi, Ruolan daha fazla soru sormaya fırsat bulamadan sokağa fırlayıp geceye karıştı.

Ertesi sabah Ruolan'ın annesi onu ilaç çanağı için kaldırmadı, Ruolan uyandığında okula geç kalmıştı. Annesinin odasının kapısı kapalıydı. Ruolan bir an için, annesinin aşağı sarkmış uzun bir dil ve kırık bir boyunla tavanda asılı olduğunu hayal etti. Ürperdi ve kapıyı zorladı; kapı içeriden sürgülenmişti. "Anne," dedi. Yanıt gelmeyince kapıyı yumruklayıp ağlamaya başladı.

Bir süre sonra annesi kapıyı açtı. "Sabah sabah ne diye ağlıyorsun?" dedi ve ilaç çanağını Ruolan'ın ellerine tutuşturdu. "Kendimi öldürüp babanın bu kadar kolay kurtulmasına izin vereceğimi mi sandın?"

Ruolan gözyaşlarını sildi. Kavşağa varmadan fikrini değiştirdi ve geri döndü. Annesinin odasının kapısı kapalıydı,

posayı kapının yanına döktü. Kitaplarını karyolasına boşalttı ve okul çantasına birkaç parça kıyafet koydu. Döşeğinin altından eski defterini çıkardı, parayı saydı, Şangay'a bir gün bir gece sürecek otobüs yolculuğu için yeterli olduğunu düşündü; ama terminaldeki bilet gişesine vardığında cesaretini yitirdi ve Bing Amca'nın köyüne bir bilet istedi.

İKİ SAAT SONRA otobüsten indi ve birkaç kez yolunu kaybettikten sonra köy okulunun sınıfı olarak hizmet gören balçıktan kulübeyi buldu. Her sınıftan yaklaşık yirmi oğlan ve kız ahşap sıralara oturmuş, hep birlikte annesini arayan bir kurbağa yavrusunun öyküsünü okuyordu. Bing Amca etrafta dolanıyor, onlarla birlikte okurken küçük çocukların kafasını okşuyordu.

Ruolan, Bing Amca onu görmeden uzaklaştı. Bahçenin diğer ucunda daha küçük bir kulübe vardı. Kapıyı itip araladı ve içeri girdi. İçerisi karanlıktı, karyolayı ve üstü ders kitaplarıyla, kâğıtlarla kaplı masayı görmesi birkaç saniyesini aldı. Kulübenin köşesinde, üstünde koca bir tencere darı lapasının kaynadığı bir ocak vardı. Ruolan ocağın önündeki tabureye oturdu, alışkanlıkla kepçeyi eline alıp lapayı karıştırmaya başladı. Kepçenin kırık sapı, birbirine bağlanmış bir çift yemek çubuğuyla tamir edilmişti. Ruolan çubukları parmağıyla okşadı ve yaşamını bu kulübede geçirdiğini, Bing Amca için yemek pişirdiğini, onun işten dönmesini beklediğini, iyi bir kadın gibi onu sevdiğini hayal etti.

Kapı açıldı ve Bing Amca içeri girdi. Ruolan yüzündeki ifadenin şaşkınlıktan endişeye dönüştüğünü gördü. "Bir sorun mu var?" dedi ve Ruolan'ın omuzlarını tuttu. "Annen iyi mi?"

"İyi," dedi Ruolan.

"Ah, Ruolan. Beni çok korkuttun," dedi Bing Amca ve onu bıraktı. "Bugün neden okulda değilsin?"

"Bing Amca, lapa pişti," dedi Ruolan.

"Ah, evet," dedi Bing Amca. "Dur, önce öğrencilere vereyim. Acıkmışlardır."

"Öğrenciler için mi pişiriyorsun?"

"Pişirmezsem yarısı bile gelmez," dedi Bing Amca ve çoğu öğrenci için bu lapanın gün boyunca yedikleri tek yemek olduğunu, okula bu yüzden geldiklerini anlattı.

"Babam dün eve gelip annemden boşanmak istediğini söyledi," dedi Ruolan, Bing Amca'nın sözünü keserek.

"Bana da öyle dedi. Dün gece geldi," dedi Bing Amca ve elinde lapayla kulübeden çıktı. Ruolan karyolanın köşesine oturdu ve köşeleri yırtılmış, bir güzel yıkanmaya ihtiyacı olan yastık kılıfına baktı. Bing Amca'nın kendi yastığında bıraktığı kokuyu anımsadı.

Bing Amca boş tencereyle geri döndüğünde, Ruolan karyolanın altındaki sepette bir dikiş kutusu bulmuş, yastık kılıfını onarmaya başlamıştı. İğne paslıydı, zaman zaman saçına siliyordu. Bing Amca bir süre onun çalışmasını izledikten sonra öğleden sonraki dersi iptal ettiğini söyledi. Ruolan pencereden dışarı baktı ve çocukların birbirlerini kovaladığını gördü. "Haydi, eve giden sonraki otobüsü yakalayalım," dedi Bing Amca ve kapıya doğru yürüdü. "Annenin şimdi biraz teselliye ihtiyacı var."

Ruolan yanıt vermeden dikişleri kontrol etti. Bing Amca'nın kalbinde yalnızca bir kişi vardı ve o kişinin kendisi olmaması Ruolan'ı hayal kırıklığına uğratmıştı. "Endişelenme," dedi en sonunda. "Annem, tanıdığı herkes ölmedikçe ölmez."

"Ruolan," dedi Bing Amca kınayan bir sesle. "O senin annen."

"Gerçekten öyle mi?" dedi Ruolan, başını kaldırıp Bing Amca'ya baktı. "Babam onun kızı olmadığımı söyledi. Nasıl annemin kızı olabilirim?"

"Seni o büyüttü."

"Yalnızca etrafında işkence edecek biri olsun diye yaptı."

"Ruolan!" Bing Amca sesini yükseltti, Ruolan gözlerini ona dikti. "Sinirleri bozuk çünkü hasta. Daha iyi hissetmesine yardımcı olmalısın," dedi.

Ruolan yanıt vermedi, yeniden dikişe koyuldu. İşini bitirince ipi dişleriyle kopardı ve dikişleri düzeltmek için parmağıyla üzerinden geçti. Yatağa geri koymadan önce yastığa vurarak iyice kabarttı. "Neden herkes onun ilacı olmamı bekliyor?" diye sordu.

Bing Amca ocağa baktı. "Sahip olduğu bir tek sen varsın."

Ruolan dudak büktü. Bing Amca duraksadı ve "Belki de onların hikâyesini öğrenmenin zamanı geldi, böylece onu anlayabilirsin," dedi.

"Anlayacak bir şey yok bence," dedi Ruolan.

Bing Amca sözlerini duymazdan geldi. Ocaktaki ateşi söndürmek için bir kâse su döktü ve sözlerine başladı. "Anneni ta küçük birer çocuk olduğumuz zamanlardan bu yana tanırım. Güzel bir kızdı. Benim yaşımda birçok oğlan ona âşıktı, o da bundan gurur duyuyor, mutlu oluyordu ama on sekiz yaşına bastığımızda bir şeyler değişti. Çoğumuzun çöpçatanlar aracılığıyla anne babasına ilettiğimiz evlenme teklifleri reddedildi, onun mutluluğu ise sönmeye başladı. Kasaba halkı, ailesinin onu bizim karşılayamayacağımız daha iyi bir teklif için sakladığını, para için kızın güzelliğini harcadığını söyledi. Kısa süre sonra oğlanların çoğu evlenecek başka kızlar buldu ama yıllar geçtikçe onun tarafında bir evlilik işareti görünmedi. Kasaba halkı, ailede dillendirilemeyen çirkin bir sırdan söz etmeye başladı ve ardından

dehşetli tahminler yürütüldü. Annen çok mutsuz ve solgun biri oldu.

"Yirmi yedi yaşına bastığımız yıl anne babası onu aniden iki ilçe ötede yaşayan babanla evlendirdi. Düğünden sonra çift daha da uzaktaki başka bir kasabaya taşındı. O sıralarda evlenmemiş tek oğlan bendim. İnsanlar hakkımda âşık budala diyordu, belki de öyleydim. Annen gidince ben de kocasıyla birlikte yaşadığı kasabaya taşındım. Onu yalnızca zaman zaman sokakta görmek beni tatmin eder diye düşünmüştüm ama düğünden birkaç gün sonra, damadın her gece avluda hıçkıra hıçkıra ağladığı dedikoduları duyulmaya başladı. İnsanlar damadın ailesinin, damadın zihinsel bozukluğunu düğünden önce gelinden sakladığını söylüyordu, annenin ailesi ortaya çıkıp aldatıldıklarını ifşa etmeyince insanlar annene de tepeden bakmaya başladı.

Evliliklerinin ilk yılında annenin tek arkadaşıydım, her gün konuşmak için bana gelirdi, ta ki ilişkimiz hakkında dedikodular çıkana dek. Bunun hayatını daha da sefil hale getirmekten başka bir şeye yaramayacağını düşündüm ve ondan geri dönmemek üzere ayrılmayı planladım. Baban gideceğimi öğrenince beni ziyarete geldi. Benimle dövüşmek için geldiğini sanmıştım, annenin de benim de masum olduğumuzu söyledim ama o yalnızca güldü ve bir şişe likör çıkardı. Tüm gece iki eski dost gibi içki içtik, bana öyküsünü anlattı. On beş yaşından bu yana, kendinden on iki yaş büyük bir dula âşık olduğunu söyledi. Ailesi bir eşin, yaşlı kadına duyduğu kara sevdayı iyileştirebileceğini düşünmüş, bu yüzden kasaba dışından bir kızla evlenip hiç kimsenin öyküsünü bilmediği bir yere taşınmalarını ayarlamıştı. Ama düğün gecesi annen ona, gerçek karısı olamayacağını söylemişti."

"Neden?" Ruolan, Bing Amca öyküyü anlatmaya başladığından beri ilk kez konuştu.

Bing Amca bir an duraksadı ve, "Senin annen bir *taş kadın*," dedi.

"*Taş kadın* mı?"

"Büyüyünce anlarsın," dedi Bing Amca.

"Taş kadın olup olmadığını nasıl anlar insan?" diye sordu Ruolan. Annesinin yıllar yılı her sabah içtiği ilacın onu bir taş parçasına döndürüp döndürmediğini merak etti. Yıllar boyu ilacın acılığını içine çekerek kendisinin de zehirlenip zehirlenmediğini; annesi gibi çirkin ve soğuk bir kadına dönüşüp dönüşmeyeceğini merak etti.

Bing Amca yanıt vermedi, gözleri Ruolan'ı delip geçerek uzak bir geçmişe bakıyordu. "Babana bu gerçekle yaşamasını ya da kendisini boşamasını söyledi; buna aldırış etmediğini çünkü tek amacının, insanlar onun hakkında konuşmayı bıraksın diye evlenip doğduğu kasabadan ayrılmak olduğunu söyledi. Annenin ailesinin çöpçatanlık sırasında onu aldatmış olması babanı afallatmıştı ama bunu kendi ailesi de dahil kimseye söyleyemedi. Ona neden, diye sordum; evlilikte ne eksik olursa olsun, bir kocanın yine de koca olduğunu, gerçekle bile olsa karısının adını kirletmenin affedilemez olduğunu söyledi. Ayrıca bunu hak etmişlerdi çünkü onlar da kandırmayı planlamıştı. Baban dünyadaki iyi insanlardan biridir. Zihinsel hiçbir sorunu yok. Kendinden büyük bir kadına âşıktı; deli olarak bilinmeye razıydı, annenin adını korumak için onunla evli kaldı.

O geceden sonra baban ve ben yakın arkadaş olduk. Seni evlat edinmelerine yardım ettim. Biz –baban ve ben– birlikte bir çocuk yetiştirmenin evliliklerine iyi geleceğini düşündük. Seni kendi çocukları yapmak için daha da uzağa, farklı bir eyalete taşındılar, böylece insanlar geçmişleriyle ilgili bir şey bilmeyecekti. Ben başta taşınmadım; kendi başlarına evliliklerini yaşamalarına izin vermem gerektiğini

düşündüm; bir süre için her şey iyi gidiyor gibiydi. Ama üç yıl sonra baban beni yine ziyaret etti. Yine içtik ve zaman zaman dula gitmekten kendini alıkoyamadığını itiraf etti. Annen bunun farkına varınca çok sinirlenmiş ve yatağından çıkmayı reddetmişti. Annene yakın olmak için yine taşındım. Baban uzakta, diğer kadınla yaşarken annene ve sana bakmaya geldim. Baban sözünü tuttu ve yılsonu temizliği ve kutlaması için bir koca olarak eve döndü. Hikâyenin geri kalanını biliyorsun. İnan bana Ruolan, anne baban iyi insanlar. Yıllarca denediler, çok denediler."

"Babam neden şimdi boşanmak istiyor?"

"Diğer kadın, eskiden çocuk bakıcılığı yapıyordu ama artık hasta, baban da ona bakmak, ilaç masraflarına yardımcı olmak için onunla evlenmek istiyor."

Ruolan babasını ve diğer kadını düşündü, onlara acıdı. "Sen neden evlenmedin Bing Amca?"

Bing Amca gülümsedi. "Ben gözlerinin önüne büyülü bir yaprak koyup dağları, denizleri göremeyen aptallardan biriyim."

"Eğer boşanırlarsa annemle evlenecek misin?"

"Artık evlilik neyi değiştirir ki?" dedi.

Ruolan rahatlamış ama tatmin olmamıştı. "Onunla evlenme," dedi. "O zehirli. Babamın ömrünün yarısını şimdiden mahvetti. Senin tüm yaşamını mahvetmesini istemezsin."

"Ruolan!" Bing Amca sesini yükseltti.

Ruolan alnındaki koyu damarlara baktı. Farklı hatta acımasız görünüyordu ama Ruolan geri çekilmedi. İki erkeğin annesi tarafından zehirlenip üzgün, ezik yaratıklara dönüştüğünü görmüştü, bu hatayı düzeltmek istiyordu. "Onda iyi olan ne var? Tembel, çirkin, huysuz," dedi Ruolan. "Yaptığı her şeyi ondan yüz kat iyi yaparım."

"Ruolan!"

"Bunu düşün Bing Amca. Onun akrabası değiliz. Onu terk edip kendi ailemizi kurabiliriz. Yemek pişirebiliyorum. Dikiş dikebiliyorum. Bütün ev işlerini yaparım. Ortaokuldan sonra iş bulurum. Çalışamayacak kadar yaşlandığında para kazanıp sana bakarım. Bana sahip olunca ona niye ihtiyacın olsun?"

Bing Amca onu hüzünlü, şefkatli bir bakışla izledi. "Neden söz ettiğini bilemeyecek kadar gençsin," dedi.

"Senin için neyin iyi olduğunu söyleyecek kadar büyüğüm," dedi Ruolan ve içinde bir şeyin yumuşadığını hissetti. Ne de olsa bir *taş kadın* değildi. Bing Amca'nın oturduğu taburenin önüne ilerledi, eğildi ve avuçlarını Bing Amca'nın dizlerine koydu. "Bing Amca," dedi fısıldayarak, gözlerine baştan çıkarıcı bir kadının yapacağını düşündüğü şekilde baktı. "Annenin borcunu kızı öder, sözünü hiç duymadın mı?"

Bing Amca'nın dudakları titredi. "Hayır. Duymadım."

"Şimdi duydun," dedi Ruolan, Bing Amca'nın yüzüne dokundu; favorileri avucunun altında fırça gibiydi. Bing Amca kesik kesik soludu ve nazikçe elini itti. "Annenin bana borcu yok," dedi, Ruolan'a bakmaksızın başını ellerinin arasına aldı.

Ruolan diz çöktü ve Bing Amca'ya baktı.

"Onun zehrine karşı panzehire ihtiyacın var," dedi sabırsızlıkla. "Babamın başka bir kadını var. Senin de bir kadına ihtiyacın var."

"Sen artık genç bir kızsın, Bing Amca ise yaşlanıyor," dedi Bing Amca. "Geç oluyor. Neden bir sonraki otobüsle eve dönmüyorsun, annen senin için endişelenmesin."

Ruolan gözyaşlarına boğuldu. "Neden beni anlamıyorsun?"

"Anlıyorum," dedi Bing Amca. "Ama hayatı olduğu gibi bırakalım."

"Bu hayatın nesi iyi Bing Amca?"

"Sen ve annen artık benim tek ailemsiniz. İkinizden birini kaybetmeyi göze alamam."

Ruolan elinin tersiyle gözyaşlarını sildi. Bing Amca'ya baktı; zayıf, umutsuz, yenilmiş görünüyordu, ona acıdı. İsterse bir kız çocuğu ya da âşık değil, her ikisi birden olarak bu adsız sevdayı sürdürebilirdi. Bu uzlaşmayla onun hatırına annesine katlanabilirdi ama neden aşk yüzünden ıstırabı seçmeliydi? Neden herhangi bir şey yüzünden ıstırabı seçmeliydi? Cebindeki paraya dokundu. "Ben gidiyorum Bing Amca," dedi Ruolan, yaşlar yanaklarından süzüldü. Belki gittiğinde Bing Amca nasıl bir hata yaptığını anlayacaktı; belki ancak o zaman annesini yenmiş olacak, Bing Amca yanlış kadını seçtiğini anlayacaktı.

"Annene cumartesi geleceğimi söyle," dedi Bing Amca, hâlâ başını kaldırıp Ruolan'a bakamıyordu.

İyi Yapılırsa Kötü Bir Şaka Değildir Ölüm

BAY VE BAYAN PANG'IN EVİ, BİRİNİN KIZI OLMAYI BİR yana bırakabildiğim yer. Orada geçirdiğim günler –bir hafta yazın, bir hafta kışın– okul öğretmeni olan annemin boyunduruğu altında yaşamadığım yegâne zaman dilimi. Birinin çocuğu olmak zor iş, insanın istifa etmeye hakkı yok. Tanrı, ebeveynleri ona mutlu bir yaşam sağlamak için iki büklüm çalışırken bir öksüz olmayı hayal eden çocukları affetsin. Benim gibi öksüz olmayan birine, hiçbir yaşam bir öksüzün yaşamından daha mutlu görünmez. Defalarca iki beden küçük yırtık pırtık kıyafetlerimle, el ve ayak bileklerim soğuktan mavimsi beyaz bir renge bürünmüş halde sokağın bir köşesinde durduğumu hayal ettim. Düşümde dünyanın tüm hüznünü anlatan şarkılar söylüyorum, kısık sesim rüzgârda titriyor. En yürek burkan şarkının ardından kalabalığın önünde eğiliyorum, sokak şarkıcılarının kullandığı tarzdaki sepetimi bozuk para yağmuruna tutuyorlar; erkekler iç çekiyor, kadınlar parmak uçlarıyla gözyaşlarını siliyor.

"Ne güzel söyledin. Bize bir şarkı daha söyle Minik Gonca." Alkışlayarak beni gündüz düşümden uyandıran her zaman Bay ve Bayan Song'un oğulları olur. Bayan Pang'ın

bahçesinin ortasında dikiliyorum, üstümde yepyeni tavşanlı paltom var; kar beyazı kürkü yumuşacık ve pürüzsüz, dik duramayacak kadar yumuşak iki uzun kulağı perçem gibi alnıma düşüyor. Kulakları kenara iter, heyecandan kızarırım. Minik gonca benim adım değil, en sevdiğin oyuncu Chen Chong'un oynadığı filmdeki ünlü kadın kahramanın adı. On altı yaşındayken ülkedeki en ünlü oyuncu olmuştu bile; her gün yatağımın yanındaki takvimden bana gülümser.

"Hadi," der dört oğlanın en büyüğü. "Minik gonca olmak istiyor musun?"

Hızlıca başımı sallarım, iki kulak gözlerimin önüne düşer. Sesiyle geçinen bir öksüz olmayı izleyen diğer düşlerde en sonunda büyüyüp Chen Chong gibi bir oyuncu olurum, makyajlı güzel yüzüm başka insanların duvarlarını süsler. Yalnızca oyuncuların, ahlaki açıdan yozlaşmakla kınanmadan, makyaj yapmasına izin vardır. Ruj ve allık öksüz düşlerimin parçası.

"Oh evet, bizim minik goncamız olmak mı istiyorsun?" der dört kardeşin ikincisi, yüzünde alaycı bir gülümseme. Dört oğlan kahkahalara boğulur. Yedi yaşındayım, minik goncanın onların lügatinde ne demek olduğunu anlamak için çok küçüğüm. Onlarla gülerim ama Bayan Pang beni durdurur. Mutfaktan fırlar, oğlanlara bir kepçe sallar. "Sözlerinize dikkat edin!" der. Oğlanlar yine güler ve odalarına dönerler. Bayan Pang beni bahçeden çıkarır, avlunun önündeki dişi taş aslanın önüne koyar. Aslan çiftinin kafaları, eski saçmalıkların bir parçası olarak görülüp Kültür Devrimi sırasında kızıl muhafızlarca kesilmişti. Dişi aslanın üstüne biner, parmaklarımı baltaların bıraktığı keskin kenarlarda gezdiririm.

"Song çocuklarıyla muhatap olma," der Bayan Pang. "Burada bekle. Biraz sonra markete gideceğiz."

Bayan Pang, Song ailesinden hoşlanmaz. Bay ve Bayan Song başta avlunun batı tarafındaki odanın kiracısıydı. Ama Bay Pang halk düşmanı olarak çalışma biriminden kovulunca kira ödemeyi bıraktılar. Bay ve Bayan Song odanın yasal sahipleri olduklarını iddia ederek orada kaldılar. Odayı işgal ettikleri yıllar boyunca Bay Pang'ın çiçek tarhını yıktılar ve oraya bir mutfak inşa ettiler. Bay Pang'ın nar ağacıyla üzüm asmasının arasına çamaşır ipleri gerdiler, bayrak gibi sallanan iç çamaşırları bahçenin değişmez dekorasyonu oldu. Dört oğulları oldu, altısı birlikte hâlâ tek göz odada yaşıyor, en küçük oğlan on altı en büyükse yirmi üç yaşında.

SABAH GÜNEŞİ tepeye yükseliyor. Dört ihtiyar adam sokağın kuzey duvarının altında oturuyor, gözleri kapalı, dişsiz ağızları yarı açık, Pekin'deki bu alışılmadık derecede sıcak kış gününün tadını çıkarıyorlar. Sokağın diğer tarafında dört kız ip atlıyor, daha önce hiç duymadığım bir şarkı söylüyorlar: "*Bir iki üç. Kaplanın peşine düş. Kaplan yemez insanları. Kaplan yer Truman'ı.*" Şarkıda söz ettikleri Truman'ın Kore Savaşı sırasındaki Amerikan başkanı olduğunu anlamam yıllar alacak, o yüzden 1979 kışında şarkı bana pek anlamlı gelmez. Orada oturur, kendi kendime sessizce şarkıyı söylerim. Bir süre sonra dört kız şarkı söylemeyi bırakır, yere kareler çizmeye başlar. Aslandan atlarım. "Ben de oynayabilir miyim?" diye sorarım.

"Yemini söyle," der bir kız, dördü birden el ele tutuşup etrafımı sarar ve ciddiyetle beklemeye başlar.

"Ne yemini?" diye sorarım.

"Yemini bilmiyor musun?" der bir kız somurtarak. "Nereden geliyorsun? Jawa adasından mı?"

"Hayır, Enstitü'denim."

"Ne Enstitüsü?" der kız.

"Zaman kaybetmeyelim," diye söze girer başka bir kız. "Benimle birlikte söyle: *Başkan Mao'ya bağlıyım – kurallara uymayan Liu Shaoqi olsun.*"

"Liu Shaoqi kim?"

"Bir karşı devrimci," der kız, cehaletim sabrını taşırır.

Bilmediğim bu kadar çok kuralları olması tuhaf hissettirir, yemini ederim. Liu Shaoqi hakkında daha çok şey öğrenmem de yıllar alacak. Başkan Mao'nun sadık takipçisi ve yakın arkadaşı olan Shaoqi, Mao'nun Kültürel Devrim'ine ilişkin şüpheler gösterince bir grup genç tarafından işkence edilerek öldürülmüştü.

Sokaktaki kızlar kendimi bir yabancı gibi hissetmeme neden olur. Yaşadığım yere Enstitü derler, Pekin'in kenar mahallelerinden birindedir. Enstitü yüksek duvarlarla korunur; omuzlarında süngülü tüfekler ve bellerinde deri tabanca kılıfları olan silahlı askerler devriye gezer. Tabanca kılıflarının eski gazete kâğıtlarıyla dolu, tüfeklerinse hep boş olduğu dedikoduları dolanır ama keskin ve pırıl pırıl süngüler gerçektir. Enstitü'nün merkezi, daha da fazla askerin koruduğu gri bir binadır. İşte babam, diğer birçok babayla birlikte burada çalışır, burası Nükleer Endüstri Bakanlığı'na bağlı bir araştırma merkezi. Benim gibi Enstitü'nün içinde büyüyen çocukların yaşam ve oyunlara ilişkin farklı kuralları var. Enstitü'nün güvenlik kapısından çıkmamıza izin yok, gri binaya yaklaşmamıza izin yok. Oynamaktan hoşlandığımız oyun, kimin babasının "hesaplama görevinde" olduğunu tahmin etmek – babalarımız, yıllar sonra bilgisayar evde kullanılan bir kelime olana dek hakkında hiçbir şey bilmediğimiz *makineyi* kullanmak için başka bir enstitüye gider. Hesaplama görevi her zaman gece yapılır ve her öğleden sonra bir ya da iki baba lüks bir arabayla, hiçbir haritada yer almayan bir yere gitmek üzere gecenin karanlığına karışır.

Sessizce ilerleyen arabayı izler, ardından oyunu oynarız. Her birimiz perdenin arkasındaki adamın çocuğuymuş gibi yaparız. Sorular sorulduktan ve diğerlerinin yanıtlarını dikkatlice inceledikten sonra kimin gerçeği söylediğini, kimin hikâye uydurduğunu anlarız.

İşte ben buradan geliyorum, sokaktaki kızların dünyasından farklı bir dünya. Enstitü'yü ya da nükleer endüstriyi hiç duymamış olmalarına şaşırırım. Benim dünyamda her çocuk nükleer silahları bilir, ilkokul müdürümüze "atom bombası" lakabını taktık. Ama kabul etmek zorundayım ki kuşkusuz onlar da benim bilmediğim başka şeyler bilir, Truman ve Truman'ı yiyen kaplan gibi.

ÖĞLE YEMEĞİ vaktinde rüzgâr başlar, Sibirya'dan gelen bu rüzgâr kente kışı getirir, sokak boyunca ıslık çalarak tüm evlerin çatısındaki kiremitleri sarsar. Bütün öğleden sonra pencerenin yanındaki sandalyede oturur, mahallenin kızlarıyla oynayabilmek için rüzgârın dinmesini beklerim. Mavi gök kahverengiye çalan bir griye döndü, kum ve tozların ardındaki güneş kirli beyaz bir tabak gibi solgun. Öğleden sonra Song ailesinin dört oğlu sırayla avluya koşar, saçları yeni tıraş edilmiş. Avluya koşarım. "Hey!" Rüzgârda bağırırım, gözlerim tozdan acır. "Saçınıza ne oldu?"

"Gitti," diye bağırır kardeşlerin en küçüğü. "Rüzgârlı günler saç kesmek için birebir."

"Neden?"

"Temizlenmeye gerek yok. Rüzgâr hallediyor," der üç numaralı kardeş, rüzgârla uçuyormuş gibi bir işaret yapar.

Gülerim. Song ailesinin oğlanlarını severim, her biri nasıl şaka yapacağını, insanları nasıl güldüreceğini bilir. Hiçbiri okula gitmez, en küçüğü yılın başlarında çete kavgaları yüzünden okuldan atıldı; hiçbiri çalışmaz zira çok az

iş olanağı var ve kent Song çocukları gibi genç avarelerle, namıdiğer *yerleştirilecek* gençlerle dolu. Song çocukları günlerini kentte dolanarak, diğer oğlanlarla kavga çıkarıp evde zafer öyküleri anlatarak geçirir.

Bayan Song kafasını kapıdan uzatıp bağırır: "Hey, para yiyiciler! Size kim kafanızı tıraş ettirmenizi söyledi? Şapka alacak param yok!"

"Şampuandan arttırdığımız parayı kullan!" der en büyük oğlan.

Gülüp odaya geri kaçarım.

"Yine Song çocuklarıyla konuşmak için dışarı mı çıktın?" der Bayan Pang, sobanın alev alev yanan karnına kömür atar.

Bayan Pang'ın bana kızmayacağını bilsem de, "Hayır," diye yalan söylerim. Bayan Pang bir zamanlar dadımdı; beni iyi yürekli bir kadının bir öksüzü şımartacağını hayal ettiğim şekilde şımartır; sevgisini büyük bir çaba ve azıcık başarıyla kazanmak zorunda kaldığım annemin tam aksine, beni olduğum gibi sever.

"Yakında büyük sıkıntı çekecekler," diye iç çeker Bayan Pang ve sobanın üstüne çaydanlığı koyar.

"Neden?"

"Birkaç yıl içinde eş bulmaları gerekecek öyle değil mi? Bir işleri ve yaşayacak yerleri olmadan nasıl evlenecekler?"

"Ailelerinin işini sürdüremezler mi?"

"Elbette yapabilirler ama yalnızca iki ebeveynleri var. Diğer ikisi ne yapacak?" der Bayan Pang. "Okulda hiçbir şey öğrenmediler."

"Bahse girerim iki büyük oğlan Bay ve Bayan Song'un işini devralır."

"Nereden biliyorsun?"

"Biliyorum işte," derim, gizemli bir gülümsemeyle. Song ailesinin en büyük oğlu, bana babalarının ampul,

annelerinin de elektrik anahtarı üreten bir fabrikada çalıştığını söyledi. "Annem düğmeye basıyor, babam yanıyor. Kusursuz bir çift değil mi?" dedi, beni o kadar çok güldürmek hoşuna gitti. Bay Song şamatacı karısının her emrine uyan sessiz bir adam, lamba düğmesine her zaman doğru tepkiyi veren sadık bir ampul.

"Böbürlenme, bir şey bildiğin yok," der Bayan Pang. "Her şey değişir. Göz açıp kapayana dek dağlar ova olur, nehirler kurur. Yarın ne olacağını kimse bilemez."

AKŞAM YEMEĞİ yaklaşırken Bay Pang işten döner, odaya girmeden önce avluda Bay Du ile havadan sudan konuşur. Bay Du avlunun doğu kanadındaki iki odanın kiracısı, kirasını zamanında öder. Felç geçirip kötürüm kalan annesiyle yaşayan, hayırlı bir evlat. Kimse annesine bakmak istemediği için karısı yok. Song'lar ve Du'lar dışındaki beş aile, ay şekilli bir kapısı olan ön avluya bağlı daha büyük bir avlunun çevresinde yaşar. İç avlu eskiden Pang'ların, ön avlu ise hizmetçilerin yaşam alanıydı. Ama bu elbette *özgürleşmeden* önceydi. Bay ve Bayan Pang şimdi, eskiden kuaförlerine ve onun ailesine ait olan küçük konutta yaşar; konutta bir salon, bir oda ve evlenmeden önce Pang'ların iki kızının paylaştığı, ziyaret ettiğimde benim kaldığım başka bir oda daha var. Mutfağın yanındaki küçük oda Bay Pang'ın çalışma odası olarak hizmet görür, kapısı her zaman kilitlidir, kalın perdelerin ardındaki pencereler kapalıdır.

"Günün nasıldı?" Bay Pang içeri girer, çantasını her zamanki köşesine koyar ve paltosuyla şapkasını düzgünce kapının arkasına asar.

"İyi," diye yanıtlarım. "Sizinki nasıl geçti?"

"Her zamanki gibi, çok çalışarak," der Bay Pang ve Bayan Pang'a döner. "Senin günün nasıldı?" Bu, günün sonunda

bize söylemeyi düşünebildiği tek şey. Sabahları da hep, "Nasıl uyudun?" der.

Bayan Pang yanıt vermez. Haftada altı gün çalışmasına ve kimi zaman pazarları fazla mesai yapmasına karşın Bay Pang tek kuruş para kazanmaz. İşyerinde ne yaptığını kimse bilmez. İşçi sınıfının düşmanı büyük bir toprak ağasının oğlu olduğu suçlamasıyla Kültür Devrimi'nin başında çalışma biriminden kovuldu. Devrimden sonra postanede çalıştığı birime döndüğünde ona dosyalarının kaybolduğu ve herhangi bir dönemde orada çalıştığına dair hiçbir kayıt bulunmadığı söylendi; oysa iş arkadaşlarının her biri toplantıya katılmış ve onun, işçi sınıfının düşmanı ***pislik bir toprak ağasının it oğlu*** olarak ifşa edilmesini oy birliğiyle kabul etmişlerdi. Yine de her gün işe gider, her ayın ilk günü hem belediyeye hem de posta bölümündeki çeşitli birimlere geçmişinin araştırılması için başvurusunu bildiren mektubun başka bir kopyasını götürür.

"Yorucu bir gündü," der Bay Pang, masanın başına geçerken.

Bayan Pang sertçe önüne bir kâse pirinç koyar. "Kimse sana çalıştığın için para ödemiyor. Ne yapabilirsin? Hayatını heba ediyorsun. Evde kalıp ev işlerine yardım edebilsen daha iyi."

Ailede eli ekmek tutan kişi Bayan Pang. Yıllarca dadılık yaptı ama baktığı son çocuk bendim. Annemin beni dünyanın en zor çocuğu olmakla suçladığı zamanlarda hep söylediği gibi, benimle geçirdiği yıl Bayan Pang'ı çökertti. Benden sonra Bayan Pang yalnızca ufak tefek ev işleri yaptı: sokaktaki bazı ailelerin mutfak alışverişi, başka ailelerin çamaşırı ve Bay Du'nun felçli annesine bakmak gibi.

Bay Pang yanıt vermez, yemek çubuklarıyla pirinç tanelerini sayar.

"Ye lütfen Bay İşçi," der Bayan Pang ve bana bir gülümseme gönderir.

Bay Pang sessizce yer. Akşam yemeği, Bay Pang'ın bizim yanımızda olduğu tek zaman. Daha sonra doğruca çalışma odasına gider. Bir yıl önce çalışma odasına katlanan bir yatak koydu ve orada uyumaya başladı.

Bayan Pang'a bulaşıkta yardım ederken, "Çalışma odasında ne yapıyor?" diye sorarım.

"Kim bilir!"

"Tanıdığım insanlar içinde çalışma odası olan bir tek o," derim. "Yalnızca zenginlerin çalışma odası olduğunu ve o odayı hiç kullanmadıklarını sanırdım."

"Eh, tam da ona göre."

"Neden?"

"Çünkü çalışma odasında hiçbir şey yapmıyor."

"Ama zengin değil."

"Bir zamanlar zengindi."

"Madem artık zengin değil neden çalışma odası hâlâ duruyor?"

"Çünkü zengin adam rolü yapabilmesi için hâlâ bir odamız var. Her şey daha kötü de olabilirdi – her şeye el kondu, tek kuruşumuz kalmadı."

"Niye ki? Siz iyi insanlarsınız."

"İyi insanların talihi iyi olmayabilir," der Bayan Pang. "Ne demiş eskiler: *Kötü şans her zaman iyi adamı seçer.*"

AMA KÖTÜ ŞANS Bay Pang'ı başka bir nedenden ötürü seçmiş – o işe yaramaz bir adam.

"Anne babasının parazit olduğunu söyleyemem ama kendisi kesinlikle öyle," der Bayan Pang. Öğleden sonra, salonun orta yerinde koca bir leğen, yere vuran soluk kış güneşi, elde çamaşır yıkarken benimle sohbet etmeyi sever.

"Evet, bence de öyle." Sıcaklığını kontrol etmek için elimi suya sokarım. Bayan Pang leğene sıcak su dökmeyi unutmazsa küçük balıklar gibi yüzen çorapları yakalayıp hepsini yıkamaktan keyif alırım – Bay Pang'ın büyük gri çoraplarını en son yıkarım.

"Nereden biliyorsun?"

"Biliyorum işte. O bir parazit ve senin sırtından geçiniyor."

Bayan Pang güler. "Seni çokbilmiş. Başka neler biliyorsun?"

"Çok iyi eğitimli." Bunu Song ailesinin oğullarından öğrendim. Bay Pang'ın, okumanın hiçbir işe yaramadığına bir kanıt olduğunu söylediler.

"Hah, eğitimliymiş. Koleje nasıl girdi biliyor musun? Giriş sınavı çok zordu, erkek kardeşinden yerine sınava girmesini istedi. Kardeşi çok zekiydi de koleje öyle girdi. Sınava kendi girseydi? Hah, tüm hayatını giriş sınavına girerek geçirirdi."

"Gerçekten mi?"

"Evet. İşin aslı bu," der Bayan Pang, bana bir parça sabun uzatır.

"Peki, sonra ne oldu?"

"Sonra mı? Sonra koleje gitti ve mühendislikten mezun olana kadar tek bir derse bile girmedi. Diploma için yerine derslere ve sınavlara girecek birini tuttu."

"Ama bunu onun için kim yapar ki? Neden insan kendisi sınavlara girip başkasının diploma almasını sağlasın ki?"

"Bunu yapmaya istekli fakir öğrenciler hep vardı. Okul harcını karşılayamazlar ama iyi bir eğitim almak için tek kuruş harcamak zorunda değildirler. Diploma mı? Diploma yalnızca bir kâğıt parçası. Ve kocamın elinde olan da yalnızca bu."

"Oh," der, Bay Pang'ın çorabını suya geri fırlatırım bir tür aldatılmışlık hissiyle. "Kolejde ne yapıyordu?"

"Tiyatroya gidiyordu. Kaligrafi, resim ve bahçecilikle ilgileniyordu. Papağanlarına şiirlerden alıntılar yapmayı öğretiyordu. Kendini bir sanatçı sanıyordu. Başka ne yapabilirdi ki? Yalnızca parasını ve zamanını ziyan ediyordu."

Bu şimdiye dek duyduğum en inanılmaz hikâye derim kendi kendime, gri saçlı kambur Bay Pang'ı kentte parasını çarçur eden genç adamla bağdaştıramam. "Nasıl oldu da onunla evlendin?" diye sorarım.

"O zaman ben kimdim biliyor musun?" diye sorar Bayan Pang. "Benim babam da bir toprak ağasıydı. Evimizde uşaklarımız, hizmetçilerimiz, dadılarımız, kuaförlerimiz, özel öğretmenlerimiz vardı. Ben de bir parazittim."

Kitaplardan ve filmlerden öğrendiğim kadarıyla, toprak ağalarının kızları her zaman şımarık, çirkin ve huysuzdu. "Onlara benzemiyorsun," derim.

"Artık değilim," der Bayan Pang ve gülümser.

"Ama Bay Pang hâlâ öyle."

"Evet, öyle."

"Nasıl oldu da onunla evlendin?" diye sorarım yine.

"Evlendik çünkü ailelerimiz öyle istedi. Bu da şanstan benim payıma düşen. Herkes bahtına düşeni yaşar, ne azını ne fazlasını. Kimse tamamen şanslı ya da şanssız değildir; bir zamanlar her işimi gören bir dadım ve hizmetçilerim vardı, şimdi ben başkalarının işlerini görüyorum."

"Ama Bay Pang'ın şansı hep yaver gidiyor. Asla çalışmıyor."

"Bu onun kötü şansı. Yapacak hiçbir şeyi yok. İşe yaramazın teki."

ERTESİ YAZ Bay ve Bayan Pang'ın evine gittiğimde Bay Pang emekli olmuştu. Emekli belki de yanlış sözcük zira yıllardır

maaş almamıştı, emekli maaşı alacağına dair en ufak bir işaret de yok. Kentteki her öyküyü bilen Song çocuklarına göre, bir pazartesi sabahı Bay Pang masasının başka bir adama verilmiş olduğunu görmüş. Eşyaları koridora yığılmış, en sevdiği fincanın sapı da kayıpmış. Fincanın sapı geri verilene kadar gitmemekte ısrar etmiş. "Bu antika bir Çin porseleni, dedelerinizden bile yaşlı," deyip durmuş, ta ki insanlar bu karşılaştırmadan rahatsız olana dek. Sesini kesip fincanıyla birlikte çöpü boylamasını söylemişler.

İşte, bu olay onu bu hale getirdi. Bay Pang bir çöpe dönüştü. O yaz oraya gittiğimde, Bayan Pang'ın en sevdiğim yemek için aldığı horozla birlikte kendini çalışma odasına kilitlemişti. "Bay Emekli İşçi!" Bayan Pang kapıya vurur ben varınca. "Çocuk burada!"

Bay Pang perdenin ucunu kaldırır ve şüpheyle bana bakar. Yüzümü pencereye dayayıp içeri bakarım. Odadaki raflarda eski kitaplar var. Yatağı yapılmamış, kümes gibi darmadağın. Horozun kendisi de masasının etrafında dolanıp öteyi beriyi gagalıyor. Beyazlı grili horoz pislikleri metal paralar gibi yusyuvarlak, zeminde kuruyor.

"Öğğh!" derim, zemini işaret ederek. Bay Pang elini sallar ve perdenin köşesini indirir.

Bay Pang'ın aklını yitirdiği gerçeği beni o kadar üzer ki sokaktaki kızlarla oynamak için dışarı çıkmam. Bay Pang'ı bir parazit olarak hor görsem de sağlıklı bir parazit olmasını isterim. Çatılmış kaşlarım akşam yemeğinde Bayan Pang'ı güldürür. Bay Pang artık akşam yemeğini bizimle yemez. Odasında, horozla birlikte yer.

"Ne oldu?" diye sorar Bayan Pang.

Daha öncekini yutmadan bir lokmayı daha ağzıma tıkarak, "Hiçbir şey," derim.

"Ona kızdın mı?"

"Hıhı."

"Neden?"

"Bu hali hoşuma gitmedi."

"Aklını uzun zaman önce kaybetti. Onun için endişe etme."

Çubuklarımı masaya bırakıp masanın etrafından dolanır ve Bayan Pang'ın yanına giderim. "Ona 'senin' için kızıyorum." Bayan Pang'a sarılıp ağlamaya başlarım.

Bayan Pang eliyle gözyaşlarımı siler; avuçları zımpara gibi kazır yüzümü. "Sen çok iyi bir kızsın, kendi kızlarımdan bile daha iyisin," der.

"Neden?"

"Keşke sizin çocuğunuz olmasaydık, dediler," der hâlâ gülümseyen Bayan Pang. "Onları utandıracaksın."

Pek de iyi hissetmeyerek sandalyeme dönüp yemeye devam ederim.

"Bazen böyle kötü şeyler olur," der Bayan Pang.

"Sana olmasın."

"İnan bana, bu bir şey değil. Daha kötülerini gördüm."

"Neden küçük kardeşle evlenmedin?" diye sorarım.

"Hangi kardeşle?"

"Onun kardeşiyle, çok zeki olduğunu, onun yerine giriş sınavına girdiğini söylemiştin ya, işte onunla."

Bayan Pang dünyanın en saçma öyküsünü duymuş gibi güler. Onunla birlikte gülmem. "Uzun zaman önce öldü. Koleji bitirmeden öldü," der Bayan Pang.

"Bu çok üzücü."

"Hayır, çok değil. Bazen bu kadar erken öldüğü için seviniyorum."

"Neden?"

"Çünkü o da bir toprak ağasının oğluydu. Çok parlak ve hassas bir oğlandı." Bayan Pang bir süre masanın karşısına,

arkamdaki duvara bakar ve iç çeker. "Devrim tarafından öldürülecekti."

"Neden? Kötü biri miydi?"

"Öldürülmek için kötü biri olman gerekmez," der Bayan Pang. "66'da Kızıl Muhafızlar eski evime komşu köyde yaşayan üç aileden sekiz kişiyi ölene dek kırbaçladılar ve en gençleri üç yaşında bir oğlandı. İçlerinden bazılarını tanırdım. Büyükbabaları toprak ağasıydı."

"Kötü insanlar değiller miydi?"

"Benim gibi insanlardı yalnızca," der Bayan Pang. "İşte, bu yüzden sevdiğin birinin acı çekerek yaşamasındansa erken ölmesini tercih edersin."

Bir an düşünürüm. "Annemle babam bana asla böyle şeyler anlatmaz."

"Belki büyüdüğünde anlatırlar."

"Hayır, anlatmazlar. Bu onların mesleki hastalığı." Enstitüdeki dünyamızda sır sırdır ve az konuşmak her zaman daha iyidir.

AKŞAM YEMEĞİNDEN sonra herkes serinleyen havanın tadını çıkarmak için avlunun içindeki dörtgen bahçede oturur. Yalnızca Bay Pang ve Bay Du'nun felçli annesi yok.

Bahçedeki yasemin çalısı o yaz çılgınlar gibi çiçek açıyor, çalıya çok yakın oturulursa koku insanın başını döndürebilir. Bir eşek arısı sürüsü çatının altına koca bir kovan yapmış, asmanın etrafında uçuşup üzümler toplanacak büyüklüğe gelmeden tadına bakıyorlar. Parçalanmış üzümlerden akan yapışkan su, en zehirli sıvı gibi aşındırıcı. Üzüm asmasının altında yeterince uzun süre oturursanız göz açıp kapayana kadar pürüzsüz yüzeylerinin çirkin izlerle kaplandığını, üzümlerin salkım salkım çürüdüğünü görebilirsiniz.

Bay Du orkidelerini odasından çıkarıp dikkatle penceresinin altına dizdikten sonra oturan son kişi. Bay Du büyük bir orkide hayranı. Yetiştirdiği orkideler en pahalı olan tür, Beyefendi Orkidesi. O yaz küçük bir saksı Beyefendi Orkidesi karaborsada yüzlerce yuan eder, bu bir işçinin yıllık kazancından çok.

"İhtiyar Du, orkidelerinize dikkat edin," der Bay Song, yanından geçen bir sineği bambu yelpazesiyle kışkışlar. "Geçen hafta Doğu 14. Sokak'ta neler olduğunu duydunuz mu? Biri ihtiyar bir adamın evine girip tüm orkidelerini çalmış, adamı da bıçaklamış."

Bay Du yanıt vermeksizin kafasını sallar, yüzündeki gülümseme onu buruşuk bir bebeğe benzetir. Yakındaki bir depoda bina sorumlusu. Annesinin içinde tüm gün inleyip lanet okuduğu yatak dışında, odalarındaki eşyaların tümü depodan eve getirdiği karton kutulardan yapılma. Dışlarına eski takvim yaprakları yapıştırılmış. Bir keresinde, Bayan Pang'la odalarına gittiğimde en sevdiğim oyuncuyu, Chen Chong'u mukavva dolaptan sarkar halde gördüm. Gülümsemesinin altında BİRİNCİ SINIF ÜRE, JAPONYA'DAN İTHAL yazıyordu.

"Orkidelerle ilgili bu kadar yaygara neden?" der Bayan Song dudak bükerek. "Bence özel bir yanları yok."

"Sen ne biliyorsun ki anne?" der üçüncü oğlan. "Orkidelerin Japon orkidesi olduğu söyleniyor. İthal yani, anladın mı? Toshiba, Sony, Panasonic gibi; Japon malı."

"İthal mi? Hayır, hayır," der en büyük oğlan. "Orkideler burada yetişiyor, o yüzden olsa olsa parçalar Japon malıdır, Çin'de monte edilmiştir."

Herkes güler. Japon markaları Pekin'de modern yaşamın simgesi haline geldi. İnsanlar daha düşük fiyatlara parçaları

Japonya'dan gelmiş, Çin'de bir araya getirilmiş aletler alabilir ve yine de ikinci sınıf lüks mallarıyla böbürlenebilir.

"Yine de orkideler uğrunda ölmeye değmez," der Bayan Song.

"*Kuş bir lokma yemek için ölmeye razı. İnsan bir kuruş zenginlik için ölmeye razı.*" Bayan Pang iç çeker. "Onlar çiçekleri görmüyor. Parayı görüyor."

"Herkes değil." İkinci oğul, Bay Du'yu işaret eder. "İhtiyar Du bir istisna. Başkaları para için orkide yetiştirir. O ise orkideleri karısı ve çocukları olarak görüp yetiştiriyor."

"Kesinlikle," der ilk oğlan, Bay Du'ya. "Biliyorsunuz, orkideleriniz için savaşmaya hakkınız var. Bir hırsız tarafından öldürülürseniz sizi suçlamayız. Bir erkek karısını ve çocuklarını çalan biriyle savaşmalıdır, değil mi İhtiyar Du?"

Tüm Song'lar güler. Bay Du yine gülümser ve tek kelime etmez. Yaşlı annesi odasından anlaşılmaz sözler haykırır. Bay Du yine başını sallar ve sanki karısı ve çocuklarıymış gibi şefkatli, orkideleri içeri geri taşır.

O GECE UYUYAMAM. Sivrisinekler başımın etrafındaki tüle küçük bombardıman uçakları gibi saldırır. Bambu hasır, terimden yapış yapış olana kadar yatağın bir tarafında yatar, ardından bambu örgünün bacaklarımda bıraktığı izleri hissederek diğer tarafa dönerim. Hırsızın bahçemize girmesini, Bay Du'ya kendi karısı ve çocukları kadar yakın olan orkideleri alıp Bay Du'yu kanlar içinde bırakarak kaçmasını bekliyorum. İlk kez Enstitü'nün yüksek duvarları ardında korunaklı olan kendi dairemizi özlemeye başlarım.

Hırsız ne o gece ne de daha sonraki gecelerde gelir. Yine de beklemek beni gecelerce, ta ki şafağın ışıkları perdenin altından süzülene, Bay Pang'ın sımsıkı kapatılmış

penceresinden horozun şarkısı duyulana dek uyanık tutar. Sokaktaki kızlarla oynamaya gitmeyi bırakırım, sıcak öğleden sonralarını uzun şekerlemeler yapıp ter içinde uyanarak geçiririm. Yatakta otururken başım dönmeye başlar, pencereden iç avluya bakar, Budala'nın odasından çıkmasını ve avluda dans etmesini beklerim. Burada yaşayanlar arasında iç avludan ay şekilli kapıyı kullanarak ön avluya geçen tek kişi o. Bayan Pang'ın yüzünü her gün görmeye isteksiz olan beş aile sokağa açılan başka bir kapı inşa etti ve ay şekilli kapıyı dikenli telle kapattı. Budala bir keresinde beni korkudan soluksuz bırakacak kadar iri memelerini göstererek Song çocuklarıyla konuşmak için tele sıkıştı. Song çocukları sapanla memelerini hedef alınca onlarla birlikte kıkırdadı.

"Neye bakıyorsun?" Bayan Pang bir fincan krizantem çayıyla gelir. Ben uyurken çaydanlığı su dolu bir leğenin içinde soğuk tutar.

"Budala nerede? Onu hafta boyu hiç görmedim."

"Artık burada yaşamıyor. Sana söylemeyi unutmuş olmalıyım. Geçtiğimiz baharda evlendi."

"Onunla kim evlenir ki?"

"Teyzesinin çalışma biriminden biri. Yaşlıca bir adam. Üç kere evlenmiş, üç karısı da ölmüş. İnsanlar, onda elmas kaderi varmış diyorlar."

"Ne demek o?"

"Elmastan daha keskin bir şey düşünebiliyor musun?"

"Hayır."

"Doğru. Yaşamı elmas kadar sert, evlendiği kişi zarar görüyor."

"O zaman Budala'yı onunla neden evlendiriyorlar?"

"Çünkü o bir budala. Bir budala da hava gibi boştur. Elmasın havayı çizdiğini hiç gördün mü?"

Bayan Pang'ın açıklamasını düşünürüm. Hem anlamlı gelir hem anlamsız. Bay Pang'ı düşünürüm. "O zaman Bay Pang'ın kaderi ne? O bir elmas değil, değil mi?"

"Sen ne düşünüyorsun?" diye sorar Bayan Pang gülümseyerek.

"Tabii ki değil," derim ama sesim kısılır. Bayan Pang'ın yaşamında çizikler bıraktığını bilirim. Benim yaşamımda da çizikler bıraktı.

Çenemi sıkan Bayan Pang, "Bugünlerde çok düşünüyorsun," der. "Zayıflıyorsun. Annen seni almaya geldiğinde başına bir şey geldiğini düşünecek. Yarın sana tavuk güveç yapacağım."

SONDAN BİR ÖNCEKİ GECE, "O horoza yarın ihtiyacım var," der Bayan Pang, Bay Pang'a. Bay Pang akşam yemeğini ve horoz için bir avuç pirinç almak üzere mutfağa süzülüyor. İğrenç kokuyor.

"Duydun mu beni?" Yanıt vermeyince Bayan Pang sesini yükseltir.

Mutfak kapısına kaçan Bay Pang, "Evet," der alçak sesle. "Gidip sana bir horoz alabilir miyim?"

Bayan Pang satırı et tahtasına gürültüyle çarpar. "Odandaki *o* horozla tavuk güveç yapacağım, sen de gidip akşam yemeğinden sonra onu öldüreceksin," der Bayan Pang, arkasını dönüp Bay Pang'a bakmaz.

Başı hâlâ eğik olan Bay Pang yanıt vermez. Bay Pang'ın etrafından dolaşıp terli kollarımla Bayan Pang'a arkasından sarılırım. "Dadı, tavuk güveç yemek istemiyorum."

Bay Pang, "Tavuk güveç istemiyor," diye fısıldar Bayan Pang'ın sertleşmiş sırtına.

Bayan Pang sarılışıma karşılık vermez ve tuhaf, hissiz bir sesle, "Tavuk güveç yapmak için o horozu istiyorum,"

der. Başımı kaldırıp ona bakarak kendimi tezgâhla Bayan Pang'ın arasına sıkıştırırım. Kocaman, sıcak yaşlar yanaklarımdan aşağı yuvarlanır.

Bay Pang ses çıkarmadan odasına gider, sanki horozun sırrı duymasından korkar gibi sessizce kapısını kapatır. Bayan Pang bir havlu alıp yüzümü siler. "Endişelenme. Bunu yapmak zorunda."

"Dadı, ne olur tavuk güveç yemeyelim."

"Yiyeceğiz. Sonsuza dek o horozla yaşamasına izin veremeyiz."

SONG AİLESİNİN en küçük oğlu bira almak için bakkala giderken Doğu 40. Sokak'ta bir çetenin saldırısına uğrar. Hastaneden döndüğünde dikişli kafası kanlı, kalın bir gazlı bezle sarılı. Kafasını o yaz parlak bir ampul gibi tıraş ettirmiş olmasının iyi olduğunu söyleyecekken susmaya karar veririm. Oğlanların beni duymadığından emin olarak, "Tıraşlı kafaları dikmek doktorlar için daha kolay," derim alçak sesle kendi kendime.

"Kafam demirden," der oğlan. Asmanın altında oturuyor, kanlı balgamını yasemin çalısına tükürüyor. "İnanın bana, şu kalınlıkta tuğla." İki parmağını gösterir: "Kafamda ikiye ayrıldı."

Bay Du gülümseyerek başını sallar. Oğlana yanıt veren bir tek o. Üç kardeş meşgul: en büyüğü biley taşında uzun bir bıçağı biliyor, sürtünme sesi tüylerimi diken diken ediyor; ikinci oğlan metal bir zinciri havada çeviriyor. "Demek canınıza susadınız orospu çocukları!" diye bağırıyor duvarın ardındaki hayali düşmanlara. "Sabredin, gelip kafanızı kopartacağız."

"Kesin şunu!" Bayan Song odadan çıkar ve en küçük oğlunun şişmiş gözüne ıslak bir havluyla vurur. "Bu gece kimse dışarı çıkmıyor, beni duydunuz mu?"

Üçüncü oğul elinde iki satırla mutfaktan çıkar ve, "Anne, sen neden bahsediyorsun?" der. "Song ailesinin oğulları, insanların sıkıştırıp ezebileceği yumuşak hurmalar değil."

Bayan Song, avlunun kapalı kapısının önünde oturup kapıya vurarak, "Canınıza susamışsınız, ölümünüze gidiyorsunuz!" diye haykırır. "Bu gece kimse bu kapıdan çıkmayacak!"

"Neden korkuyorsun anne?" der en büyük oğul. "*Bir ağaç kabuğu olmadan yaşayamaz. Bir adam yüzü olmadan yaşayamaz*. Yüzümüze tükürüldü. Buna karşılık vermezsek ne olur ha? Bak ne diyeceğim anne, herkes ölür. Ölüm? İyi yapılırsa kötü bir şaka değildir ölüm."

Dört delikanlı tepinir ve kükrer. Bayan Song kocasına bağırarak yardım ister, küfreder. Bay Song odalarının eşiğinde durur ve sessizce oğullarına bakar. Ampul bu kez çalışmıyor – Bay Song itaatkâr bir ampul gibi yanmayı reddediyor.

"Dilini mi yuttun? Durdur oğullarını."

Avlunun diğer ucuna yürüyerek, "Bırak gitsinler. Yapmaları gereken şeyi yapsınlar," der Bay Song. "Orkideler nasıl?" diye sorar Bay Du'ya.

"Fena değil, fena değil," diye mırıldanır küçük bir makasla orkideleri budayan Bay Du ve gülümser.

Bayan Pang odadan çıkar ve beni geri çeker. "Başkalarının işlerine kafanı yorma," der, Bay Pang'ın kapısını çalar. "Horozun zamanı geldi."

Bay Pang, iri eliyle iki kanadını da sıkıca kavramış şekilde, horozla birlikte odadan çıkar; ocağın üstünde bir tencere su uzun zamandır kaynamakta. Song ailesinin şamatacı oğlanlarına bakmaksızın yürür. Horoz ise guruldyor ve merakla etrafına bakıyor.

Bayan Pang tek kelime etmeden tezgâhtaki satırı işaret eder. Beni mutfaktan uzaklaştırmaya çalışır ama ben Bay

Pang'a bakarak kapı koluna yapışıp kalırım. Satıra bakar, bir sandalye çekip kollarının arasında horozla oturur.

"Kimse satın almasa kimse satmaz seni. Kimse yemese kimse öldürmez seni. Horoz, seni öldürmek istediğimden değil ama insanların midesini doldurmak için doğmuşsun," diye mırıldanır Bay Pang ve horozun kafasındaki koyu yeşil tüyleri okşar. Ardından Bayan Pang'a döner. "Çocuk korkmasın," der nazik bir sesle.

Bayan Pang beni zorla götürür ve arkamdan mutfak kapısını kapatır. Horoz bir süre ciyaklar, ardından susar. Biraz kapının dışında bekleriz, ardından Bay Pang plastik bir poşete sarılmış yeşil ve kahverengi, kanlı tüylerle dolu bir torbayla dışarı çıkar. Yüzüne bakmaksızın Bayan Pang'a başını sallayarak, "Hazır," der alçak bir sesle. Suratı terle kaplıdır.

"Onunla ne yapıyorsun?" Bayan Pang, Bay Pang'ın elindeki torbayı işaret eder.

"Bunlar çöpe atılmayacak," diye mırıldanır Bay Pang, yasemin çalısına doğru ilerler.

Tavuk güveç, o yaz ziyaretimin son akşam yemeği. Yemek boyunca güvece sadece beni almaya gelen annem elini sürer. Pang'ların evinden Enstitü'ye otobüs yolculuğu boyunca sessizce beni azarlamasını dinlerim. Tüm yolcular bana bakmaya başlayana dek gitgide yükselir sesi, yolcuların kınayan gözlerinde kendimi görürüm; ihtiyar dadısının onun için pişirdiği en iyi yemeğe, hem de dadısının pişirmeye genellikle gücünün yetmediği bir yemeğe elini bile sürmeyen düşüncesiz ve kaba çocuk.

Hatamı iki kez itiraf etmek zorundayım, önce anneme ve sonra, hepsinin beni duyabileceği kadar yüksek sesle tüm yolculara; ancak bunun ardından annem konuyu kapatır ve yolcular gözlerini yanan yüzümden çevirir. Sandaletlerime bakar ve kendi kendime en sevdiğim şarkıyı mırıldanırım:

"Bir şarkı söyleyeceğim Komünist Parti'ye. Parti bana daha yakın öz annemden bile. Annem bana yalnızca bir beden verdi. Bana bir ruh veren Parti."

SONRAKİ YIL, yaz için Pang'lara gittiğimde birçok şey değişmişti. En sevdiğim oyuncu Chen Chung, okyanusun diğer ucunda kaybolmuş, bir Kaliforniya restoranında masalara bakıyor, bir zamanlar duvarımızdaki takvimlerdeki gibi gülümsüyordu. Akşam gazetesinde, uzun duygusal paragraflar boyunca ikinci sınıf yerleşimci olduğu, Amerikan kapitalistlerinin verdiği bahşişlerle yaşadığı için onunla dalga geçen bir makale okurum; sanki yaşamak için çalışmak çok büyük bir utançmış da yazar bu konuda yazmanın acısına dahi dayanamıyormuş gibidir. Makaleyi okuyunca annem, "Azap üzümleri," diye dudak büker.

Beyefendi Orkidesi gözden düştü. Fiyatları o kadar hızlı düştü ki şimdi çekirdekten ucuz, der Bay Song. Birçok yetiştirici servet kaybetti. Bay Du bu habere sevinen tek kişi olabilir. Nöbetteyken orkideleri için endişelenmeyi bırakır. Sanki orkideler de Bay Du'yla birlikte korkmayı bırakmış gibi, altın renkli kocaman çiçekler açarak her zamankinden çok büyürler.

Bay ve Bayan Song konumlarını birinci ve ikinci oğullarına bırakarak beraber erken emekli oldu. Bay Pang'ın yasemin çalıları, Song ailesince, ilk oğullarına düğün odası olacak yeni bir oda inşa etmek için kesilir. Birkaç yıl içinde avluya, her ikisi de en büyük Song çocuğuyla yeni odayı paylaşan bir eş ve bir bebek eklenecek. Yaz akşamları avlu o kadar tıklım tıkış olur ki yaprak kıpırdamaz; Sibirya'dan gelen rüzgâr bir daha avluya hiç ulaşmayacak.

Bay Pang o yazın başında, bilimsel yayınlar basan küçük bir yayınevinde babam aracılığıyla geçici olarak iş buldu.

Görevi, basılı abonelik ilanlarını zarfa koyup zarfı yapıştırmaktan ibaret. Babam, Bay Pang'ın geçmişinin bir horozla oda paylaşma ve kolejde diploma almak için sahtecilik yapma kısımlarını gizler, yayınevi sonunda öğle yemeği ve fazla mesai ücreti vermeme koşuluyla onu işe almaya ikna olur. Yeni işinin ilk günü Bay Pang'ın beyaz saçlarını parlak siyaha boyadığı ve onu gerçek yaşı olan altmış üçten daha genç gösteren yepyeni yünden bir Mao ceketi giydiği söylenir. İlk aylığını alınca iki saatlik bir otobüs yolculuğu yapar ve bir pazar sabahı, geç saatlerde Enstitü'müze varır. İçeri girmesine izin vermeleri için otuz dakika boyunca muhafızlara yalvarır, dürüstçe çalışıp hayatını kazanan iyi bir vatandaş olduğuna, bir iş kimliği olmadığına çünkü yayınevinin geçici işçilere çalışma kimliği vermediğine onları ikna etmeye çalışır.

Yıllar boyunca, Bay Pang'ı ellerinde gıdaklayan iki canlı horoz, gitmezse onu tutuklamakla tehdit eden muhafızların önünde eğilmiş halde hayal etmekten kendimi alamayacağım. Bay Pang'ın iki horozla bir saat boyunca yüksek duvarlarımızın etrafında dolanması yürek burkan şekilde komik; gerçi onu bulan ben değilim, uzamış bir hesap görevinden dönen babam. "Baban beni yine kurtardı!" Bu, iki horozu hayatının en büyük avı gibi taşıyan Bay Pang'ın dairemize girer girmez bana söylediği ilk şey.

Bu sahne on altı yıl sonra yine gözümün önüne gelecek ama o an, horozlar sonunda elinden kurtulup evimizin içinde kanat çırpmaya başlayınca gülüveririm. Birkaç dakika içinde babam onları yeniden yakalar; birkaç saat içinde midemize girecek ve ardından unutulacaklar. Gençlikte yaşam bebek adımlarıyla ilerler ama sonra hızlanır ve uçar. Dört yıl içinde en sevdiğim oyuncu Chen Chung, masalarla ilgilenme kariyerini sonlandıracak ve oyuncu-yönetmen

olarak Joan Chen adıyla Hollywood kariyerine başlayacak; gülümsemesi aklımdaki kadar güzel ama bir daha asla duvarımızdaki on altı yaşındaki kız olmayacak. Yedi yıl içinde Bayan Pang beni temelli terk edecek. Ölmeden bir yıl önce kör olacak. Onu son ziyaretimde yüzüme dokunacak ve gözyaşlarımı parmak uçlarında hissedecek; her ikimiz de o gözyaşları orada değilmiş gibi yapacağız ve bana öğrettiği şekilde pişirdiğim tavuk güveci yiyeceğiz. Beş yıl daha geçince Amerika'da, bir ortabatı kasabasındaki küçük ve rutubetli dairemde oturup babamın Bay Pang'ın ölümünü haber veren mektubunu; Bay Pang'ın, yaşamının son on altı yılında bir gün bile işe gitmemezlik etmediğini, sabırla zarfları kapattığını bilerek okuyacağım.

Sanki Bay Pang'ın ölümü ancak Song çocukları tarafından anlatılırsa üzücü bir öykü olmaktan kurtulabilirmiş gibi, dört erkek kardeşin sıkıntıdan, şaka yapma ihtiyacından onun ölümü hakkında konuştuğunu hayal ederim. Sokak yıkılıp sakinleri de banliyölerdeki binalara taşındığından bu yana oğlanları görmedim. Güvercin kafesi gibi gri ve küçük dairelerini, oğlanların ve ailelerinin yaşamlarını hayal edemem. Gördüğüm, hâlâ yirmilerinde olan, gülen, konuşan, tüküren ve birbirlerine atmak için üzüm koparan oğlanların tıraşlı kafaları.

"Bay Pang ihtiyar budalanın teki değil miydi?" derdi kardeşlerden biri. "Otuz üç yuan ancak birkaç biraya yeter. Ve elinde meyve bıçağı olan ergen bir hırsıza. O para oğlanın güzel bir gün geçirmesine bile yetmez."

"İhtiyar adam muhtemelen parayı kendi kazandığını sanıyordu," derdi bir diğeri. "Hırsızın da parayı kazanmak için çalışmak zorunda olduğunu unuttu. Eminim oğlan cüzdandan yalnızca otuz üç yuan çıkınca çok sinirlenmiştir. Neden parayı alıp defolmasına izin vermedi ki?"

"Bayan Pang'ın her zaman söylediği gibi: Kuş bir lokma yemek için ölmeye razı. İnsan bir kuruş zenginlik için ölmeye razı," derdi kardeşlerden biri. "Bay Pang'ın ruhu, geldiğini bildirmek için mezarlık mahkemesinin huzuruna çıkınca yargıç şöyle diyecek: Ne? Kendini otuz üç yuan için mi bıçaklattın? Sen son hayatımdaki benden bile aptalmışsın!"

"Bu ne demek?"

"Sonra yargıç şöyle diyecek: Beni hatırlamadın mı? Son yaşamımda Doğu 14. Sokak'ta yaşayan ihtiyar adamdım. Hatırladın mı? Beyefendi Orkidelerimi çalan hırsız tarafından bıçaklanmıştım!"

Song çocuklarının, eskiden dünyadaki tüm insanlara güldükleri tarzda, bir arada kahkaha savurduğunu hayal ederim. İyi yapılırsa kötü bir şaka değildir ölüm ama hâlâ nasıl iyi yapılacağını bilmem. Bayan Pang'ın ölüm hakkında uzun zaman önce söylediklerini anlamaya başlarım, insan sevdiklerinin acı çekmesindense ölmesini yeğler. Bay Pang'ın ölümünü görmek zorunda kalmaması, Song çocuklarının yaptığı şakaları dinlemek beni rahatlatır. Yaşamında bir çizik daha olmadığı için, Bay Pang'ın ölümünün yaptığı garip şakayla yaşamak zorunda kalan bir tek ben olduğum için rahatlarım.

Ama bir kez daha düşününce, keşke Bayan Pang yeterince uzun yaşasaydı. Keşke birlikte oturup son kez Bay Pang'ın kıyafetlerini katlasaydık. Keşke Bayan Pang, Bay Pang'ın kıyafetlerini kaldırırken bana gülümseseydi ve yetmiş dokuz yaşında, zarf dağları arasında yaşamını kazanan, yararlı bir adam olan, kendini savunan ve onuruyla ölen Bay Pang'la gurur duyduğunu bilseydim.

Hurma

NİSAN GELİR GEÇER VE MAYIS VE HAZİRAN, tek bir damla yağmur düşmeden. Bahardan bu yana gök mavi bir çöl. Güneş her sabah yükselir, her gün gitgide büyüyen ve kızgınlaşan parlak, beyaz bir disk. Ağustosböcekleri ağaçlarda gönülsüzce cırlar. Köyün dışındaki su rezervi bileğe gelen su içinde birbirinin üstüne işeyen oğlanların küvetine dönüştü. İki, dört ya da beş kız anayolun yanında dikilir, çıplak kollarını yavru kuşlar gibi sallayarak kıpırtısız havaya şakır: "Gel doğu rüzgârı. Gel batı rüzgârı. Gel doğu-batı-kuzey-güney rüzgârı, gel de serinlet koltukaltlarımı."

Şimdi, Haziran'ın bitmesine sadece birkaç gün kalmışken, yağmur yağmasını değil, hiç yağmamasını ve kuraklığın hasat mevsiminin sonuna dek sürmesini diler olduk. Tuhaftır ama kuraklık, ürünsüz sonbahardan kaygılanan biz köylülerin yaşamına uyuşuk bir tatmin getirdi. Her gün, sabahtan akşama dek pagoda ağacının altında oturur, pipomuzu tüttürür ve ancak ağacın gölgesi bizi kabak gibi güneşin altında bırakmakla tehdit edince kıpırdarız. Kadınlarımız evde önümüze yenebilecek doğru düzgün bir şeyler koymak için kafa kaşıyorlar. Geçen yıldan kalan pirinç kısa

süre içinde bitecek, bundan önce kadınlarımızın saçları fazla kaşımaktan seyrelecek, ta ki hepsi kel kalana dek, ama bu da, dünyadaki diğer tüm önemsiz trajediler gibi canımızı sıkmaz oldu. Günlük tütün paketimiz bitene dek oturup tüttürürüz. Pakete ot kökleri ve yarı ölü yapraklar koyarız, onlar da bitince toz tüttürürüz.

"Bu kuraklık Tanrı'nın bize verdiği bir ceza." Uzun bir sessiz tüttürme anının ardından içimizden biri nihayet konuşur.

"Evet, çok fazla ölüm oldu."

"Mantık buysa Tanrı bir daha asla mutlu olmayacak. İnsanlar her zaman ölür."

"Ve hiçbir zaman yağmurun yüzünü göremeyeceğiz."

"Benim için mahzuru yok. Zaten ekip biçmekten yoruldum."

"Evet, doğru. Tanrı seni pataklamaya geliyor, sen de hemen poponu açıp, gel, kaşı beni, tam şuram kaşınıyor, diyorsun."

"Buna iyimserlik denir, ağlayıp af dilemekten iyidir."

"Sen yumuşak hurmanın tekisin. Ben olsam paçasından yakaladığım gibi pataklardım onu."

"Alın size bir kahraman!"

"Neden olmasın?"

"Çünkü hepimiz doğuştan yumuşak hurmayız. Hurmadan kahraman çıktığını gördün mü hiç?"

"Lao Da."

"Lao Da mı? Beynini karpuz gibi yardılar."

Lao Da bizden biriydi. Burada bizimle oturuyor, piposunu tüttürüyor ve katıldığını ya da katılmadığını anlatan bir iki cümle kurmak için sırasını bekliyor olmalıydı. Karanlık çökünce hepimiz gibi evine gidecek, oğlunu sevip okşayacak, çocuğun ağzına yemek çubuğuyla pirinç şarabı

damlatacaktı. Lao Da asla kahraman olmakla böbürlenmezdi; yerle gök arasındaki yerini bilen biriydi. Ama gelin görün ki Lao Da bu kuraklık başlamadan önce idam edildi. Yeni yıl arifesinde ilçe merkezine gitti ve on yedi farklı evde, on dördü erkek üçü kadın, on yedi kişiyi vurdu; on altısı olay yerinde öldü, on yedincisi yeni yılın ilk gününün yarısını görecek kadar yaşadı.

"Yumuşak hurma olarak doğduysan öyle kalmalısın," diye teselli edici eski sözü söyler biri.

"Hurmalar doğuştan yumuşak değildir."

"Ama yumuşaklıklarına bakarak değer biçilir."

"Olgunluklarına bakarak."

"Eee, peki yumuşak ve olgun kalsak ne olacak?"

"Tanrı bizi yorulana dek sıkacak."

"Bizi sevmeye bile başlar belki zira onu çok eğlendiriyoruz."

"O zamana kadar kemik torbasına döneceğiz."

"Kemiksiz kalmaktan iyidir."

"Beynine bir kurşun girmesinden daha iyidir."

"Adını sürdürecek bir oğlunun olmamasından daha iyidir."

Bir süre sessiz kalıp hepimiz hayatta olduğumuz, adımızı sürdürecek oğullarımız olduğu gerçeğinin tadını çıkarırız. Geçen yıl bu zamanlarda Lao Da'nın oğlu da oğlanlardan biriydi; beş yaşındaydı, tüm küçük çocuklar gibi kendinden büyük olanların peşinde koşturur, büyük oğlanların sapanlarıyla öldürdüğü ağustosböceklerini toplar, böcekleri pişirmek için yakılan ateşe çerçöp ve kuru yaprak taşır, bir ya da iki pişmiş ağustosböceği için sırasını beklerdi.

"Lao Da'nın oğlu çok kötü öldü."

"Ölmenin iyisi mi olurmuş!"

"Şu on yedi kişi, onların ölümü iyi değil miydi? Hızlı ve acısız."

"Ama şehirde o on yedi kişinin çok kötü biçimde öldüğünü söylüyorlar."

"Acımasızca katledildiler – gazeteler böyle dememiş miydi?"

"Doğruya doğru. Katledildiler."

"Doğru ama şehirde oğlanın ne kadar kötü öldüğünü söylemediler. Lao Da'nın oğlundan söz etmediler bile."

"Tabii etmezler. Kim bir katilin oğlu hakkında bir şey bilmek ister? Üstüne üstlük ölü oğlu."

"Onun hakkında yazsalardı bile ne diyebilirlerdi ki?"

"Bir yüzme kazasında boğuldu, ölüm belgesinde yazan bu."

"Kazalar her gün olur, derlerdi."

"Oğlanın ölümü bir hikâye etmezdi."

Ancak on yedi erkek ve kadının hikâyesi Lao Da'nın duruşmasında bize sesli okundu; büyütülmüş fotoğrafları, izleyicileri alabilmek için geçici bir mahkeme binasına dönüştürülmüş tiyatro sahnesinin tepesinden bize bakıyordu. Artık adları aklımızda değil ama kimi yüzler, gençken hepimizi etkileyen bir genç kıza benzeyen ağır makyajlı bir kadın, sol gözünün hemen altında meşum bir delik olan bir adam, kaşları tırtıla benzeyen başka bir adam; bu yüzler sonsuza dek beynimize kazındı. Birkaç hikâye de öyle. Yirmi yıldır buzda yüzen ve yetişkin yaşamında bir gün bile hasta düşmemiş olan bir adam. O yılın başlarında lösemiden ölmüş onlu yaşlarda bir kızın annesi. Dedikodulardan duyduğumuz kadarıyla ilişki yaşayan bir memur ve genç sekreteri – ama yüksek sesle okunan öykülerde her ikisi de eşlerinin sevgi dolu karı ve kocası. Hikâyeler böyle sürüp

gidiyordu, bir süre sonra içimiz geçti. Bu ölmüş insanların hikâyelerinin bize okunmasının anlamı neydi? Lao Da'nın kaçma şansı olmadı. Ölüm cezası alacağını bilerek polise teslim oldu. O akrabalara mahkemede ağlama utancını yaşatmak neden? Ayrıca Lao Da hakkında hiçbir hikâye okunmadı. Onun hakkında tek söylenen, acımasız bir cani olduğuydu.

"Düşünsenize: Lao Da iyi bir ölümle ölen tek kişiydi."

"Saygın bir ölüm."

"Öte dünyaya yolculuğu için yanına yeterince yol arkadaşı aldı."

"Bizim başımızı da belaya soktu."

"Onun hatası değildi. Tanrı bizi ezmek için başka bir bahane bulurdu."

"Doğru. Lao Da yalnızca bir bahaneydi."

"Belki, düşünüyorum da belki, Tanrı Lao Da yüzünden değil, Lao Da için öfkelidir?"

"Nasıl yani?"

"Büyükbabam, kendi büyükbabasından duyduğu bir şey anlatmıştı, katil olduğu için kafası kesilen bir kadın varmış, idamından sonraki üç yıl boyunca bölgeye tek damla yağmur düşmemiş."

"Bunu ben de büyükbabamdan duydum. Tanrı kadının intikamını alıyormuş."

"Kadın haksızlığa uğramış. Kocasını o öldürmemiş."

"Doğru."

Lao Da haksızlığa uğramamıştı. On yedi kişiyi öldürürsen bunu kendi yaşamınla ödemek zorunda kalırsın. Yargıç kararı okuduğunda Lao Da bile başını sallayarak onayladı. Kürsüden aşağı indirilirken yargıca ve ardından ona eşlik eden muhafızlara dönüp eğildi. "Ben bir adım önden gidiyorum," dedi. "Sizi diğer tarafta bekleyeceğim." Muhafızlar,

yargıç, sahnenin üstünde ve altında olan memurlar, hepsi de gözlerini Lao Da'dan kaçırmaya çalıştı ama o vedasında ısrarlıydı. "Çabuk gelin. Beni çok bekletmeyin," dedi. Lao Da'dan böyle bir mizah anlayışı beklemezdik. Ona sırıttık, o da bize sırıttı ama yalnızca kısa bir süre için zira yargıç daha fazla davetiye dağıtmasına fırsat bulamadan onu kürsüden indirmesi için iki muhafıza daha işaret etti.

"Lao Da erkek adamdı."

"Tanrıyı tokatladı."

"Ama şimdi galip olan kim?"

"Bunun artık Lao Da için önemi yok. O yapacağını yaptı."

"Ama bizim için önemi var. Ölümün haksızlık ettiği o insanlar yüzünden cezalandırılıyoruz."

"Kim?"

"O on yedi kişi."

"Boynuzlunun karısı değil umarım."

"Katiyen hayır. O bunu hak etti."

"O kadın, Lao Da'nın karısının ayak tırnağından bile küçüktü."

"O kadın, Lao Da'nın karısının osuruğundan bile ucuzdu."

"Doğru."

"Lao Da'nın karısı iyi kadındı."

"Ona yakışır bir kadındı."

Başımızı sallar ve hepimiz, gizlice onu kendi kadınlarımızla kıyaslayarak, Lao Da'nın karısını düşünürüz. Lao Da'nın karısı tarlada erkek gibi çalışır, evde kadın gibi davranırdı. Tombuldu, sağlıklıydı; Lao Da onu iyi ya da kötü nedenlerle ya da nedensizce dövdüğünde asla gıkını çıkarmazdı. Bizim karılarımız bu kadar kusursuz değil. Ya çok zayıflar ya çok şişman. Çalışkan olanlar bizi rahat bırakmaz,

tembelliğimiz yüzünden dırdır eder. Dövülünce bağırır, hatta daha da kötüsü, kimi zaman karşılık verirler.

"O iyi kadın daha iyi bir talihi hak ediyordu."

"Başka bir oğlu hak ediyordu."

"Ama tüpleri bağlanmış."

"Doğum Kontrol Merkezi olmasaydı zavallı kadın yaşardı."

"O merkezdekiler de bir avuç haşarat değil mi zaten!"

Doğum Kontrol Merkezi, Lao Da ve karısı ilk çocuklarını merkeze bildirmeyince onların peşine düşmüştü. Kırmızı boyayla Lao Da'nın evine, "Aile başına bir çocuk!" yazdılar. "Yalnızca domuzlar ve köpekler birden çok çocuğa sahip olabilir!" yazdılar. Ama Lao Da ve karısı asla vazgeçmedi. Kadının karnı şişmeye başlayınca farklı akrabaların evlerine gizlenerek Doğum Kontrol Merkezi'yle saklambaç oynadılar. Üç kız çocuğundan ve para cezaları yüzünden girdikleri büyük borçtan sonra nihayet bir oğulları oldu. Oğlan yüz günlük olunca Lao Da bir ziyafet vermek için bir keçi ve iki süt domuzu kesti; ardından karısı tüplerini bağlatmak için kliniğe gönderildi.

"Lao Da'ya başka bir oğul daha veremeyecekse yaşamanın anlamı ne? Yumurtlamayan tavuk ne işe yarar?"

"Doğru."

"Ama o kadın, o kadın başkaydı."

"Değil mi ya!"

Hepimiz, kendi kadınlarımızın Lao Da'nın karısının yaptığını yapacak cesarete asla sahip olmadığının farkında, birbirimize huşu dolu gözlerle bakarız. Bizim kadınlarımız doğurgan bir rahim için onları boşamaktan başka seçenek olmadığıyla yüzleştiğimizde haykırır ve yalvarırdı ama Lao Da'nın karısı, o asla sıradan bir kadın gibi davranmadı. Biz

Lao Da'yla birlikte oğlunun cesedini aramak için su rezervine daldığımızda karısı eline geçirebildiği altı şişe tarım ilacını teker teker içti ve yatağa yattı. O güçte altı şişe tarım ilacı onu parça parça edebilirdi ama o tek bir ses bile çıkarmadı, çenesi kenetlenmiş halde ölümü bekledi.

"Ne olağanüstü kadın!"

"Belki Tanrı onun için kızgındır."

"Kimse ona haksızlık yapmadı."

"Ama ruhu hayal kırıklığına uğradı."

"Kim uğrattı?"

"Lao Da."

"Lao Da onun ve oğlunun intikamını aldı."

"Karısının istediği bu muydu?"

"Ne istiyordu?"

"Dinle, kadın Lao Da daha çok oğula sahip olabilsin diye yeni bir eş için oda hazırlıyordu. Lao Da aklını kaybetsin, on yedi kişiyi vurmak için aptal bir plan yapıp uygulasın diye kendini zehirlemedi. Düşünsene. Lao Da her şeyi yanlış anladı."

"Onun ölümü yeni meyveler doğurabilirdi."

"Bu doğru. Şimdi bir hiç için öldü."

"Ve Lao Da da."

"Ve o on yedi kişi de."

"Ve o üç kız yok yere yetim kaldı."

O üç kızı, ilçeden gelen memurlar kollarını tutup onları cipe bindirirken attıkları o kulak zarlarımızı parçalayan çığlıkları ve feryatları düşünerek başımızı sallarız. Soğukkanlı bir katilin kötü tohumları olarak üç ilçedeki üç ayrı yetimhaneye gönderildiler. Lao Da bizi dinleyip onları doğar doğmaz boğmalı, onları acı içinde yaşamaktan kurtarmalıydı.

"Lao Da daha iyisini yapabilirdi."

"Duyarsız adam."

Lao Da'nın yaptığından çok daha akıllıca bir seçim yapabilirdik. Ölenin gömülmesine izin verip yeni bir oğul doğuracak yeni bir eş bularak, eşi ve çocukları doyurmak için iki büklüm çalışarak yaşamaya devam ederdik. Elbette yumuşak hurma olmanın utancı acı verecekti ama utanç insanı öldürmez. Hiçbir şey bu yaşama tutunmaktan önemli değildir. Ölüm bizi hiçbir yere götürmez.

"Bir adamın hatası insanla dolu bir gemiyi alabora edebilir."

"Doğru."

"Bir oğlun ölümü en büyük trajedi değildir."

"Herhangi birinin ölümü delirmek için bahane olamaz."

"Ama Lao Da'nın da oğlu için adalet aramaya hakkı vardı."

"Adalet mi? Burada bizim için nasıl bir adalet var?"

"Birini öldürürsen bunu hayatınla ödemek zorundasın. Her zaman böyledir. Lao Da'nın oğlunu öldüren adam cezalandırılmalıydı."

"Gayet iyi cezalandırıldı. O gece Lao Da'nın vurduğu ilk kişi o değil miydi?"

"İki kurşun beyne, iki kurşun kalbe."

"Kadınının önünde."

"Gayet iyi oldu."

"Daha iyisi olamazdı."

"Haberi duyduğumda sanki koca bir bardak darı şarabını başıma dikmişim gibi hissettim."

"En iyi şaraptan bile daha iyi."

"Adalet böyle olur işte."

"Doğru. Adaletin elinden kimse kaçamaz."

"Yalnızca zamanının gelmesini beklemelisin."

"Tanrı görüyor değil mi?"

"Eğer görüyorsa neden biz cezalandırılıyoruz? Bu nasıl bir adalet?"

"Size söylemiştim. Biz hurmalar için adalet yok."

"Eğer bir kişiyi öldürürsen katil olursun. Bir sürü insanı öldürürsen kahraman olursun."

"Lao Da on yedi kişiyi öldürdü."

"Yetmez."

"Eğer bir şeyi kanıtlayabilirsen kahraman olursun. Kanıtlayamazsan bir hiçsin."

"Kanıtlanacak ne var ki?"

"Herkesin uyması gereken bir düzen olmalı."

"İmkânsızın peşinde bir hayalcisin."

"Ayaklanmada hepimiz bunu istedik ama bize bir şey kazandırmadı."

"Çünkü vazgeçtik."

"Saçmalık. Ölmüş bir oğlan için savaşmanın anlamı ne ki?"

"Doğru."

"Yaşamımızı var olmayan bir düzen için riske atmanın anlamı ne?"

"Doğru."

Hepimiz baş sallar, ısrarlı bir sinek gibi etrafımızda dönen o minik şüpheyi kışkışlamaya çalışırız. Elbette çocuk suda bulunduktan sonra elimizden geleni yaptık, çocuğun küçük cesediyle birlikte adalet aramak için ilçe merkezine yürüdük. Çapalarımız, küreklerimiz, baltalarımız, yumruklarımız ve haykırışlarımızla gittik ama hükümet üstümüze silahlı bir polis birliği gönderince eve dönmeye karar verdik. Sorunun şiddetle çözülmeyecek, dedik Lao Da'ya. Mahkemeye git ve adamı dava et, yasanın dediğini yap, dedik Lao Da'ya.

"Belki de dava açma fikrini Lao Da'nın kafasına sokmamalıydık."

"Onun yerinde olsam ben de aynısını yapardım."

"Aynısını mı, hangi aynısını? Şehre gidip oğlunun ölümü için adalet mi arardın? Oğlu yüzerken kazayla öldü. Ölüm belgesinde siyah harflerle böyle yazıyor."

"Diğer çocuklar farklı bir öykü anlattı."

"Mahkeme neden o öyküyü dinlemek istesin ki?"

Oturup pipo tüttürür ve birinin soruyu yanıtlamasını bekleriz. Hepsi sırılsıklam olmuş bir grup oğlan su rezervinden köye dönüyor. Eğer geçen yıl kuraklık olsaydı Lao Da'nın oğlu asla boğulmazdı. Bu yıl ise yüzme bilmeyen en küçükleri de dahil oğullarımız için endişe etmeyiz. Ama geçen yıl farklıydı. Geçen yıl su rezervi Lao Da'nın oğlunu öldürecek kadar derindi.

"Ama memurların da bazı hatalar yaptığını düşünmüyor musunuz? Ya Lao Da'ya susması için biraz para verselerdi?"

"Ya o adamı bir iki aylığına hapse atsalardı?"

"Bu iyi bir fikir değil mi?"

"Ya da adamı hapse atmış gibi yapsalardı?"

"Evet, Lao Da'ya adamın cezasını çektiğini söylerlerdi."

"En azından Lao Da'ya daha iyi davransalardı?"

"Canlarını kurtarabilirlerdi."

"Ama nereden bileceklerdi ki? Lao Da'nın yumuşak hurma olduğunu düşünüyorlardı."

"Onu eğlenmek için sıktılar."

"Sıkıp içindeki caniyi çıkarttılar."

"Lao Da bu şekilde patlayacağını düşünebileceğin en son insandı."

"İnsanın bu kadar tahammül edip de sonra aniden patlaması çok tuhaf."

"Doğru."

"Başta söylediğime dönersek, insanın oğlu ve karısı öldü diye aklını kaybetmesi iyi bir şey mi?"

"Başa gelmeden bilinmez."

"Doğru. Ona kaç kere davanın peşine düşmekten vazgeçmesini söyledik."

"Kimi zaman insan aklına bir şey koyar ve gözü başka hiçbir şey görmez olur."

"Ve şu an onun aptallığı için cezalandırılıyoruz."

Lao Da için üzülerek, kendimiz için daha da çok üzülerek kafamızı sallarız. Lao Da bizi dinlemeliydi ama bunun yerine kendisine bir köpek gibi davranan o memurların adlarını ve adreslerini kaydetti. Katliam için ne kadar zamandır hazırlanıyordu bilmiyoruz. Toplu katliam için en iyi zamanı, yılsonu ziyafeti için herkesin evinde olduğu yeni yıl arifesini bekleyecek kadar sabırlıydı.

"En azından planını doğru düzgün uyguladığı için Lao Da'nın hakkını vermek zorundayız."

"İş intikama geldi mi kafası çalışıyordu."

"Ölen on yedi kişi o gece Lao Da'yı gördüklerinde nasıl şaşırmıştır, düşünsenize."

"Umarım Lao Da'ya yaptıklarından pişman olmaya zamanları olmuştur."

"Umarım aileleri Lao Da'ya, onun oğlu için yalvardığı gibi yalvarmıştır."

"Bir yumuşak hurmanın neler yapabileceğini asla bilemezsin."

"Umarım bir ders almışlardır."

"Onlar öldü."

"O zaman başka birileri ders almıştır."

"Sessiz ol! Dikkatli konuş, ilçeden birileri seni duyabilir."

"O kadar sıcak ki buraya gelmezler."

"Su rezervi şimdi onlar için yeterince derin değil."

"Gerçekten de bütün bu kötü olayların nedeni o su rezervi. O depo için verdiğimiz emeği düşünsenize."

Başımızı sallar, iç çekeriz. Birkaç yıl önce yağmur için Tanrı'nın keyfini beklediğimiz günlerin sona ereceğini umarak, tüm boş zamanlarımızı su rezervini inşa etmeye harcadık. Su rezervi kısa süre içinde ilçeden gelen memurların eğlence alanına döndü. Yazın, öğleden sonraları ciplerle geliyor, suyumuzda yüzüyor, balıklarımızı tutuyorlardı. Adam yargıçlardan biriydi – ama tam olarak ne iş yaptığını hiç öğrenemedik, ilçe mahkemesinde çalışan herkese yargıç deriz. O yargıç ve arkadaşları geldiler, suya girmeden önce hepsi sarhoştu. Lao Da'nın oğlunun söylediği bir şey, belki bir şaka ya da yalnızca yargıca taktığı bir lakap adamı kızdırdı. Lao Da'nın oğlunu tuttuğu gibi su rezervinin derin sularına fırlattı. Diğer oğlanlar suyun sesini hatırlıyor. Ağladılar, yalvardılar ama yargıçların hepsi bunun küçük pisliğe bir ders olacağını söyledi. Oğlanlar, içlerinde en hızlı olanı yardım getirmesi için gönderdi. Lao Da'nın oğlu o gece geç saatlerde bulundu; gözkapakları, parmakları, topukları ve penisi ziyafet çeken balıklarca yenmişti.

"Unutmayın, su rezervi yüzünden gerçekten cezalandırılan tek kişi Lao Da'ydı."

"O rezervuar için beli bükülene kadar çalıştı."

"Zavallı adam, ne için ter döktüğünü bilmiyordu."

"Hiçbirimiz bilmiyoruz."

"En azından bu yaz terlemek zorunda değiliz."

"Elbette, ölümü beklerken terlemez insan."

"Ölüm mü? Hayır, o kadar da kötü değil."

"O kadar da kötü değil mi? Peki cevap ver bakalım, kışın kadınlarımızı ve çocuklarımızı neyle besleyeceğiz?"

"Sonbahardan geriye ne kalırsa."

"Hiçbir şey kalmayacak."

"O zaman onları ineklerimiz ve atlarımızla besleriz."

"Ya sonra?"

"Sonra ilçeye gider dilenci oluruz."

"Dilenmek yasak."

"Umurumda değil."

"Eğer yasadışı bir şey yapmak istiyorsan neden dilenci olup herkesin yüzüne tükürmesine izin vereceksin ki? Ben olsam ilçeye gider, doyurulmayı talep ederdim."

"Nasıl?"

"Yumruğum ve baltamla."

"Büyük konuşma. Oraya bir kere yumruklarımız ve baltalarımızla gitmiştik."

"Ama o ölen oğlan içindi. Bu kez kendi oğullarımız için olacak."

"Sence işe yarayacak mı?"

"Denemek zorundayız."

"Saçmalık. İşe yarasaydı geçen sefer de yarardı. Lao Da öldürmek zorunda kalmazdı, biz de cezalandırılmak zorunda kalmazdık."

Kimse konuşmaz. Güneş kendini yavaşça göğün güneybatısına sürüklemiştir. Ağustosböcekleri cırlamayı bırakır ama biz sessizliğin tadını çıkarmaya zaman bulamadan yine eski melodilerine dönerler. Kimimiz artık yanmayan pipolarımızdan hayali dumanlar çekip üfler; kimimiz yerden kuru çerçöp toplar ve toza yağmur yüklü kocaman bulutlar çizer.

Bin Yıllık Dua

İNSANLAR ONA ÇİN'DEKİ MESLEĞİNİ SORDUĞUNDA Bay Shi roket bilimci olduğunu söyler. İnsanlar şaşırınca alçakgönüllülüğünden, emekli diye ekler. Bay Shi bu ifadeyi Detroit'te beklerken bir kadından öğrendi, kadına işini anlatmaya çalışıyor, İngilizcesi yetmediğinde resimler çiziyordu. Kadın sesli gülerek, "Bir roket bilimci!" diye haykırdı.

Amerika'da tanıştığı arkadaş canlısı insanlar mesleğini öğrendiklerinde sanki daha da sıcak davranırlar, o yüzden bu sözcükleri her fırsatta yinelemekten hoşlanır. Kızını ziyaret için geldiği bu ortabatı kasabasında geçen beş günde Bay Shi birçok kişiyle tanıştı. Bebek arabası süren anneler ona el sallar. İhtiyar bir çift –adam takım elbise giyer, kadın etek– her sabah saat dokuzda parkta belirir, durup ona selam verirler; konuşan her zaman adamdır, karısı gülümser. Bir bina ötedeki huzurevinde yaşayan bir kadın onunla konuşmaya gelir. Kendinden iki yaş büyük olan kadın yetmiş sekiz yaşında, aslen İranlı. Her ikisi de çok az İngilizce konuşabilmelerine karşın birbirlerini anlama konusunda sorun yaşamazlar, kısa süre içinde arkadaş olurlar.

"Amerika iyi ülke," der kadın sık sık. "Oğullar zengin para yapıyor."

Amerika gerçekten de iyi bir ülke. Bay Shi'nin kızı kolej kütüphanesinin Doğu Asya bölümünde kütüphaneci olarak çalışır ve Bay Shi'nin yirmi yılda kazandığından fazlasını bir yılda kazanır.

"Kızım, o da çok para kazanıyor."

"Amerika'yı seviyorum, herkes için iyi ülke."

"Evet evet. Çin'de roket bilimciyim. Ama çok fakir. Roket bilimci, anlıyor musunuz?" der Bay Shi ellerini kaldırarak.

"Çin'i seviyorum. Çin iyi ülke, çok eski," der kadın.

"Amerika genç ülke, genç insanlar gibi."

"Amerika mutlu ülke."

"Genç insanlar ihtiyarlardan daha mutlu," der Bay Shi ve ardından bunun çok yersiz bir sonuç olduğunu fark eder. Şu an kendini yaşamı boyunca olduğundan daha mutlu hissediyor. Önünde duran her şeyi sebepli sebepsiz seven kadın da şu an daha mutlu görünüyor.

Kimi zaman İngilizceleri yetmez olur. Kadın birkaç İngilizce kelimeyle harmanladığı Farsçaya geçer. Bay Shi onunla Çince konuşmayı zor bulur. Böyle zamanlarda kadın sürükler sohbeti on on beş dakika boyunca. Bay Shi başını sallar ve bol bol gülümser. Kadının ne söylediğini pek anlamaz ama kendisiyle konuşmaktan aldığı keyfi hisseder, kendisi de onu dinlerken aynı keyfi alır.

Bay Shi parkta oturup onu beklediği sabahları iple çeker olur. Adını asla sormadığı için ona hitap ederken "Hanımefendi" der. Hanımefendi, Bay Shi'nin onun yaşında ya da onun geldiği yerden gelen bir kadından beklemediği renkler giyer – kırmızı, turuncu, mor ve sarı. Bir çift metal tokası var, beyaz bir fil ve mavili yeşilli bir tavus kuşu. Tokaların seyrek

saçlarında gevşek duruşu Bay Shi'ye kızının küçüklüğünü anımsatır – henüz saçları tam çıkmadığı için kafasındaki plastik kelebek alnının üstünde gevşekçe sarkan küçük kızını. Kısa bir an için Bay Shi kızının küçük, yaşamın umut dolu olduğu günleri ne kadar özlediğini söylemek ister. Ama daha söze başlamadan İngilizcesinin onu yarı yolda bırakacağından emin. Ayrıca geçmiş hakkında konuşma alışkanlığı yok.

AKŞAMLARI KIZI eve geldiğinde Bay Shi akşam yemeğini hazır eder. Birkaç yıl önce, karısı öldükten sonra aşçılık dersi aldı. Ve o zamandan bu yana aşçılık sanatına, bir kolej öğrencisiyken matematik ve fiziğe karşı hissettiği coşkuyla çalıştı. "Her insan nasıl kullanacağını bildiğinden çok daha fazla yetenekle doğar," der akşam yemeğinde. "Asla aşçılıkla uğraşacağımı düşünmezdim ama işte buradayım ve sandığımdan çok daha iyiyim."

"Evet, çok etkileyici," der kızı.

"Ve aynı şekilde..." –Bay Shi kızına kaçamak bir bakış atar– "yaşam bize tahmin ettiğimizden çok daha fazla mutluluk sunar. Bunu görmek için kendimizi eğitmemiz gerekir."

Kızı yanıt vermez. Bay Shi'nin yemek pişirmekten duyduğu gurura karşın kızı çok az yer, zorunda olduğu için. Kızının yeterince coşkulu olmaması Bay Shi'yi endişelendirir. Elbette nedenleri var, yedi yıllık evliliğini yeni bitirdi. Eski damadı boşanmanın ardından kalıcı olarak Pekin'e döndü. Bay Shi evlilik teknelerinin gizli bir kayaya çarpmasına neyin neden olduğunu bilmiyor ama her ne olursa olsun kızının hatası olmamalı. İyi bir eş olmak için yaratılmıştı, yumuşak sesli ve iyi kalpli, sorumluluk sahibi ve güzel, adeta annesinin genç versiyonu. Kızı arayıp boşandığını söylediğinde Bay Shi onun teselli edilemez bir acı içinde olduğunu

düşündü ve iyileşmesine yardım etmek için Amerika'ya gelmek istedi. Kızı reddetti, bunun üstüne Bay Shi emekli maaşının büyük bir kısmını telefon faturasına yatırarak her gün arayıp rica etmeye başladı. Yetmiş beşinci doğum günü için dileğinin Amerika'yı görmek olduğunu söylediğinde kızı sonunda ikna oldu. Bu bir yalandı ama yalan haklı bir sebebe dönüştü. Amerika görmeye değer bir yer; Amerika onu yeni biri, bir roket bilimci, hoşsohbet bir adam, sevgi dolu bir baba ve dahası mutlu bir adam yapıyor.

Akşam yemeğinden sonra Bay Shi'nin kızı ya kitap okumak için yatak odasına çekilir ya da arabaya binip gider ve eve geç saatlerde döner. Bay Shi onunla gitmek, onun tek başına izlediğini düşündüğü filmlerde ona eşlik etmek ister ancak kızı kibar ve katı bir tavırla reddeder. Bir kadının, özellikle de kızı gibi içe kapanık bir kadının tek başına çok uzun zaman geçirmesi elbette sağlıklı değil. Bay Shi yalnızlığının üstesinden gelmek için daha çok konuşmaya, kızının yaşamının tanık olmadığı kısmı hakkında sorular sormaya başlar. Bugün işinin nasıl geçtiğini sorar. İyi, der kızı bezgince. Cesareti kırılmayan Bay Shi meslektaşlarını, kadınların mı erkeklerin mi sayıca çok olduğunu, kaç yaşında olduklarını, evlilerse çocuk sahibi olup olmadıklarını sorar. Öğleyin ne yediğini, tek başına mı yediğini, nasıl bir bilgisayar kullandığını ve nasıl kitaplar okuduğunu sorar. Boşanmanın utancı yüzünden artık görüşmediğine inandığı insanlar hakkında, eski okul arkadaşları hakkında sorular sorar. Durumunun ivediliğini anladığını umarak gelecek için planlarını sorar. Yirmilerinde ve otuzlarının başındaki evlenebilir kadınlar ağaçtan koparılmış kral meyveleri gibidir; her geçen gün tazelikleri ve uyandırdıkları arzu azalır; çok kısa süre içinde değerlerini kaybederler ve herhangi bir fiyata onlardan kurtulmak gerekir.

Bay Shi, fiyattan söz etmemesi gerektiğini bilir. Yine de yaşamın bereketi hakkında nutuk çekmeden duramaz. Ne kadar çok konuşursa kendi sabrından o kadar çok etkilenir. Ancak kızı iyileşmez. Her geçen gün daha az yer ve sessizleşir. Bay Shi nihayet kızına yaşamdan zevk almadığını söyleyince, "Nasıl bu sonuca varıyorsun? Hayatımdan gayet memnunum," der.

"Ama yalan söylüyorsun. Mutlu bir insan asla bu kadar sessiz olmaz!"

Kızı başını pirinç kâsesinden kaldırır. "Baba eskiden sen de çok sessizdin, unuttun mu? O zamanlar mutsuz muydun?"

Kızının bu kadar doğrudan soru sormasına hazırlıklı olmayan Bay Shi yanıt veremez. Sorularıyla karşıdakini utandırdığını fark eden iyi huylu insanların yaptığı gibi, kızının özür dileyip konuyu değiştirmesini bekler ama kızı yakasını bırakmaz. Gözlüklerinin ardındaki iri ve merhametsiz gözleri Bay Shi'ye kızının çocukluk yıllarını anımsatır. Dört beş yaşlarındayken her fırsatta peşine düşer, ona sorular sorup yanıt almaya çalışırdı. Gözleri annesini de anımsatır; evliliklerinin bir noktasında ona bu sorgulayan bakışla bakmış, Bay Shi'nin sahip olmadığı bir yanıt beklemişti.

İç çeker. "Elbette, her zaman mutluydum."

"İşte baba görüyorsun. Sessiz ve mutlu olabiliriz değil mi?"

"Neden mutluluğun hakkında benimle konuşmuyorsun?" der Bay Shi. "Bana işin hakkında daha çok şey anlat."

"Sen de işinden pek söz etmezdin hatırlamıyor musun? Hatta sorduğumda bile..."

"Roket bilimciydim, nasıl olduğunu biliyorsun. İşim gizliydi."

"Hiçbir konuda çok fazla konuşmazdın," der kızı.

Bay Shi ağzını açar ama tek sözcük çıkmaz. Bir süre sonra: "Artık daha fazla konuşuyorum. Kendimi geliştiriyorum değil mi?"

"Kuşkusuz," der kızı.

"İşte senin yapman gereken de bu. Daha çok konuşmak," der Bay Shi. "Hadi şimdi başla."

Ancak kızı pek coşkulu değil. Yemeğini her zamanki sessizliği içinde hızlıca bitirir ve Bay Shi bitirmeden daireden ayrılır.

ERTESİ SABAH Bay Shi, Hanımefendi'ye itiraf eder: "Kızım mutlu değil."

"Bir kız evlada sahip olmak mutluluk verici," der Hanımefendi.

"Boşandı."

Hanımefendi başını sallar ve Farsça konuşmaya başlar. Bay Shi, Hanımefendi'nin boşanma sözcüğünün anlamını bildiğinden emin değil. Onun gibi, dünyaya bu kadar cesurca âşık bir kadın, kocası ya da belki de oğulları tarafından yaşamın tatsızlıklarından korunmuş olmalı. Bay Shi, Hanımefendi'nin kendi konuşması ve gülüşüyle aydınlanan yüzüne bakar, ondan kırk yaş genç olan kızının sahip olmadığı enerji yüzünden onu neredeyse kıskanır. O gün Hanımefendi'nin üzerinde her biri takla atan ve gülen mor maymunlar olan parlak turuncu bir bluz vardır. Başında da aynı desenlere sahip bir eşarp. Yerinden edilmiş bir kadın ama kuşkusuz mutlu. Bay Shi, İran ve ülkenin yakın tarihi hakkında bildiklerini anımsamaya çalışır; sınırlı bilgisiyle tek varabildiği sonuç Hanımefendi'nin şanslı bir kadın olması gerektiği. Kendisi de büyük küçük tüm eksikliklere

rağmen şanslı bir adam. Farklı dünyalardan gelen ve farklı diller konuşan Hanımefendi ile kendisinin sonbahar güneşinde oturup konuşma şansı bulmasının ne kadar olağandışı olduğunu düşünür.

"Çin'de biz *Xiu bai shi ke tong zhou* deriz," der Bay Shi, Hanımefendi durunca. İnsanın ortak kadere sahip biriyle yan yana gelmesi, duayla geçen üç yüz yıl ister diye Hanımefendi'ye İngilizce açıklamayı düşünür ama diller arasındaki fark nedir ki? Çeviri olsun ya da olmasın Hanımefendi onu anlayacaktır. "*Tanışmamız ve birbirimizle konuşmamız – bizim burada olmamız uzun yıllar boyu süren yakarışların sonucu olmalı,*" der Hanımefendi'ye Çince.

Hanımefendi onaylayarak gülümser.

"*Her ilişkinin bir nedeni vardır, atasözünün anlattığı şey bu. Karı ve koca, ebeveynler ve çocuklar, dostlar ve düşmanlar, sokakta rastladığın yabancılar. Yastıkta başını sevdiğinin başının yanına koymak için üç bin yıllık dua gerekir. Baba ve kız için? Belki bin yıl. İnsanlar rasgele baba ve kız olmaz, bu kesin. Ama kız bunu anlamaz. Benim bir baş belası olduğumu düşünüyor olmalı. Susmamı tercih eder çünkü beni hep böyle tanıdı. Onunla ve annesiyle, o zamanlar bir roket bilimci olduğum için çok konuşmadığımı anlamaz. Her şey gizliydi. Tüm gün çalışırdık, akşam olduğunda güvenlik görevlileri gelip tüm defterlerimizi ve karalama kâğıtlarımızı toplardı. Arşiv dosyalarında adımızı imzalardık her gün. Ailemize işimizden bahsetmemize asla izin verilmezdi. Konuşmamak üzere eğitilmiştik.*"

Hanımefendi her iki eli de kalbinin üstünde katlanmış, dinler. Bay Shi karısı öldüğünden bu yana kendi yaşında bir kadına bu kadar yakın oturmamıştı; hatta karısı hayattayken bile onunla bu kadar konuşmamıştı. Gözleri ağırlaşır. Kızı küçükken konuşmak istemediği zamanları telafi etmek

için dünyanın bir ucundan geldiğini ama bulduğu tek şeyin kızının ilgisizliği olduğunu düşünür. Dilini bile bilmeyen bir yabancının, Hanımefendi'nin, onu çok daha iyi anladığını düşünür. Bay Shi başparmaklarıyla gözlerini ovalar. Onun yaşında bir adam kendini sağlıksız duygularla küçük düşürmemeli; derin derin nefes alır ve hafifçe güler. "*Elbette kötü bir ilişkinin de bir nedeni vardır; kızım için bin yıl boyunca gönülsüzce yakarmış olmalıyım.*"

Hanımefendi ciddiyetle başını sallar. Bay Shi onun kendini anladığını bilir ama onu önemsiz mutsuzluğuyla sıkmak istemez. Sanki anıların tozundan kurtulmak ister gibi ellerini ovuşturur, "Eski hikâyeler," der en iyi İngilizcesiyle. "Eski hikâyeler heyecan verici değil."

"Hikâyeleri severim," der Hanımefendi ve konuşmaya başlar. Bay Shi dinler, Hanımefendi sürekli gülümser. Hanımefendi kahkaha atınca aşağı yukarı sallanan kafesinde sırıtan maymunlara bakar.

"Şanslı insanlarız," der Hanımefendi, konuşması bitince. "Amerika'da her şeyden konuşabiliriz."

"Amerika iyi ülke." Hanımefendi başını sallar. "Amerika'yı seviyorum."

O AKŞAM Bay Shi kızına, "Parkta şu İranlı kadınla tanıştım. Sen onu tanıyor musun?" der.

"Hayır."

"Bir ara onunla tanışmalısın. Çok iyimser. Senin durumun için çok aydınlatıcı olabilir."

"Benim durumum nedir?" diye sorar kızı başını yemeğinden kaldırmadan.

"Sen söyle," der Bay Shi. Kızı sohbeti sürdürecek hiçbir hamle yapmayınca, "Karanlık günlerden geçiyorsun," der.

"Onun hayatımı aydınlatabileceğini nereden çıkardın?"

Bay Shi ağzını açar ama aklına bir yanıt gelmez. Eğer Hanımefendi'yle farklı dillerde konuştuğunu açıklarsa kızının kendisini deli bir ihtiyar olarak göreceğinden korkar. Daha önce mantıklı gelen şeyler, farklı bir ışık altında birden saçma görünür. Kızının, bir dili paylaştığı ama artık yakın bir anı paylaşamadığı kızının kendisini hayal kırıklığına uğrattığını hisseder. Uzun bir duraksamanın ardından, "Biliyorsun, bir kadın böyle doğrudan sorular sormamalı. İyi bir kadın saygılı olmalı ve insanları nasıl konuşturacağını bilmeli," der.

"Boşandım, dolayısıyla senin standartlarına göre iyi bir kadın değilim."

Kızının alaycılığını insafsızca bulan Bay Shi onu duymazdan gelir. "Annen iyi bir kadındı."

"Seni konuşturabilmeyi başardı mı?" diye sorar kızı, Bay Shi'nin gözlerine dosdoğru bakan gözleri anımsadığından daha hiddetlidir.

"Annen bu kadar saldırganlaşmazdı."

"Baba, beni önce çok sessiz olmakla suçladın. Şimdi konuşmaya başlayınca da yanlış konuştuğumu söylüyorsun."

"Konuşmak yalnızca soru sormak değildir. Konuşmak insanlara onlar hakkında ne hissettiğini söylemek ve onları senin hakkında ne hissettiklerini anlatmaya davet etmektir."

"Baba sen ne zaman terapist oldun?"

"Buraya sana yardım etmek için geldim ve bunun için çabalıyorum," der Bay Shi. "Neden boşandığını bilmem gerek. Neyin kötü gittiğini bilmem ve bir dahaki sefere doğru insanı bulmana yardım etmem gerek. Sen benim kızımsın ve mutlu olmanı istiyorum. Bir kez daha düşmeni istemiyorum."

"Baba, sana daha önce sormadım ama Amerika'da ne kadar kalmayı planlıyorsun?" der kızı.

"Sen iyileşene kadar."

Kızı kalkar, sandalyenin ayakları yere sürter.

"Artık birbirimizin tek ailesiyiz," der Bay Shi neredeyse yalvararak. Ama daha fazla konuşamadan kızı yatak odasının kapısını kapatır. Bay Shi kızının neredeyse hiç dokunmadığı yemeklere bakar. Mantarlı ve karidesli kızarmış tofu, bambu filizleri, kırmızı biber ve fasulyeden oluşan kolaj. Kızı her gece yaptığı yemekleri övse de, cümlelerindeki samimiyetsizliği hisseder; kızı yemek pişirmenin kendisi için yakarışa dönüştüğünü bilmez ve yakarışını yanıtsız bırakır.

BAY SHI ertesi sabah, "*Karım, kızımızı daha neşeli biri yapmalıydı,*" der Hanımefendi'ye. Artık onunla Çince konuşmak daha da kolay gelir. "*Birbirlerine yakındılar. Ben onlara yakın olmadığımdan değil. Onları çok seviyordum. Bir roket bilimci olduğunda böyle olur. Gün boyu çok çalışıyor, gece de işimden başka bir şey düşünemiyordum. Her şey gizliydi, o yüzden aileme ne düşündüğümden söz edemiyordum. Ama karım, o dünyanın en anlayışlı kadınıydı. İşimle çok meşgul olduğumu bilir, düşüncelerimi bölmezdi. Kızımın bölmesine de izin vermezdi. Bunun kız evlat için sağlıklı olmadığını artık biliyorum. İşi işte bırakmalıydım. Bunu anlayamayacak kadar gençtim. Şimdi kızımın bana söyleyecek hiçbir şeyi yok.*"

Doğrusu kızıyla konuşma alışkanlığı yaratmamak kendi hatasıydı. Lakin, diye kendini cevaplar, onun zamanında, büyük bir amaç uğruna çalışmak üzere seçilmiş sayılı insanların, yani kendi gibi bir adamın ailesinden çok işine ilişkin görevler sırtlanması gerekiyordu. Saygın ve hüzünlü ama daha çok saygın.

O akşam yemek masasında Bay Shi'nin kızı ona doğu ve batı sahillerini kapsayan turlar düzenleyen ve Çince

konuşan bir seyahat acentesi bulduğunu söyler. "Amerika'yı görmek için buradasın. Bence kış gelmeden birkaç tura katılman en iyisi olacak."

"Turlar pahalı mı?"

"Ben ödeyeceğim *Baba.* Doğum günün için istediğin şey bu değil miydi?"

Kızıdır nihayetinde; babasının dileğini unutmaz ve gerçek kılmak ister. Ama görmek istediği Amerika'nın kızının mutluluk içinde evlendiği ülke olduğunu anlamaz. Kızının tabağına sebze ve balık koyar. "Daha çok yemelisin," der şefkatli bir sesle.

"O halde yarın onları arayıp yer ayırtıyorum," der kızı.

"Biliyorsun burada kalmak benim için muhtemelen daha iyi olur. Artık yaşlı bir adamım, seyahate uygun değilim."

"Ama burada görecek pek bir şey yok."

"Neden olmasın? Görmek istediğim Amerika bu. Burada arkadaşlarım var. Sana fazla rahatsızlık vermem."

Kızı yanıt vermeden telefon çalar. Telefonu alır ve yatak odasına gider. Bay Shi kapının çarpmasını bekler. Kızı onun önünde telefonda bir şey satmaya çalışan yabancılarla bile konuşmaz. Uzun ve bastırılmış bir sesle konuştuğu birkaç akşam Bay Shi kulağını kapıya dayayıp dinlememek için kendiyle savaşmak zorunda kalmıştı. Ancak bu akşam kızı başka bir şey düşünüyor gibidir, yatak odasının kapısını açık bırakır.

Telefonda İngilizce konuşmasını dinler. Sesi hiç duymadığı kadar tizdir. Hızlı konuşur ve sık sık güler. Bay Shi sözcüklerini anlamaz, daha kötüsü tutumunu anlamaz. Sesi kulaklarına o kadar keskin, o kadar yüksek, o kadar arsız gelir ki bir an için sanki kazayla kızının çıplak bedenini, tanıdığı kızını değil bir yabancıyı görmüş gibi hisseder. Kızı odasından gelince ona bakar. Telefonu yerine bırakır ve

hiçbir şey söylemeden masaya oturur. Bay Shi bir an için yüzünü izler ve sorar: "Telefondaki kimdi?"

"Bir arkadaş."

"Erkek mi kadın mı?"

"Erkek."

Bay Shi daha fazla açıklama yapmasını bekler ama onun niyeti yok gibidir. Bir süre sonra, "Bu adam özel bir arkadaş mı?" diye sorar.

"Özel mi? Elbette."

"Nasıl özel?"

"*Baba*, belki bu benim için daha az endişelenmeni sağlar; evet, çok özel biri. Arkadaştan fazlası," der kızı. "Bir sevgili. Yaşamımın sandığın kadar mutsuz olmadığını bilmek daha iyi hissettiriyor mu?"

"Amerikalı mı?"

"Artık Amerikalı, evet. Ama Romanya'dan gelmiş."

Olumlu olmaya çalışan Bay Shi, en azından adam komünist bir ülkede büyümüş, diye düşünür. "Onu iyi tanıyor musun? Seni anlıyor mu; nereden geldiğini, kültürünü? Unutma, aynı hatayı iki kez yapamazsın. Gerçekten dikkatli olmak zorundasın."

"Birbirimizi uzun zamandır tanıyoruz."

"Uzun zaman mı? Bir ay uzun bir zaman sayılmaz."

"Bir aydan uzun, *Baba*."

"En fazla bir buçuk ay değil mi? Acı çektiğini biliyorum ama bir kadın acele etmemeli. Özellikle de senin durumunda olan bir kadın. Terk edilmiş kadınlar yalnızlık yüzünden hata yaparlar!"

Kızı başını kaldırır. "*Baba*, evliliğim sandığın gibi değildi. Ben terk edilmedim."

Bay Shi, kızına bakar, kızının gözleri kararlılık ve rahatlamayla parıldar. Bir an için daha fazla ayrıntı bilmek istemez.

Ama kızı, tüm insanlar gibi konuşmaya bir kez başladı mı, susamaz. "*Baba* biz bu adam yüzünden boşandık. Eğer bu sözcüğü kullanmak istiyorsan terk eden kişi bendim."

"Ama neden?"

"Evlilikler yolunda gitmeyebilir *Baba*."

"*Karı ve kocanın yatakta geçirdiği bir gece onları yüz günlük âşık yapar*. Sen yedi yıldır evliydin! Bunu kocana nasıl yapabildin? Başka ne sorununuz vardı ki, yani ufak evlilik dışı ilişkinden başka?" der Bay Shi. Kızını sadakatsiz bir kadın olması için yetiştirmemişti.

"Şimdi bundan söz etmenin anlamı yok."

Bay Shi elini masaya vurarak, "Ben senin babanım. Bilmeye hakkım var," der.

"Bizim sorunumuz, kocama göre hiçbir zaman yeterince konuşmamamdı. Sessiz olduğum için sürekli ondan bir şeyler sakladığımdan şüphelendi."

"Ondan âşığını gizliyordun."

Bay Shi'nin kızı sözlerini duymazdan gelir. "O konuşmamı istedikçe ben daha sessiz ve yalnız olmak istedim. Senin de söylediğin gibi konuşmak konusunda iyi değilim."

"Ama bu yalan. Az önce telefonda nasıl da arsızca konuştun. Bir orospu gibi konuştun, kahkaha attın!"

Sözcüklerindeki öfkeyle donakalan kızı bir süre ona bakar ve daha yumuşak bir sesle yanıtlar. "Bu farklı, *Baba*. İngilizce konuşuyoruz, bu daha kolay. Çince iyi konuşamıyorum."

"Bu çok saçma bir bahane!"

"*Baba* eğer asla duygularını anlatmak için kullanmadığın bir dille büyüdüysen başka bir dili benimsemek ve o yeni dilde daha çok konuşmak kolay olur. O dil seni yeni biri yapar."

"Zina yaptığın için anneni ve beni mi suçluyorsun?"

"Benim söylediğim bu değil *Baba*!"

"Ama bu anlama gelmiyor mu? Seni Çinceyle büyüterek iyi bir şey yapmadık, kocanla evliliğin hakkında dürüstçe konuşamadığında yeni bir dil ve yeni bir sevgili bulmaya karar verdin."

"İkiniz de evliliğinizde bir sorun olduğunu biliyordunuz fakat sen hiç konuşmadın, annem hiç konuşmadı. Ben de konuşmamayı öğrendim."

"Annenle hiçbir zaman sorun yaşamadık. Biz yalnızca sessiz insanlardık."

"Ama bu doğru değil!"

"Hayır, doğru. İşimle çok meşgul olarak hata yaptığımı biliyorum ama mesleğim yüzünden sessiz olduğumu anlamak zorundasın."

Bay Shi'nin kızı gözlerinde acımayla, "*Baba*," der. "Bunun da yalan olduğunu biliyorsun. Sen hiçbir zaman roket bilimci olmadın. Annem biliyordu. Ben biliyordum. Herkes biliyordu."

Bay Shi, kızına uzunca bakar. "Ne demek istediğini anlamıyorum."

"Biliyorsun baba. İşte ne yaptığın hakkında hiç konuşmazdın, doğru. Ama diğer insanlar senin hakkında konuşuyordu."

Bay Shi kendini savunmak için birkaç sözcük bulmaya çalışır. Ama tek kelime etmeden dudakları titrer.

Kızı, "Üzgünüm *Baba*. Seni incitmek istemedim," der.

Bay Shi derin derin solur ve ağırbaşlılığını korumaya çalışır. Tüm yaşamı boyunca felaketler karşısında sessiz kaldıktan sonra bu çok da zor değil. "Beni incitmedin. Dediğin gibi yalnızca gerçekleri söylüyordun," der ve ayağa kalkar. Misafir odasına gitmeden kızı arkasından sessizce, "*Baba*, yarın turlarda yer ayırtacağım," der.

. . .

BAY SHI parkta oturur ve Hanımefendi'ye veda etmek için bekler. Kızından, Amerika turundan sonra San Francisco'dan ayrılacağını söyleyip kendisi için gerekli işlemleri yapmasını istedi. Ayrılmadan önce bir haftası daha olacak ama kendi hakkında söylediği tüm yalanları açıklamak için Hanımefendi'yle yalnızca son bir kez konuşabilecek cesareti var. Bir roket bilimci değildi. Eğitimini almıştı, Enstitü için çalıştığı otuz sekiz yılın üç yılında mesleğini de yapmıştı. *Genç bir adam için işi hakkında sessiz kalmak zordur*, diye tekrarlar Bay Shi içinden. *Genç bir roket bilimci, böylesi bir şan ve şeref. İnsan heyecanını biriyle paylaşmak istiyor.*

Kırk iki yıl önce, yirmi beş yaşındayken, Bay Shi için bu biri kart delgileme makinesinde çalışan kızdı. O zamanlar onlara delgileyiciler denirdi, uzun zaman önce gelişmiş bilgisayarların devraldığı bir meslek, ama yaşamından silinip giden tüm şeyler arasında, Bay Shi'nin en çok özlediği bir kart delgileyicisi. *Onun* kart delgileyicisi. "*Adı Yilan,*" der Bay Shi sesli olarak, birisi bu adı mutlu bir merhabayla selamlar. Hanımefendi elinde bir sepet sonbahar yaprağıyla ona doğru yürüyor. İçlerinden birini alır ve Bay Shi'ye uzatır. "Güzel," der.

Bay Shi sarı ve turuncunun farklı tonlarındaki yaprağı, damarlarından en ince kılcallarına dek inceler. Daha önce dünyayı hiç bu kadar ayrıntılı görmemişti. Eskiden alışık olduğu yumuşak kenarları ve donuk renkleri anımsamaya çalışır ama kataraktı alınmış bir hasta gibi, her şeyi keskin ve parlak, korkunç ama çekici bulur. "Size bir şey söylemek istiyorum," der, Hanımefendi'nin yüzü hevesli bir gülümsemeyle parlar. Bay Shi bankta kıpırdanır ve İngilizce, "Roket bilimci değildim," der.

Hanımefendi başını sallar. Bay Shi ona bakar, ardından başını çevirir. "*Bir kadın yüzünden roket bilimci değildim. Tek yaptığımız şey konuşmaktı. Konuşmanın yanlış bir yanı yok, tahmin edersiniz ama hayır, evli bir adamla evlenmemiş bir genç kızın konuşması kabul edilmezdi. İşte, bizim gençliğimiz böyle hüzünlü bir zamandı.*" Evet, doğru kelime hüzünlü, gençlerin o dönem hakkında konuşurken kullandığı gibi çılgın değil. "*Konuşmak eğitimimizin bir parçası olmasa bile, insan her zaman konuşmak ister.*" Ve konuşmak, bu kadar olağan bir şeyken insan nasıl da buna bağımlı oluverir! Onların sohbetleri ofiste beş dakikalık molalarla başladı, daha sonra tüm öğle tatili boyunca kafeteryada oturup konuştular. Bir parçası oldukları görkemli tarihin verdiği heyecan ve umuttan, genç komünist vatanları için ilk füzeyi yapmanın heyecan ve umudundan konuştular.

"*Bir kez konuşmaya başlayınca insan susmak bilmiyordu. Bu, eve gidip karınla konuşmaktan farklıydı çünkü hiçbir şey saklamak zorunda değildin. Elbette kendi yaşamlarımızdan da konuşuyorduk. Konuşmak dizginsiz ata binmek gibidir, kendini nerede bulacağını bilmezsin, bunu düşünmek zorunda değilsin. İşte, bizim sohbetlerimiz böyleydi ama onların dediği gibi bir ilişki yaşamıyorduk. Hiçbir zaman âşık olmamıştık,*" der Bay Shi ve ardından kısa bir an için, kendi sözcüklerinden şüphe eder. Ne tür bir aşktan söz ediyor? Elbette âşıklardı ama diğerlerinin şüphelendiği gibi bir aşk değildi – her zaman saygılı bir mesafeyi korumuştu, elleri asla birbirine değmemişti. Ama özgürce konuştukları, zihinlerinin birbirine dokunduğu bir aşk – bu da aşk değil miydi? Kızı da evliliğini böyle, başka bir adamla konuştuğu için bitirmemiş miydi? Bay Shi bankta kımıldanır, ekimin soğuk esintisine karşın terlemeye başlar. Bir ilişki yaşamakla suçlandıklarında masum oldukları konusunda ısrar etmişti; kız

bir taşra kasabasına gönderilince onun için af dilemişti. İyi bir delgileyiciydi ama bir delgileyici yetiştirmek her zaman kolaydı. Ancak Bay Shi'ye, aşk ilişkisini herkesin önünde itiraf edip özeleştiri yapması koşuluyla konumunu koruyabileceği söylendi. Kendisine haksızlık edildiğine inandığı için reddetti. "*Otuz iki yaşında roket bilimciliği bıraktım. Bundan sonra hiçbir araştırmaya dahil olmadım ama işyerindeki her şey gizli olduğu için karım bunu bilmedi.*" En azından önceki geceye dek Bay Shi böyle düşünüyordu. Onun eğitim seviyesinde birinin getirilebileceği en düşük konuma getirilmişti; Başkan Mao ve Parti'nin doğum günleri için ofisleri süsler, defter ve çalışma kâğıtlarını bir araştırma grubundan diğerine götürür, akşamları meslektaşlarının defterlerini ve çalışma kâğıtlarını toplayıp sisteme girer ve iki güvenlik görevlisi eşliğinde dosya dolabına kilitlerdi. İşte ağırbaşlılığını korur, eve, karısının yanında işiyle meşgul, sessiz bir roket bilimci olarak dönerdi. Karısının gözlerindeki sorulara kafasını çevirirdi, ta ki bir gün sorular kaybolana dek; kızının, karısı gibi sessiz ve anlayışlı, iyi bir kız, iyi bir kadın olarak büyümesini izlerdi. Kariyeri boyunca otuz iki güvenlik görevlisiyle çalıştı; kemerlerinde boş tabanca kılıfları taşıyan ama tüfeklerindeki süngüler gerçek olan genç adamlar.

Diğer taraftan başka bir seçeneği yoktu. Vermiş olduğu karar karısına ve diğer kadına duyduğu sadakatten kaynaklanmıyor muydu? Gönül ilişkisini kabul edip karısını incitmek ve sonra bencil bir roket bilimci olmaya devam etmek ya da başka bir kadınla ömür geçirmek için duyduğu pek de yakıcı olmayan arzu uğruna kariyerinden, karısından, iki yaşındaki kızından vazgeçmek; her türlü imkânsız. "*Yaşamı anlamlı kılan feda ettiğimiz şeylerdir,*" Bay Shi, aldığı eğitimlerde sık sık tekrarlanan bu cümleyi söyler. Hızla başını

sallar. Yabancı bir ülke insanın aklına yabancı düşünceler sokuyor, diye düşünür. Kendisi gibi ihtiyar bir adamın anıları fazla düşünmesi iyi değildir. İyi bir adam, yanında oturan sevgili arkadaşıyla, görebilmesi için altın rengindeki kusursuz mabet ağacı yaprağını gün ışığına tutan Hanımefendi'yle, şu anın içinde yaşamalı.

Teşekkür

Editörüm Kate Medina'ya ve temsilcim Richard Abate'ye güvenleri, anlayışları ve destekleri için; Kate Lee ve Danielle Posen'e sıkı çalışmaları için çok şey borçluyum. Ayrıca yeni bir sese fırsat vererek risk alan editörler Brigid Hughes, Cressida Leyshon, Deborah Treisman, Don Lee, Alex Linklater, Michael Ray, Linda Swanson-Davies, Susan Burmeister-Brown ve David Hamilton'a; bu proje için yer ve zaman sağlayarak cömertliklerini gösteren Paris Review Foundation ve Medway Institute'a; ve birçok nedenden hayranı olduğum Connie Brothers'a minnettarım.

Son iki yılda bilgelikleriyle bana esin kaynağı olan öğretmenler ve yazarlara teşekkür ederim: Marilynne Robinson, Frank Conroy, Edward Carey ve Stuart Dybek.

Ayrıca dostlarım Chen Reis, Amy Leach, Jebediah Reed, Kerry Reilly, Paul Ingram, Marilyn Abildskov, Katherine Bell, Timothy O'Sullivan ve Anne O'Reilly'ye de desteklerinden ötürü teşekkür ederim.

Yaptığım her şeye inandıkları için aileme teşekkür ederim.

Yaşamımı değiştiren şu insanlara ise bitmeyen bir minnet duyuyorum: akıl hocam James Alan McPherson, her zaman ilk okurum Barbara Bryan, dünyada iyi olan ne varsa zenginleştiren Aviya Kushner.

Yiyun Li ile Söyleşi

SORU: *Bin Yıllık Dua*, okura Çin'in geçmişine ve bugününe ilişkin etkileyici bir bakış açısı sunuyor. Anavatanınızı düşündüğünüzde aklınıza nasıl düşünceler ya da imgeler geliyor? Bugün Çin hakkında ne hissediyorsunuz?

YIYUN LI: Her zaman iki Çin olduğunu söylemişimdir. İlki, yüz yüze geldikleri siyasi, ekonomik ve kültürel ikilemlere karşın ciddi ve anlamlı yaşamlar sürmeye çalışan benim ailem ve başka birçokları gibi insanlarla dolu olan bir ülke. İkincisi ise yozlaşma ve adaletsizlikle cebini dolduran tek partinin kontrol ettiği hükümeti olan bir ülke. Birinci Çin'i seviyorum, ikincisini değil. Bu yüzden bugün ne zaman Çin'i düşünsem karışık duygulara kapılıyorum.

SORU: Amerika'ya ne zaman geldiniz? Sizi buraya getiren neydi?

YL: Amerika'ya 1996'da, Iowa Üniversitesi'ne kaydolmak için geldim. İmmünoloji alanında doktora yapıp araştırmacı olarak tıp alanında kalmayı planlamıştım.

SORU: Ama bir immünolog olmak yerine yazar oldunuz. Bu büyük bir değişiklik! Ne oldu da planlarınız değişti?

YL: Asla bir yazar olmayı düşünmemiş, Iowa'ya gelmeden önce tek satır yazmamıştım. Ama bir kere halka açık bir yazarlık dersine katılınca bunu başka yazarlık dersleri izledi ve ciddi olarak kariyerimi değiştirmeyi düşünmeye başladım.

SORU: Böylesi bir kariyer değişikliği göz korkutucu olmalı. Yazma konusunda size gerçekten esin veren neydi? Sizi yol boyu cesaretlendiren yazınsal bir rol modeliniz ya da öğretmeniniz oldu mu?

YL: Başlangıçta cesaret veren ve destekleyen birkaç öğretmen oldu, bunlar arasında kusursuz bir akıl hocası ve dost olan Pulitzer ödüllü yazar James Alan McPherson da var. "Ölümsüzlük" adlı ilk öykümü okuduğunda, o kadar heyecanlanmış ki, bir arkadaş aracılığıyla izimi sürmüş. Arkadaşımdan bana iki şey iletmesini istemiş: bebeğim için bir hediye (onunla atölye çalışması yaptığımda yedi aylık hamileydim) ve büyük bir yazar olduğumu, yazmayı asla bırakmam gerektiğini söyleyen bir mesaj. O andan sonra yazmak istediğim, iyi yazmak istediğim konusunda şüphe duymadım.

Yazınsal rol modelim büyük bir yazar ve gerçek bir beyefendi olan William Trevor'dur. Onu her zaman yazma konusunda en büyük öğretmenim olarak görürüm. Kendi sesimi bulmak için çalışmalarını tekrar tekrar okurum.

SORU: Kendi sesiniz ve yaklaşımınızdan söz etmişken, bir öyküyü oluşturmaya nasıl başlarsınız? Karakterleri, yapıyı ve konuyu düşünürken nasıl bir süreç izlersiniz?

YL: Ne tür karakterlerin, başkalarının yapmayacağı şeyleri yapacağını düşünürüm. Örneğin bir keresinde bir haber görmüştüm; bir dilenci kalabalık bir pazar yerine, elinde, "Bana on yuan verip beni bir kez kesebilirsiniz, tek kesikle ölürsem bana bir şey borçlu değilsiniz," yazan bir tabelayla gelmişti. Bu, her gün gördüğümüz ve duyduğumuz yüzlerce ufak öyküden yalnızca bir tanesiydi ama o dilenciyi unutamadım. Nasıl bir karakter bunu yapar? Bunun üstüne düşündüm ve sonunda Sansan karakteri doğdu ("Pazar Yerinde Aşk"). Öykülerimin çoğu böyle, hayal gücüme bir tohum eken küçük (kimi zaman çok küçük) bir karakterle ortaya çıkar.

SORU: Yeni bir dilin gücünü anlattığınız, kitaba da adını veren öyküdeki bir cümle beni çok etkiledi. Bay Shi'nin kızının söylediği gibi, yeni bir dil, "seni yeni bir insan yapar." İngilizce yazmaya başladığınızda bunun doğru olduğunu düşündünüz mü?

YL: Kesinlikle. Benim için İngilizce yazmak son derece özgürleştirici. İngilizcede, Çince yazıyor olsaydım hem siyasi hem kültürel baskı nedeniyle bilinçli olarak baskılayacağım şeyleri özgürce yazıyorum.

SORU: "Amerikan rüyası" çalışmalarınızda sık rastlanan bir tema. Bunun sizin için kişisel olarak ve öykücülüğünüz bağlamında anlamı nedir?

YL: Benim için Amerikan rüyası, şans eseri yazmaya başlamam ve bir yazar olmam demek, ki buraya gelmeden önce asla cesaret edemeyeceğim bir şeydi. Karakterlerim için bu, ebeveyn baskısından tutun da Komünist Parti'nin ideolojik

denetimine dek, birçok farklı düzeydeki totaliter denetimden kaçma özgürlüğü anlamına geliyor.

SORU: Bu kitaptaki öyküler, atasözleri ve mitolojiyle demlenmiş. Bu bilgece ve eşsiz atasözlerini nereden öğrendiniz?

YL: Birçoğunu Çin geleneklerinden alıp İngilizceye çevirdim. Daha önce kitabı okuyan biri altmış atasözü saydığını söylemişti, bu sayı beni hayli şaşırtmıştı. Birçoğu diyaloglarda kullanılıyor; Çinliler konuşurken çok sayıda atasözü kullanır, mitolojiye gönderme yaparlar. Bunları diyalogları daha gerçekçi yapmak için kullandım.

SORU: Bu ifadeler arasında hayata ilişkin en sevdiğiniz deyiş nedir?

YL: Çincede bir deyiş vardır: İnsanın bir şeyi başarması için öncelikle elinden geldiğince çok çalışması gerekir; başarmaya yazgılı olup olmadığına Tanrılar bundan sonra karar verir. Sanırım bu söz, yaşam ve karakterlerim hakkında hissettiklerimi yansıtıyor. Birçok okur öykülerdeki karakterlerin kaderciliğine ilişkin yorum yaptı. Bana sorarsanız kadercilik, bu Çin deyişine olan inancımdan kaynaklanıyor.

SORU: Üstünde çalıştığınız yeni bir proje var mı?

YL: 1979'da, Çin'de geçen bir roman üstünde çalışıyorum. Bir kadın siyasi mahkûmun idamının ardından toplumda yaşanan çözülme ve dağılmanın öyküsünü anlatıyor.

SORU: Amerika'nın Çin'le olan geçmişi karmaşık; bu, yirmi birinci yüzyılda dünya için dönüm noktası olacak bir ilişki. Sizce Amerikalılar Çinliler hakkında henüz bilmedikleri neler öğrenmeliler? Öte yandan, Çinliler Amerikalılar hakkında neler öğrenmeli, ne dersiniz?

YL: Bir keresinde burada, sokakta "Fazlalık" öyküsünü okuyup seven iki yaşlı kadınla tanıştım. Bana, "Biz de Büyükanne Lin olabilirdik," dediler. Başka bir seferinde, "Nebraska Prensesi"ni okuyan biri, öyküyü okuduktan sonra sokakta yanından geçtiği her Çinli üniversite öğrencisinin çarpıcı bir öyküsü olabileceğini fark ettiğini söyledi. Bence bunlar her iki ülkedeki insanların da unutmaya meyilli olduğu şeyler. Derininde hepimiz insanız, acılarımız ve neşelerimiz aynı. Bir şekilde bu iki ülkenin halk gözünde rakip olarak gösterildiğini düşünüyorum; bu da Amerikalıların ve Çinlilerin birbirlerine karşı ihtiyat ve düşmanlıkla yaklaşmasına sebep olabilir. Ama sonuçta Amerika'daki insanlar, Çin'de bulacağınız insanlardan çok da farklı değildir.

YIYUN LI, *The Vagrants*, *Kinder Than Solitude* ve *Gold Boy, Emerald Girl* kitaplarının yazarıdır. Iowa Writers' Workshop mezunu olan Li, MacArthur Foundation Fellowship, Frank O'Connor Uluslararası Kısa Öykü Ödülü, Hemingway Foundation/PEN Ödülü, Whiting Writers' Ödülü ve *Guardian* İlk Kitap Ödülü'nün sahibidir. *Granta* tarafından 35 yaş altı en iyi Amerikalı yazarlar arasında, *New Yorker* tarafından 40 yaş altı izlenmeye değer yirmi Amerikalı yazar arasında gösterilmiştir. Eserleri *New Yorker*, Public Space, Best American Short Stories, O. Henry Prize Space'te yayımlanmıştır. California Üniversitesi'nde yazarlık dersleri vermektedir. Pekin'de doğan ve yirmi dört yaşında Amerika'ya yerleşen Li, bu günlerde eşi ve iki oğluyla birlikte Oakland, Kaliforniya'da yaşamaktadır.

www.yiyunli.com

PEN/Hemingway Ödülü
Guardian İlk Kitap Ödülü
Frank O'Connor Uluslararası Kısa Öykü Ödülü
Whiting Writers' Ödülü
California İlk Kitap Ödülü

Geçmiş artık bugüne referans olmaktan çıktığında ve geleceğe yahut büyük ideallere inanmaya mecaliniz kalmadığında insanın içine düştüğü boşluk... Yiyun Li işte bu sıradan duyguyu, nefes kesen bir yalınlıkta, hatta neredeyse suskun bir dille anlatmayı başarıyor. **Bin Yıllık Dua**, Mao ve Tiananmen sonrası hızla değişen Çin'de, eskiyle yeni arasında sıkışıp kalmış insanların öyküleri. Günümüz edebiyatının en önemli yazarlarından biri kabul edilen Yiyun Li, ülkesinin geçmişine egemen olmuş sessizlikle yüzleşiyor. Bizi, kaderleri coğrafya, politika ve tarihin kesiştiği yerde çizilmiş insanların derin çaresizliğiyle tanıştırıyor.

"Yiyun Li tek bir kelimeyi bile boşa harcamadan, kısacık öykülere kocaman yaşamları sığdırıyor."
Washington Post

domingo
www.domingo.com.tr

ISBN: 978-605-4729-75-3
20 TL